

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SANAT TARİHİ ANA BİLİM DALI
SANAT TARİHİ BİLİM DALI

ANKARA ETNOGRAFYA MÜZESİ'NDEKİ ŞİFA TASLARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Aysun AKI

Tez Danışmanı

Yrd. Doç. Dr. Murat ÇERKEZ

Ankara–2013

ONAY

Aysun AKI tarafından hazırlanan “ANKARA ETNOGRAFYA MÜZESİ'NDEKİ ŞİFA TASLARI” başlıklı bu çalışma 13.05.2013 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oy çokluğu ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Sanat Tarihi Ana Bilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Yrd. Doç. Dr. Murat ÇERKEZ (Danışman)

Prof. Dr. Halit ÇAL

Prof. Dr. Abdülkadir DÜNDAR

ÖZET

AKI, Aysun. Ankara Etnografya Müzesi'ndeki Şifa Tasları, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2013.

Bu çalışmada Ankara Etnografya Müzesi'nde bulunan Şifa Tasları incelenmiştir.

Şifa tasları, insanların geçmişten günümüze kadar gelen şifa bulma arayışı içinde yaptığı çeşitli uygulamaların bir ürünü olarak karşımıza çıkmaktadır. Üzerinde çeşitli dua, ayet ve tılsım işaretleri yer alan bu tasların içine konulan sudan içen insan veya hayvanların sağlığına kavuşacağına inanılmıştır.

Çalışmamızda şifa taslarının ne olduğu, hangi amaçlarla üretilip kullanıldığı, kullanım ritüelleri, malzeme ve süsleme özellikleri yanı sıra yansıttıkları inanç kültürü itibariyle değerlendirilip tanıtılması amaçlanmıştır.

Ankara Etnografya Müzesi'nde gerçekleştirdiğimiz incelemelerde teşhir ve depoda yer alan toplam 28 adet şifa tası belirlenmiştir. Çalışmamızda şifa tasları tarih, malzeme, teknik, biçim, usta, fonksiyon, üzerindeki yazı, simge ve tılsımların amacı, kültürümüzdeki yeri ve önemi gibi çeşitli özellikler bakımından incelenerek değerlendirilmesi ve sanat tarihindeki yerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Anahtar Sözcükler

- 1.Etnografya Müzesi
- 2.Madeni eser
- 3.Şifa
4. Tas
- 5.Su

ABSTRACT

AKI, Aysun, Healing Bowls at the Ethnography Museum of Ankara, Mater's Degree Thesis. Ankara 2013.

Healing bowls at the Ethnography Museum of Ankara is analysed in this study.

Healing bowls appear to be as a production of several implementations people has done so far in order to find a cure to their illnesses. It's been believed that people or animals drinking water out of these bowls that have several prayers, verses and talisman signs on will recuperate. In this study, it is intended to judge and introduce the bowls in respect of their culture of faith reflected as well as what bowls are, why they are produced and used, using rituals, features of material and ornamentation.

During our studies at the Ethnography Museum of Ankara, an aggregate of 28 healing bowls were detected on exhibitions and in repositories.

In our study, it is intended to specify the bowls' place in history of art, analyse and judge the bowls in respect of various features like history, material, technics, shape, craftsman, functions, the purpose of writings, symbols and talisman on them, their place and importance in our culture.

Keywords

1. Ethnography museum
2. Civil Works
3. Cure
4. Bowl
5. Water

ÖNSÖZ

İnsan hayatının başlangıcından bu yana insanların yaşamını biçimlendiren dinler ve buna bağlı gelişen inançlar, toplumların kimliklerini teşkil eden en büyük etkenlerden olmuştur.

Türklerin İslamiyet'i kabul etmesinden önce de var olan bir takım gelenek ve inançlar zaman içerisinde muhtelif değişikliklerle devam etmiştir. Birçoğu asıl işlevi unutulmuş ne amaçla yapıldığı tam bilinmeden alışkanlık, gelenek denilerek yapılan davranışlara dönüşmüştür. Bugün kökleri çok eskilere giden birçok inancın günümüze uzanabilmiş gelenek kırıntıları ve şifa tasları gibi etnografik eşyalarla geriye doğru bir bulmacayı çözmeye çalışmaktayız.

Çalışmamıza konu teşkil eden şifa tasları da Türk-İslam kültürünün farklı bir ürünü olarak karşımıza çıkmaktadır. Hangi inançla insan hayatına girdiği, kullanım alanları ve yöntemlerine dair yazılı bilgilerin yetersizliği bizi böyle bir araştırma yapmaya yönlendirmiştir. Malzeme, biçim, yazı ve süsleme özellikleri itibarıyla sanat tarihi içerisinde değerlendirildiği gibi Anadolu'nun zengin kültür coğrafyası kapsamında bir inancı, geleneği yansıtmaları ve değişik geleneklere sahip olması bakımından halkbilimi ve etnografya alanları ile de yakından ilişkilidir. Sınırlı sayıda kaynaktan edinilen bilgiler yanı sıra etnografik eşyalar kapsamındaki tasların kendilerinden yararlanarak nasıl bir inanç ve uygulamalar sonucu ortaya çıktığı, ne türlü dertlere çare bulmak için yapıldığı, nasıl bir gelenek uygulandığı gibi konularda da ayrıntılı bilgiler verilerek sanat tarihi içerisindeki yeri ve önemi belirlenmeye çalışılmıştır.

Araştırmamız süresince her türlü konuda yardımcı olan ve değerli bilgilerini esirgemeyen danışman hocam Sayın Yrd. Doç. Dr. Murat ÇERKEZ'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Konuyu belirlememize yardımcı olan hocam Sn. Prof. Dr. Halit ÇAL'a, şifa tasları üzerindeki yazıları büyük bir sabırla okuyan Sn. Prof. Dr. Abdülkadir DÜNDAR'a, süsleme çizimlerini yapan Sn. Abidin BATAN'a, teknik çizimlerini yapan Sn. İsmail ŞAHİN'e, değerli katkılarından dolayı Sn. Serpil ÖZDOĞAN'a, Sn. Dr. Sevinç EREN'e ve arkadaşım Sn. Tuba ERDEM'e şükranlarımı sunarım.

Ayrıca Ankara Etnografya Müzesi Müdürü Sn. M. Yücel KUMANDAŞ ile Sn. Mehmet DEMİR başta olmak üzere tüm müze çalışanlarına gösterdikleri ilgi ve yardımlarından dolayı teşekkürlerimi sunarım.

Aysun AKI

Ankara 2013

İÇİNDEKİLER

ÖZET

ABSTRACT

ÖNSÖZ

i

İÇİNDEKİLER

iii

GİRİŞ

1

1 KONUNUN ADI, AMACI VE ÖNEMİ

1

2. KONUNUN KAPSAM VE SINIRLILIKLARI

2

3. KONU İLE İLGİLİ ÇALIŞMALAR

2

4. YÖNTEM

4

BİRİNCİ BÖLÜM

1.TÜRKLERDE MADEN SANATI

8

1.1.MADEN SANATININ KISACA GELİŞİMİ

8

1.2. BAŞLICA KULLANILAN MADENLER VE ALETLER

12

1.3.MADENİ ESER YAPIM VE BİRLEŞTİRME TEKNİKLERİ

16

1.3.a.Yapım Teknikleri

16

1.3.b.Birleştirme Teknikleri

19

1.4.MADEN SANATINDA SÜSLEME TEKNİKLERİ

20

İKİNCİ BÖLÜM

2.ŞİFA TASLARI HAKKINDA GENEL BİLGİLER

23

2.1.ŞİFA TASI KAVRAMI, KULLANIMI VE TARİHÇESİ

23

2.2.KUR'AN'DA ŞİFA VE ASTROLOJİ KAVRAMI	29
---	----

2.3. ŞİFA-ŞİFACILIK KAVRAMLARI	32
--------------------------------	----

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.ANKARA ETNOGRAFYA MÜZESİ'NDEKİ ŞİFA TASLARI(KATALOG)39

3.1.ORTASI GÖBEKLİ (BOMBELİ) OLANLAR	39
--------------------------------------	----

3.1.a. Ortası Kesik Koni Şeklinde Bombeliler	39
--	----

3.1.b. Ortası Yarım Küre Şeklinde Bombeliler	100
--	-----

3.2.ORTASI DÜZ OLANLAR	112
------------------------	-----

3.3.İÇİNDE KÜÇÜK BİR TAS OLANLAR	115
----------------------------------	-----

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KARŞILAŞTIRMA VE DEĞERLENDİRME	121
---------------------------------------	------------

SONUÇ	137
--------------	------------

KAYNAKÇA	141
-----------------	------------

EKLER

EK 1.ŞİFA TASLARINDA GEÇEN SURELER	147
---	------------

EK 2.FOTOĞRAFLAR	204
-------------------------	------------

EK 3.ÇİZİMLER	261
----------------------	------------

1.KESİT-GÖRÜNÜŞ ÇİZİMLERİ	262
---------------------------	-----

2.SÜSLEME ÇİZİMLERİ	265
---------------------	-----

EK 4.TABLolar	269
----------------------	------------

Fotoğraf Dizini

Fotoğraf 1: Eser Nu:1

Fotoğraf 2: Eser Nu:1

Fotoğraf 3: Eser Nu:1

Fotoğraf 4:Eser Nu:2

Fotoğraf 5: Eser Nu:2

Fotoğraf 7: Eser Nu:3

Fotoğraf 8: Eser Nu:4

Fotoğraf 9: Eser Nu:4

Fotoğraf 10: Eser Nu:4

Fotoğraf 11: Eser Nu:4

Fotoğraf 12: Eser Nu:5

Fotoğraf 13: Eser Nu:5

Fotoğraf 14: Eser Nu:5

Fotoğraf 15: Eser Nu:5

Fotoğraf 16: Eser Nu:5

Fotoğraf 17: Eser Nu:6

Fotoğraf 18: Eser Nu:6

Fotoğraf 19: Eser Nu:6

Fotoğraf 20: Eser Nu:6

Fotoğraf 21: Eser Nu:7

Fotoğraf 22:Eser Nu:7

Fotoğraf 23:Eser Nu:8

Fotoğraf 24:Eser Nu:8

Fotoğraf 25:Eser Nu:8

Fotoğraf 26:Eser Nu:8

Fotoğraf 27:Eser Nu:8

Fotoğraf 28:Eser Nu:8

Fotoğraf 29:Eser Nu:9

Fotoğraf 30:Eser Nu:9

Fotoğraf 31:Eser Nu:9

Fotoğraf 32:Eser Nu:9

Fotoğraf 33:Eser Nu:9

Fotoğraf 34:Eser Nu:10

Fotoğraf 35:Eser Nu:10

Fotoğraf 36:Eser Nu:10

Fotoğraf 37:Eser Nu:10

Fotoğraf 38:Eser Nu:11

Fotoğraf 39:Eser Nu:11

Fotoğraf 40:Eser Nu:12

Fotoğraf 41:Eser Nu:12

Fotoğraf 42:Eser Nu:13

Fotoğraf 43:Eser Nu:13

Fotoğraf 44:Eser Nu:14

Fotoğraf 45:Eser Nu:14

Fotoğraf 46:Eser Nu:14

Fotoğraf 47:Eser Nu:15

Fotoğraf 48:Eser Nu:15

Fotoğraf 49:Eser Nu:16

Fotoğraf 50:Eser Nu:16

Fotoğraf 51:Eser Nu:17

Fotoğraf 52:Eser Nu:17

Fotoğraf 53:Eser Nu:17

Fotoğraf 54:Eser Nu:17

Fotoğraf 55:Eser Nu:17

Fotoğraf 56:Eser Nu:18

Fotoğraf 57:Eser Nu:18

Fotoğraf 58:Eser Nu:18

Fotoğraf 59:Eser Nu:18

Fotoğraf 60:Eser Nu:19

Fotoğraf 61:Eser Nu:19

Fotoğraf 62:Eser Nu:19

Fotoğraf 63:Eser Nu:19

Fotoğraf 64:Eser Nu:20

Fotoğraf 65:Eser Nu:20

Fotoğraf 66:Eser Nu:20

Fotoğraf 67:Eser Nu:20

Fotoğraf 68:Eser Nu:21

Fotoğraf 69:Eser Nu:21

Fotoğraf 70:Eser Nu:21

Fotoğraf 71:Eser Nu:21

Fotoğraf 72:Eser Nu:21

Fotoğraf 73:Eser Nu:21

Fotoğraf 74:Eser Nu:22

Fotoğraf 75:Eser Nu:22

Fotoğraf 76:Eser Nu:22

Fotoğraf 77:Eser Nu:22

Fotoğraf 78:Eser Nu:23

Fotoğraf 79:Eser Nu:23

Fotoğraf 80:Eser Nu:23

Fotoğraf 81:Eser Nu:23

Fotoğraf 82:Eser Nu:23

Fotoğraf 83:Eser Nu:23

Fotoğraf 84:Eser Nu:23

Fotoğraf 85:Eser Nu:23

Fotoğraf 86:Eser Nu:24

Fotoğraf 87:Eser Nu:24

Fotoğraf 88:Eser Nu: 24

Fotoğraf 89:Eser Nu: 24

Fotoğraf 90:Eser Nu: 24

Fotoğraf 91:Eser Nu: 25

Fotoğraf 92:Eser Nu: 25

Fotoğraf 93:Eser Nu: 25

Fotoğraf 94:Eser Nu: 25

Fotoğraf 95:Eser Nu: 25

Fotoğraf 96:Eser Nu: 26

Fotoğraf 97:Eser Nu: 26

Fotoğraf 98:Eser Nu: 26

Fotoğraf 99:Eser Nu: 26

Fotoğraf 100:Eser Nu: 27

Fotoğraf 101:Eser Nu: 27

Fotoğraf 102:Eser Nu: 27

Fotoğraf 103:Eser Nu: 27

Fotoğraf 104:Eser Nu: 27

Fotoğraf 105:Eser Nu: 27

Fotoğraf 106:Eser Nu: 28

Fotoğraf 107:Eser Nu: 28

Fotoğraf 108:Eser Nu: 28

Fotoğraf 109:Eser Nu: 28

Fotoğraf 110:Eser Nu: 28

Fotoğraf 111:Eser Nu: 28

Fotoğraf 112: Nevşehir Hacıbektaş Müzesi'nden şifa taşı

Fotoğraf 113:Kayseri Etnografya Müzesi'nden şifa taşı

Fotoğraf 114:Kayseri Etnografya Müzesi'nden şifa taşı

Fotoğraf 115:Konya Etnografya Müzesi'nden şifa taşı

Fotoğraf 116:Trabzon Etnografya Müzesi'nden şifa taşı

Fotoğraf 117:Trabzon Etnografya Müzesi'nden şifa taşı

Çizimler Dizini

Çizim 1:Eser Nu:4 kesit-görünüş.

Çizim 2:Eser Nu:5 kesit-görünüş.

Çizim 3:Eser Nu:6 kesit-görünüş.

Çizim 4:Eser Nu:7 kesit-görünüş.

Çizim 5:Eser Nu:8 kesit-görünüş.

Çizim 6:Eser Nu:11 kesit-görünüş.

Çizim 7:Eser Nu:12 kesit-görünüş.

- Çizim 8:Eser Nu:14 kesit-görünüş.
- Çizim 9:Eser Nu:17 kesit-görünüş.
- Çizim 10:Eser Nu:19 kesit-görünüş.
- Çizim 11:Eser Nu:20 kesit-görünüş.
- Çizim:12Eser Nu:21 kesit-görünüş.
- Çizim 13:Eser Nu:23 kesit-görünüş.
- Çizim 14:Eser Nu:24 kesit-görünüş.
- Çizim 15:Eser Nu:25 kesit-görünüş.
- Çizim 16:Eser Nu:27 kesit-görünüş.
- Çizim 17:Eser Nu:28 kesit-görünüş.
- Çizim 18:Eser Nu:1 kesit-görünüş.
- Çizim 19:Eser Nu:2 kesit-görünüş.
- Çizim 20:Eser Nu:15 kesit-görünüş.
- Çizim 21:Eser Nu:16 kesit-görünüş.
- Çizim 22:Eser Nu:26 kesit-görünüş.
- Çizim 23:Eser Nu:3 kesit-görünüş.
- Çizim 24:Eser Nu:9 kesit-görünüş.
- Çizim 25:Eser Nu:10 kesit-görünüş.
- Çizim 26:Eser Nu:13 kesit-görünüş.
- Çizim 27:Eser Nu:18 kesit-görünüş.
- Çizim 28:Eser Nu:22 kesit-görünüş.

Çizim 29:Eser Nu:1 iç yüzey desen Mühr-ü Süleyman.

Çizim 30:Eser Nu:2 iç yüzey desen.

Çizim 31:Eser Nu:3 iç yüzey desen.

Çizim 32:Eser Nu:3 dış göbek Mühr-ü Süleyman.

Çizim 33:Eser Nu:3 dış yan yüzey ayrıntı desen.

Çizim 34:Eser Nu:4 iç yüzey desen yuvarlak kemerli pano.

Çizim 35:Eser Nu:5iç yüzey desen.

Çizim 36:Eser Nu:6iç yüzey desen yaprak.

Çizim 37:Eser Nu:8iç yüzey desen sivri kemerli pano.

Çizim 38:Eser Nu:9iç yüzey desen.

Çizim 39:Eser Nu:9 dış yüzey desen fistolu madalyon.

Çizim 40:Eser Nu:10iç yüzey desen hasır örgü.

Çizim 41:Eser Nu:10dış yüzey desen hasır örgü.

Çizim 42:Eser Nu:11iç yüzey desen yuvarlak kemerli pano.

Çizim 43:Eser Nu: 12 iç yüzey desenayrıntı ikiz kemerli pano.

Çizim 44:Eser Nu:13 iç yüzey desen Mühr-ü Süleyman.

Çizim 45:Eser Nu:13 dış yüzey desen.

Çizim 46:Eser Nu:14 iç yüzey desen ayrıntı.

Çizim 47:Eser Nu:14 iç yüzey desen ayrıntı.

Çizim 48:Eser Nu:15 iç yüzey desen.

Çizim 49: Eser Nu:16iç yüzey desen.

Çizim 50: Eser Nu:16dış yüzey desen.

Çizim 51: Eser Nu:17 iç yüzey desen.

Çizim 52: Eser Nu:17dış yüzey desen ayrıntı burç tasviri.

Çizim 53:Eser Nu:17dış yüzey desen ayrıntı burç tasviri.

Çizim 54: Eser Nu:18 iç yüzey desen örgü motifi.

Çizim 55: Eser Nu:18 dış yüzey desen.

Çizim 56: Eser Nu:19 iç yüzey desen beşgen panolar.

Çizim 57: Eser Nu:20 iç yüzey desen.

Çizim 58: Eser Nu:21 iç yüzey desen.

Çizim 59: Eser Nu:21 dış yüzey desen ayrıntı burç tasviri.

Çizim 60: Eser Nu:22 iç yüzey desen.

Çizim 61: Eser Nu:22 dış yüzey desen.

Çizim 62: Eser Nu:23 iç yüzey desen.

Çizim 63: Eser Nu:23 dış yüzey desen ayrıntı burç tasviri.

Çizim 64:Eser Nu:23 dış yüzey desen ayrıntı burç tasviri.

Çizim 65:Eser Nu:24 iç yüzey desen.

Çizim 66:Eser Nu:25 iç yüzey desen.

Çizim 67:Eser Nu: 27 iç yüzey desen.

Çizim 68:Eser Nu:28 iç yüzey desen.

Çizim 69:Eser Nu:28 dış yüzey desen.

Tablolar Dizini

Tablo 1: Biçim, malzeme ve yapım tekniği

Tablo 2: Motifler

Tablo 3: Ölçüler ve tarihlendirme

Tablo 4: Tasların ağırlık dağılımı

Tablo 5: Sureler

GİRİŞ

1. KONUNUN ADI, AMACI VE ÖNEMİ

Araştırma konumuzu teşkil eden *Ankara Etnografya Müzesi'ndeki Şifa Tasları*, Anadolu kültürü içinde geçmişten beri süre gelen bir inanış ve geleneğin uygulanmasına aracılık eden etnografik eşyaların önemli bir bölümünü oluşturmaktadır.

Şifa tasları malzeme, süsleme ve nitelik gibi özellikleri itibariyle sanat tarihi kapsamı içerisinde değerlendirilmesinin yanı sıra, dua, ayet ve motif özellikleri göz önüne alındığında halk inancını yansıtmaları bakımından aynı zamanda halk bilimi disiplini içerisinde de önemli bir yer teşkil etmektedir. Şifa tasları bu açıdan bakıldığında bize sadece madeni eserler hakkında maddi ve somut bilgiler sunmaktan öte birçok kültürel, geleneksel, folklorik özellikler barındırması ve insanların inanç sistemi ile birleştirdiği bir geleneği anlatan özellikler sergilemesi yönünden de bir hayli ilginç ve farklı bir eser grubu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Geçmişin sanat ve inanç dünyasının izlerini taşıyan bu tarz eserler, diğer küçük el sanatları ile aynı kaderi paylaşarak ne yazık ki günümüzde yok olma tehlikesi ile karşı karşıyadır. Hatta hediye ve ticari amaçlı kısmi üretim dışında üretimi de bitmiş vaziyettedir. Bu gerçeklerden hareket ederek madeni eserler arasında önemli bir yere sahip olduğunu düşündüğümüz şifa tasları üzerine eğilmeyi uygun bulduk. Bu amaç doğrultusunda yaptığımız araştırmalarda günümüze değin madeni eserler üzerine pek çok araştırma yapıldığı, fakat doğrudan şifa taslarına yönelik çalışmaların ise sınırlı olduğu dikkatleri çekmektedir.

Çalışmamızda şifa taslarının ne olduğu, hangi nedenlerle üretilip kullanıldığı, malzeme ve süsleme özelliklerinin yanı sıra yansıttıkları inanç kültürü itibariyle de değerlendirilip tanıtılması amaçlanmıştır. Her bir tas ayrıntılarıyla tanıtılıp, ağırlık ve boyut ölçüleri verilir, fotoğraf ve çizimlerle de desteklenerek belgelenmiş ve sağlam bir katalog teşkil edilmeye çalışılmıştır.

Ayrıca kapsamlı bir karşılaştırma ve değerlendirme ile sanat tarihi içerisindeki yeri vurgulanmakla birlikte, bunların aynı zamanda inanç kültürü açısından yansıttıkları özellikler itibariyle halk bilimi penceresinden de değerlendirmesi yapılmaya çalışılmıştır. Bu açıdan bakıldığında araştırmamız hem sanat tarihi hem de halk bilimi disiplinlerinde üzerinde fazlaca durulmamış bir alana yönelik olması bakımından ayrı bir önem taşımaktadır.

2.KONUNUN KAPSAM VE SINIRLILIKLARI

Çalışmamızı Ankara Etnografya Müzesi'nde yer alan şifa tasları teşkil etmektedir. Şifa tasları taşınabilir kültürel varlıklar olduğundan pek çok müzede ve özel koleksiyonda sergilenabilmektedir. Etnografya Müzesi'ndeki şifa tasları da Anadolu'nun çeşitli yöre ve müzelerinden toparlanarak oluşturulmuş bir koleksiyon halinde karşımıza çıkmaktadır. Yaptığımız araştırmalarda müzelerin birçoğunda şifa taslarının mevcudiyeti anlaşılmış olmakla birlikte, izin alma problemleri, hepsine ulaşma ve çalışma zorluğu gibi nedenlerle kapsamımız Ankara Etnografya Müzesi ile sınırlandırılmıştır. Ancak izin alınabildiği ölçüde en azından İç Anadolu Bölgesi müzelerindeki taslarla karşılaştırılma yoluna gidilmiştir.

Bu kapsamda Nevşehir Hacıbektaş Müzesi, Konya Etnografya Müzesi, Kayseri Etnografya ve Trabzon Müzeleri'ndeki şifa tasları çalışmamızdaki karşılaştırma örneklerini oluşturmaktadır.

3. KONU İLE İLGİLİ ÇALIŞMALAR

Konumuzu teşkil eden şifa tasları tamamen madeni malzemeli eşyalardır. Günümüze değin gerçekleştirilmiş araştırmalar incelendiğinde şifa taslarına yönelik fazla ve yeterli çalışmaların yapılmadığı gözlenmektedir. Mevcut yayınlar arasında şifa taslarına yönelik ilk çalışma Osman Aksoy'a aittir¹. Makalede şifa tasları üzerine genel bilgiler verilmesi yanı sıra Etnografya Müzesi'ndeki şifa tasları kısmen tanıtılmıştır. İçerik itibariyle çok doyurucu olmasa da yayınlandığı dönem bakımından konu ile ilgili bazı

¹ Osman Aksoy, “Şifa Tasları”, *Türk Etnografya Dergisi*, S.15, Ankara 1976, s.35–54.

bilgiler sunması ve şifa taslarının varlığı hakkında fikir vermesi nedeniyle önemli bir çalışmadır.

Şifa taslarını doğrudan konu alan ilk çalışmalardan biri de Deniz Çalışır'ın hazırladığı yüksek lisans tezidir². Tez, İstanbul sınırları içinde çeşitli koleksiyonlardaki şifa taslarının derlenmesi ve tarihçesi hakkında bilgiler sunması bakımından dikkat çekicidir. Yine aynı yazara ait 2002 ve 2010 yıllarında gerçekleştirilen iki makale³, doğrudan şifa taslarını konu edinerek bu alandaki yayın eksikliğini kısmen azaltması açısından önemli yayınlardır.

Zuhal Bezirci, Ahmet Aytaç ve Meral Akan tarafından ortaklaşa hazırlanmış bir çalışmada ise⁴ şifa tasları ve özellikleri hakkında genel bilgiler verilerek Konya Mevlana Müzesi ile birkaç özel koleksiyonda yer alan şifa taslarının kısa tanıtımları yapılmıştır.

Şifa tasları üzerine gerçekleştirilmiş sınırlı sayıdaki bu çalışmalardan başka, madeni eserlere yönelik genel yayınlar⁵ incelenmiş ancak konu ile ilgili fazla bir bilgiye ulaşılamamıştır.

Şifa tasları esas itibarıyla madeni eserler grubu içerisinde yer almasına rağmen madeni eserlerin örneklendirildiği bu araştırmalarda şifa taslarına yer verilmemesi çalışmamızın gerekliliği ve önemini bir kez daha ortaya koymaktadır.

Şifa tasları, nesne olarak her ne kadar sanat tarihi kapsamında değerlendirilse de ayrıca halk kültürü boyutuna sahip oldukları da bir

²Deniz Çalışır, “İstanbul Müzeleri ve Bazı Özel Koleksiyonlarda Yer Alan Madeni Şifa Taslarının İslam Kültür ve Sanatındaki Yeri”, **İTÜ. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul 1996.

³Deniz Çalışır, “Şifa Tasları”, **Sanat Tarihi Araştırmaları Dergisi**, S.6, İstanbul 2002, s.15-25; aynı yazar, “Şifa Taslarında Kozmik Sembolizm”, **Sanat Tarihi Defterleri** 13–14 Özel Sayı, Filiz Özer’e Armağan, İstanbul 2010, s.117-138.

⁴Zuhal Bezirci, Ahmet Aytaç, vd., “Kur’an Sureleri İle Bezenmiş Şifa Tasları”, **Sanat ve İnanç** 2, İstanbul 2005, s.217-224.

⁵ Ülker Erginsoy, **İslam Maden Sanatının Gelişmesi**, İstanbul 1978a; Fulya Bodur, **Türk Maden Sanatı**, İstanbul, 1987; Fulya Eruz, **Konuşan Maden**, İstanbul 1993. Erginsoy ve Bodur, eserlerinde maden sanatı ve örneklerini sunarken şifa taslarına hiç yer vermemiştir. Eruz’un çalışmasında ise madeni eserler hakkında bilgiler sunulurken şifa taslarından hiç bahsedilmediği ancak sadece birine ait fotoğraf verildiği görülmektedir, bkz.,a.g.e., s.107.

gerçektir. Bu gerçeklikten hareketle tasların ve bunlarda kullanılan ayet, dua ve motiflerin halk bilimi içerisinde değerlendirilmiş olabileceği düşüncesiyle bu alana yönelik kaynaklar da elden geldiğince taranmış ve bazı bilgilere ulaşılabilmektedir. İ. Zeki Eyüboğlu⁶, Abdülkadir İnan⁷, Yaşar Kalafat⁸, Bahattin Ögel⁹, Gürbüz Enginer¹⁰ ve Osman Kunduracı¹¹ tarafından yapılan çalışmalar, şifa taslarına ait bilgiler içermese de konumuz ile bağlantılı olarak geçmişten günümüze eski Türk İnançlarının izlerinin anlatıldığı, Türk kültür ve geleneklerinin oluşumu, gelişimi hakkında bilgilerin sunulduğu yayınlardan bazılarıdır. Bu çerçevede Nurhan Atasoy¹² ve Hülya Tezcan¹³ tarafından gerçekleştirilen çalışmalarda şifa taslarında görülen ve “*tılsım*” olarak adlandırılan sayı/harf düzenlemesinden müteşekkil vefk uygulamalarının padişah gömlekleri üzerindeki uygulamalarını örneklemesi bakımından önemli kaynaklarımızdan olmuştur.

4. YÖNTEM

Çalışmalarımıza öncelikle kaynak taraması ile başlanmıştır. Bir yandan yayın taraması gerçekleştirilirken bir yandan da hem tez konumuzu teşkil eden şifa taslarının yer aldığı Ankara Etnografya Müzesi’nden hem de karşılaştırmada kullanabileceğimiz eserlerin yer aldığı ilgili müzelerden izin alma yoluna gidilmiştir. Resmi izin alınmasının ardından şifa taslarının tespiti, envanter kayıtlarının incelenmesi, ağırlık ve boyutlarının ölçülmesi, Fotoğraf çekimleri ve çizim işlemleri için belirli aralıklarla ilgili müzede çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Envanter fişlerinin incelenmesi sırasında müze kayıtlarının çok eski olması ve sağlıklı tutulamaması nedeniyle bilgilerin yetersiz kaldığı

⁶İ. Zeki Eyüboğlu, **Anadolu İnançları**, İstanbul 1987.

⁷ Abdülkadir İnan, **Tarihte ve Bugün Şamanizm**, Ankara 1995.

⁸Yaşar Kalafat, **Türk Kültürlü Halklarda Halk İnançları V-VI**, Ankara 2008.

⁹Bahaeddin Ögel, **Türk Mitolojisi 1**, Ankara 1971.

¹⁰ Gürbüz Enginer, “Anadolu’da Batıl İnanmalar ve Büyü”, **Elementerifş Anadolu’da Büyü ve İnanışlar**, İstanbul 2006, s.50-61.

¹¹ Osman Kunduracı, **Muğla-Yatağan Çevresindeki Türk Devri Mimari ve El Sanatları**, Muğla 2007. Bu çalışmada sayfa 165’te şifa tasına bir fotoğraf ve bir cümlede rastlamaktayız.

¹²Nurhan Atasoy, **Derviş Çeyizi**, İstanbul 2000. Bu çalışmada tılsımla ilgili bilgiler verilmekle birlikte şifa tasları hiç konu edilmemiştir.

¹³ Hülya Tezcan, **Topkapı Sarayı Müzesi Koleksiyonundan Tılsımlı Gömlekler**, İstanbul 2011.

gözlenmiştir. Koleksiyonun çoğunlukla çeşitli müzelerden nakil yoluyla ve şahıslardan satın alma yolu ile buraya getirilerek oluşturulduğu envanter fişlerinden edinilen sınırlı bilgilerdir.

Fotoğraf çekimlerinin ardından şifa tasları üzerindeki yazıların elden geldiğince okunmasına çalışılmıştır. Yazılar Prof.Dr. Abdülkadir Dünder tarafından büyük bir titizlikle okunarak günümüz Türkçesine çevirilmiştir. Ancak bazı eserlerde yer yer meydana gelen tahribat; bazen de yazıların maden üzerine aşırı derecede girift bir şekilde kazınması nedeniyle bazı kısımlarının okunmasında bir hayli güçlük çekilmiştir.

Tasların üzerindeki yazıların okunmasına paralel olarak şifa taslarının autocad programı ile bilgisayarda çizimleri yapılmaya devam edilmiştir.

Çalışmamızda Ankara Etnografya Müzesi'nde teşhir ve depo kısmında yer alan toplam 28 adet şifa taşı malzeme, teknik, dönem, tarih, usta, üzerindeki yazıların amacı, kültürümüzdeki yeri ve önemi gibi özellikleri bakımından hepsi incelenerek değerlendirilmiştir. Şifa taslarının sanat tarihindeki yerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Yayın taraması ve müzede gerçekleştirilen araştırmalar sonucu elde edilen veriler doğrultusunda çalışmamız hazırlanmıştır.

Çalışmamız dört ana bölümden oluşmaktadır.

“**GİRİŞ**” başlığı altında çalışmamızın adı, amacı, önemi, kapsamı, konu ile ilgili belli başlı çalışmalar yanı sıra izlediğimiz yöntem hakkında bilgilere yer verilmiştir.

Birinci bölümde “**TÜRKLERDE MADEN SANATI**” başlığı altında Türklerde maden sanatının kısaca gelişim süreci ve belli başlı madenlerin yapım ve süsleme teknikleri hakkında kısa bilgiler sunulmuştur.

İkinci bölüm “**ŞİFA TASLARI HAKKINDA GENEL BİLGİLER**” başlığı ile şifa taslarının ne olduğu, ne zamandan beri ve ne amaçla yapıldığı

kullanıldığı açıklanmaya çalışılmıştır. Konu doğrultusunda Kur'an'da şifa kavramı ve İslam inancının şifa taslarının kullanımına bağlı olarak insanların günlük yaşamına yansımaları ve şifacı görevini üstlenen kişilerin halkın gözündeki yerine ve amacına değinilmiştir.

Üçüncü bölüm “**ANKARA ETNOGRAFYA MÜZESİ'NDEKİ ŞİFA TASLARI (KATALOG)**” başlığı ile müzede yer alan eserler katalog halinde sunulmuştur. Taslar biçim bakımından üç ana başlığa ayrılmış daha sonra kendi içlerinde de bombe kısımlarının biçimine göre tekrar alt gruba ayrılmıştır. Katalogda her şifa taşı tarafımızdan verilen sıra numaraları ile ardından müze envanter kayıtlarında yer alan envanter numaralarıyla birlikte verilmiştir. Müzeye geliş tarihi geliş biçimi, dönemi ve müzedeki yeri gibi bilgiler envanter fişlerinden elde edilebildiği kadarıyla yazılmıştır. Şifa taslarının yapım, süsleme tekniği ve ölçüleri ile ilgili bilgiler ise tarafımızdan tespit edilerek yazılmıştır.

Katalog tanım kısmında öncelikle şifa taslarının genel bir biçim tasviri yapılmaya çalışılmıştır. Daha sonra iç ve dış yüzey bezemeleri ayrı başlıklar altında, ağız kenarından merkeze doğru yönelen bir sıralama ile ayrıntılı bir şekilde tasvir edilmeye çalışılmıştır. Tas yüzeyindeki yazı ve dualar, sureler, ayetler mümkün mertebe okunabildiği kadarıyla belirtilmeye çalışılmıştır. Cümle bütünlüğü arzeden yazıların günümüz Türkçesi ile karşılıkları yazılmıştır.

Dördüncü bölümde öncelikle “**KARŞILAŞTIRMA VE DEĞERLENDİRME**” başlığı yer almaktadır. Bu kısımda Ankara Etnografya Müzesi'ndeki şifa tasları dönem, tarih, malzeme, yapım tekniği, süsleme tekniği ve ölçüleri gibi özellikleri yönünden önce kendi içlerinde değerlendirilmiştir. Daha sonra diğer müzelerde yer alan örnekler ile benzerlik ve farklılıkları karşılaştırılmaya çalışılmıştır. Burada aynı zamanda şifa taslarının sanat tarihi içerisindeki yeri de vurgulanmaya çalışılmıştır.

“**SONUÇ**” başlığı ile şifa taslarının ne olduğu, ne için ve nasıl bir uygulama ile kullanıldığı ile ilgili yapılan değerlendirmelerin sonucu ortaya konulmuştur. Şifa taslarının sanat tarihi açısından bize sunduğu farklı yönler genel bir yorumla değerlendirilmiştir. Sanat tarihi kapsamında olmakla birlikte yeterli ilgi göremeyen bu eserlerin malzeme, teknik ve süsleme özellikleri yanı sıra mahiyetleri ve yansıttıkları inanç kültürü bakımından aynı zamanda halk biliminin de ilgi alanına yeterince giremediği üzerinde durulmuştur. Bu tarz kültür ürünlerinin varlığına dikkat çekilerek sahip çıkılması gerektiği vurgulanmıştır.

Son olarak “**KAYNAKÇA**” başlığı ile araştırmamızda yararlandığımız kaynaklar yazar soyadına göre alfabetik olarak listelenmiştir.

Ekler kısmında “**ŞİFA TASLARINDAKİ SURELER**” başlığında Ankara Etnografya Müzesi’nde incelediğimiz şifa taslarında geçen sureler günümüz Türkçesiyle ve alfabetik sırayla verilmiştir.

“**FOTOĞRAFLAR**”, ve “**ÇİZİMLER**” başlıkları altında Ankara Etnografya Müzesi’ndeki şifa taslarının fotoğraf ve çizimlerine yer verilmiştir. Çizimler iki bölümde ele alınmıştır. Birinci bölümde taslara ait kesit ve görünüş çizimleri, ikinci bölümde ise süsleme çizimlerine yer verilmiştir. Ancak bütünlüğün bozulmaması için numaralandırma kesit ve görünüş çizimlerinden sonra kaldığı yerden devam etmiştir. Süsleme çizimleri verilirken hemen her tasın iç ve dış yüzeylerindeki süsleme programları ve motifler vermeye çalışılmıştır. Sadece çok anlaşılamayanlar çizilememiştir.

“**TABLolar**” başlığı ile şifa tasları üzerinde yer alan surelerin, motiflerin dökümü ile ayrıca şifa taslarının biçim, malzeme ve yapım teknikleri gibi özelliklerinin derli toplu bir şekilde sayısal veri olarak ta görülmesini sağlamak amacıyla hazırladığımız tablolara yer verilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.TÜRKLERDE MADEN SANATI

1.1.MADEN SANATININ KISACA GELİŞİMİ

İnsanlığın maden malzeme ile ilk ne zaman karşılaştığı tam olarak belirlenememektedir. Ancak M.Ö. 7. binlerden itibaren madenin işlendiği bilinmektedir¹⁴. Madeni işleme sanatı daha çok bakırcılık alanında gelişmiştir. Bakırcılık köken olarak daha çok Orta Asya ve Ön Asya'ya ait bir sanat sayılmaktadır. Daha sonraları batıya yönelen İslam akınları ve doğuya yönelen haclı seferleriyle Avrupa'ya geçmiştir.

Bakırın işleme merkezleri doğuda 15. yüzyıla kadar İran, Irak ve Anadolu iken, 15. yüzyıldan sonra esas merkez Anadolu olmakla beraber Balkanlara ve Avrupa'ya doğru bir geçiş süreci izlenmiştir¹⁵.

Çatalhöyük'te M.Ö. 7. binlere ait doğal bakırdan yapılmış iğne, bız, kanca gibi küçük aletler ele geçirilmiştir. Çatalhöyük buluntuları madende ilk üretimin bu dönemde yapılmaya başlandığını göstermektedir. Bu yüzyılda doğada yaygın bulunan bakır cevherinin ilk arıtılan maden olduğu da bilinmektedir¹⁶. Buradan da şu anlaşılmaktadır ki insanlık madeni ısıtıp yumuşatarak işlemeyi ilk Anadolu topraklarında gerçekleştirmiştir. İlk kullanılan maden bakır olmakla birlikte daha sonra altın, gümüş, bakır ve

¹⁴Eruz, **a.g.e.**,s.15; Ayrıca maden sanatı ile ilgili bkz. Perihan Çetin, "Etnografya Müzesindeki Bakır Eserler Üzerinde Araştırma", **Türk Etnografya Dergisi**, S.1, 1956, s.96-101;Ülker Erginsoy, **Anadolu Selçuklu Maden Sanatı, Anadolu Selçuklularında Mimari Süsleme ve El Sanatları**, Ankara 1978b; Ülker Erginsoy, **a.g.e.**, 1978a; Mustafa Arlı, Beypazarı'nda Dövme Bakırcılık, **Kültür ve Turizm Bakanlığı Milli Folklor** Araştırma Dairesi Yayınları, Ankara 1984; İ.Gündağ Kayaoğlu, "Maden İşçiliğinin Dünyü, Bugünü, Yarını", **Türkiye'de Sanatın Bugünü ve Yarını (Tebliğler)**, Güzel Sanatlar Fak. Yay. 1-2 Nisan 1985; Bodur, **a.g.e.**, İstanbul, 1987; Yılmaz Tarcan "16. Yüzyıl Maden Sanatı", **Mimar Sinan Dönemi Türk Mimarlığı ve Sanatı**, İstanbul 1988, s.361-365;Ülker Erginsoy, "Türk Maden Sanatı", **Başlangıcından Bugüne Türk Sanatı**, Ankara 1993; İ.Gündağ Kayaoğlu, Oktay Belli, **Anadolu'da Türk Bakırcılık Sanatının Gelişimi**, İstanbul 1993.

¹⁵Erginsoy, **a.g.e.**,1978a, s.10.

¹⁶Kayaoğlu, **a.g.m.**, 1985, s.434.

kalayın karışımı ile tunç ve bakırla çinkonun karışımı olan pirinç malzemeyi de kullanmaya başlamışlardır¹⁷.

Hun sanatı için önemli belgeler sunan Pazırık kurganları, madenle ilgili de bir takım önemli fikirler vermektedir. Kurganda atlarla beraber eyer takımları da bulunmuştur¹⁸.

Maden geri dönüşümlü bir malzeme olduğu için eskimesi, kırılması, dökülüp parçalanması, başka bir malzemeye ihtiyaç duyulması veya para basma amacı gibi durumlarda eritilip tekrar yeni bir malzeme şeklinde değerlendirilebilmektedir. Bu nedenle erken dönemlere ait olan ve ilk halini muhafaza edebilmiş madeni eser sayısı ne yazık ki fazla değildir.

11. yüzyıldan itibaren maden işçiliğinin çeşitli şekillerine ait birçok eser dünyanın muhtelif müzelerine dağılmıştır. Ancak Selçuklu sanatına dahil madeni eser maalesef çok değildir. Bu gün var olanların bir kısmı kapı tokmakları, bazı süs eşyaları ve az olarak ta kullanım kaplarıdır¹⁹. Madeni eserlerin daha çok 12. yüzyıldan sonra sayısının arttığı görülmektedir.

12. yüzyılın sonlarından itibaren tuncun yanında pirinç alaşımlar da çok kullanılmaya başlanmıştır²⁰.

Günümüzde Selçuklu, Beylikler ve erken Osmanlı dönemlerine ait kap kacak ile çeşitli eşyanın sayısı fazla değildir. Bir kısmı da zaman içinde eritilerek başka amaçlar için kullanılmıştır²¹.

13. yüzyıl tarihçisi İbn Bibi Selçuklu Tarihi adlı kitabında İzzettin Keykavus'un düğününde altın ve gümüş kaplardan yemekler yenildiğinden ve

¹⁷Kayaoğlu, **a.g.m.**, 1985, s.439.

¹⁸Bodur, **a.g.e.**, s. 16.

¹⁹Şerare Yetkin, Bir Tunç Sfenks, s. 48.

²⁰Bodur, **a.g.e.**, s. 25.

²¹Eruz, **a.g.e.**, s.18.

Anadolu Sultanlarının hazinelerinin altın ve gümüş eserlerle dolu olduğundan bahsetmektedir²².

Selçuklular madeni eserlerinde ham madde olarak çoğunlukla tunç ve pirinci seçmişlerdir. Bunun yanı sıra altın ve gümüşten yararlanmışlarsa da günümüze gelebilen örnek sayısı azdır²³.

14. yüzyıl gezgini olan İbn Batutada Anadolu Beylerinin sarayında altın kapların kullanıldığından bahseder²⁴. 14. yüzyıldan günümüze özellikle askeri eşyalar kalırken günlük kullanım eşyasına çok az rastlanmaktadır²⁵.

Selçuklu döneminde örnekleri görülen maden sanatı İran, Mezopotamya, Suriye, Anadolu'ya kadar uzanan ve farklı kültürlerin biçimlendirdiği aynı teknikleri kullanan geniş bir maden sanatı alanının varlığını göstermektedir²⁶.

Osmanlı maden işçiliği Selçukluların devamı niteliğindedir. Osmanlının kurulması ile birlikte Anadolu ve Balkanlardaki maden yatakları düzenli olarak işletilmeye başlamış ve 19. yüzyılın ortalarına kadar devam etmiştir. Öncelikle savaş ve darphane sonrada sosyal hayat için üretim yapılmıştır. Bu dönemde tunç ve gümüş kullanımı azalmış, altın ve gümüş kullanımı artmıştır. Günlük kullanımda ise bakır, çelik, bakır alaşımları ve pirinç ağırlık kazanmıştır²⁷.

Osmanlı döneminde Anadolu'da Maraş, Mardin, Diyarbakır, Elazığ, Malatya, Tokat, Kayseri, Amasya, Konya, Burdur, Muğla, Afyon, Bursa, Edirne gibi merkezler maden sanatının atölyelerinin bulunduğu yerlerin başında gelir.

²² Erdem Yücel, "Türk Maden Sanatı", **Antik Dekor Dergisi**, Sayı 21, 1993, s.113.

²³ Yücel, **a.g.m.**, s.114.

²⁴ Erginsoy, **a.g.m.**, 1978b, s. 155.

²⁵ Erginsoy, **a.g.m.**, 1993, s.354

²⁶ Erginsoy, **a.g.e.**, 1978a, s.3.

²⁷ Yücel, **a.g.m.**, s.114.

15. yüzyıldan çok az örnek günümüze ulaşabilmiştir. Gelebilen örneklerin çoğu da bakır alaşımı olan madenlerdir.

15. yüzyılda tarihi kaynaklarda Osmanlı saraylarında değerli madenlerden yapılmış eserler kullanıldığından bahsedilmektedir. Fatih döneminin önemli tüccarlarından İtalyan Lacapo, Osmanlı saraylarında sultanın altın kaplardan, vezirlerin gümüş kaplardan, askerlerin ise kalaylı bakır kaplardan yemek yediklerini yazmaktadır²⁸.

16. yüzyıl, Osmanlı maden sanatının en parlak dönemini yansıtır. Bu dönem madeni eserleri, kullanılan malzemenin, uygulanan tekniklerin zenginliği ve çeşitliliği bakımından Osmanlı sanatının en görkemli örneklerini kapsamaktadır.

Kanuni döneminde Anadolu madencilik tarihinde yeni bir dönem başlar. 1525 yılında çıkarılan maden kanunu ile madenin arama ve çıkarma usulleri, yeni galerilerin açılma şekilleri ve aidiyeti gibi hükümler kurallar çerçevesinde kanuna bağlanmıştır²⁹.

17. yüzyılda madeni eserler arasında pirinç ve bakır örnekler önemli yer teşkil eder. Bu yüzyılda İstanbul, Tokat, Erzurum, Kastamonu ve Diyarbakır'da bakır üzerine çalışan atölyelerin varlığı bilinmektedir. Üretilen eserlerinin büyük bir kısmını leğen, ibrik, maşrapa, tas vb. gibi günlük yaşamdaki çeşitli ihtiyaçları karşılamak amacıyla genellikle bakır malzemeden yapılmış ve kalaylanmış kaplar meydana getirir.

18. yüzyılın sonlarında saraya ait birçok altın ve gümüş eserin para kesilmek üzere darphanelere gönderilip eritildiğini bilinmektedir³⁰.

Osmanlıda, soy metallerden eserler yapılırken, devletin kontrol mekanizması ve denetimi sanatkârları yalnız bırakmamış, yapılan her eser kontrolden geçirilip “*Sah*” damgası ve Sultanın tuğrası vurulmuştur³¹.

²⁸Erginsoy, **a.g.e.**,1993, s. 355.

²⁹Kayaoğlu- O. Belli, **a.g.e.**, s. 49.

³⁰Eruz, **a.g.e.**, s.18.

1.2. BAŞLICA KULLANILAN MADENLER VE ALETLER

Maden sanatının uzun gelişim çizgisi içerisinde altın, gümüş, bakır, kurşun, tunç(bakır+kalay alaşımı), pirinç (bakır+çinko alaşımı), cıva, demir ve çelik kullanım zenginliği itibariyle en sık görülen madenlerdir.

Altın madeninin hangi tarihlerde bulunduğu tam belirlenememekle beraber, M.Ö. 6. binlerde süs eşyası şeklinde kullanıldığı bilinmektedir³². Tas, ibrik, maşrapa, buhurdan gibi nesneler dışında daha ziyade yüzük, bilezik, küpe, gerdanlık gibi süs ve takı eşyalarının üretiminde tercih edilmiştir. Ancak bu tarz eserlerden çok azı günümüze ulaşabilmiştir. Bir kısmı yağmalamalarla kaybolmuş bir kısmı da para basmak için eritilmiştir.

Gümüş, altınla aynı dönemlerden itibaren kullanılan diğer önemli bir madendir. Doğada hem doğal maden, hem de cevher olarak bulunmaktadır³³. Altın gibi soğuk olarak da işlenebilmesinin yanı sıra yumuşak bir maden olduğu için kolayca biçimlendirilebilmektedir.

Bakır, doğada yine hem cevher, hem de saf olarak bulunan bir madendir. Altın ve gümüşe göre çok daha serttir. Soğuk işlenmesi mümkün değildir. Çayönü, Catalhöyük kazılarında ortaya çıkarılan dövülerek yapılmış ve M.Ö. 7. binlere ait olduğu kesinleşen bazı kanca, bız, iğne gibi araçlar bilinen en eski bakır eşya örnekleridir³⁴.

Bakır, Selçuklu, Beylikler ve Osmanlı'nın erken dönemlerinde askerî alandan çok sosyal alanda kullanılmıştır. Ateşli silahlarda kullanılmaya başlanması Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'u kuşatması öncesinde dökülen büyük toplarla başlamıştır³⁵.

³¹Eruz, **a.g.e.**, s.15.

³²Eruz, **a.g.e.**, s.15.

³³Eruz, **a.g.e.**, s.17.

³⁴Arlı, **a.g.e.**, s.8; Eruz, **a.g.e.**, s.17.

³⁵Eruz, **a.g.e.**, s.15.

Kurşun, Anadolu'da bakır gibi M.Ö. 7 binlerden itibaren varlığı kesinleşmiş, doğada cevher halinde yer alan bir madendir. Bazen de döküm tekniğinin uygulandığı bakır madeninin içine karıştırılarak kullanılmaktadır³⁶.

Tunç (Bronz), bakır madenine belli bir oranda kalay karıştırılarak elde edilmektedir. Bakıra göre çok daha sert ve dayanıklı bir malzemedir. Tunç malzemenin keşfi adını aldığı tunç devrinden itibaren başlar ve bu madenden havan, çan, kandil, dirhem, heykel, mangal gibi malzemeler üretilmiştir. Kırmızımsı sarı bir rengi vardır. Kimyasal yapısına ve karşılaştığı etkenlere göre zamanla sarıdan griye, kahveden siyaha kadar değişik renkler alabilmektedir³⁷.

Kalay, Anadolu'da çok az bulunduğu için bir hayli pahalı, değerli ve aranan bir maden olmuştur. Hemen her çağda ticari süreklilik göstermektedir³⁸. Osmanlı döneminde bakır alaşımlarından yapılan kapların kaplanması kullanılmıştır. Bakırın gıda maddeleriyle temasında oksitlenerek zehirleyici etkisinin ortaya çıkması engellenmiştir.

Pirinç, bakır madenine belirli oranda çinko karıştırılarak üretilen; tunca yakın sertliğe sahip, sağlam, altın renginde parlak bir madendir. Bu alaşım, pirinçten yapılan kap kacakların pas tutmama özelliğinden yararlanabilmek için su ile ilgili çeşitli kapların yapımında özellikle tercih edilmiştir³⁹.

Cıva ise altını saflaştırmada ya da yaldızlamada kullanılır. Oğuzlar arasında "altın yalatma" olarak tanınan bu teknik, Selçuklu devrinden Osmanlılara kadar gelen ve "tombak" adını alan altınla kaplanmış şamdan tepsi, sahan ve gülabdan gibi günlük kullanım eşyalarına uygulanarak zamanımıza kadar ulaşmıştır⁴⁰.

³⁶ Ülker Erginsoy, **a.g.e.**, 1978a, s.12.

³⁷ Ülker Erginsoy, **a.g.e.**, 1978a, s.12.

³⁸ Kayaoğlu-O. Belli, **a.g.e.**, s. 29.

³⁹ Kayaoğlu-O. Belli, **a.g.e.**, s. 19.

⁴⁰ Eruz, **a.g.e.**, s.21.

Demir, doğada hem doğal hem de cevher olarak bulunan bir madendir⁴¹. Doğal demir içinde bolca nikel bulundurmaktadır. Cevher halindeki demir ise parlak ve metalik görünümlere sahip demir oksitleridir. Dövme demir, ilk olarak M.Ö. 2 binlerde Anadolu'da Toroslar-Kafkasya bölgesinde bulunmuş ve bu bölgede kullanılmıştır⁴².

Çelik daha çok silah ve alet yapımında kullanılmıştır.

Maden sanatında karşılaştığımız bu madenlerle birlikte, bunları işleyebilmek ve şekillendirebilmek için bazı aletler de kullanılmıştır. Ocak, körük, örs, çekiç, tokmak, makas, kısıkaç, pergel, zimba ve keski en çok kullanılan aletlerin başlıcalarıdır.

Ocak, tuğla veya taş malzeme ile yapılan, çamurla sıvanan ve madenin ısıtılarak işlenebilir sıcaklığa ulaşmasını sağlamak amacıyla kullanılmaktadır⁴³.

Körük, genellikle deriden yapılan ve ocağa hava üfleyerek kömürün yanmasını sağlayan bir alettir⁴⁴.

Örsler, üzerine maden konularak şekillendirilmesine yarayan destek aletidir. Yapılacak malzemeye göre çeşitli büyüklükte olabilmektedir⁴⁵.

Çekiçler, külçe halindeki bakırın ya da madenin dövülmesini sağlamaktadır. Düzeltme çekici, perdah çekici, tabla çekici gibi çeşitleri bulunmaktadır⁴⁶.

Tokmaklar, çekiçlerden genellikle daha büyük boyuttadır. Çekiçleme işleminin ilk aşamasında, külçe halindeki madenin şekillendirilmeye uygun hale getirilmesinde kullanılmaktadır⁴⁷.

⁴¹ Erginsoy, **a.g.e.**, 1978a, s.14.

⁴² Erginsoy, **a.g.e.**, s.15.

⁴³ Erginsoy, **a.g.e.**, 1978a, s.20; Arlı, **a.g.e.**, s.21.

⁴⁴ Erginsoy, **a.g.e.**, 1978a, s.20; Arlı, **a.g.e.**, s.21.

⁴⁵ Erginsoy, **a.g.e.**, 1978a, s.20; Arlı, **a.g.e.**, s.21.

⁴⁶ Arlı, **a.g.e.**, s.24.

⁴⁷ Erginsoy, **a.g.e.**, 1978a, s.20; Arlı, **a.g.e.**, s.24.

Makaslar, levha haline getirilmiş bakırın kesilmesinde kullanılır. Kesilecek madene göre çeşitli büyüklüklerde yapılmışlardır⁴⁸.

Kıskaçlar (Maşalar), madenin ocakta ısıtılması, tavlama ya da kalaylanması sırasında kolayca tutulabilmesini sağlamaktadır. Kullanım yerine göre ibrik kısıkaçı, kalaycı kısıkaçı gibi çeşitleri vardır⁴⁹.

Asıl aletlerden başka maden işleminde kullanılan pergel, çizek, zımba, keski, gibi küçük yardımcı aletler de vardır.

Pergel, levha halindeki bakırın üzerinde, üretilecek kabın çiziminde işe yaramaktadır. Çizek, bakır levha üzerinde düz ya da pergelsiz daire çizmek içindir. Zımba, levha üzerinde delik açmak ya da perçin deliği açmaya yarayan bir alettir. Bu alet süslemede de kullanılabilmektedir⁵⁰.

⁴⁸ İ. G. Kayaoğlu, “Bakır Kap Yapım Teknikleri: 1, Dövme Tekniği”, **Folklor ve Etnografya Araştırmaları** 1984, s. 233; Mustafa Arlı, **Beypazarı’nda Dövme Bakırcılık Sanatı**, Ankara 1984, s.24.

⁴⁹ Kayaoğlu, **a.g.m.**,1984, s. 233; Arlı, **a.g.e.**, s.24.

⁵⁰ Kayaoğlu, **a.g.m.**,1984, s. 234; Arlı, **a.g.e.**, s.24.

1.3. MADENİ ESER YAPIM VE BİRLEŞTİRME TEKNİKLERİ

Madeni eserlerin yapımında dövme ve döküm olmak üzere başlıca iki ana teknik kullanılmıştır. Tornada çekme tekniği ise daha çok seri imalatta uygulanmıştır.

1.3.a.Yapım Teknikleri

Dövme tekniği, külçe halindeki madenin çekiçlenerek inceltilmesi ile yapılan en eski tekniktir⁵¹. Bu işlem günümüzde silindirik makinelerle yapılarak madenin inceltmesi sağlanmaktadır. Madeni potada eriterek kalıplara dökme yolu keşfedilince, dövme tekniğinde önemli bir ilerleme kaydedilmiştir⁵². Madenin dövülerek ince bir levha haline gelebilmesi için beş, on kişilik bir grup, çekiç darbelerine düzenli vuruşlarla tekniği uygulamaktadır. Bu gruba Osmanlıda *dövücüler* ya da *kol* da denilmekteydi⁵³. Anadolu'da bu tekniğin uygulanmasına 20. y.y.'a kadar devam edilmiş, 20. yüzyıldan itibaren elektronik aletlerle yapılmaya başlanmıştır. Böylece insan gücüne duyulan ihtiyaç ortadan kalkmıştır.

Dövme tekniği, **çökertme**(çukurlama) ve **yükseltme**(toplama) şeklinde iki yöntemle uygulanmaktadır⁵⁴.

Birinci yöntemde bakır levha kenarlardan itibaren dövülüp dip kısmına kadar indirilerek tabak, sini, tas gibi kaplar yapılmaktadır. Bu tür kaplar içten çekiçlenerek çukurlaştırılır. Dövme işlemi, çukur ya da oluk şeklindeki bir örs veya kütük üzerinde yapılarak kabın çukurlaştırılması kolaylaştırılır. Maden, dövme işlemi sırasında ısı kaybına uğrayarak sertleşmektedir. Bu durum madenin şekillendirilmesini zorlaştırmaktadır. Bu nedenle maden sertleştikçe arada bir örsten alınarak ısıtılmaktadır. Ortaya çıkan yüksek ısı da işlenmeyi güçleştirdiğinden sıcak maden soğuk suya batırılıp çıkarılarak dövme için

⁵¹ Cihat Soydan, "Maden Sanatı", *Antika*, Yıl 3, S.26, Mayıs 1987, s.9; Erginsoy, *a.g.e.*,1978a, s.19; Arlı, *a.g.e.*, s.29.

⁵²Eruz, *a.g.e.*, s.27.

⁵³ Kayaoğlu, *a.g.m.*,1984, s. 219.

⁵⁴Erginsoy, *a.g.e.*,1978a, s.19.

uygun ısıya getirilmiştir. Bu yapılan işleme de **tavlama** denilmektedir⁵⁵. Dövme işlemi kap istenilen biçime gelinceye kadar sürdürülür. İşlem tamamlandıktan sonra da düzeltme çekici ile genel bir düzeltme yapılır.

İkinci yöntem olan yükseltmede ise, çökertme yönteminin tersine kap dıştan çekiçlenerek şekillendirilmektedir. Madeni levha örs üzerinde dıştan çekiçlenerek istenildiği kadar yükseltilebilmektedir. Yükseltme yapılacak kaba göre uygun büyüklükte düz yüzeyli örsler tercih edilmektedir. Madeni kesmemesi ve zarar vermemesi için ucu yuvarlatılmış çekiçler kullanılmaktadır⁵⁶.

Yükseltme işleminde kenarların yükselebilmesi için darbelerin çok kuvvetli olması gerekmektedir. Bu yöntemle bir kap yapılırken usta istenilen yerlerde köşeleri dönerek kaba çeşitli profiller verebilmektedir.

Yükseltme yöntemi ile genellikle daha köşeli, çökertme yöntemi ile daha yuvarlak görüntüler elde edilmektedir.

Bu yöntemde geniş ağızlı kaplar yapılırken, ağız kısmının sağlam olması için bu kısımlarda maden biraz daha kalın bırakılır ya da ağız kısmında levha geriye kıvrılarak kenarın daha sağlam olması sağlanır.

Döküm tekniği; istenilen kabın biçiminde yapılmış kalıplara eritilen madenin dökülerek dondurulması işlemine döküm denir⁵⁷. Dövme tekniği ile yapılması çok güç olan bazı madeni kaplar için döküm tekniği kullanılmıştır. Bu teknik genellikle tunç malzemede tercih edilmektedir. Çünkü erimiş tunç, bakırdaki gibi hava kabarcıkları yapmaz ve soğuduktan sonra kalıptan ayrılması daha kolaydır⁵⁸.

⁵⁵ Kayaoğlu, **a.g.m.**,1985, s.434.

⁵⁶ Ülker Erginsoy, **a.g.e.**,1978a, s.22.

⁵⁷ Ülker Erginsoy, **a.g.e.**, 1978a, s.25; Soydan, **a.g.m.**, s.11.

⁵⁸ Ülker Erginsoy, **a.g.e.**,1978a, s.24.

Daha çok havan, mangal, şamdan gibi eserler yapılmıştır. Eski çağlardan beri uygulanan bu teknik, dövme tekniğiyle beraber daha fazla tercih edilmiş ve kullanılmıştır⁵⁹.

Döküm tekniğinde içi dolu ve içi boş olmak üzere iki tür döküm yapılmaktadır. İçi dolu döküm yönteminde yapılacak kap ya da eserin kilden bir örneği yapılır. Yine kilden aynı eserin bir kalıbı çıkarılır. Bu kalıp üzerinde madenini dökülebileceği bir açıklık yapıldıktan sonra kalıp parçalar halinde pişirilir. Eritilen maden bu kalıba dökülerek dondurulur, kalıp çıkarıldığında istenen eser ortaya çıkmış olur⁶⁰.

İçi boş döküm yönteminde de yine istenen eser şeklinde bir kalıp kilden hazırlanır ve pişirilir. Kalıbın içine ise yine kilden hazırlanan bir çekirdek yani hacim verecek bir parça yerleştirilir. Çekirdek denilen bu parça sabitlenebilmesi amacı ile ince madeni çivilerle dıştaki kalıba tutturulur. Erimiş maden çekirdekle kil kalıbın arasına akıtılarak donması sağlanır. Daha sonra kil parçalar çıkarılarak içi boş döküm elde edilir⁶¹.

Ayrıca *cireperdue* denilen balmumu ile yapılan bir döküm yöntemi daha vardır. Bu yöntemde eserin balmumundan bir örneği yapılarak dışı kille sıvanır. Daha sonra bu kalıp fırınlandığında içindeki balmumu eriyerek akar ve kil kalıp boşalır. Kalıbın içine erimiş maden dökülerek dondurulur ve içi dolu bir döküm elde edilir⁶².

Döküm usülleri uygulamasındaki kolaylık nedeni ile Türk-İslam maden sanatında havan, mangal, buhurdan, ayna, şamdan gibi eserlerin yapılmasında tercih edilmiştir⁶³.

Tornada çekme (sıvama): M.Ö. 4.binden itibaren madeni eserlerin şekillendirilmesinde kullanılan tornada çekme, İslam maden sanatında da

⁵⁹Eruz, **a.g.e.**, s.29.

⁶⁰Erginsoy, **a.g.e.**, 1978a, s.25.

⁶¹Erginsoy, **a.g.e.**, 1978a, s.26.

⁶²Erginsoy, **a.g.e.**, 1978a, s.26.

⁶³Eruz, **a.g.e.**, s.29.

kullanılmıştır⁶⁴. Çömlekçi çarkı dediğimiz tezgâhta seramik eserler yapılabildiği gibi benzer bir tezgâh düzeninde de madeni eserler yapılabilmektedir. Birkaç farklı yöntemle eser oluşturulabilmektedir.

Ayrıca dördüncü bir teknik olarak kaynaklarda⁶⁵ adı geçen *preste basma tekniği* vardır. Seri üretimde kullanılan bu teknikle sanat eseri niteliği taşıyan madeni eserler üretilmemektedir.

1.3.b. Birleştirme Teknikleri

Perçin, bilinen en eski birleştirme yöntemidir. Birleştirilecek parçaların uçları üst üste getirilerek matkapla açılan delikten bir madeni çivi geçirilir. Çivi çekiçlenerek madenle kaynaşması sağlanır. Bu yöntemle kulp, kapak gibi kısımların ana gövdeye birleştirilmesi sağlanır⁶⁶.

Lehim; kurşun ve kalay karışımından oluşan lehimin erime ısısı çok düşüktür. Birleştirilecek parçalar üst üste ya da ağız ağza getirilerek ek yerlerine erimiş lehim sürüldükten sonra parça ısıya tutularak lehimin madenle kaynaşması sağlanır⁶⁷.

Lehimin M.Ö. 3 binlerden itibaren bilindiği arkeolojik kazılardan anlaşılmaktadır⁶⁸. Lehimle birleştirilen yer çekiçlemeye gelmez ve çok çabuk kırılır. Bu yüzden lehim genelde perçinle birleştirilen yerlerin takviye edilmesinde kullanılır ya da çatlak, delik gibi madeni kabın tamiratında kullanılır⁶⁹.

Kaynak; Madeni parçaların yüksek ısı ile birleştirilmesi yöntemidir. Bakırcılıkta genellikle kaynak tozu ile yapılır. Bu toz bir miktar çinko ve

⁶⁴ Kayaoğlu, **a.g.m.**,1985, s.442; Eruz, **a.g.e.**, s.29.

⁶⁵ Kayaoğlu, **a.g.m.**,1984, s. 219.

⁶⁶Erginsoy, **a.g.e.**,1978a, s. 29; Eruz, **a.g.e.**,s.29.

⁶⁷Erginsoy, **a.g.e.**,1978a, s. 29; Eruz, **a.g.e.**,s.29.

⁶⁸ Ülker Erginsoy, **a.g.e.**,1978a, s. 29.

⁶⁹ Kayaoğlu, **a.g.m.**,1984, s. 225; Eruz, **a.g.e.**, s.29.

pirincin eritilip külçe haline getirildikten sonra dövülerek toz haline getirilmesi ile yapılır⁷⁰.

Kenet; birleştirilecek iki parçanın uçları 'U' şeklinde kıvrılıp birbirine geçirilerek kenetlenir. Kenetlenmiş iki parça bir kez daha kıvrılarak katlandığında çift kenet yapılmış olur. Kenetlenen kısmın üzeri çekiçlenip sıkıştırıldığında sıvı kaplarının akıtmaması da sağlanmış olur. Bu yöntem genelde kapların kaide kısmının birleştirilmesinde kullanılır⁷¹.

1.4. MADEN SANATINDA SÜSLEME TEKNİKLERİ

Çalma ve Kazıma (Hak):Çalma yönteminde ucu küt biçimde bir çelik kalemle maden üzerine hafifçe bastırılarak ince çizgilerden oluşan bir süsleme yapılır. Desenler, meydana getirilen çizgide maden parçası çıkarılmadan madenin bir hamur gibi yanlara itilmesi ile elde edilir. Kazıma şeklinde ise ucu daha keskin sivri bir çelik kalem marifeti ile maden üzerinde ince oluklar açılarak kazınan yerdeki maden çıkarılır⁷².

İslam maden sanatında her devirde sıkça kullanılan bu yöntem kaynaklarda genellikle tek bir başlık halinde kazıma tekniği şeklinde geçmektedir. Çalma yöntemiyle yapılan birçok süsleme de kazıma adı ile tanımlanmaktadır.

Kabartma (Repousse):Madeni eserin dıştan ya da içten çekiçlenmesi sonucu yüzeyden dışa doğru bir çıkıntı oluşturulması ile elde edilmektedir. Bu teknikle istenilen yükseklikte kabartma sağlanır. Desenler alçak kabartma halinde yapılacaksa dıştan çekiçleme, yüksek kabartma yapılacaksa içten çekiçleme yöntemi uygulanır⁷³. Birinci yöntemde desen dışında kalan maden yüzeyi dıştan dövülerek zeminin çökertilmesi ve motiflerin zeminden kabarık durması sağlanır. İkinci yöntemde isedesenler maden yüzeyinde çıkıntı meydana getirecek şekilde içten dövülerek yapılır. Üçüncü bir kabartma

⁷⁰Erginsoy, **a.g.e.**,1978a, s. 30.

⁷¹ Kayaoğlu, **a.g.m.**,1984, s.224.

⁷²Erginsoy, **a.g.e.**,s.32-33.

⁷³Erginsoy, **a.g.e.**,s.34.

yöntemi de kalıpla kabartmadır. Bu yöntemde elde edilmek istenen desen, negatif şekli ile bir başka maden üzerine kazınır ve ardından asıl desenin yapılacağı tavllanmış maden üzerine bastırılarak kabartma meydana getirilir.

Delik işi- Kesme (Ajur): Desen maden üzerine çizilir ve ardından zemin kısmını meydana getiren boşluklar kesilerek çıkarılır. Kesilmiş kenarlar törpülenerek düzeltilir. Bu yöntem genellikle altın ve gümüş gibi işlenmesi daha kolay, yumuşak madenlerde kullanılır.

Telkari; altın ve gümüş tellerin eğilip bükülmesiyle yapılan süslemedir. Daha çok küpe, kolye, yüzük gibi takı ve süs eşyaları yapımında kullanılmaktadır. Maden sanatı içinde süsleme tekniği olarak kabul edilmektedir.

Kakma: Madeni eser üzerine açılan yivler içine farklı bir cinsten madenin kakılmasıyla elde edilen süsleme tekniğidir. Bu yöntemde madenin yüzeyine değerli taşlar kakıldığında *murassa*; firuze kakıldığı zaman *firüzekari*⁷⁴; renkli cam ve mine kakıldığında *mine(emaye)*; şeklinde adlandırılır.

Kaplama (tombak ve yaldız): Bakır, tunç, gümüş gibi madenlerden yapılmış malzeme yüzeyinin altınla kaplanması işlemidir. Ayrıca *tombaklama* da denilmektedir. Bu yöntemin Osmanlı döneminde saraydaki madeni eserlerin altınla kaplanmasında çok uygulandığını görülür.

Toz haline getirilen altın cıva ile karıştırılır. Bu karışım madeni eserin üzerine sürülerek fırınlanır. Isı gören cıva buharlaşırken altın tozu madenin yüzeyine yapışır. Aynı şekilde farklı madenlerin yüzeyi gümüş tozu ile de kaplanabilmektedir.

Savatlama (Niello): Madeni eser üzerine açılan yivlere kükürt ve maden karışımı olan siyah renkli savat dökülerek eser fırınlanır. Karışım ısının etkisiyle sıvılaşır ve yivlerin içine iyice yayılarak zemine sıkıca yapışır.

⁷⁴Erginsoy, a.g.e.,1993, s. 345.

Soğuduktan sonra çeşitli malzemelerle cilalanır. Böylece eser üzerinde renk uyumu sağlanmış olur⁷⁵.

Mine: Bu teknikte de savatlamadaki gibimadeni eser üzerine yivler açılır. Farklı olarak yivlere doldurulan malzeme değişir. Toz cam ve maden oksidinden hazırlanan bir karışım bazı kimyasal işlemlerden sonra eser üzerindeki yivlere doldurulup fırınlanır⁷⁶.

Bunlardan başka “*cloisonne*” olarak adlandırılan; madeni eser yüzeyine açılan yivlere veya eserin yüzeyine lehimle tutturulan tellerin içlerine değerli taş veya renkli camların yerleştirilmesiyle yapılan bir süsleme tekniği daha vardır⁷⁷.

⁷⁵ Erginsoy, **a.g.e.**, 1978a, s.34.

⁷⁶ Erginsoy, **a.g.e.**, 1978a, s.44.

⁷⁷ Erginsoy, **a.g.e.**, 1978a, s.44.

İKİNCİ BÖLÜM

2. ŞİFA TASLARI HAKKINDA GENEL BİLGİLER

2.1. ŞİFA TASI KAVRAMI, KULLANIMI VE TARİHÇESİ

Şifa tasları, üzerlerinde nazar duası, Esmâ-ül Hüsna, İhlas, Felak, Nasr, Yasin gibi dua, sure ve ayetlerin özenle işlendiği, tılsım da denilen vefk⁷⁸ uygulamalarıyla etki gücünün pekiştirilmeye çalışıldığı ve kullanan kişinin şifa bulması inancıyla yapılmış taslardır. Tılsımlar bir isteğin gerçekleşmesini sağlamak, felaketlerden, belalardan, sıtma, sara gibi ateşli hastalıklardan, nazardan, yılan ve akrep sokmalarından, kötülerin şerrinden korunmak amacıyla gizli güçlerden ve sihir öğelerinden yararlanmak için taslar üzerinde kullanılmışlardır⁷⁹. Bu tasların koruyucu ve iyileştirici etkisi olduğuna inanılmaktadır. İçindeki suyun içildiğinde ya da üzerine serpildiğinde şifa vereceği inancı günümüze kadar ulaşmalarını sağlamıştır. Örneğin Avarlarda hastalanan bebek veya yaşlı bir büyüğün nezaretinde pir ziyaretine götürülür, burada 7 defa İhlas Suresi okunur ve bu ziyaret yerlerinden kutsallığına inanılan taş, toprak, ağaç dalı gibi şeyler getirilerek suyun içine konur, su okunur ve rahatsızlığı olan çocuğa bu sudan içirilir⁸⁰.

Allah'ın veya evrendeki gizli güçlerin yardımı ile şifa bulma çabasının bu tasların kutsiyetini artırdığı düşünülmektedir. Bazı tasların üzerinde hangi hastalık için şifa olacağı “akrep yılan sokmasına karşı”, “kulunç ağrısına” veya “zor doğum yapan hamile için” gibi cümlelerle belirtilmektedir⁸¹.

Günümüzde artık fazla üretilmese de Anadolu'nun birçok yerinde bu taslara rastlamak halen mümkündür. Esasen Anadolu'da yaygın bir kullanım

⁷⁸Vefk üzerinde belli kaidelere göre sayıların harflerin veya kelimelerin yazıldığı hanelere ayrılmış satranç tahtası gibi bir kare (veya daire) olup, hastalıklara karşı, sihir büyü için ve diğer bütün maksatlar için nüsha (muska) olarak yapılır. İslam Ansiklopedisi s.256.

⁷⁹Şinasi Acar, “Tılsımların Gizemi”, **Antik Dekor**, S.62, İstanbul 2001, s.155.

⁸⁰ Yaşar Kalafat, **Türk Kültürlü Halklarda Halk İnançları**, Ankara 2008, s.197.

⁸¹Çalışır, **a.g.t.**,s.63.

alanına sahip olduğu bilinen taslar bölgelerine göre farklı yöresel isimler almaktadır. Örneğin çiçek hastalığının tedavisinde kullanıldığından “çiçek taşı” adını almıştır. Ankara Kızılcahamam bölgesinde çiçek hastalığına botca denildiği için burada şifa tasına “*botca taşı*”, Erzurum, Konya gibi bazı yörelerde “*tihtap taşı*”, Çorum çevresinde ise “*korku taşı*” gibi isimler verilmiştir⁸². Bazı yörelerde sarılık hastalığı tedavisinde kullanılmasından dolayı “*sarılık taşı*” da denilmektedir⁸³. Şifa taslarının gerek müzelerde gerek özel koleksiyonlarda hatta bazı evlerde hangi amaçla kullanıldığı bilinmeden bir şekilde varlığını sürdürdüğünü düşünmekteyiz.

Şifa taslarının hazırlanması ve ikonografik programları, bazı özel kişiler tarafından bilinen ancak başkasının anlayamayacağı tarzda bilgilerle gerçekleştirildiğini düşünmekteyiz. Bu durumun, söz konusu bilgiye büyüsel-dinsel gücün eşlik etmesinden kaynaklanabilir. Taslar üzerinde görülen düzenlemelerin kaynak ve kökenini kesin bir ifadeyle açıklayabilmek çok zordur.

Bu tasların sadece kişiye özel nesneler olmayıp sahipleri tarafından bir miktar para karşılığında hasta ve ihtiyacı olan kişilere kullanmaları için ödünç verilebildiğide düşünülmektedir⁸⁴.

Şifa taslarının bir geleneğin etnografik eserleri olarak antika değerini korumakta olduğu düşünülmektedir. Bu tasların pirinç, bakır, gümüş gibi çeşitli madenlerden yapıldığı bilinmekle birlikte ahşaptan da yapılabildiği ileri sürülmektedir⁸⁵.

Şifa taslarıyla kullanım amacı ve üzerinde yer alan yazı ve figür programlarıyla ilişkilendirilebilecek en yakın örnekler Arami sihirli taslarıdır⁸⁶. Arami kavmi M.Ö. 2. binin son çeyreğinde Mezopotamya ve Suriye civarında

⁸² Aksoy, **a.g.m.**, s.35.

⁸³ Zuhale Bezirci, vd., “Kur’an Sureleri İle Bezenmiş Şifa Tasları”, **Sanat ve İnanç 2**, İstanbul 2005, s.217.

⁸⁴ Çalışır, **a.g.m.**,2002, s.18.

⁸⁵ Aksoy,**a.g.m.**,s.36.

⁸⁶ Çalışır, **a.g.m.**,2002, s.17.

yaşamışlardır. Bu tasların üzerinde yer alan yazılarda çeşitli tanrı ve doğaüstü güçlerden yardım istenmektedir. Tarih boyunca Mezopotamya bölgesi büyüculük olaylarının son derece yaygın olduğu bir alandır⁸⁷. Kötü güçlerin etkisi altına girdiği düşünülen hastalar, güç ve zenginlik elde etmek isteyenler bunlara başvurmuşlardır. Bu kişiler değişik dinlere ait uygulamaları hazırladıkları nesnelerde kullanmışlardır⁸⁸.

İslam dininin Suriye bölgesinde yayılması sonucu yerleşik kültürlerle güçlü bir etkileşim gözlenir. Arami sihirli taslarının etkisi ile İslam dininin kendi kuralları doğrultusunda şifa taslarının ilk örnekleri hazırlanmıştır⁸⁹.

Şifa taslarına konulan suyun okunup bu sudan içilmesi veya yıkanılması geleneği İslamiyet'in ilk yıllarına kadar uzanmaktadır. Hacılar, hac dönüşü Mekke ve Medine'den hem şifa taslarını hem zemzem sularını getirmişlerdir. İran bölgelerine ait şifa taslarında insan ve hayvan figürleri kullanılmıştır⁹⁰. Bu bağlamda şifa taslarının ilk kullanılmaya başlandığı dönemin Hz. Muhammed'e kadar gittiği düşünülebilmektedir⁹¹.

Şifa tasları için en eski iki yazılı kaynak tespit edilmiştir; Bunlardan biri 13. yüzyıl sonuna ait Arapça İskenderiye risalesi ve diğeri 14. yüzyıla ait al-SanavbariRisalesi'dir. İskenderiye Risalesi'nde akrep gökyüzünde yükseldiğinde verilen talimatlarla birlikte bakır bir kap içine verilen vefk kazınırsa kolite iyi geleceği yazılıdır. El-SanavbariRisalesi'nde ise vesvese ve kuruntuya karşı üzerine Kuran ayetleri ve vefk yazılmış tasta üç gün kahvaltıdan önce içilmesi tavsiye edilmektedir⁹².

İran Avşarlarında ve Azerbaycan'ın bazı bölgelerinde yeni doğum yapmış annenin kırkı yapılıncaya, madeni bir kapla su dökülerek bebek ve

⁸⁷ Çalışır, a.g.t., s.5.

⁸⁸ Çalışır, a.g.t., s.5.

⁸⁹ Çalışır, a.g.t., s.6.

⁹⁰ Ercan Topçu, "Şifa Taslarının Türk Tıp Folklorundaki Yeri", **Sağlık Düşüncesi ve Tıp Kültürü Dergisi**, S.16 İstanbul 2010.

⁹¹ Bezirci, vd., a.g.m., s.219.

⁹² Çalışır, a.g.m., 2010, s.125.

kendisi yıkanır⁹³. Su dökümünde kullanılan bu madeni kabın ortasında bazen beş parmağı açık olan madeni bir el ile üzeri ayetli 40 açar (anahtar) tasviri görülebilmektedir⁹⁴.

Şifa taslarında biçim itibariyle kenar ve gövde kısımlarından başka göbek te vardır. Bu göbek kısımları düz olduğu gibi bombeli yapılanları da mevcuttur⁹⁵.

Şifa tasları, yansıttığı bu şekil bakımından Türk hamam taslarına ve Gordion'da bulunan Frig taslarına çok benzemektedir. Kenar ve göbek şekilleri hemen hemen bir birinin aynısıdır. Aralarındaki fark ise şifa taslarının içlerinin çiçek veya diğer şekillerle süslü olmayıp ayetlerle bezenmiş olmasıdır⁹⁶. Özellikle Türk hamamlarında kullanılan hamam taslarıyla Anadolu'ya has bir sanat olan bu tas şekilleri varlıklarını M.Ö. 8-7. yüzyıldan günümüze kadar muhafaza etmişlerdir. Anadolu'da çok çeşitli hamam tasları vardır. Bunların bazılarının şekilleri Hititlere kadar uzanır⁹⁷. Biçim olarak aynı olan bu tasların aralarındaki tek fark iç ve dış yüzeyine yapılan süslemelerdir. Frig tasları genellikle stilize palmiye yaprakları ile bezenmiştir, şifa tasları ise dua ve ayet yazıları ile bezenmiştir⁹⁸. Aslında temelde ortak yönleri her iki tasın da su aracılığıyla bir arınma-şifalanma amacı taşımasıdır.

Su hayatın kaynağı olduğu için hemen her inançta, ibadetin bir parçası ve arınmanın sembolü olarak karşımıza çıkmaktadır. İslam'dan önceki

⁹³ Kalafat, **a.g.e.**, s.150.

⁹⁴ Kalafat, **a.g.e.**,2008, s.150.

⁹⁵ Şifa taslarının ortasındaki bombeli kısımlara "*omphalos*" da denilmektedir. Delfi'deki Apollon Tapınağı'nın merkezinde yer alan omphalos "dünyanın merkezi" ve "Kozmik Dağ" kavramının bir ifadesidir. Apollon Tapınağı'nda omphalos önünde gerçekleştirilen törenlerde omphalos yer altı ile yeryüzü arasında geçiş eksenini olarak işlevsel ve sembolik bir anlama sahiptir. Filistin'deki Thabor Dağı'nın adı da Tabbûr, yani "göbek, omphalos" anlamına gelir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Çalışır, **a.g.m.**,2010, s.119.

⁹⁶ Yasemin Masaracı, "İnanç Dünyamızın Gizemli Objeleri", **İSMEK El Sanatları Dergisi**, S.4, İstanbul 2007, s.156.

⁹⁷ Sabiha Tansuğ, "Hamam Tasları", **Antika Dergisi**, S.5, 1985, s.11.

⁹⁸ Aksoy, **a.g.m.**, s.36.

Türklerde de suya kutsiyet atfedilmiştir. Bu gün Anadolu'da yaşayan birçok âdet orta Asya'dan gelen bu kültürün uzantısıdır⁹⁹.

Suyun canlılara yönelik doğrudan katkılarından dolayı ölümsüzlük sembolü olduğunu söyleyebiliriz¹⁰⁰.

Ağrı'da uğruna inanılmış dere ve göllerden taslarla alınan sular ay ışığında bekletilerek mahsül bol olsun diye tarlayı sulayan ana suya katılmış¹⁰¹.

Kimi zaman bu taslara suyun dışında bal, pekmez şerbeti veya süt de konulduğu bilinmektedir¹⁰². Erzurum'da koç katımından sonra, büyük bir kap içine doldurulan su, koyun sürülerinin üzerine dölün bol ve bereketli olacağı inancıyla dökülür ve bunun adına da "çiçek suyu" denirdi¹⁰³. Yine bu yörede koyunların sütten kesilmeden önceki son alınan sütleri tarlalara saçı olarak serpilmiştir. Bu süt tarlalara serpiştiğinde, o yıl ekin bol ve bereketli olacağına inanılırdı¹⁰⁴. Su bir yandan büyüleyici olduğu gibi, bir yandan da büyüleri ve sihirleri bozup temizleyen bir niteliğe de sahip olması nedeniyle kutsal sayılmış ve bunun doğal sonucu olarak da birçok adet, davranış ve gelenek doğurmuştur¹⁰⁵.

Şifa tasları günümüzde önemini yitirmiş olsa da Anadolu'nun birçok yöresinde ilk örneklerinin kopyaları yapılarak varlığını günümüze kadar sürdürmüştür. Tasların kopyalarının yapıldığını gösteren en önemli örneklerden biri Türk ve İslam Eserleri Müzesi koleksiyonundaki bir şifa tasının¹⁰⁶ üzerinde yer alan kitabedir:

⁹⁹ Tahsin Yıldırım, "Su Kültürümüz", **Türk Kültüründe Su**, Manavgat Belediyesi Kültür Yay. No:8, İstanbul 2007, s.110.

¹⁰⁰ Çalışır, **a.g.t.**,s.3.

¹⁰¹ Bahaeddin Ögel, **Türk Mitolojisi II**, İstanbul 1971, s.199.

¹⁰² Masaracı, **a.g.m.**,s.156.

¹⁰³ Yaşar Kalafat, **Doğu Anadolu'da Eski Türk İnançlarının İzleri**, Ankara 1995, s.117.

¹⁰⁴ Kalafat, **a.g.m.**,s.117.

¹⁰⁵ Turgut Akpınar, "Eski ve Bugünkü Türklerde Su-Kültü ve Adetleri", **Tarih ve Toplum**, S.49, İstanbul 1988, s.30.

¹⁰⁶ Türk ve İslam Eserleri Müzesi, Envanter No: 1525.

“Me’mu’nun (?) hazinesindeki tasa uygun olarak yıldızların durumu gözlenerek kopya ve nakş edilmiştir. Müslümanların faydası için olan bu dualar, çağın imamlarının ve dört halifenin ittifak ettikleri dualardır. İçinden su, yağ veya süt içen kişi şifa bulur”¹⁰⁷.

Çeşitli şekillerde yapılan şifa arayışının tıbben bir faydası olmasa bile insanların ruhsal yönüne bir katkıda bulunduğu yadsınamaz.

¹⁰⁷ Çalışır,a.g.t.,s.63.

2.2.KUR'AN'DA ŞİFA VE ASTROLOJİ KAVRAMI

Hastalıklardan kurtulmak, şifa bulmak için insanlar her zaman iki yöntem kullanmışlardır; biri tıbbi yollarla elde edilen çözümler, ikincisi ise bütün dinlerde şifa kaynağı sayılan kutsal kitabın kendisidir. Bu bağlamda kutsal kitapların kendilerinin şifa kaynağı olarak gösterildiği durumlarda maddi ve manevi anlamda yine iki farklı *şifalanma* sağladığı kabul edilmiştir.

İslamiyet şifa anlayışında iki önemli unsuru bünyesinde barındırmaktadır. Biri maddi (fiziki) rahatsızlıklar, diğeri de ruhi yani psikolojik rahatsızlıklardır. Fiziki rahatsızlıklar için Hz. Muhammed'in uygulamaları çözüm olarak gösterilirken ruhi rahatsızlıklar için Kur'an'ın kendisi ve peygamberin bazı duaları da şifa kaynağı olarak sunulmaktadır. Ayrıca Kur'an'da çeşitli ayetlerde İslam dinini kabul eden kişilerin Kuran-ı Kerim okumalarının kendileri için bir şifa kaynağı olduğu vurgulanmıştır¹⁰⁸. Her iki yönden de şifa bulmak için ilk şart ise maddi ve manevi temizliktir.

Kutsal kitaplardaki şifa, her ne kadar manevi anlamda şifa özelliği gösterse de özellikle Kuran'da maddi şifa ile ilgili bilgilerin de yer aldığı görülmektedir. Örneğin İsra Suresi'nde (82.ayet) Kuran'ın şifa ve rahmet kaynağı olacağı ifade edilirken, bazı ayetlerde çeşitli bitkilerle birlikte balın da faydalarından bahsedilmiştir¹⁰⁹. Maddi veya manevi şifanın her ikisi de insan için zorunlu bir ihtiyaçtır. Bu nedenle Kur'an'da insana verilen değerlerin bir göstergesi olarak bu iki şifa ihtiyacını karşılayacak bilgiler görülmektedir¹¹⁰.

Kur'an-ı Kerim'dekine benzer bir durum İncil'de görülmektedir. Nitekim Hz. İsa'nın insanlara nasıl şifa dağıttığını gösteren birçok metin mevcuttur¹¹¹.

Kur'an'da şifa kelimesinin geçtiği beş ayet vardır:

¹⁰⁸ Kur'an-ı Kerim, Fussuleet, 44.

¹⁰⁹ Kur'an-ı Kerim Nahl, 16/68,69

¹¹⁰ Kur'an-ı Kerim'den yapılan alıntılar Diyanet İşleri Başkanlığı Resmi sayfasından ve Mehmet Türk, **Allah'ın Kelamı Kur'an-ı Kerim Meali**, 2008 kitabından yapılmıştır.

¹¹¹ **Kitab-ı Mukaddes**, Yeni Ahit, İstanbul 1997, Luka:5, Markos:40,45.

Nahl Sûresi 68–69: *Rabbin bal arısına: “Dağlarda, ağaçlarda ve insanların yaptıkları kovanlarda kendine göz göz evler edin” diye vahyetti ve “sonra meyvelerin tümünden ye, böylece rabbinin sana öğrettiği yöntemleri uygula. Onların karınlarının içerisinde insanlara şifa bulunan çeşitli renklerde içecekler vardır. Şüphesiz bunda da düşünen bir topluluk için gerçekten mucizeler vardır” dedi.*

İsrâ Suresi 82: *“Biz Kuran’dan müminlere, ancak gönüllere şifa ve rahmet olan şeyler indiriyoruz. Ama bunlar sadece zalimlerin kayıplarını artırır”.*

Fussilet Sûresi 44: *Eğer biz onu yabancı dilde bir Kuran olarak indirseydik bu defa da kesinlikle; “Onun ayetleri anlayacağımız bir dilde açıklansa olmaz mıydı? Arap bir peygambere yabancı dilde bir Kuran olur mu?” derlerdi. Sende onlara: “O iman edenler için, hak yol rehberi ve gönüllerdeki dert ve sıkıntılara şifadır. İman etmeyenlerin kulaklarında bir ağırlık vardır ve Kuran onlara anlaşılmaz gibi gelir. Çünkü onlar zaten anlayışı kıt kimselerdir” de.*

Yunus Sûresi 57: *Ey insanlar! Bu Kuran’da kesinlikle size rabbinizden bir öğüt, gönüllerdeki dert ve sıkıntılara bir şifa ve Müslümanlar için bir hidâyet ve bir rahmet gelmiştir.*

Şuara Sûresi 80: *“(Hz.İbrahim) Hastalandığım zaman bana şifa veren de O (Allah)tır”.*

Kur’an’a göre şifadan faydalanmanın temel şartı iman ve her türlü kötülüklerden arınmaktır¹¹². Ancak Kur’an insanların hastalıklarını ve o hastalıklara ait tedavi yöntemlerini belirli bir düzen içinde anlatan bir kitap değildir.

Kur’an’da astroloji ile ilgili cümlelerin de yer aldığı dört sure bulunmaktadır:

¹¹²Rifai Erten, “Hristiyanlıkta ve İslamiyet’te Şifa”, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum 2004, s.50.

Bürûc Suresi 1, 2, 3: *“And olsun o burçlarla dolu göğē, o vaat olunan güne tanıklık edene, tanıklık edilene/seyredene, seyredilene...”*.

Nalh Suresi 12: *“Geceyi, Gündüzü, Güneş i ve Ay’ı sizin emrinize vermiştir. Yıldızlarda O’nun emriyle bir hizmete boyun eğmiştir. Bütün bunlarda aklını çalıştıran bir topluluk için elbette ibretler vardır”*.

Necm Suresi 1, 49: *“Andolsun inip çıktığı zaman yıldıza/ fışkırıp çıktığı zaman çimene/ süzölüp aktığı zaman Ülker yıldızına/ aşağı indiğı zaman o parçalar halinde ağır ağır gelene, hiç kuşkusuz, Şi’ra yıldızının/ şuurlanmanın Rabbi de O’dur”*.

Şira yıldızı şuurlanmanın yıldızı olarak tanımlanmakta yani Sirius Yıldızı, aynı zamanda gökteki en parlak yıldızdır¹¹³.

Târik Suresi 1-4: *“Andolsun göğē ve Târik’a: O gece gelene/ otokmak gibi vurana/ o çıkıverip de yürek hoplatana. Nerden bileceksin sen nedir Târik? Parlayan ışığıyla karanlığı delen yıldızdır o. Hiçbir benlik yoktur ki, üzerinde bir koruyucu/ bir bekçi bulunmasın”*.

Tarık, Güneş sisteminin en parlak yıldızı olan Venüs gezegenidir¹¹⁴.

¹¹³H.SerdarHasgüler, *Astroloji ve Tanrısal Düzen*, İstanbul 2004, s.283.

¹¹⁴Hasgüler, *a.g.e.*,s.284.

2.3.ŞİFA-ŞİFACILIK KAVRAMLARI

Anadolu doğunun ve batının bilgeliğini içinde barındırmaktadır. Birçok kültüre ve medeniyete ev sahipliği yapmış ve bu kültürlerle yoğrulmuştur. Bu nedenle de aynı zamanda Anadolu birçok hikâyeye ve sırlara ev sahipliği yapmıştır. Eski dinler, Şamanizm ve İslamiyet, farklı kültürlerden etkileşimler Anadolu mistisizmini¹¹⁵ oluşturmuştur. Bu bilgelik sentezi, bu öğretileri ve aktarımları özgün hale getirmektedir. Bunlar; ocaklılar, şerbetliler, şifacılar, lokman hekimler, cindarlar, yadacılar, görücü analar, dedeler, erenler-ermişler v.b. şeklinde isimlendirilen ve benzer gelenekleri uygulayan kişilerdir. Bu kişiler temelde aynı amaca hizmet etmiştir, yani kişileri iyileştirme, şifalandırma, derdine çare bulma, dileğini gerçekleştirme ve kötü ruhlardan arındırma gibi faydalar sağlamayı amaçlamıştır.

İlk insanın acılarını ve rahatsızlıklarını yenme mücadelesi günümüze kadar süren bir çabadır. İlkel kabile tıbbında uygulanan geleneksel yöntemler günümüzde hala çeşitli şekillerde sürmektedir. Dinsel gelenekler eşliğinde hastalara uygulanan bu tedaviler bir bakıma gizemli bilgiler ve ruhsal güçlerin kullanımını da içermektedir.

İnsanın ilk ve en önemli ihtiyacı hayatta kalabilmektir. Acımasız doğa koşulları altında soğuk ve açlığın yanı sıra vahşi hayvanlar ve diğer tehlikeler karşısında canlı ve sağlıklı kalabilmek büyük beceri işiydi. Sadece mücadele edebilecek kadar güçlü olmak değil avlanma ve karnını doyurma becerisine sahip olması gerekmektedir. Bunlardan dolayı ilkel insan için hastalanmak, yaralanmak, yaralanıp hastalandığı zaman ise hemen iyileşememek korkulan bir durumdur. Çünkü hastalandığı zaman kendini tehlikelerden koruması ve sağlığına tekrar kavuşması daha da zor olacaktır. İlkel insanın hastalıklardan kurtulma yöntemleri çok ve çeşitli olsa da hepsinin temelinde "doğa ötesi" kabul ettikleri güçlerin sakinleştirilmesi vardır. Bu güçler ilkel insanın kontrolünün dışındadır ve onun en korkulu rüyasıdır. Güneşin doğup batması,

¹¹⁵ Manevi hakikat veya Tanrı ile doğrudan deneyim, sezgi veya içe bakış yoluyla özdeşleşme veya yeni bir idrak seviyesine varma anlamında kullanılmaktadır.

aydınlık-karanlık, gök gürlemesi, şimşek çakması, kavurucu sıcak, dondurucu soğuk gibi doğa olayları ve iklim-hava koşullarının hepsinin sebebi ya Tanrılar ya da ruhlardı. Hastalıklar ve rahatsızlıklar ise günahlarından dolayı bu güçlerin onu cezalandırması olarak kabul ediliyordu. Bu nedenle şifa, tüm ilkel dinlerde önemli bir etmen olma özelliğini hep korumuş ve özel uygulamalar eşliğinde sergilenmiştir. İlk şifacıların özel güçlere sahip olduğu ve doğal güçleri kontrol eden ruhlarla birlikte tanrılarla iletişim kurabildiğine inanılıyordu.

Başlangıçta bir arada bulunan sihir ve din zaman içinde tek tanrılı dinlerin ortaya çıkmasıyla farklılaşmıştır. Ancak sihir dini bir kimliğe bürünerek bu güne kadar varlığını sürdürmüştür¹¹⁶.

Günümüzde “kocakarı ilaçları” diye bilinen birçok yöntemin Türkler arasında son derece yaygın kullanılmasının esas nedeni Şamanların şifalı bitkilerle ilgili eski geleneksel uygulamalarına dayanır¹¹⁷. Şamanların en önemli görevlerinden biri hastalara hem kendi manyetik enerjisiyle hem de ruhsal irtibatı sırasında rehber varlıklarından aldığı psişik enerjiyle şifa vermektir¹¹⁸.

Bu kişilerden sadece hastalıkları iyileştirmeleri değil aynı zamanda gelecekte haber vermeleri, hatta düşmanları yok etmeleri bile beklenmiştir. Onların belkide kabile içindeki daha da önemli işlevleri, hasta ile kutsal varlık ya da ruh arasında aracılık yapmaktır. Bu nedenle iyileşme, doğal güçlerini kontrol eden ruhların ya da hastayı cezalandırmış olan ruhun sakinleştirilmesiyle gelirdi. Bu durum Afrika, Avustralya ve Güney Amerika'daki ilkel toplumlarda halen geçerlidir.

Büyücü doktorlar, hastalıkları iyileştirmede sadece bazı şifalı bitkileri ve çamur maskesi türlerini ve onların şifalı etkilerini bilmekle kalmaz; aynı

¹¹⁶Çalışır, a.g.t.,s.11.

¹¹⁷Ergun Candan, *Türkler'in Kültür Kökenleri*, İstanbul 2002, s.161.

¹¹⁸Candan, a.g.e., s.147.

zamanda hastalığa yol açan nesneleri de bulup çıkarırlardı. Böyle bir eşya, hastanın yakın çevresindeki bir taş olabileceği gibi ince bir dal parçası ya da bir kirpi dikenini bile olabilmektedir¹¹⁹.

Tüm rahatsızlıklar ruhsal güçlerle, cinlerle ve şeytanlarla ilgilidir. Onlara göre şeytani bir olay, durum yanlış ve olmaması gereken bir davranışın sonucudur. Büyücü doktor önce buna neden olan varlığın doğasını anlamak durumundadır, ancak ondan sonra şeytan çıkartma, ameliyat ya da herhangi bir bitkisel tedavi uygulamaya girişebilir.

Güney Amerika'nın balta girmemiş ormanlarındaki yerliler için sağlık ve kabilenin genel anlamda iyiliği, büyücü doktorun ya da şamanın doğaüstü güçleri kontrolünde tutmasına bağlıdır. Bu kabilede de Aborjinler'de olduğu gibi hastalık sebebinin bulunması büyük öneme sahiptir. Bu nesnenin hastanın yakın çevresine, düşmanı tarafından kara büyü yapılarak bırakılmış olma ihtimali de vardır¹²⁰.

Farklı hastalık algılarına bağlı olarak her kültürün kendine özgü geliştirdiği çeşitli tedavi yöntemleri vardır¹²¹.

Halk tıbbının kökeninde büyü ve batıl inançlar olması nedeniyle tıp, büyü ve dinin arasına belirgin bir çizgi çekmek zor olmaktadır¹²². Tedavi amaçlı olarak doğadaki bitkilerin ve çeşitli maddelerin kullanılması din ve büyüün dâhil olduğu iyileştirme yöntemlerini içermektedir¹²³. Ancak din, büyüü ve büyüsel işlemleri reddederken; büyü amacına ulaşmak için gerektiğinde ve onun kutsal kitabına ve peygamberlerine başvurarak yardım istemektedir¹²⁴.

¹¹⁹ Joyce Cooper; *Psychic Healing Through Ages*

¹²⁰ Çevrimiçi, <http://www.spiritualizm.com/kitap/kitaplikruhsalsifa3.html>

¹²¹ Melike Kaplan, "Halk Tıbbının Kökenleri: Teşhisten Tedaviye Din ve Büyü İlişkisi", **Milli Folklor**, C.12, S.91, 2011, s.156.

¹²² William H. R. Rivers, **Tıp, Büyü ve Din** (Çev.İ. Enis Köksaldı), İstanbul 2004, s.11.

¹²³ Kaplan, **a.g.m.**, s.152.

¹²⁴ S. Veyis Örnek, **100 Soruda İlkelerde Din, Büyü, Sanat, Efsane**, İstanbul 1995, s.138.

Doğaüstü alana ilişkin kutsallık atfedilen çeşitli simgeleri, kişileri, bazıları kurumlaşmış hale gelen pek çok geleneksel iyileştiriciyi ve ziyaret yerlerini kapsayan din ve büyü temelli uygulamalar halk tıbbının önemli birer parçasıdır¹²⁵.

Ocaklama; bir Anadolu mistiği olarak genellikle şifayla, bazı büyüsel formüllerle uğraşan bayanların aileden gelen birine el vererek ona sırlarını aktarmasıdır. Bu kişilere de ocaklı denilmektedir. İçerisinde birçok farklı kültüre ait geleneği de bulundurduğu için ocaklılara “Anadolu cadıları” da denilmektedir. Bunun da sebebi büyüsel yöntemlerdir. Ocaklık geleneği incelendiğinde Kuran’dan bazı surelerin kullanıldığı ve canlı cansız doğada olan her şeyin ruhunun olduğuna inanıldığı görülür. Bir ocaklının taş veya kâğıt parçası üzerine tılsım çizip İhlas ve Fatiha surelerini okuyarak ateşe veya suya atması gibi işlemler bulunmaktadır. Her varlığın bir ruhu olduğuna inanılır ve bu her varlığın ruhuyla konuşabilen “ana” denilen kişilerden bahsedilir. Bu analar her şeyi bilen bilge varlıklardır. Bu gibi örnekler eski şamanlık geleneğinin günümüze yansıdığını göstermektedir.

Türk kültürlü halklar arasında el vermek, el almak, el çekmek, eli bereketli olmak, eli hayır getirmek gibi el etrafında mistik bir doku oluşmuştur¹²⁶. Bazı ocaklı kültürlerinde ise “**Fatma Ana**”dan bahsedilir. Fatma Ana, Hz. Muhammed’in sırrını taşıyan kızıdır. Fatma Ana ve onun eli tılsım niteliğindedir ve her derde deva olduğuna inanılır. El vermenin sembolleştirilmiş halidir. Bu el şifa verir, her şeyi görür ve bilgeliğin anahtarıdır. Hz. Fatma, Anadolu’da yaşayan birçok kültürün özellikle de alevi kültürünün temel taşı olmuştur¹²⁷.

Şerbetliler; akrep yılan sokmalarına karşı daha doğrusu tüm zehirli böceklerle karşı korunanlara verilen isim olmuştur. Şerbetliler aynı zamanda başka kişileri zehirli böcek sokması durumunda bu zehirleri çıkartabilme

¹²⁵Kaplan, **a.g.m.**, s.152.

¹²⁶Kalafat, **a.g.e.**,2008, s.197.

¹²⁷Ayrıntılı bilgi için bkz. Seyit Derviş Tur, **Erkânname**, İstanbul 2002; Murat Okan, **Türkiye’de Alevilik**, Ankara 2004.

özelliğine sahip kişilerdir. Ocaklılarda olduğu gibi bu gelenek atadan ataya geçer. Şerbetli şerbetini yani elini bir başka akrabasına, çocuğuna veya torununa verir. Anadolu'da hala bazı köylerde bu gelenek sürmekte ve insanlar bu şekilde şifalandırılmaya çalışılmaktadır.

Şifacılar; ocaklı ve şerbetlilerdeki gibi şifacılık geleneğini atadan ataya geçerek sürdürmüşlerdir. Şifacılar daha çok kurşun dökenlerdir. Bu gelenek diğerlerine göre halen aktif ve yoğun bir şekilde devam eder. Hastalığın ya da negatif enerjinin kurşuna aktarılması ile bir şifalandırma sağlanmaya çalışılır. Uygulama çeşitli yörelerde farklılık gösterse de genellikle hastanın başı üzerinde tutulan bir tas içine konulan suya eritilmiş sıcak kurşun dökülmesi şeklinde yoğunluk kazanır. Şifalandırma, uygulama esnasında Kuran'dan çeşitli duaların okunmasıyla sağlanır.

Lokman hekimler ise şifalandırma işleminde bitkileri kullanırlar. Lokman Hekim, mistik ve büyüsel bakımdan her bitkinin ne işe yaradığını bildiği için en doğru karışımı yaparak şifa bulunmasını sağlar. İşe yaramayan bitki yoktur, sadece doğru kullanımı vardır. Yanlış kullanımlar ve yanlış hazırlanan karışımlar çok ciddi zehirlenmelere sebebiyet verebilmektedir. Anadolu'nun bitki çeşitliliği yönünden çok zengin oluşu, Lokman hekimlik geleneğinin bu topraklarda derin izlerle halen devam etmesi sonucunu doğurmuştur.

Cindarlar; cinlere hükmedebilen ve onlarla iletişime geçme konusunda doğal bir yeteneğe sahip kişilerdir. Anadolu Türk kültür coğrafyasında daha ziyade cinlerle muhatap olan kişi olarak bilinirler. Cinleri aracılığıyla tedavi yapmalarının yanı sıra cinleri musallat ederek insanları hasta da edebilirler¹²⁸. Bu yetenek kendilerinde istekleri dışında doğuştan var olmakta, diğerlerindeki gibi bir başkasına el verme yöntemiyle geçmemekte, ancak bir şekilde nesilden nesile aktarılmaktadır.

¹²⁸ Kalafat, a.g.e.,2008, s.214.

Yadacılar; eski Türk ve Göktanrı inancında kutsal sayılan **“yada”** taşını kullanabilenlerdir. Yada taşı, yağmur ve kar yağdırma, fırtına çıkarma ve havayı kontrol etme gibi ilginç özellikleri olan mistik bir taştır. Yadacının da bu taş ile yağmur, kar, dolu yağdırdığına fırtına çıkarmaya gücü yettiğine inanılırdı¹²⁹. Bu nedenle bazı kültürlerde adı “yağmur taşı” olarak da geçmektedir. Bu sihirli taş hakkındaki ilk habere Çin kaynaklarında rastlanmaktadır¹³⁰. Çin, Arap, Fars, Osmanlı kaynaklarında Türklere özgü bu taşla ilgili birçok kayıt yer almaktadır. Kaşkarlı Mahmut şu deneyiminden bahseder; *“özel bir taş olan yat (yada) ile rüzgar ve yağmur celbedilir. Bu iş Türkler arasında çok yaygın olup buna, Yağma boyu içerisinde bizzat tanık oldum, orada bu işlem, bir yangını söndürmek için yapıldı. Tanrının izni ile kar düştü ve yangın söndü”*¹³¹. Bazıları taşın yüksekten alçağa doğru akan suyun içine konulduğunu, bazıları da kullanılışını yalnız Türklerin bildiğini, kimseye söylemeyip sır tuttuklarını ve kimseye öğretmediklerini söylemektedir¹³².

Yadacılar, her yada yapışlarında çoluk çocuklarından birinin ölmesi veya elindeki malın kaybolması gibi çeşitli felaketlere uğramalarının sebebini yaptıkları işte dolayısıyla kendilerinde aramışlardır¹³³. Hükümdarlar yanlarında gezdirdikleri yadacıların zararlarını telafi etmeye çalışırlardı ancak yadacılar fakir ve yoksul yaşarlardı¹³⁴.

Görücüler; genellikle halk dilinde ana denilen ve bilgeliğine saygı duyulan kişilerdir. Durugörü yetenekleri oldukça gelişmiştir ve sürekli olarak rüyalarında geleceğe dair önemli şeyleri görürler. İnsanlara bakarak onları detaylıca teşhis edip, sorunlarını açığa çıkartabilirler. Bunun için fal gibi

¹²⁹ İnan, **a.g.e.**, s.163.

¹³⁰ İnan, **a.g.e.**, s.160.

¹³¹ Ahmet Öğreten, “Türk Kültüründe “Yada Taşı” ve 18. Yüzyıl Sonu Osmanlı-Rus Savaşlarında Kullanılması”, **Belleten**, S.241, Ankara 2000, s.889.

¹³² Mehmet Fuat Köprülüzade, “Eski Türkler’de Dini Sihri Bir Anane”, **Darülfünun Edebiyat Fakültesi Mecmuası**, C.4, S.1, İstanbul 1925, s.9.

¹³³ Öğreten, **a.g.m.**, s.887.

¹³⁴ Osman Turan, **Türk Cihan Hâkimiyeti Mefkûresi Tarihi, I-II** İstanbul Tarihsiz, s.127.

herhangi bir araca ihtiyaçları yoktur. Genelde esas hissettikleri ve gördükleri üzerine tavsiyeler verir ve iřin üzülmesini saėlarlar¹³⁵.

Dedeler; analar gibi bazı yörelerde kaderi okuyan kimselerdir. Bunlar insanların kaderlerini okuyabilen, kimin nerede olduğunu, neleri sakladığını bilen insanlardır. Dedelerin yıldızname gibi yöntemlerle bunu yaptığını bilinir.

Erenler; dedelerle birlikte daha çok alevi kültürü içinde yer alan bir deyimdir. Alevi geleneği içinde insanı-kmil seviyesine ulaşmış, bilge insanlardır. Dedeler de nesilden nesile aktararak ilimlerini öğretirler. Farklı kerametlere sahip olan dedeler, bu geleneği sembolik hikyelerle aktarırlar ve kapalı bir kültür içinde geleneği sürdürürler. Soylarının on iki imama dayandığını inanırlar. Erenler ve ermişler daha çok tasavvuf ehli kişilerdir ve dedelere benzerler. Farklı olarak kendi öğretilerini tasavvuf yoluyla aktarırlar¹³⁶.

¹³⁵ Indigo Dergisi sayı 64, Ocak 2011. (<http://www.indigodergisi.com/64/e-elmas.htm>)

¹³⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz. Nejat Birdoğan, **Anadolu ve Balkanlarda Alevi Yerleşmesi**, İstanbul 1992;Tur, 2002;Okan, 2004.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.ANKARA ETNOGRAFYA MÜZESİ'NDEKİ ŞİFA TASLARI

3.1. ORTASI GÖBEKLİ (BOMBELİ) OLANLAR

3.1.a. Ortası Kesik Koni Şeklinde Bombeliler

Eser Nu: 1

Fotoğraf Nu:1, 2, 3

Çizim Nu:18, 29

Envanter Nu: 238

İnceleme Tarihi: 27.10.2010

Müzedeki Yeri: Depoda 70 numaralı raftayer almaktadır.

Müzeye Geliş Tarihi: Belirtilmemiş.

Müzeye Geliş Biçimi: İstanbul Hazreti Halit Türbesi'nden nakil yoluyla gelmiştir.

Dönemi: 19. yüzyıl

Malzeme: Bakır

Yapım Tekniği: Dövme

Süsleme Tekniği: Kazıma

Ölçüler

Boyutlar (cm)		Ağırlık (gr)
Derinlik	4,3	567
Yükseklik	5,0	
Et kalınlığı	0,3	
Çap	19,5	

Durumu: Sağlam

Tanım: Basık yarım küre biçimi bir görünüşe sahiptir. İç tarafında göbek teşkil eden kesik koni şeklinde bir bombe vardır. Dış tarafın alt kısmı da bu bombeye paralel bir girinti ile sonuçlanmıştır. Ağız kenarı düz olarak biçimlendirilmiştir. Tüm yüzeyi bezemelidir.

İç Yüzey Süslemesi: Ağız kenarından göbeğe doğru altı ana kuşağa ayrılmıştır. Birinci kuşak, bir dizi halinde yan yana sıralanmış sivri kemer görünümlü 37 panodan meydana gelmiştir. Panolar, ok biçimi düz yüzeyli birer kuşakla birbirinden ayrılmıştır. Her bir pano ince profillerle dörder satıra ayrılmış ve bu satırlar yazı-rakam benzeri (tılsım) ifadelerle doldurulmuştur. İkinci kuşak, ince bir yazı kuşağı şeklinde değerlendirilmiştir¹³⁷. Üçüncü kuşak daha geniştir ve esas itibarıyla yan yana sıralanmış sekiz adet kartuştan müteşekkildir. Kartuşların her biri dörder dilimlidir ve dördü dairevi, dördü ise oval görünümlüdür ve bir dairevi bir oval şekilde devri sıra yerleştirilmiştir. Her bir kartuş aslında kıvrım dallardan meydana gelen ince birer kuşakla çerçevelenmiş ve aralarında rumilerin çapraz yerleştirilmesiyle birer palmet motifi meydana getirilmiştir. Kartuşlar bazen yedi, bazen sekiz satıra ayrılarak 1-2-1-2 şeklinde rakamlarla (tılsım) doldurulmuştur. Dördüncü kuşak da ikinci kuşaktakine benzer tarzda yine ince bir yazı şeridi olarak değerlendirilmekle birlikte okunamamaktadır. Beşinci ve altıncı kuşaklar aynı zamanda göbek kısmını teşkil eden bombede yer almaktadır. Beşinci kuşak bombe kısmını çevreleyen kalın bir şerit şeklindedir ve yazı benzeri çizgilerle bezenmiştir. Altıncı kuşak tılsımlı işaretler içeren ince bir şerit halide ve yüzeyinde 2-7-2-7 şeklinde bir rakam sırası yer almaktadır. Tasın göbeğini teşkil eden bombenin tepesinde ise altı kollu yıldızdan meydana gelen Mühr-ü Süleyman motifi yer almaktadır (Çizim Nu:29).Yıldızın ortasında tam seçilememekle birlikte “ya huu” ibaresi görülmektedir(Fotoğraf Nu:1).

¹³⁷ Bazı kuşaklerdeki yazılar tahribat nedeniyle okunamamıştır.

Kompozisyonu meydana getiren bütün kuşaklar yüzeyleri boş bırakılmış daha ince birer şeritle birbirinden ayrılmıştır.

Dış Yüzey Süslemesi: Dış yüzeyinde altı ana kuşak mevcuttur. Buradaki kompozisyon iç yüzeydekilerle benzer bir düzenlemeye sahiptir. Ağız kenarındaki ilk kuşak büyük ölçüde sade bir yüzey halindedir ancak küçük bir bölümünde “*Sahib’ül hayr’at ve’lhasen’at şeyh Salih Dede Tekke-i Ali Baba ya Kâfi ya Şafi mükerrer*” ifadesi yer almaktadır¹³⁸(Fotoğraf Nu: 3). İkinci kuşakta biraz daha kalın çizgilerle meydana getirilmiş bir yazı taklidi dikkat çekmektedir. Üçüncü kuşak daha incedir ve “*bâkara*”, “*bâkara*” ifadelerinin tekrarını ihtiva eder. Dördüncü kuşak tasın iç yüzeyindeki üçüncü kuşakla tamamen aynıdır ancak buradaki rakamlar 2-7-2-7 şeklinde sıralanmıştır. Beşinci kuşak alt kısmına denk gelmektedir. Burada yine bir yazı şeridi yer almakla birlikte yıpranma ve tahribat nedeniyle okunamamıştır. Altıncı kuşak, dip kısmını teşkil eden ve içe doğru girintili yüzeyin kenarını çevreleyen yazı taklidinden ibarettir. Dip kısmının merkezinde bitkisel süsleme esaslı bir göbek yer almaktadır. Buradaki kompozisyon simetrik düzenli dört adet üç yapraklı stilize çiçek ile bunların ortasına yerleştirilmiş bir baklava diliminden meydana getirilmiştir (Fotoğraf Nu: 2).

Kompozisyonu meydana getiren bütün kuşaklar yüzeyleri boş bırakılmış daha ince birer şeritle birbirinden ayrılmıştır.

¹³⁸ Söz konusu yazı, müze envanter kayıtlarında da aynı şekilde geçmektedir.

Eser Nu: 2

Fotoğraf Nu:4, 5

Çizim Nu:19, 30

Envanter Nu: 239

İnceleme Tarihi: 20.10.2010

Müzedeki Yeri: Depoda 53 numaralı rafta yer almaktadır.

Müzeye Geliş Tarihi: Belirtilmemiş

Müzeye Geliş Biçimi: İstanbul Hz. Halil Türbesi'nden nakil yoluyla gelmiştir.

Dönemi: 19. Yüzyıl

Malzeme: Bakır

Yapım Tekniği: Dövme

Süsleme Tekniği: Kazıma

Ölçüler

Boyutlar (cm)		Ağırlık (gr)
Derinlik	4,3	639
Yükseklik	4,6	
Et kalınlığı	0,5	
Çap	19,0	

Durumu: İç kısmında yer yer çatlaklar görülmektedir. Şifa tasının yüzeyinde boya lekeleri vardır.

Tanım: Basık yarım küre biçimli ancak diğerlerine oranla daha yayvan bir yarım küre biçime sahiptir. Ortasında yine yayvan, kesik koni şeklinde bombeli kısım yer almaktadır. Ağız kenarı hafifçe içe kıvrılarak

biçimlendirilmiştir. Kaidesi yoktur iç ve dış tüm yüzeyi yoğun olarak bezemelidir.

İç Yüzey Süslemesi: İç yüzeyi tamamen yazı ile doldurulmuştur ve dıştan içe doğru yedi yazı kuşağı yer almaktadır. Kuşaklar ince silmelerle ayrılmıştır. Ağız kısmındaki birinci kuşak tasın ağız kenarının çok ince olması nedeniyle buradaki yazının okunmasını güçleştirmektedir. İkinci kuşak biraz daha geniş tutulmuş ancak buradaki yazı da okunamamaktadır. Üçüncü kuşakta Felak, Nas ve İhlas Sureleri okunabilmektedir. En geniş olan dördüncü kuşakta salbek şemseli motifleri hatırlatan dikdörtgen ve kare biçimli dilimli kartuşlar dönüşümlü olarak, bir birine zincir gibi bağlanarak tasın iç yüzeyini dolaşmaktadır (Çizim Nu:30). Kare biçimi kartuşlarını içindeki vefkler hem rakamlardan hem de harflerden yapılmıştır. Dikdörtgen biçimi kartuşlar dörder satıra ayrılarak içleri yazı ile doldurulmuş ancak okunamamıştır. Yalnız bir yerde “...*halagâfesevvaha*..” okunmaktadır. Beşinci kuşakta besmele ile Nas Suresi görülmektedir. Kartuş aralarındaki çentiklerden anlamlı bir şey çıkarılamamıştır. Altıncı kuşakta bir öncekinden daha geniş bir yazı kuşağı karşımıza çıkmakta fakat yazı okunamamaktadır. Yedinci kuşakta ise altıgenler meydana getiren bir zencerek motifi yer almaktadır. Meydana gelen altıgenlerin içleri ikişer satıra bölünerek yine yazı ve rakamlar kazanmıştır. Burada Esmâ-ül Hüsna dediğimiz Allah’ın isimlerinin yazıldığı tahmin edilmektedir. Bombeli kısmın tam ortasında çarkıfelek motifi yer almaktadır. Çarkıfelek motifini çevreleyen altıgenden meydana gelen yıldızın kolları uzayarak, bir birinin içinden kıvrılarak geçmektedir. Girift bir şekildeki yazının iki yerinde “*Al*” ismi okunmaktadır (Fotoğraf Nu: 4).

Dış Yüzey Süslemesi: İnce silmelerle bir birinden ayrılan altı yazı kuşağından ibarettir. Birinci kuşakta oldukça girift olarak Ayet-el-kürsi yazısı yer alır. İkinci kuşak öncekinden daha ince tutularak besmele ile başlayıp Nas, Felak ve İhlas Surelerinden ayetler yer almaktadır. En geniş olan üçüncü kuşakta tasın iç yüzeyinde dördüncü kuşakta görülen düzenlemeye sahip olan dikdörtgen ve kare biçimi dilimli kartuşlar dönüşümlü olarak, bir

birine zincir gibi bağlanarak tasın dış yüzeyini dolaşmaktadır. Büyük kartuşlarda Nas ve Felak Sureleri yer alırken küçüklerde yine Arap harfleri ile yapılan (Ha, Dal harfleri gibi) tılsım denilen vefk düzenlemesi vardır. Dördüncü kuşak ince silmeler halindedir ve fazlasıyla aşınmış olan yazı kuşağı tasın kaide kısmına denk gelmektedir. İçte göbek teşkil eden çukurluğun yan yüzeyi beşinci kuşaktır. Kuşak oldukça geniş ve harflerin boyu da uzun tutularak bir yazı kuşağı halindedir. Altıncı ve son kuşak daha ince ve yazı benzeri şekillerden ibarettir. Bombe çukurluğunun merkezinde Mühr-ü Süleyman yer almaktadır(Fotoğraf Nu: 5).

Eser Nu: 3

Fotoğraf Nu:6, 7

Çizim Nu:23, 31, 32, 33

Envanter Nu: 240

İnceleme Tarihi: 27.10.2010

Müzedeki Yeri: Depoda 70 numaralı rafta yer almaktadır.

Müzeye Geliş Tarihi: Belirtilmemiş.

Müzeye Geliş Biçimi: İstanbul Hazreti Halit Türbesi'nden nakil yoluyla gelmiştir.

Dönemi: 19. Yüzyıl

Malzeme: Bakır

Yapım Tekniği: Döküm

Süsleme Tekniği: Kazıma

Ölçüler

Boyutlar (cm)		Ağırlık (gr)
Derinlik	4,3	570
Yükseklik	4,7	
Et kalınlığı	0,5	
Çap	18,0	

Durumu: Bazı kısımlarında kırık ve çatlakları mevcuttur.

Tanım: Basık yarım küre biçimli tasın ortası kesik koni şeklinde bombeli olarak yapılmıştır. Ağız kenarı düz bir yüzey şeklindedir. Kaidesi yoktur. Bütün yüzeyler yoğun bezemelidir.

İç Yüzey Süslemesi: Sekiz yazı kuşağına ayrılmıştır. Düz olarak tamamlanan ağız kısmında yer alan birinci kuşak //2//2//2... şeklinde devam eden kazımalardan ibarettir. İkinci ve altıncı kuşaklarda içleri üçer satıra ayrılan beşgen panolar yan yana sıralanmıştır ve içlerine 7-1-2 rakamları kazınmıştır. Panoların iki kenarı bir birine paralel konumda ve daha uzundur. Üst kısımları sivri bir tepelik şeklinde sonuçlanır (Çizim Nu:31) . Üçüncü ve beşinci kuşaklarda “*Yâ Kâfi Yâ Kâfi Yâ Kâfi...*” tekrarları şeklinde bir yazı şeridi yer almaktadır. Kuşak oldukça ince tutulmuştur ve yazı benzeri kazımalara yer verilmiştir. Dördüncü kuşakta esasen düz yüzeyli profillerle sınırlandırılmış dört yazı kartuşu vardır. Kartuşlar S biçimi kıvrımlarla birbirine bağlanmaktadır. Yedinci kuşak bombenin gövdesini dolaşan kalın bir yazı şeridi şeklindedir. Burada; “*Allahûmme afinâ fid-dünya vensurna*”¹³⁹ yazmaktadır. Hemen üzerinde sekizinci kuşak ve aynı zamanda göbeğe çerçeve teşkil eden yazı benzeri çizgilerin kazındığı ince kuşak bulunmaktadır. Bombenin göbeğine ortasında “*Hû Allah*” yazısı bir Mühr-ü Süleyman işlenmiştir. Mühr-ü Süleyman’ın kenarları düz yüzeyli profillerden ibarettir(Fotoğraf Nu: 6).

Dış Yüzey Süslemesi: Ağız kenarında üç silme ile hareketlendirilen bölümden sonra toplam yedi kuşak kompozisyonun esasını teşkil etmektedir. Birinci kuşakta “*Allahûmme afinâ fid-dünya vensurna*” (*Allahım bize dünyada afiyet ver*) ibaresi okunmaktadır. İkinci, dördüncü ve altıncı kuşaklar iç yüzeyde de gördüğümüz gibi “*Yâ Kâfi Yâ Kâfi...*” şeklinde tekrarlardan ibarettir. Üçüncü kuşak en geniş olup altısı dairevi, altısı oval on iki madalyonun dönüşümlü sıralandığı görülmektedir. Madalyonların içleri beşer satıra ayrılarak 1-2-1-2... şeklinde devam eden (tılsım) kazımalara yer verilmiştir. Dairevi madalyonların kenarları ince profillerden çift sıra fistolu

¹³⁹ Anlamı; Allahım!, Ey Rabbim! şeklinde bir sesleniş.

yapılmıştır. Oval madalyonlarda çift sıra profillerle çerçevelenmiş ve kısa yan kenarları yine fistolu yapılarak birer palmetle sonuçlandırılmıştır(Çizim Nu:33).Beşinci kuşak içteki gibi motiflerin içleri üçer satıra ayrılarak 7-1-2 rakamları kazınmış beşgen pano motiflerinin yan yana sıralanması ile kuşak meydana getirilmiştir. Yedinci kuşak içteki bombeyi meydana getiren çukurluğun yan yüzeyini dolaşan kalın bir şerit halindedir. Burada da “*Allahûmme âfinâ fi'd-dünya vensurna*” yazısının tekrarlandığı görülmektedir. Bombe çukurunun göbeğine iç yüzeydekine benzer biçimde Mühr-ü Süleyman motifi yerleştirilmiş, fakat burada içtekinden farklı olarak Mühr-ü Süleyman motifinin ortası karelere bölünmüş ve yüzeyine 18-7-5 gibi rakamlarla vefk yapılır. Kompozisyonu teşkil eden kuşaklar birer düz yüzeyli ince profille bir birinden ayrılmıştır(Fotoğraf Nu: 7).

Eser Nu: 4

Fotoğraf Nu:8, 9, 10, 11

Çizim Nu:1, 34

Envanter Nu: 245

İnceleme Tarihi:20.10.2010

Müzedeki Yeri: Depoda 53 numaralı rafta yer almaktadır.

Müzeeye Geliş Tarihi: Belirtilmemiş.

Müzeeye Geliş Biçimi: İstanbul Hz. Halit Türbesi'nden nakil yoluyla gelmiştir.

Dönemi: Rebiülevvel 1259 tarihi okundu¹⁴⁰.

Malzeme: Pirinç

Yapım Tekniği: Döküm

Süsleme Tekniği: Kazıma

Ölçüler

Boyutlar (cm)		Ağırlık (gr)
Derinlik	5,0	697
Yükseklik	6,9	
Et kalınlığı	0,4	
Çap	18,3	

Durumu: Sağlam

¹⁴⁰ Hicri Rebiülevvel 1259, miladi Nisan 1843'e karşılık gelmektedir.

Tanım: Düzgün, yarım küre biçime sahip tasın ortası kesik koni şeklinde bombelidir. Ağız kenarı 1 cm kadar dışa kıvrılarak sonuçlanmıştır ve burada bir delik yer almaktadır. Alt kısmında kaidesi mevcuttur. Kaideden sonraki taban kısmı hariç iç ve dış yüzeyleri tamamen bezemelidir.

İç Yüzey Süslemesi: Ağız kenarından başlayarak yedi kuşağa ayrılmıştır. Birinci kuşakta tasın dışa kıvrılan ağız kenarında Fatiha Suresi yer alır. Sureden sonra *“Maaşallah velâ kavlûn velâ kavmûn illâ billehi alûyu'l azim ve selamîn kavlen min rabbîn rahîm”* yazısı yer almaktadır (Fotoğraf Nu: 8). İkinci kuşakta ise Ayet-el-kürsi yer almaktadır. Üçüncü kuşak en geniş kuşak olarak tasın iç yan yüzeyini dolaşmaktadır. Beşgen pano motifleri bir birine bitişik olarak 19 defa tekrarlanmıştır (Çizim Nu:34). Panolar çift çizgi ile konturlanmış ve ana çizgilerin arasına ince çizgilerle zig-zag motifi kazınmıştır (Fotoğraf Nu: 10). Panoların içleri beşer satıra ayrılarak yazı kazınmıştır. Tasın kenarındaki deliğin hizasına denk gelen panodan başlamak üzere ilk üç panoda besmele ile başlanarak Kafirun Suresi yazıldığı görülür. İki pano motifinin içinde Nas Suresi okunabilmektedir. Sonra İsra Suresinin 82. ayeti ve Fil Suresi yer almaktadır. Fil Suresinin sonunda *“nasrun mina'llâhi ve fethûn karib”* dedikten sonra Saff Suresi 13. ayeti yazılmıştır. Dördüncü kuşakta da besmele ile başlayıp Kalem Suresi 50- 51. ayetleri yer almaktadır. Devamında Yasin Suresi 9. ayeti yer almaktadır. Beşinci kuşak tasın taban kısmında yer alır ve şu cümleler yer almaktadır:

Yâ Sâmîe'l-asvât (Ey sesleri işiten)

Yâ yuhyiye'l-emvât (Ey ölüleri diriltten)

Yâ sâhibe'l-hâcât (Ey ihtiyaç sahiplerinin ihtiyacını gideren)

Yâ kâfiye'l-himmât (Ey her şeye yeter olan)

Yâ şâfiye'd-derecât (Ey her şeye şifa veren)

Yâ veliyyû'l-cennât (Ey cennetlerin sahibi)

Cümle aralarına içleri çiçek dolgulu altı şemse motifi durak işareti olarak yerleştirilmiştir. Bombeli kısma geçerken altıncı kuşakta “8-2-8-2-3-7-8-2-8-2...” şeklinde devam eden sayı tekrarları yer almaktadır. Yedinci kuşakta İsrâ Suresi 82. ayeti yer almaktadır. Kesik koni biçimli bombenin merkezinde ise, merkezden çevreye doğru uzanan 18 taç yapraklı yıldız çiçeği kazınarak bezenmiştir.

Dış Yüzey Süslemesi: Beş kuşağa ayrılan tasın ağız kenarındaki ilk kuşak //8732//8772812//...şeklinde rakam sıralaması görülmektedir. İlk kuşak alttan zig-zag motifi ile sınırlandırılmıştır. İkinci kuşakta cümle başında yıldız (*) şeklinde bir işaret başlar ve şöyle yazmaktadır(Fotoğraf Nu: 11):

*“*Allahümme salliale’l-Mustafa Muhammed ...veküllû Fatimâ ...el Hasan vel Hüseyin ve salli alâ Zeynel ibâd Aliyûlbakîr Muhammed vel-sadık ce Câfer...aleyhim ecmâhiym et-tayyîbin ez-zahirin”*

Üçüncü kuşak daha geniş olup, burada 14 adet madalyon motifi bir birine bitişik olarak sıralanmıştır. Madalyonların içlerine kazınan kareler yatay olarak iki satıra ayrılmış(Fotoğraf Nu: 11). Madalyonlarda bir birlerinden bağımsız cümleler yer almaktadır. Madalyonların üçünde Nas Suresi yer alırken diğerlerinde “Yâ ibadiyel...yâ aliyen...” /...fit tâvbeti külluhîm ve ammûn.../ bismillahirrahmannirrahim...” gibi kelimeler okunabilmektedir. Madalyonların aralarında kalan boşluklarda üstte “yâ şah el hak” altlarda “yâ rab” yazmaktadır. Dördüncü kuşakta yazı yıldız (*) şeklinde bir işaretle başlar. Burada şöyle yazmaktadır:

*“*Sadakka’llahü’l-aliyyü’l-azîm ve sadaka Rasûlehü’-n-nebiyyî’lkerîm ve sadaka Aliyyübni’l- EbiTalibemirü’l-mü’mînîn ve yuhibbualâzâlikefi’s-şâhidîneve’s-selâm ve’l-hamdüli’llahirabbî’l-âlemin fî şehri Rebiülevvel 1259”¹⁴¹* (Büyük olan Allah doğru söyledi. Onun elçisi ve kerim nebisi de doğru söyledi. Müminlerin halifesi olan Ali Bin

¹⁴¹ Milat 1843’e karşılık gelmektedir.

Ebu Talib ve bütün bunları sevenler, bunlara şahit olanlar da doğru söyledi.Hamd alemlerin Rabbi olan Allahadır.)

Beşinci kuşak tasın kaide kısmında yer almaktadır ve 2378//37//8373//..şeklinde rakam sıralamalarını ihtiva eder. Kaideden sonra tasın alt kısmında her hangi bir bezeme görülmemektedir(Fotoğraf Nu: 9).

Eser Nu: 5

Fotoğraf Nu:12, 13, 14, 15, 16

Çizim Nu:2, 35

Envanter Nu: 261

İnceleme Tarihi: 22.12.2010

Müzedeki Yeri: Teşhir salonu madeni eserler bölümü vitrininde yer almaktadır.

Müzeeye Geliş Tarihi: Belirtilmemiş.

Müzeeye Geliş Biçimi: İstanbul Hazreti Halit Türbesi'nden nakil yoluyla gelmiştir.

Dönemi: 19. Yüzyıl

Malzeme: Pirinç

Yapım Tekniği: Döküm

Süsleme Tekniği: Kazıma

Ölçüler

Boyutlar (cm)	
Derinlik	4,0
Yükseklik	5,0
Et kalınlığı	0,3
Çap	14,5

Ağırlık (gr)
426 (bir plaka 2 gr)

Durumu: Kaidesindeki hafif bir bükülmenin dışında her hangi bir biçim bozulması görülmemektedir.

Tanım: Ortası kesik koni şeklinde bombeli, yarım küre biçime sahip tasın altında kaidesi yer almaktadır. Ağız kısmı 1 cm kadar dışa doğru kıvrılarak biçimlendirilmiştir. Ağız kenarına açılmış bir deliğe geçirilen “8” biçimi bir halka ve halkaya takılan uzunca bir zincir mevcuttur. Zincirin ucunda bir tele dizilmiş 28 adet küçük plaka vardır. İç ve dış tüm yüzey bezemelidir.

İç Yüzey Süslemesi: Ağız kısmından itibaren yedi kuşağa ayrılmıştır. Dışa kıvrılan ağız kısmındaki birinci kuşakta besmele ile başlayıp Yasin Suresinin ilk 11 ayeti yer almaktadır (Fotoğraf Nu: 12). İkinci kuşağı meydana getiren ağız iç kenarını ince bir yazı şeklinde besmele ve Ayet-el-kürsi dolaşmaktadır. Üçüncü kuşakta kompozisyonun esasını sekiz kollu yıldızlar ile oval madalyonlar teşkil eder. Simetrik yerleştirilmiş iki adet sekiz kollu yıldızın iki tarafında toplam yedi adet oval madalyon görülür (Çizim Nu:35). Bu madalyonlardan dördü yıldızın bir yanına üçü ise diğer yanına sıralanmış ve birer düğümle birbirlerine bağlanmıştır. Alt ve üst uçları sivri biçimlidir. Hem yıldızların hem de madalyonların alt ve üst yanları biraz daha basık görünüşlüdür (Fotoğraf Nu: 14). Madalyon ve yıldız motiflerinin iç yüzeyleri ile aralarında kalan yüzeyler yazı levhası olarak değerlendirilmiştir. Madalyonların iç ve çevre yüzeylerinde besmele ile birlikte İhlas, Felak ve Nas Surelerinden ayetler yazılıdır. Sekiz kollu yıldızlardan birinin içinde “Allah, Muhammed, Ali” diğerinin içinde ise “Fatma, Hasan ve Hüseyin” yazıları okunmaktadır (Fotoğraf Nu: 14). Yazılar kalın konturlu harflerle işlenmiştir. Dördüncü kuşakta Yasin Suresinin 11, 12, 13 ve 14. ayetleri okunabilmiştir. Beşinci kuşak tasın tabanını dolaşmakta ve burada “Ya Kâfi Li-Mühimmât/ Yâ veliyye'l-hayrât/ Yâ mucibe'd-dâ'vât/ Yâ mâhî el-hacât” (ey var olan her şeye kâfi olan Allah/ ey bütün hayır işlerinin sahibi olan Allah/ ey bütün dualara karşılık veren Allah/ Ey bütün ihtiyaçları gideren Allah) ibareleri yazmaktadır. İbarelerin aralarında da şemse benzeri dört adet madalyon motifinin durak işareti niteliğinde kullanıldığı görülmektedir. Altıncı kuşak

esasen bombeli kısmın da alt bölümünü teşkil eder ve 8//1//8//1 şeklinde sıralanan rakamlardan ibaret tılsım-süsleme dikkat çeker. Yedinci kuşakta okunabildiği kadarıyla “... ve rahmetun lillah...” yazısı bombenin üst kısmını çevrelemektedir. Bombenin tepesini teşkil eden düz yüzeye bir merkezden çıkan ve aynı yönde yaylar çizen kazımlarla çarkıfelek motifi nakşedilmiştir (Fotoğraf Nu: 12) .

Dış Yüzey Süslemesi: Dış yüzey, ağız kenarından kaide kısmına kadar dört kuşağa ayrılmıştır. Birinci kuşak aynı zamanda ağız kısmının alt yüzeyini meydana getirir ve burada “...lâ//lâ//lâ//lâ...” şeklinde tekrarlanan ibareler yer almaktadır. İkinci kuşakta “*Allahûmme salli ale’l Mustafa Muhammed ve’l Murtaza âla.... Er-rıza aliyûn en-nâki el-nâki el-Hasan el-asker el-imam el-mehdi...” ifadeleri okunabilmektedir. Yazının bittiği noktaya kar çiçeği şeklinde bir motif kazınmıştır (Fotoğraf Nu: 15). Geniş olan üçüncü kuşakta ise dörder adet sekiz kollu yıldız ve daire motifinin alternatifli sıralanmasından ibaret simetrik bir kompozisyon görülür. Gerek daire gerekse yıldız motiflerinin ortası ve çevresi yazı ile bezenmiştir. Ayrıca yıldız motiflerinin içinde stilize yaprak motifleri de yer almaktadır. Yıldızlardan birinin içinde “yâ Hannân” ibaresi okunmaktadır (Fotoğraf Nu: 15). Çevrelerinde de besmele ve Nas Suresine ait satırlar okunmaktadır. Dördüncü kuşakta ise rakam benzeri (tılsım) çizgiler yer almaktadır. Kaidenin iç ve dış kenarları her hangi bir süsleme veya yazı bulunmayan düz yüzeyler halinde bırakılmıştır. Tabandaki düz alanda on adet sözcük öbeği, bir birlerinden ayrı olarak tasın alt kısmına serpiştirilmiştir (Fotoğraf Nu: 13). Bunlar: “Sure-i gûl euzû / sure-i gûleuzû / surei guhfû Allahû / sure-i el-kafirun / sure-i gulhu Allahu / ...mâna / /iki.../ .k itihubbu (?) / İsmail Eâz” gibi sözcüklerdir. Kaidenin çukur kısımda da herhangi bir süsleme unsuru görülmemektedir.

Plakalar: Ağız kenarında bir zincire bağlı toplam 28 adet madeni plaka (pul) asılı vaziyettedir. Kısa kenarları yuvarlatılmış hatlara sahip plakaların her biri ortalama 2,75 cm boyunda, 0,5 cm eninde, 1 mm kalınlığında ve ortalama 2 gr ağırlığındadır. Zincir veya ipe dizebilmek amacıyla bir kenarı delik

bırakılmıştır. Plakaların bir yüzü besmele yazılı levhalar halinde iken diğer yüzleri boş bırakılmıştır¹⁴² (Fotoğraf Nu: 16).

¹⁴² Pullar üzerindeki bu yazılar müze envanter bilgilerinde de besmele olarak kayıtlıdır.

Eser Nu: 6

Fotoğraf Nu:17, 18, 19, 20

Çizim Nu:3, 36

Envanter Nu: 264

İnceleme Tarihi: 20.10.2010

Müzedeki Yeri: Depoda 53 numaralı rafta yer almaktadır.

Müzeye Geliş Tarihi: Geliş tarihi yok.

Müzeye Geliş Biçimi: İstanbul Hazreti Halit Türbesi'nden nakil yoluyla gelmiştir.

Dönemi: 19. Yüzyıl

Malzeme: Pirinç

Yapım Tekniği: Döküm

Süsleme Tekniği: Kazıma

Ölçüler

Boyutlar (cm)		Ağırlık (gr)
Derinlik	4,0	303
Yükseklik	4,6	
Et kalınlığı	0,3	
Çap	13,5	

Durumu: Sağlam

Tanım: Yarım küre biçime sahiptir ve ortası kesik koni şeklinde bombelidir. Ağız kenarı dışa 1 cm kadar dışa kıvrılarak sonlandırılmıştır. Alt kısmında kaidesi yer almaktadır, kaideden sonraki tabanı dışında tüm yüzeyler bezemelidir.

İç Yüzey Süslemesi: Ağız kısmından itibaren altı kuşağa ayrılmıştır. Ağız kısmındaki ilk kuşakta besmele ile İhlas Suresi yer alır. Ayrıca Saff Suresinin 13. ayetinde geçen “*nasrun minallahi ve fethun karîbun*” yazmaktadır. İkinci kuşakta ise 1-8-2-1-8-2... şeklinde devam eden rakam sıralaması vardır (Fotoğraf Nu: 17). Üçüncü kuşak daha geniştir ve yüzeyine uçları sağa kıvrık dokuz adet yaprak motifi simetrik bir düzenle yan yana sıralanmıştır (Çizim Nu:36). Her bir yaprak paralel kenar halinde dikey konumlu iki ince profille birbirinden ayrılmıştır. Yaprak yüzeyleri aynı zamanda yazı levhası olarak değerlendirilmiştir¹⁴³. Aradaki boş yüzeylere de daha minik yaprak motifleri serpiştirilmiştir (Fotoğraf Nu: 20). Dördüncü kuşakta yaprakların kök kısımları sarkıtılmış ve yine minik yapraklar köklerin sağ ve soluna kazınmıştır. Beşinci kuşak iki parçalı yazı kuşağından ibarettir ve birinde “*Nasrun minallahi ve fethun karîbun*” yazarken diğesinde Fetih Suresinin ilk ayeti “*İnna fetah na leke fethan mübîna*” yazısı vardır. Yazılar, durak işareti işlevi gören ve içerisine “X” şekli işlenmiş iki baklava diliminden ibaret geometrik motiflerle iki eşit parçaya ayrılmıştır. Baklava dilimi motiflerinin kenarlarına yine minik birer yaprak motifi kazınmıştır. Bombeli kısımda yer alan altıncı bezeme kuşağında simetrik dizilmiş on dört tane ok ucu motifi görülür. Okların yönü göbeğe zıt şekilde konumlandırılmıştır.

Dış Yüzey Süslemesi: Ağız kenarı bezemesiz bırakıldıktan sonra yan yüzey üç kuşağa ayrılmıştır. Birinci kuşakta yazı taklidi kazımlar yer almaktadır. İkinci kuşak, daha geniştir ve kendi içerisinde dört satıra ayrılarak her birine çentik biçiminde 1-8-2-1... sayıları işlenmiştir. Üçüncü kuşakta da ikinci kuşaktaki gibi yazı taklidi çentikler görülmektedir (Fotoğraf Nu: 19). Ana kuşaklar ikişer ince profille sınırlandırılırken, ikinci kuşaktaki şeritler daha

¹⁴³Buradaki yazılar tek başına birer kelime olarak okunabilmekle birlikte bu kelimelerin anlamları şimdilik belirlenmemektedir.

ince bir çizgiden ibaret tek profille ayrılmıştır. Kaide kısmı bezemesiz bırakılmıştır (Fotoğraf Nu: 18).

Eser Nu:7

Fotoğraf Nu:21, 22

Çizim Nu:4

Envanter Nu: 268

İnceleme Tarihi: 20.10.2010

Müzedeki Yeri: Depoda 53 numaralı rafta yer almaktadır.

Müzeye Geliş Tarihi: Belirtilmemiş.

Müzeye Geliş Biçimi: İstanbul Hazreti Halit Türbesi'nden nakil yoluyla gelmiştir.

Dönemi: 19. Yüzyıl

Malzeme: Bronz

Yapım Tekniği: Döküm

Süsleme Tekniği: Kazıma

Ölçüler

Boyutlar (cm)		Ağırlık (gr)
Derinlik	3,3	200
Yükseklik	4,5	
Et kalınlığı	0,3	
Çap	12,7	

Durumu: Oldukça yıpranmış vaziyettedir. Yazılar tahribat nedeniyle okunamaz hale gelmiştir. Ağız kenarında yer alan delik kırılmıştır.

Tanım: Yarım küre biçime sahiptir ve iç tarafında göbeği teşkil eden kesik koni şeklinde bir bombe yer almaktadır. Ağız kenarı 1 cm kadar dışa kıvrılarak sonuçlandırılmıştır. Alt kısmında kaidesi vardır. İç yüzey basit kazıma bezemeli iken dış yüzey tamamen bezemesiz bırakılmıştır.

İç Yüzey Süslemesi: İnce silmelerle yedi kuşağa ayrılmıştır. Kuşak yüzeyleri ince kazıma çizgilerle teşkil edilmiş yazı levhası olarak değerlendirilmiştir. Üçüncü kuşak diğerlerine göre daha geniş tutulmuştur. Yazılar, son derece çizgisel hatlarla kazındığından yoğun tahribat nedeniyle ne yazık ki okunamamaktadır. Ancak taban kısımda yer alan beşinci kuşakta *“Bismillahirrahmanirrahim lâ ilahe illâllah Muhammeden Resulallah”* ibaresi okunabilmektedir. Yazı dışında her hangi bir bezeme mevcut değildir (Fotoğraf Nu: 21).

Dış Yüzey Süslemesi: Dış yüzey tamamen bezemesiz bırakılmıştır (Fotoğraf Nu: 22).

Eser Nu: 8

Fotoğraf Nu: 23, 24, 25, 26, 27, 28

Çizim Nu:5, 37

Envanter Nu: 1544

İnceleme Tarihi: 27.10.2010

Müzedeki Yeri: Depoda 70 numaralı rafta yer almaktadır.

Müzeye Geliş Tarihi: Belirtilmemiş.

Müzeye Geliş Biçimi: Belirtilmemiş.

Dönemi: 19. Yüzyıl

Malzeme: Pirinç

Yapım Tekniği: Döküm

Süsleme Tekniği: Kazıma

Ölçüler

Boyutlar (cm)		Ağırlık (gr)
Derinlik	4,0	297 + 165(kılıf)
Yükseklik	4,7	
Et kalınlığı	0,2	
Çap	13,0	

Durumu: Kaide kısmından darbe almış ve burada bir bükülme sonucu bozulmaya uğramıştır. Fazlasıyla yıpranmış durumdadır ve birçok yerinde oksitlenme nedeniyle kararmalar mevcuttur.

Tanım: Yarım küre biçime sahip tasın ortası kesik koni şeklinde bombelidir. Ağız kısmında küçük bir delik yer almaktadır. Kaidesi vardır. Ayrıca meşinden yapılmış bir kılıf içerisinde muhafaza edilmektedir. Kaide kısmı dışında tüm yüzeyi bezemelidir.

İç Yüzey Süslemesi: İç yüzeyi yedi yazı kuşağına ayrılmıştır. Ağız kısmının dışa kıvrılan kenarında ve tasın ağız kenarının iç yüzeyinde yer alan ilk iki kuşak “//7//7//7...” şeklinde sayı tekrarlarını içermektedir. Üçüncü kuşak on dört adet üst kısımları birer sivri kemer görünümünde beşgen panolardan meydana getirilmiştir(Çizim Nu:37). Bu panolar üst seviyede sadece kemer kavsinden meydana gelen birer sivri kemer biçiminde yapılmış ince profillerden ibaret bir kuşakla sınırlandırılmıştır. Panoları sınırlandıran kuşaklar süslemesiz, düz yüzeyler halindedir. Panoların orta ve üst kısımlarında kalan yüzeyler Ayet-el-kürsi ve Nas Suresi ile bezenmiştir. Dördüncü kuşak ...//8//8//8...şeklinde devam eden yazı benzeri tılsımlı kazımlarhalinde ince bir kuşaktır. Beşinci kuşak tasın dip kısmındadır ve besmele ile İhlas Suresi kazınmıştır. Altıncı ve yedinci kuşaklar bombenin üzerinde //7//7//7... rakamlarının tekrarlanmasıyla yapılmıştır. Bombenin tepesinde ise basit çizgilerle çarkıfelek motifi yer alır.

Dış Yüzey Süslemesi: Dışta dört kuşağa ayrılan tasın ağız kısmında yer alan ilk kuşak sadece çentiklerden ibarettir. İkinci ve dördüncü kuşak yine //7//7//7... şeklinde devam eden sayı tekrarı şeklindedir. Üçüncü kuşakta on iki adet dairevi madalyon bir birine bitişik olarak sıralanmıştır. Madalyonların içleri üçer satıra ayrılmıştır. Orta satırda Felâk Suresi devam ederken alt ve üstteki satırlarda ...//7//7//7... şeklinde doldurulmuştur. Madalyonlar arasındaki boşluklar üstte “Yâ Mennân” altlarda ise “Yâ Râb” ibarelerinin tekrarları görülür. Tasın kaidesinden itibaren taban kısmı ve bombe çukurluğu boş bırakılmış her hangi bir bezeme yapılmamıştır.

Kılıf, deri malzeme kullanılarak tasın biçimine uygun şekilde hazırlanmıştır. Omuza asılabilmesi için aynı malzemeden bir kulpu vardır (Fotoğraf Nu: 26, 27). Kılıf bir çanta gibi yarıya kadar açılabilir şekildedir (Fotoğraf Nu: 28).

Açılan kısım yuvarlak kısımdan ayrılarak dışa doğru uzanan bir ok ucu şeklini almıştır. Tas içine yerleştirildikten sonra iki düğme ile kılıfın ağzı kapatılabilmektedir(Fotoğraf Nu: 25). Bir yüzüne sekiz kollu yıldız şeklinde kesilmiş deri parçasıyla bir süsleme yapılmıştır.

Eser Nu: 9

Fotoğraf Nu:29, 30, 31, 32, 33

Çizim Nu:24, 38, 39

Envanter Nu: 5442

İnceleme Tarihi: 27.10.2010

Müzedeki Yeri: Depoda 70 numaralı rafta yer almaktadır.

Müzeye Geliş Tarihi: 23 Kanunisani 341¹⁴⁴

Müzeye Geliş Biçimi: Satın alma¹⁴⁵.

Tarihi: 1809

Malzeme: Pirinç

Yapım Tekniği: Dövme

Süsleme Tekniği: Kazıma

Ölçüler

Boyutlar (cm)		Ağırlık (gr)
Derinlik	4,4	427
Yükseklik	4,7	
Et kalınlığı	0,3	
Çap	19,5	

¹⁴⁴ Rumi 23 Kanunisani 341, Miladi 23 Ocak 1925'e karşılık gelmektedir.

¹⁴⁵ Müze envanter kayıtlarındaki bilgilerden İstanbul'da Türk Etnografi Komisyonu tarafından satın alınan eşyalardan olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca kıymeti 2,5 lira olarak belirtilmiştir.

Durumu: Sağlam vaziyettedir ancak kaide kısmındaki aşınmadan dolayı yazılar tam okunamamaktadır.

Tanım: Yayvan yarım küre biçimdeki tasın ortasından kesik koni şeklinde bombesi yer almaktadır. Ağız kenarı düz bir şekilde sonlandırılmış ve kaidesiz olarak yapılmıştır. İç ve dış yüzeyi tamamen yazı ile bezenmiştir.

İç Yüzey Süslemesi: Dıştan içeriye doğru, bombeli kısmın tepesine kadar beş yazı kuşağına ayrılmıştır. Birinci kuşak ince bir kuşak halinde iki çentik arası sayı olarak "...711/711/711/711/711..." şeklinde tasın ağız kısmını dolaşmaktadır. İkinci kuşakta Ayet-el-kürsi ile yazı kuşağı meydana getirilmiştir. Üçüncü kuşakta dört oval dört dairevi madalyon yer almaktadır (Çizim Nu:38). Madalyonların oval olanlarının iki kısa kenarı ile dairevi olanların tamamı fistoludur. Madalyonlar alternatif düzende sıralanmıştır ve bir birine düğümle bağlanarak tasın iç yüzeyini dolaşmaktadır(Fotoğraf Nu: 29). Madalyonların ortası beşer satıra ayrılarak "Yâ Kâfi Yâ Şâfi" ibareleri tekrarlar halinde yazılmıştır. Dört ve beşinci kuşaklar bombeli kısmı çevreleyen yazıda da yine "Yâ Kâfi Yâ Şâfi" ibareleri tekrarlanmıştır. Merkeze altı kollu yıldızdan gelişerek devam eden kırık çizgilerden geometrik bir motif yerleştirilmiştir (Fotoğraf Nu: 32).

Dış Yüzey Süslemesi: Dıştan içeri altı yazı kuşağından ibarettir. Ağız kısmındaki birinci kuşak içteki gibi "...711/711/711/711/711..." şeklinde düzenlenmiştir. bu kuşağın hemen altında "Merhumzade ...Halid Hızır Tekkesine sene 1224" yazısı okunmaktadır. İkinci kuşak daha geniş bir yazı kuşağıdır. Üçüncü kuşakta yine tılsım dediğimiz yazı benzeri çizgiler yer almaktadır (Fotoğraf Nu: 31). Dördüncü kuşak en geniş kuşaktır ve on bir adet fistolu madalyonun düğümler yaparak bir birine bağlanması ile meydana getirilmiştir(Çizim Nu:39). Madalyonlar altı yatay şeride ayrılarak içleri iki çentik arası rakam ya da harf gibi işaretler ile doldurulmuştur. Bazı çentikler 3 rakamı gibi görünmekle birlikte kesin bir şey söylenememekte. Beşinci kuşağın yer aldığı kısım tasın tabanında zemine değen kısmına denk gelmekte ve tahribat nedeniyle kazımlar bir hayli silinmiştir (Fotoğraf Nu: 30). Yinede burada bir

tılsım kuşağı yer aldığı anlaşılmaktadır. Altıncı kuşak içte göbek teşkil eden çukurluğun yan yüzeyindedir ve; “*fêmen âfâ illâllah/ femen’afâ illâllah/ femen afâ’illâllah/ femen afâ’ilallah*” (her kim Allah’tan af dilerse affedilir) şeklinde ibareler yer alır. Merkezdeki çukurlukta ise Mühr-ü Süleyman motifi yer almaktadır. Yıldız kollarının aralarında yine iki çizgi arasında “...//7//8//5//...” gibi çeşitli rakamlar okunmaktadır (Fotoğraf Nu: 33).

Eser Nu: 10

Fotoğraf Nu: 34, 35, 36, 37

Çizim Nu:25, 40, 41

Envanter Nu: 5443

İnceleme Tarihi:20.10.2010

Müzedeki Yeri: Depoda 53 numaralı rafta yer almaktadır.

Müzeeye Geliş Tarihi: 12.01.1930

Müzeeye Geliş Biçimi: Hacı Seyit Menzil Sokağı Nu:20'de Osman B.'den satın alınmıştır¹⁴⁶.

Dönemi: 19. Yüzyıl

Malzeme: Pirinç

Yapım Tekniği: Döküm

Süsleme Tekniği: Kazıma, kabartma

Ölçüler

Boyutlar (cm)		Ağırlık (gr)
Derinlik	4,8	688
Yükseklik	5,3	
Et kalınlığı	0,5	
Çap	20,5	

Durumu: Aşınma nedeniyle dış yüzeydeki yazılar yer yer silinmiştir.

¹⁴⁶ Müze envanter kayıtlarında Osman B.'den satın alınan tasın "kıymeti 5 lira" şeklinde bir ibare yer alır.

Tanım: Yayvan yarım küre biçime sahiptir. Ortasında yine yayvan, kesik koni şeklinde bombesi yer almaktadır. Ağız kenarı hafifçe iç bükey şekilde sonlandırılmıştır. Kaidesi yoktur. İç ve dış yüzeyi yoğun bezemeye sahiptir.

İç Yüzey Süslemesi: Ağız kısmıyla beraber yedi kuşağa ayrılmıştır (Fotoğraf Nu: 34). Birinci kuşak tasın çok ince olan ağız kenarında oldukça silik olarak yer almaktadır. İkinci kuşakta yer alan Ayet-el-kürsi ise kalın hatlı olarak kazınmıştır. Üçüncü kuşak daha ince bir kuşak olup burada yer alan Fatiha Suresinin tamamı çizgisel olarak kazınmıştır. Dördüncü kuşakta madalyonların oval olanlarının iki kısa kenarı ile dairevi olanların tamamı fistoludur(Çizim Nu:40). Madalyonlar alternatif düzende sıralanmıştır ve bir birine düğümle bağlanarak tasın iç yüzeyini dolaşmaktadır. Dilimli madalyonların içleri beşer satıra ayrılarak yazılar yazılmıştır. Büyük madalyonların içlerinde Nas, Tebbet, İhlas ve Felak Sureleri okunabilmektedir. İhlas Suresinin bulunduğu kartuşta sureden sonra *“velêhû'l-hak...ve hüve alâ kûlli zein kadir. Maaşallah lâ-fetâ illâbilla”* yazmaktadır. Diğer dört küçük madalyonların içlerinde ise *“Allahû el-azîm/ Ya Kafi, Ya Şafi/ Ya Mevla el-Hak/ Allah veya ya lillah/ Ya Kafi, Ya Şafi/...../İlâ ya Alim/ Allah”* şeklinde ibarelerin yer aldığı beş satırlık yazılar yer almaktadır. Kartuşlar arasında kalan boşluklarda yine *“Ya Kafi, Ya Hak, Ya Allah”* şeklinde ibareler kazınmıştır(Fotoğraf Nu: 36). Beşinci kuşakta ise ince bir yazı kuşağında Fatiha Suresi yer almaktadır. Altıncı kuşak da yer alan yazı taklidi alttan ve üstten zig-zag motifiyle sınırlandırılarak bombenin etrafını dolaşmaktadır. Son kuşakta yer alan yazı da İhlas Suresi bombenin üstüne denk gelmekte ve merkezde yer alan hasır örgü görünüşü sergileyen ve esasen bir alttan bir üstten geçirilmiş düz şeritler halinde bir motif yer alır(Fotoğraf Nu: 36). Bu şeritler birer düğümle bir birine bağlanmaktadır. Desen dairevi düz yüzeyli bir kuşakla çevrenmiştir.

Dış Yüzey Süslemesi: Dış kenarından başlayarak bombeyi teşkil eden dip kısmına kadar beş kuşağa ayrılmıştır (Fotoğraf Nu: 35). Birinci kuşakta yer alan yazı Ayet-el-kürsi olup çift hatlı bir şekilde taşı çevrelemektedir. İkinci

kuşakta kazıma olarak yazılan yazı daha ince bir kuşak meydana getirmiştir ve eûzi besmele ile başlayıp Fatiha Suresinin tamamı yazılmıştır. Üçüncü kuşak daire şeklindeki kartuşların zincir halinde bir birine bağlanmasıyla meydana gelmiştir. Kartuşların içleri beşer satıra ayrılarak yazı kazınmıştır. Kartuşları bağlayan küçük halka desenin birinin içinde “895” ibaresi ve üzerinde “Yâ Afv” yazısı okunmaktadır. Dördüncü kuşak, aynı zamanda çukurluğun yan yüzeyini kuşatan kalın konturlu bir yazı hattına sahiptir, ancak bir hayli girift yazılması nedeniyle okunamamaktadır. Beşinci kuşak daha incedir ve kazıma çizgilerle *“ameli el muallim Muhammed entefasin ibn-i Ed-Dernebi. Le nâ (Allah) bi-gufranî ve lehû illallahu cemîi-l müslimîn kâdet el-âlemîn âmin”* (muallim Muhammed İbn-Ed Dernebi. Allahım bizi ve bütün Müslümanları affet) yazmaktadır. Merkezde düğüm motifi ve bu düğümün kollarının kıvrımlarından meydana gelen yazıda *“Yâ Hannan”* isminin dört yönde yazıldığı görülmektedir (Fotoğraf Nu: 37, Çizim Nu:41).

Eser Nu: 11

Fotoğraf Nu:38, 39

Çizim Nu:6, 42

Envanter Nu: 5444

İnceleme Tarihi: 27.10.2010

Müzedeki Yeri: Depoda 70 numaralı rafta yer almaktadır.

Müzeye Geliş Tarihi: Belirtilmemiş.

Müzeye Geliş Biçimi: Belirtilmemiş.

Dönemi: 19. Yüzyıl

Malzeme: Pirinç

Yapım Tekniği: Döküm

Süsleme Tekniği: Kazıma

Ölçüler

Boyutlar (cm)		Ağırlık (gr)
Derinlik	5,2	597
Yükseklik	6,7	
Et kalınlığı	0,5	
Çap	19,0	

Durumu: İç ve dış yüzeyde yer yer kalayın döküldüğü ve oksitlenmeden dolayı kararmalar görülmektedir.

Tanım: Yarım küre biçime sahiptir. İç kısmında kesik koni şeklinde küçük bir bombesi, alt kısmında da bir kaidesi yer almaktadır. Ağız kenarı yaklaşık 1,5

cm kadar dışarı kıvrılarak tamamlanmıştır. Ağız kenarında asmak için bir halka eklenmiştir. Halkaya bağlanan bir tele 32 adet plaka asılı vaziyettedir. Bombeli kısmın tepe noktasında daha önceden bir parça varken şu an kopmuş izlenimi vermektedir. Şuan olmayan parçanın birleştirildiği çivinin ucu net bir şekilde görülebilmektedir. İç ve dış yüzey yoğun bir bezeme programına sahiptir.

İç Yüzey Süslemesi: Ağız kenarıyla beraber bombeli kısmın tepesine kadar yedi yazı kuşağına ayrılmıştır. Ağız kenarındaki ilk kuşak besmele ile başlanmış ve Yasin Suresinin ilk sekiz ayeti ile oluşturulmuştur. İkinci kuşak tasın ağız kısmının iç kenarındadır ve Yasin Suresi devam etmektedir. Üçüncü kuşak tasın bütün iç yüzeyini sarmaktadır. Aşağıdan yukarıya genişleyen, üst kısmı sivri kemer tepelikli biçimde 34 adet panonun yan yana sıralanması şeklindedir(Çizim Nu:42). Panoların içleri Yasin Suresinin ayetleri ile doldurulurken çevreleri zig-zag motifi ile konturlanmıştır. Dördüncü kuşakta harfler sıkışık bir biçimde yazılmıştır. Yasin Suresi elli beşinci ayetinden itibaren bu kuşakta yer almaktadır. Dip kısmındaki beşinci kuşağı, epeyce kalın harflerle yazılmış Ayet-el-kürsinin ilk kısımları (lehûmâfis-semâvâti kısmına kadar) kazınmıştır. Altı, yedi ve sekizinci kuşaklar, aynı zamanda bombenin alt kenarını da dolaşan, herhangi bir yazı ve süsleme unsuruna rastlanmayan düz birer silme halindedir. Dokuz ve onuncu kuşaklar yine yazı levhası olarak değerlendirilmiştir ancak aşınma nedeniyle ne yazık ki okunamamaktadır. Göbek kısmını teşkil eden ve bombenin de tepe noktasını meydana getiren alan ise bezemesizdir¹⁴⁷ (Fotoğraf Nu: 38).

Dış Yüzey Süslemesi: Dış yüzeyi beş kuşağa ayrılmaktadır. Birinci kuşak, dışa kıvrılan ağız kenarında 1-7-1-7... şeklinde devam eden rakamsal kazımalardan müteşekkildir. İkinci kuşak, bir hayli irice kazınmış harflerden meydana gelen bir yazı kuşağıdır ve “...alen’-Nebii illâ... el garbi... sahibûl...yeskûlûhu...”ifadesi okunabilmektedir. En geniş olan üçüncü yazı kuşağında on iki tane madalyonun yan yana sıralandığı görülmektedir.

¹⁴⁷ Buradaki izden vaktiyle ikinci bir tasın varlığı düşünülebilir.

Madalyonların içleri dönüşümlü olarak bir yazı, bir vefk(tılsımlı) işaretlerle doldurulmuştur. Vefkler 2-7-2-7 ve 2-1-2-1- şeklindeki rakam sıralarından ibarettir. Bazı madalyonların içinde “*Yâ Bedirhan*” , “*Yâ Gufran*” ve “*Yâ Subhan*” ibareleri okunabilmiştir. Madalyonların aralarında kalan boşluklara Ayet-el-kürsi kazınmıştır. Dördüncü kuşak, ikinci kuşakla benzer biçim ve özellikte bir yazı kuşağına sahiptir ancak okunamamaktadır. Beşinci kuşak tasın kaidesinde yer almaktadır ve 2-7-2-7 şeklinde tılsımlı kazımlar dikkat çeker. Tasın altında kaidenin çevrelediği düz kısımda ise içleri dört eşit parçaya bölünmüş üç adet kare eşit sayılabilecek aralıklarla yerleştirilmiş ve 1-7 rakamları ile vefk yapılmıştır. Vefklerin aralarında kalan yüzeyler boş bırakılmıştır. İçte bombeyi meydana getiren çukur alanın ortasında, kopmuş olan parçadan kalan vida ucu görülmektedir. Ayrıca bu kısımda yüzeydeki kalay dökülmüştür ve oksitlenmeler görülmektedir(Fotoğraf Nu: 39).

Plakalar: Tasın kenarındaki halkaya bir telle bağlanmış vaziyetteki plakalar inceleme tarihi itibarıyla otuz iki adettir. Köşeleri yuvarlatılmış dikdörtgen biçimli plakaların çoğu şekil olarak bozuk durumdadır. Bazılarının üzerinde yazı yer aldığı anlaşılrsa dahi okunamayacak kadar silik vaziyettedirler.

Eser Nu: 12

Fotoğraf Nu:40, 41

Çizim Nu: 7, 43

Envanter Nu: 5445

İnceleme Tarihi: 20.10.2010

Müzedeki Yeri: Depoda 53 numaralı rafta yer almaktadır.

Müzeye Geliş Tarihi: 10 Şubat 1928

Müzeye Geliş Biçimi: Afyonkarahisar Maarif Müdürlüğü'nden nakil yoluyla gelmiştir.

Dönemi: 19. Yüzyıl

Malzeme: Pirinç

Yapım Tekniği: Döküm

Süsleme Tekniği: Kazıma

Ölçüler

Boyutlar (cm)		Ağırlık (gr)
Derinlik	3,8	370
Yükseklik	5,0	
Et kalınlığı	0,5	
Çap	14,0	

Durumu: Sağlam

Tanım: Yarım küre biçime sahiptir ve ortası kesik koni şeklinde bombelidir. Ağız kenarı dışa bir santim kadar kıvrılarak sonlandırılmıştır. Burada yer alan bir deliğe geçirilen iple, 27 adet plaka tasa bağlanmıştır. Alt kısmında 1 cm yükseklikte bir kaidesi yer almaktadır. Tüm yüzeyler yazı ile bezenmiştir.

İç Yüzey Süslemesi: Dışa kıvrılan ağız kenarıyla beraber bombeli kısmın tepesine kadar sekiz kuşağa ayrılmıştır. Birinci kuşakta besmele ile birlikte Ayet-el-kürsiyer almaktadır. İkinci kuşakta besmele ile birlikte Nas ve Felâk Suresi kazınmıştır. En geniş olan üçüncü kuşakta bileşik kaş kemer biçiminde sonuçlandırılmış panolar yer alır(Çizim Nu:43). Panolar 16 kez yan yana tekrarlanarak tasın iç yüzeyine yerleştirilmiştir. Panoların içinde Felak ve İhlas Sureleri yer almaktadır. Çevresinde kalan boşluklarda yine //2//7//2//7... rakamları kazınmıştır. Panolu kuşağın altındaki ince, dördüncü kuşakta ise yine //2//7//2//7... rakamları görülmektedir. Tabanda yer alan beşinci kuşakta iki kez “*Yâ Mennan*” ve iki kez “*YâHannan*” ibareleri dönüşümlü olarak yerleştirilmiştir. Buradaki ibarelerin aralarına kenarları hafif kavisli kıvrımlar yapan baklava dilimleri içine çiçek gibi dairevi motifler yapılmıştır. Bu baklava dilimlerinin devamı niteliğinde iki yönünde birer yarım dilim daha yapılmıştır. Bombeli kısımda ise üç kuşak halinde... 11//12//13//1//2... şeklinde ve //7//7//7... şeklinde devam eden tılsımlı rakamlar kazındığı görülmektedir(Fotoğraf Nu: 40).

Dış Yüzey Süslemesi: Dört kuşağa ayrılan tasın dış yüzeyinde ağız kenarındaki ilk kuşakta bir birine paralel çentikler kazınmıştır. İkinci kuşakta ise //12//12//12//17//7//12//13 şeklinde sayılar kazındığı görülmektedir. En geniş kuşak olan üçüncü kuşakda ise oldukça silik biçimde kazıma çizgilerle yan yana madalyonlar yerleştirilmiştir. Madalyonların içleri üçer satıra ayrılmıştır ve ortalarında “*avnunlirabbi*”, “*fil bunûni*”, “*kûllühîm*” ve “*bismillahirrahmanirrahim*” gibi ibareler okunmaktadır. Alt ve üst satırlarda ise //12//12//12 sayıları yer almaktadır. Madalyonların aralarında üstte kalan boşluklarda “*Yâ Hannan*” altta kalan boşluklarda ise “*Yâ Rab*” kelimeleri

tekrarlanmıştır. Kaide ve taban kısmı bezemesiz olarak bırakılmıştır(Fotoğraf Nu: 41).

Plakalar: Plakaların hepsinin bir yüzünde besmele yer almaktadır.

Eser Nu:13

Fotoğraf Nu:42, 43

Çizim Nu:26, 44, 45

Envanter Nu: 5446

İnceleme Tarihi:20.10.2010

Müzedeki Yeri: Depoda 53 numaralı rafta yer almaktadır.

Müzeye Geliş Tarihi: 25 Teşrinievvel 1341¹⁴⁸

Müzeye Geliş Biçimi: İstanbul'da Türk Etnografi Komisyonu tarafından satın alınarak gelmiştir¹⁴⁹.

Dönemi: 19. Yüzyıl

Malzeme: Pirinç

Yapım Tekniği: Döküm

Süsleme Tekniği: Kazıma, kabartma

Ölçüler

Boyutlar (cm)		Ağırlık (gr)
Derinlik	4,6	694
Yükseklik	4,7	
Et kalınlığı	0,5	
Çap	20,5	

Durumu: Oldukça iyi korunmuş vaziyettedir.

¹⁴⁸Rumi 25 Teşrinievvel 1341, miladi 25 Ekim 1925'e karşılık gelmektedir.

¹⁴⁹ Müze envanter kayıtlarında satın alınarak getirilen tasın kıymeti 2lira olarak belirtilmiştir.

Tanım: Yayvan yarım küre biçime sahiptir. Ortasında yine yayvan, kesik koni şeklinde bombesi yer almaktadır. Ağız kenarı düz olarak sonuçlandırılmıştır. Ağız kenarında yan yana iki küçük delik yer almaktadır. Kaidesi yoktur. İç ve dış yüzeyleri yoğun bir süsleme kompozisyonuna sahiptir.

İç Yüzey Süslemesi: Ağız kısmıyla beraber dört kuşağa ayrılmıştır. Birinci kuşakta ince bir yazı tasın ağız kısmını dolaşmaktadır. İkinci kuşak de daha kalın hatlarla Ayet-el-kürsi yer almaktadır. En geniş olan üçüncü kuşakta dört oval ve dört dairevi madalyon dönüşümlü olarak sıralanarak bir birlerine bağlandığı bir düzenleme görülmektedir(Çizim Nu:44). Madalyonların dış sınırları fistolu, içteki ise düz yapılmıştır. Madalyonların içerisine yedi satır halinde Sureler yazıldığı tespit edilmiştir. Tasın ağız kenarındaki deliğin hizasındaki madalyondan besmele ile başlayıp sırasıyla Felak, Nas, İhlas ve Fatiha Sureleri ikişer madalyona sığacak şekilde tamamı yazılmaya çalışılmıştır. Madalyonların çevrelerinde kalan boşluklarda //2//7//3 şeklinde rakamlarla doldurulmuştur. Bombeli kısmın çevreleyen dördüncü kuşakta ise yazı alttan ve üstten zig-zag motifi ile sınırlandırılmıştır Bombeli kısmın üzerinde Mühr-ü Süleyman yer alır. Mühr-ü Süleyman'ın ortasında da “Allahûhakkûn” ibaresi okunabilmiştir. Motifi meydana getiren yıldızın kollarındaki üçgenlerin içinde de stilize yaprak motifleri yer alırken yıldızın kolları arasında kalan boşluklarda 2-1-2... rakamları yer almaktadır(Fotoğraf Nu: 42).

Dış Yüzey Süslemesi: Dört kuşaktan oluşmaktadır. İlk kuşakta yer alan Ayet-el-kürsi yazısı kalın hatlı bir şekilde zeminin kazınmasıyla harfler kabartılarak işlenmiştir. İkinci kuşak daha ince tutulmuş ve burada besmele ile Nas Suresi yer alır ve sonunda “Yâ Kâfi Men-tevekkeltû aleyhi Keffâhû Yâ Şafi” (Allah’a dayanana Allah yeter. Allah’tan şifa dileyene Allah’ın şifası yeter) şeklinde bir ibare yer almaktadır. Geniş tutulan üçüncü yazı kuşağında dört madalyon eşit aralıklarla tas yüzeyine kazınmıştır(Çizim Nu:45). Madalyonların içleri karelere bölünerek vefkler düzenlenmiştir. Madalyonların içinde 2-5-7-...gibi rakamlar ve bazı harfler yer almaktadır. Madalyonların

aralarında kalan kısımlar ise beşer satıra ayrılarak besmele ile birlikte “*Yâ Kâfi ...Yâ Mevla el-mevâli*” şeklindeki ifadeler tekrarlanmıştır. Bombeli kısmı teşkil eden çukurluğun yan yüzeyine gelen dördüncü kuşakta yazı ilk kuşaktaki gibi kalın hatlarla alanı çevrelemektedir. Tam ortada da daire içine alınmış “Allah” yazısı ve bunu çevreleyen “*Allah zikrûn...*” şeklinde bir ifade yer almaktadır(Fotoğraf Nu: 43).

Eser Nu: 14

Fotoğraf Nu:44, 45, 46

Çizim Nu:8, 46, 47

Envanter Nu: 12408

İnceleme Tarihi: 20.10.2010

Müzedeki Yeri: Depoda 53 numaralı rafta yer almaktadır.

Müzeye Geliş Tarihi: 07.01.1942

Müzeye Geliş Biçimi: Çinili Köşk'ten nakil yoluyla getirilmiştir.

Dönemi: 19. Yüzyıl

Malzeme: Piring

Yapım Tekniği: Döküm

Süsleme Tekniği: Kazıma

Ölçüler

Boyutlar (cm)		Ağırlık (gr)
Derinlik	3,8	243
Yükseklik	4,9	
Et kalınlığı	0,5	
Çap	14,1	

Durumu: Sağlam

Tanım: Yarım küre biçime sahiptir. Ortası kesik koni şeklinde bombelidir. Alt kısmında kaidesi mevcuttur. Ağız kenarı dışarıya bir santim kadar kıvrılarak sonlandırılmıştır. Ağız kenarında bir delik yer almaktadır. Tüm yüzeyi yazı ile doldurulmuştur.

İç Yüzey Süslemesi: Ağız kısmından bombeli kısmın tepesine kadar dokuz kuşağa ayrılmıştır. Kuşaklar ve bombenin üst kısmıyla birlikte üzere girift yazı ve rakam benzeri ifadeler yer almaktadır. Ağız kenarını teşkil eden birinci kuşak besmele ile başlayıp Yasin Suresinin ilk altı ayetini içermektedir. İkinci kuşakta yine besmele ile başlayıp İhlas Suresi ile “*Hasan ve Hüseyin ve Ali, Muhammed*” yazmaktadır (Fotoğraf Nu: 44). En geniş olan üçüncü kuşakta içleri vefkli dört madalyon simetrik olarak tasın iç yüzeyine yerleştirilmiştir. Madalyonların arasında uçları sağa kıvrımlı üçlü yaprak düzenlemesi ve üçlü kaş kemer biçimli dekoratif panolar dönüşümlü olarak yerleştirilmiştir (Çizim Nu: 46, 47). Pano ve yaprak motiflerinin içleri dörder satır halinde yazı ile doldurulmuştur. Yaprakların içinde “*İle'l-belâi'l-gubîn*” (*bütün belaları giderir*) ifadesi okunmaktadır. Mihrap motiflerinin içlerinde ise İhlas Suresinden bazı sözcükler yer almıştır. Madalyonların içinde 21-12-112-118... gibi sayılar yer almaktadır. Vefkli dairevi madalyonlar, üçlü yaprak motifleri ve üçlü panoların kuşak yüzeylerine zig-zag motifleri kazınmıştır (Fotoğraf Nu: 46). Genel olarak baktığımızda bu kuşakta İhlas Suresinin sözcükleri bir bulmaca gibi boşluklara dağıtılmış şekilde kazınmıştır. Dördüncü ince kuşaktaki Ayet-el-kürsiden sonra taban kısmına geçilmektedir. Beşinci ve altıncı kuşakta besmele ile birlikte Fatiha Suresi yer almaktadır. Yedinci kuşakta çentikler yer almıştır. Bombeyi çevreleyen sekizinci kuşaktaki ve bombenin tepesindeki yazı okunamamıştır.

Dış Yüzey Süslemesi: Süslemeler dört kuşak halinde işlenmiştir. Üçüncü kuşak dışında diğer kuşaklarda kazıma şeklinde kesik çizgilerle yapılmış bir düzenleme görülmektedir. İlk iki kuşak, anlamları belirlenemeyen rakam veya çentik benzeri çizgilerden müteşekkildir. Üçüncü kuşak diğerlerinden daha geniştir ve yan yana sıralanmış dairevi on bir madalyon kompozisyonun esasını teşkil eder. Birbirine bitişik vaziyetteki madalyon sıralarının sonunda küçük bir boşluk mevcuttur ve bu alana da yazı işlenmiştir. Düz yüzeyli enli konturlara sahip madalyonların iç yüzeyleri dörder satıra ayrılarak her birine Arapça kelimeler yazılmıştır (Fotoğraf Nu: 45). Bir madalyonda Kafirun Suresinin ilk iki ayeti okunabilmektedir. Madalyonların etrafındaki alanlar, yine

besmele ve bazı Arapça ibarelerle doldurulmuştur, ancak bu yazıların mahiyeti ne yazık ki anlaşılamamıştır. Kaide ve bütün alt yüzey herhangi bir yazı veya süsleme unsuruna sahip değildir.

Eser Nu: 15

Fotoğraf Nu:47, 48

Çizim Nu:20, 48

Envanter Nu: 17773

İnceleme Tarihi: 27.20.2010

Müzedeki Yeri: Depoda 70 numaralı rafta yer almaktadır.

Müzeeye Geliş Tarihi: 22.10.1964

Müzeeye Geliş Biçimi: Türk Ocağı'ndan devredilmiştir¹⁵⁰.

Dönemi:

Malzeme: Bakır

Yapım Tekniği: Dövme

Süsleme Tekniği: Kazıma

Ölçüler

Boyutlar (cm)		Ağırlık (gr)
Derinlik	3,6	292
Yükseklik	3,8	
Et kalınlığı	0,3	
Çap	16,5	

¹⁵⁰Müze envanter kayıtlarındaki bilgilerden, Milli Eğitim Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün 23.09.1964 tarih ve 862/04436 sayılı yazısı gereğince Türk Ocağı'ndan devredildiği anlaşılmaktadır.

Durumu: Kullanım nedeniyle şekli bir hayli bozulmuş vaziyettedir. Taban kısmında çatlamlar ve kırılmalar mevcuttur. Çatlak kısımların bazılarının lehimle kapatılarak kalaylandığı, ancak kalayın çoğunun döküldüğü anlaşılmaktadır. Aşırı derecede yıpranma nedeniyle yazılar tam okunamamaktadır.

Tanım: Basık yarım küre biçimlidir. Ortası kesik koni şeklinde bombelidir. Ağız kenarı düz bir şekilde tamamlanmıştır. Kaidesizdir. İç ve dış yüzeyler yoğun bir yazı programına sahiptir.

İç Yüzey Süslemesi: Ağız kısmından itibaren yedi yazı kuşağına ayrılmıştır. Çok ince olan ağız kenarında birinci yazı kuşağı yer almaktadır. İkinci kuşak da ince olup yıpranmadan dolayı yazıların okunması mümkün olamamaktadır. Daha geniş olan üçüncü kuşakta yer alan yazı oldukça girift olarak yazıldığı anlaşılmaktadır. En geniş olan dördüncü kuşakta dört dairevi ve dört oval dilimli madalyonlar alternatifli şekilde sırlanmıştır (Çizim Nu:48). Oval madalyonların kısa kenarları ve dairevi madalyonların tüm kenarları geniş fistoludur. Madalyonların içleri beşer satıra ayrılarak yazı kazınmıştır. Beşinci kuşak bombeyi çevreleyen kalın bir kuşak halindedir. Altıncı kuşak bombenin tepe noktasını çevreleyen ince bir kuşaktır. Burada yazı benzeri (tılsım) kazımların yapıldığı görülebilmektedir. Merkezde bombenin ortasında Mühr-ü Süleyman motifi yer almaktadır (Fotoğraf Nu: 47).

Dış Yüzey Süslemesi: Ağız kenarının biraz gerisinden başlayan genişçe bir yazı ile birinci kuşak meydana getirilmiştir. Tas yüzeyinde az da olsa okunabilen tek kuşak olan birinci kuşakta Ayet-el-kürsi yazdığı anlaşılmıştır. Hemen altında yer alan ikinci kuşak daha ince olarak yapılmış ancak yazımı yoksa yazı benzeri dediğimiz tılsım işaretlerini kazındığı anlaşılamamaktadır. Üçüncü kuşakta yine içtekinin benzeri olarak dört dairevi dört oval madalyonun birbirlerine düğüm şeklinde bağlanarak devam ettiği görülmektedir. Madalyonların içleri dörder satıra ayrılarak yazı ile doldurulmuştur. İçtekinden farklı olarak dış yüzeydeki madalyonlar, daire biçimindedir. Dördüncü kuşak tasın alt kısmında yüzeye değen kısmına denk geldiği için buradaki yıpranma

oldukça fazladır. Beşinci kuşak içte bombeyi yaratan çukurluğun yüzeyini dolaşan oldukça enli ve girift bir yazı kuşağından halindedir. Merkezde bombeli kısımda yine içteki gibi Mühr-ü Süleyman yer almaktadır. Mührü Süleyman'ın ortasında da dört beş satır halinde yazı görülmektedir (Fotoğraf Nu:48) .

Eser Nu:16

Fotoğraf Nu:49, 50

Çizim Nu:21, 49, 50

Envanter Nu: 17774

İnceleme Tarihi: 27.10.2010

Müzedeki Yeri: Depoda 70 numaralı rafta yer almaktadır.

Müzeye Geliş Tarihi: 22.10.1964

Müzeye Geliş Biçimi: Türk Ocağı'n'dan devredilmiştir¹⁵¹.

Dönemi: 19. Yüzyıl

Malzeme: Pirinç

Yapım Tekniği: Döküm

Süsleme Tekniği: Kazıma

Ölçüler

Boyutlar (cm)		Ağırlık (gr)
Derinlik	4,0	432
Yükseklik	4,2	
Et kalınlığı	0,3	
Çap	17,0	

Durumu: Sağlam

¹⁵¹Müze envanter kayıtlarındaki bilgilerden, Milli Eğitim Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün 23.09.1964 tarih ve 862/04436 sayılı yazısı gereğince Türk Ocağı'ndan devredildiği anlaşılmaktadır.

Tanım: Basık yarım küre biçimlidir. Ortası kesik koni şeklinde bombeli yapılmıştır. Ağız kenarı düz bir şekilde sonlandırılmıştır ve kaidesi yoktur. Tüm yüzeyi bezemelidir.

İç Yüzey Süslemesi: Ağız kenarından başlayarak dört yazı kuşağına ayrılmıştır. Çok ince olan ağız kenarında yer alan birinci kuşakta yer alan yazıların okunması mümkün olamamıştır. İkinci kuşak daha geniş bir yazı kuşağıdır. Üçüncü kuşakta dört küçük madalyonun eşit aralıklarla yerleştirilmiştir (Çizim Nu:50). Madalyonların içlerinde “*Yâ Kâfi Yâ Şâfi*” sözcükleri dönüşümlü olarak yazılmıştır. Madalyonların dış konturları fistoludur. Madalyon aralarında kalan yüzeylerde üçer satır halinde yazıdan yer almaktadır. Dördüncü kuşak bombenin yüzeyini dolaşan kalın bir kuşak halinde “*Allahûmme âfinâ fi'd-dünya*” (Allahım bize dünyada afiyet ver) ibaresi üç kez tekrarlanarak dolaşmaktadır. Yazı alttan ve üstten zig-zag motifleriyle sınırlandırılmıştır. Bombenin merkezinde ise Mühr-ü Süleyman yer almaktadır. Mührü Süleyman’ın çevresinde 1-2-3 ve ortasında da //7// şeklinde rakamlar kazınmıştır (Fotoğraf Nu: 49).

Dış Yüzey Süslemesi: Dört yazı kuşağından meydana gelmiştir. Birinci kuşak ağız kenarının biraz gerisinde yer alan yazı kuşağıdır. İkinci kuşak dört dairevi dört oval madalyonun bir birine düğümle bağlanarak dönüşümlü olarak sıralanması ile yapılmıştır. Madalyonların içleri beşer satıra ayrılarak içleri “*Yâ Kâfi Yâ Şâfi*” sözcükleri ile doldurulmuştur. Üçüncü kuşak tasın zemine değen kısmına denk geldiği için buradaki kazımlar büyük oranda silinmiştir. Dördüncü kuşak bombeyi meydana getiren çukur kısımdadır. Kalın bir kuşak halinde “*Allahûmme âfinâ fi'd-dünya*” yazısı üç kez tekrarlanarak dolaşmaktadır. Merkezde yani bombe çukurluğunda Mühr-ü Süleyman yer almaktadır. Mührü Süleyman’ın ortasında yer alan yazı okunamamaktadır (Fotoğraf Nu: 50) .

Eser Nu: 17

Fotoğraf Nu: 51, 52, 53, 54, 55

Çizim Nu:9, 51, 52, 53

Envanter Nu: 17778

İnceleme Tarihi: 27.10.2010

Müzedeki Yeri: Depoda 70 numaralı rafta yer almaktadır.

Müzeeye Geliş Tarihi: 22.10.1964

Müzeeye Geliş Biçimi: Türk Ocağı'ndan devredilmiştir¹⁵².

Dönemi: 19. Yüzyıl

Malzeme: Pirinç

Yapım Tekniği: Döküm

Süsleme Tekniği: Kazıma

Ölçüler

Boyutlar (cm)		Ağırlık (gr)
Derinlik	5,2	916
Yükseklik	6,0	
Et kalınlığı	0,3	
Çap	18,0	

Durumu: Ağız kenarından bir parçanın kopmasıyla ağız şekli bozulmuş vaziyettedir. Ağız kenarının bir parçası kopmuş ve kırık meydana gelmiştir.

¹⁵²Müze envanter kayıtlarındaki bilgilerden, Milli Eğitim Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün 23.09.1964 tarih ve 862/04436 sayılı yazısı gereğince Türk Ocağı'ndan devredildiği anlaşılmaktadır. Ayrıca kıymeti tahmini 30 tl olarak belirtilmiştir.

Tanım: Yarım küre biçime sahiptir. Ortası kesik koni şeklinde bombelidir ve altında kaidesi yer almaktadır. Ağız kenarı 1-1,5 cm kadar dışa kıvrılarak sonlanmaktadır. Tüm yüzeyi bezemelidir.

İç Yüzey Süslemesi: Ağız kısmından itibaren sekiz kuşağa ayrılmıştır. Birinci kuşak dışa kıvrılan ağız kenarındadır ve Fatıha Suresi yazılmıştır. Surenin başlangıç bitiş noktasında dört sivri kemer biçimli pano yan yana kazınarak kalan boşluk doldurulmaya çalışılmıştır. Surenin sonunda “*Yâ Deyyân Yâ Burhân Yâ Hayy Yâ Kayyûn Yâ Furkân Yâ Hamid*” isimleri yazmaktadır. İkinci kuşakta ilk kuşağa benzer tarzda bir yazı kuşağıdır. Üçüncü ve en geniş kuşakta kompozisyonun esasını, yarım dairelerin bir biri üzerine çaprazlama binmesiyle ortaya çıkan gözler teşkil etmektedir. Bu gözler aynı zamanda birer yazı levhası olarak değerlendirilmiştir¹⁵³. Yarım daireyi meydana getiren yaylar ise çentiklerden ibarettir. Burada besmele ile başlayarak sırasıyla Kadir Suresi, Nas Suresi, Felak Suresi ve Kafirun Suresinin sözcükleri kompozisyon yüzeyine kendine özgü bir sistematik dahilinde yerleştirilmiştir. Dördüncü kuşakta besmele ile Nâs Suresi yer almaktadır ve sonunda “*Allah*” diyerek bitirmiştir. Beşinci kuşak tabandaki düz alanda yer almakta ve kalın bir kuşak halinde “*Yâ mutâhhiru illete’l-acâibi necde’l-avnin fi’l... kûlli hemmin ...yücelli... Yâ Allah... Yâ Muhammed Yâ Ali Yâ Ali Yâ Ali*” yazısı bombeli kısmı çevrelemektedir. Yazının bittiği yere bir palmet motifi durak işareti göreviyle yerleştirilmiştir (Çizim Nu:51). Altı yedi ve sekizinci kuşaklar tasın merkezinde yer alan bombeli kısım tepe noktasına kadar üç satıra ayrılmış ve //7//7//...şeklinde ve //7//2//7//2... şeklinde doldurulmuştur. Bombenin merkezinde de yine /7/2/7/2... şeklinde kazımlarla tılsıma yer verilmiştir (Fotoğraf Nu: 51).

Dış Yüzey Süslemesi: Kaide kısmındaki süslemeyle birlikte beş kuşağa ayrılmaktadır(Fotoğraf Nu: 52). Birinci kuşak tasın dışa kıvrılan ağız kenarında yer alan ince yazı kuşağında “*Lâ ilahe illâ hûverrahmanirrahim*

¹⁵³ Burada kompozisyonu meydana getiren sureler, gözler halindeki levhaların üzerine bilinen sırasıyla değil de adeta bir bulmaca gibi yerleri değiştirilerek verilmiştir. Bunun beklide bir tılsım amaçlı yapıldığı kanaatindeyiz.

Allahuekber kebiren ve Muhammede lillehi kebiren ve sallallâhû alâ Muhammedin ve eli Muhammeden lâ ilahe illallah lâ havle velâkuvvete illâ billahi'l-aliyi'l-azîm....Yâ Hannan Yâ Mennan” yazısı yer almaktadır. İkinci kuşak de *“Allahümme salli ale'l Mustafa Muhammed el murtaza Aliyûn el Hasan vel Hüseyin el askeri el imam el Mehdî ...elbâkır Muhammed es-Sadık Cafer El-kâmu...”* yazmaktadır. Üçüncü kuşak daha geniş tutulmuştur. Burada kompozisyon astrolojik bir konuya sahiptir ve yan yana sıralanmış on iki burcun simgeleri dikkat çeker. Burçlar, koç, boğa, ikizler, yengeç, aslan, başak, terazi, akrep, yay, oğlak, kova, balık şeklinde astolojik sıralamaya uygun bir tarzda düzenlenmiştir (Çizim Nu:52, 53). Burç simgeleri kalın konturlu alt ve üst kısımları sivri sonuçlanan ve dikey yerleştirilmiş şemse benzeri göz motifleri içerisine yerleştirilmiştir (Fotoğraf Nu: 52, 53, 54, 55). Her simgenin etrafındaki yüzey bitkisel süslemelerle dolgulanmıştır. Gözlerin sol alt yanlarına *“esed”* (aslan), *“saratan”* (yengeç), *“dalv”* (kova), *“hamel”* (koç), *“tauaman”* (ikizler) şeklinde burçların isimleri yazılmıştır¹⁵⁴. Gözlerin üst yanlarında ise *“ibnû Serh”* ibaresinin sürekli tekrarından ibaret yazılar yer alır. Kaideden önceki son kuşak olan dördüncü kuşakta bir yazı kuşağı şeklindedir. Beşinci kuşak kaide kısmındaki *“S”* biçimli dolaşan zencerek motifinden müteşekkildir. Kaideden sonraki kısım bezemesiz bırakılmıştır.

¹⁵⁴Kompozisyonu teşkil eden gözlerin içerisindeki burç simgeleri belirgin bir biçimde görülebilmekle birlikte, bazılarının ait isim ibareleri aşırı tahribattan dolayı okunamamıştır.

Eser Nu: 18

Fotoğraf Nu: 57, 58, 59

Çizim Nu:27, 54, 55

Envanter Nu: 21252

İnceleme Tarihi: 20.10.2010

Müzedeki Yeri: Depoda 53 numaralı rafta yer almaktadır.

Müzeeye Geliş Tarihi: 14.07.1973

Müzeeye Geliş Biçimi: Neriman Yücesoy'dan satın alınmıştır¹⁵⁵.

Dönemi: 19. Yüzyıl

Malzeme: Pirinç

Yapım Tekniği: Döküm

Süsleme Tekniği: Kazıma

Ölçüler

Boyutlar (cm)		Ağırlık (gr)
Derinlik	4,7	611
Yükseklik	4,9	
Et kalınlığı	0,5	
Çap	19,7	

Durumu: Parlak sarı bir tas olup iyi korunmuş vaziyettedir.

¹⁵⁵Müze envanter kayıtlarında Neriman Yücesoy'dan satın alındığı bilgisiyle birlikte kıymetinin o dönem 500 tl olduğu belirtilmiştir.

Tanım: Yayvan bir yarım küre biçime sahiptir. Ortasında yine yayvan, kesik koni şeklinde bombesi yer almaktadır. Ağız kenarı düz bir yüzeyle tamamlanmıştır. Kaidesi yoktur. İç ve dış yüzeyler zengin bir süsleme programına sahiptir.

İç Yüzey Süslemesi: Ağız kenarından itibaren iç yüzeyi dört kuşağa ayrılmıştır. Birinci kuşak aynı zamanda ağız kenarını teşkil eder ve buradaki yazı serbest bir şekilde yazılmıştır¹⁵⁶. İkinci kuşak daha geniş bir yazı kuşağı halindedir. Burada iri harflerle “Allah/ Allah/ Allah...” şeklinde tekrarlar dikkat çekmektedir. Yazılar, esasen çentik biçimi kazımlarla yapılmış bitkisel bir zemin üzerine işlenmiştir. En geniş olan üçüncü kuşakta dört oval dört dairevi madalyon dönüşümlü bir şekilde yerleştirilmiştir. Madalyonlar bir birine düğüm yaparak iç yüzeyini dolaşmaktadır. Daire biçimi kartuşlardaki vefklerde “ha, ze, kef, vav, elif, nun” gibi bazı Arap harfleri sıralanmıştır. Vefklerin üzerindeki ve kartuşların arasındaki boşluklara da 1-8-1-7-1-7... şeklinde rakamlar sıralanmıştır. Oval kartuşlar dörder satıra ayrılarak her iki kartuşa bir dördlük şeklinde şu satırlar yazılmıştır;

“Ya Allah Ya şah Ya Allah

Ya Allah ya Kâfi ya Allah

Ya Şah ya Allah ya Maat (?)

ya şah ya Allah ya Maat(?)

Ya Allah ya sübhan ya Allah

ya errahmanürrahim ya Allah

Ya Sübhan ya Allah.

.....ya Allah.

Dördüncü kuşak, bombeli kısmı kalın bir yazı kuşağı şeklinde çevrelemekte ve “Allah” kelimesinin altı kez tekrarlandığı görülmektedir. Yazılar, ikinci kuşaktakine benzer tarzda bitkisel bir zemin üzerine işlenmiştir. Yazı kuşağı, alttan ve üstten zig-zag motifleri ile sınırlandırılmıştır (Fotoğraf Nu: 56). Bombenin üstündeki göbekte birer şeridin bir alttan bir üstten geçirilmesiyle düğüm motifi meydana getirilmiştir. Şeritler bir birine sekiz benzeri düğümlerle bağlanmıştır (Fotoğraf Nu: 58, Çizim Nu:54).

¹⁵⁶Buradaki yazılar, harf itibariyle okunabilmekle birlikte bir anlam çıkarılamamaktadır.

Dış Yüzey Süslemesi: Kompozisyon toplam dört kuşak halinde düzenlenmiştir. Birinci kuşakta kalın hatlarla işlenmiş bir yazı taklidi yer almaktadır. İkinci kuşak, 1 cm kadar genişliğinde ince bir şerit halindedir ve Ayet-el-kürsi yer almaktadır. Üçüncü kuşak en geniş kuşak şeklinde düzenlenmiştir. On üç dairevi madalyonun bir birine bağlanarak sıralandığı kuşakta dairelerin içleri karelere bölünerek vefkler yapılmıştır. Vefkler, iç yüzeyindeki gibi Arap harflerinin karelere yerleştirilmesiyle meydana getirilmiştir. Dairelerin aralarında kalan boşluklara 1-7-7-1 şeklinde rakamlar kazınmıştır. Bombe çukurluğunun etrafındaki dördüncü kuşak, eşit mesafelerle yerleştirilmiş altı dikey şeritle altı bölüme ayrılmıştır. Her bir bölüm dörder sıra halinde yazı levhası olarak değerlendirilmiştir. İçlerine 1-7... rakamlarının tekrarı ya da rakam benzeri çentikler kazınmıştır. Merkezde düz yüzeyli bir kuşakla konturlanmış dairevi bir göbek yer alır ve bu kısımda da çentiklerden ibaret altı satır halinde tılsım düzenlemesi yer almaktadır (Fotoğraf Nu: 57, 59).

Eser Nu: 19

Fotoğraf Nu:60, 61, 62, 63

Çizim Nu:10, 56

Envanter Nu: 22882

İnceleme Tarihi: 20.10.2010

Müzedeki Yeri: Depoda 53 numaralı rafta yer almaktadır.

Müzeeye Geliş Tarihi: 27.06.1975

Müzeeye Geliş Biçimi: Satın alma yoluyla gelmiştir¹⁵⁷.

Dönemi: 19. Yüzyıl

Malzeme: Bronz

Yapım Tekniği: Döküm

Süsleme Tekniği: Kazıma

Ölçüler

Boyutlar (cm)		Ağırlık (gr)
Derinlik	3,6	330
Yükseklik	4,5	
Et kalınlığı	0,3	
Çap	13,2	

Durumu: Ağız kenarından içeriye doğru üç yerinden çatlaklar, kırılmalar görülmüştür. Yıpranmış bir vaziyettedir.

¹⁵⁷Müze envanter kayıtlarında satın alındığı bilgisiyle birlikte kıymetinin o dönem 350 lira olduğu belirtilmiştir.

Tanım: Yarım küre biçime sahip tasın ortası kesik koni şeklinde bombelidir. Ağız kenarı 1 cm kadar dışa kıvrılarak sonlandırılmıştır. Ağız kenarında bir delik yer almaktadır. Kaide kısmı hariç tüm yüzeyi yazı ile bezenmiştir.

İç Yüzey Süslemesi: Dışa kıvrılan ağız kenarıyla beraber sekiz kuşağa ayrılmıştır (Fotoğraf Nu:60) . Birinci kuşakta Ayet-el-kürsi, ikinci kuşakta 1-8-2-1-8-2... şeklinde devam eden tılsımlı rakam sıralamaları yer almaktadır. Üçüncü kuşak diğerlerinden daha geniştir ve yan yana sıralanmış, sivri kemerli kuşaklarla çevrelenen on altı panoya ayrılarak her biri üçer satır yazı ile doldurulmuştur (Fotoğraf Nu: 62, Çizim Nu:56). Önce besmele ile Felak Suresi sonra besmele ile Nas Suresi bu panoların içerisine ve çevresindeki boşluklara kazınmıştır. Surenin başlangıcı ağız kenarındaki delik hizasındadır. Dördüncü kuşak, “S” kıvrımlarından müteşekkil zencerek motifiyle bezenmiştir. Beşinci geniş kuşakta kazıma çizgilerle işlenmiş “*Allahümme salli âla Muhammedin ve âla âlihî el-Hasan el-Hüseyin ve alâ Muhammed Cafer ve alâ Muhammed...*” yazısı görülür. Buradaki yazının arasına durak işareti olarak baklava dilimi şeklinde bir motif yerleştirilmiştir. Bombeli kısmı çevreleyen üç şeritte ise yazı benzeri kazıma çizgiler kullanılmıştır.

Dış Yüzey Süslemesi: Dışa kıvrılan ağız kenarı boş bırakılarak tasın yüzeyi üç kuşağa ayrılmıştır. Birinci kuşakta, //7//7//7//7... şeklinde devam eden sayı tekrarı yer almaktadır. Geniş tutulan ikinci kuşakta ise on iki dairevi madalyon yan yana sıralanmaktadır (Fotoğraf Nu: 61). Madalyonların içleri üçer satıra ayrılarak yazı ile doldurulmuş, aralarında kalan boşluklara da yine yazı kazınmıştır. Üç madalyonun içine besmele ile başlayan İhlas Suresi işlenmiştir. Son iki madalyonda ise “*el-azîm*” ibaresi yer almaktadır. Üçüncü kuşakta, tasın iç yüzeyindekine benzer tarzda “S” kıvrımlı zencerek motifinin tekrarlandığı görülmektedir. Kaideden itibaren taban kısmı bezemesiz bırakılmıştır (Fotoğraf Nu: 63).

Eser Nu: 20

Fotoğraf Nu:64, 65, 66, 67

Çizim Nu:11, 57

Envanter Nu: 23732

İnceleme Tarihi: 27.10.2010

Müzedeki Yeri: Depoda 70 numaralı rafta yer almaktadır.

Müzeeye Geliş Tarihi: 17.06.1980

Müzeeye Geliş Biçimi: Fethiye Özgen'den satın alınma yoluyla gelmiştir¹⁵⁸.

Dönemi: 19. Yüzyıl

Malzeme: Piring

Yapım Tekniği: Döküm

Süsleme Tekniği: Kazıma

Ölçüler

Boyutlar (cm)		Ağırlık (gr)
Derinlik	4,3	402
Yükseklik	4,9	
Et kalınlığı	4,9	
Çap	14,5	

Durumu: Ağız kenarında deliğe yakın bir yerinde parça koptuğu için ağız kenarının dairesel şekli bozulmuştur. İç kısımda oksitlenmeden dolayı yer yer renk değişiklikleri görülür.

¹⁵⁸ Müze envanter kayıtlarında Fethiye Özgen'den satın alındığı bilgisiyle birlikte kıymetinin o dönem 2500 lira olduğu belirtilmiştir.

Tanım: Yarım küre biçime sahiptir. Ağız kenarı yaklaşık 1 cm kadar dışarı kıvrılarak tamamlanmıştır. Ağız kenarında küçük bir deliği mevcuttur. Ortasında kesik koni şeklinde küçük bir bombesi yer almaktadır. 0,5 cm kadar yükseklikte bir kaidesi vardır. Taban kısmı dışında tüm yüzey bezemelidir.

İç Yüzey Süslemesi: Ağız kısmından bombenin tepe yüzeyine kadar biçimine uygun şekilde dairesel eşit aralıklı on üç yazı kuşağı sıralanmıştır (Fotoğraf Nu: 64) Bombeli kısım üç kuşak yazı ile çevrelenmektedir. Ağız kenarından besmele ile başlayarak bombenin tepesine kadar Yasin Suresi 73. ayete kadar buraya yazılmıştır. Bombeli kısmın merkezinde bir noktadan dağılan ışınal çubuklar şeklinde bir uygulama yapılmıştır (Fotoğraf Nu: 66).

Dış Yüzey Süslemesi: Dış yüzeyi iç kısmından oldukça farklı bir düzenlemeye sahiptir. Ağız kısmının dışı kıvrılan alanında birinci kuşak ince bir zencerek motifi meydana getirir. İkinci ve dördüncü kuşaklarda Yasin Suresinin 82 ve 83. ayetleri yer almaktadır. Üçüncü kuşak tasın bütün yan yüzeyini kaplayacak bir genişliğe sahiptir ve bu alana besmele ile başlayarak Nas Suresi yazılmıştır. Yazı aralarına stilize çiçek motifleri işlenmiştir. Kaidesinden itibaren taban kısmı bezemesiz olarak bırakılmıştır (Fotoğraf Nu: 65, 67).

Eser Nu: 21

Fotoğraf Nu:68, 69, 70, 71, 72, 73

Çizim Nu:12, 58, 59

Envanter Nu: 24318

İnceleme Tarihi: 20.10.2010

Müzedeki Yeri: Depoda 53 numaralı rafta yer almaktadır.

Müzeeye Geliş Tarihi: 21.05.1982

Müzeeye Geliş Biçimi: Satın alma yolu ile gelmiştir¹⁵⁹.

Dönemi: 19. Yüzyıl

Malzeme: Pirinç

Yapım Tekniği: Döküm

Süsleme Tekniği: Kazıma

Ölçüler

Boyutlar (cm)		Ağırlık (gr)
Derinlik	3,6	316
Yükseklik	4,8	
Et kalınlığı	0,4	
Çap	14,2	

Durumu: Kaide kısmında darbe sonucu bükülmeler nedeniyle biçimi bozulmuştur.

¹⁵⁹Müze envanter kayıtlarında satın alındığı bilgisiyle birlikte kıymetinin o dönem 10 bin lira olduğu belirtilmiştir.

Tanım: Yarım küre biçime sahiptir ve kesik koni şeklinde bombelidir. Ağız kenarı 1 cm kadar dışa kıvrılarak tamamlanmıştır. Burada yer alan deliğe geçirilen bir iple 21 adet plaka tasa bağlanmıştır. Alt kısmında 0,5 cm kadar yükseklikte bir kaidesi vardır. Dışta bombe çukurluğu dışında bütün yüzey bezemelidir.

İç Yüzey Süslemesi: Dışa kıvrılan ağız kenarından başlayarak bombeli kısmın tepesine kadar ince silmelerle meydana getirilmiş on kuşak yer alır(Fotoğraf Nu:68). İlk kuşak besmele ile başlayıp Yasin Suresi 14. ayetin ortalarına kadar yazılmıştır. İkinci kuşakta Yasin Suresi devam ederek 23. ayete kadar yazılmıştır. Üçüncü kuşakta de yine Yasin Suresi 65. ayete kadar devam eder. Burada dört dairevi madalyon mevcuttur(Çizim Nu:58). Madalyonların içleri karelere ayrılarak 7, 5, 3, 2 rakamları ve hemze, kef gibi harflerle vefkler yapılmıştır. Yasin Suresi madalyonların aralarında kalan yüzeylere altı satır halinde yazılmıştır. Dördüncü kuşakta ise 65. ayetten 70. ayete kadar Yasin Suresi devam etmektedir. Beşinci kuşak çentiklerden ibarettir. Altıncı kuşakta kıvrım rumilerin arasına bir ters bir düz olarak sıralanmış palmet motiflerinden yapılan bir düzenleme görülür. Yedinci kuşak küçük yapraklar dizisinden ibarettir (Fotoğraf Nu: 70) .Bombeli kısmı çevreleyen son üç kuşakta Yasin Suresinin 75, 76 ve 77. ayetleri yer almaktadır. Göbeği çevreleyen bu ayetlerin arasında iki adet baklava dilimine benzer nitelikte, göz biçiminde durak işareti kullanılmıştır. Göbek kısmı düz bir yüzey halindedir. Kuşaklar düz yüzeyli birer profille bir birinden ayrılmıştır.

Dış Yüzey Süslemesi: Ağız kısmının dışa kıvrık olan kısmında //3//3//3/...şeklinde devam eden uygulama yer almaktadır. İkinci kuşakta iç yüzeyden başlayan Yasin Suresinin devamı, 75. ayetten sonuna kadar buraya kazınmıştır. Yazı kuşağının satırları arasında şemse motifi durak işareti olarak yer almıştır. Üçüncü ve en geniş kuşakta on iki dairevi madalyon içerisine yerleştirilmiş 12 burç tasviri dikkat çeker (Çizim Nu:59). Madalyonların arasında kalan üst boşluklara besmele ile başlayarak İhlas ve Kafirun Sureleri, alt kısımlarda kalan boşluklara ise Felak, Nas ve İhlas

Sureleri yazılmıştır. Burçların isimlerinden bazıları simgelerinin altlarındaki boşluklarda okunabilmektedir. Tabanda, kaideden önceki son kuşakta da Nas Suresi yer almaktadır. Kaide kısmında ise her hangi bir bezeme unsuru görülmemektedir. Kaideden sonraki taban kısmında ikişer satırlık yazı öbeklerine “*Mustafa İbn-Ali*” “*kulhû Allah*”, “*kafirun*”, “*Yasin*”, “*durde burç (?)*”, “*Nas*”, “*Felak*” şeklinde ibareler kazınmıştır¹⁶⁰. İçte bombeyi meydana getiren çukur alan ise bezemesizdir (Fotoğraf Nu: 71, 72, 73).

Plakalar: 21 adet plakanın yüzeyinde besmele yazıları okunmuştur. Plakaların her biri ortalama 2,5 cm uzunlukta ve 0,5 gr ağırlığında gelmektedir.

¹⁶⁰ Bu ibarelerden tas yüzeyine nelerin kazındığı anlaşılmaktadır.

4.1.b. Ortası Yarım Küre Şeklinde Bombeliler

Eser Nu: 22

Fotoğraf Nu:74, 75, 76, 77

Çizim Nu:28, 60, 61

Envanter Nu: 1588

İnceleme Tarihi:20.10.2010

Müzedeki Yeri: Depoda 53 numaralı rafta yer almaktadır.

Müzeye Geliş Tarihi: Belirtilmemiş.

Müzeye Geliş Biçimi: Hacıbektaş'dan nakil yoluyla gelmiştir.

Dönemi: 19. Yüzyıl

Malzeme: Pirinç

Yapım Tekniği: Döküm

Süsleme Tekniği: Kazıma

Ölçüler

Boyutlar (cm)		Ağırlık (gr)
Derinlik	5,6	1010
Yükseklik	6,2	
Et kalınlığı	0,6	
Çap	21,0	

Durumu: İç ve dış yüzeylerindeki oksitlenmelerden dolayı renk değişimine uğramıştır.

Tanım: Yayvan yarım küre biçimidir. Ağız kısmı hafifçe dışa kıvrılarak tamamlanmıştır. Ortasında basık yarım küre biçiminde bir bombesi vardır. Kaidesi yoktur. İç ve dış tüm yüzeyi yoğun bezemelidir.

İç Yüzey Süslemesi: Ağız kısmından göbek kısmına kadar dört ana kuşak halinde düzenlenmiştir (Fotoğraf Nu: 74). Birinci kuşak ağız kısmını da teşkil eder ve üzerinde Fatiha Suresi yer almaktadır. Fatiha Suresinin son kelimesi olan “*velâddâllîn amin*” kısmı işlenmemiştir. Aynı kuşakta Fatiha’dan sonra “*Allahümmesalliâla seyidine Muhammedin ... imam Ali el Murtaza ve imam Hasan ve imam Hüseyin eş şehîd ... ve Ali Zeynel âbîdin ve Muhammed es Sadık ve Cafer el Kazım ve Ali bin Yusuf el Murtaza Sallallâhu aleyhim ecmâin*” yazısı mevcuttur¹⁶¹. İkinci kuşak ağız iç kenarını dolaşmaktadır, ancak okunamamıştır. Üçüncü kuşak diğerlerinden daha geniş tutulmuştur ve zengin bir kompozisyona sahiptir(Çizim Nu:60). Süslemenin esasını dairevi madalyonlar, dikdörtgen panolar, düğümler ve yazı meydana getirir. Madalyonlar tasın dört ana aksına rastlayacak şekilde yerleştirilmiştir. Kenarları fisto şeklinde kavislendirilerek S biçimi zencerekle birbirlerine bağlanmıştır. Aralarına da asimetrik birer dikdörtgen pano yerleştirilmiştir. Bu panoların alt ve üst kenar aksları yarım daire biçiminde şekillendirilerek dairevi küçük birer düğümlerle kuşaklara bağlanmıştır. Aynı kuşak bağlantısı madalyonlarda da kullanılmıştır. Kuşağın bütün yüzeyi bu geometrik süslemeyi de kapsayacak tarzda girift yazılarla doldurulmuştur. Yazıların konusunu da Fetih ve Nas Sureleri teşkil eder. Dördüncü kuşak ince bir yazı kuşağıdır ve “*...bi-hakkın iyyakena'büdû ve iyyakenastaîn...*”bareleri okunabilmiştir. Hafif bombe yapan basık yarım küre biçimi göbek kısmı kendi içerisinde kazıma çizgilerle işlenmiş üç kuşağa ayrılmıştır. Birinci ve üçüncü kuşakta girift yazılar yer alırken ikinci kuşakta stilize yaprak motifleri dikkat

¹⁶¹ Alevi Bektaşî kültüründeki on iki imam (ehli beyt) isimleri sıralanmıştır. Ehli Beyt deki, ehl ile ahalî aynı köktendir. Kişiler demektir. Beyt ise ev demektir. Yani ev ahalisi manasına gelir. İslam dininin son peygamberi Muhammed'in ev ahalisi için kullanılan bir terimdir. Ehlibeyt şu kişilerdir: 1- İmam Ali (El-mürtaza), 2-İmam Hasan(El-Mücteba), 3-İmam Hüseyin (Eş-Şüheda), 4-İmam Ali İbn Hüseyin (Zeynel Abidin), 5-İmam Muhammed (El-Bakır), 6-İmam Cafer (Es-Sadık), 7-İmam Musa (El-Kâzım), 8-İmam Ali (Ar-Rıza), 9-İmam Muhammed (Muhammed Takî), 10-İmam Ali(Ali en-Nakî), 11-İmam Hasan (El-Askerî), 12-İmam Muhammed Mehdi (El-Mehdi).. Ayrıntılı bilgi için bkz. Esat Korkmaz, Dört Kapı Kırk Makam, İstanbul 1995; Seyit Derviş Tur, Erkânname, İstanbul 2002.

çeker. Bombenin tepesine, dairevi bir göbek yerleştirilerek vefk düzenlemesi uygulanmıştır (Fotoğraf Nu: 76). Vefkin içinde “ayın”, “tı”, “zı” gibi Arap harfleri mevcuttur. Üçüncü kuşağa kelime-i tevhid¹⁶² ve “*lâ ilahe illallah Aliyyün veliyyullah*” ibaresi işlenmiştir.

Dış Yüzey Süslemesi: Dış yüzeyde kompozisyon, beş kuşak halinde düzenlenen geometrik ve bitkisel süslemelerle yazı levhalarından meydana gelmiştir (Fotoğraf Nu: 75). İlk üç kuşakta Mülk Suresi yer almaktadır. Ağız kenarındaki ilk kuşak incedir. İkinci kuşak biraz daha genişçedir ve bir yazı kuşağı olarak yüzeyi dolaşmaktadır. Üçüncü kuşak kompozisyona hakim kalın bir kuşak halinde bütün yan yüzeyi sarmaktadır. Bezemenin esasını daire ve yarım daireler teşkil etmektedir. Eşit aralıklarla yan yana sıralanmış altı adet tam daire ile bunları üst ve alt yandan kesen bir birine teğet birer yarım daire kesmektedir¹⁶³. Dairelerin üst aralarında da küçük yarım daireler ikinci kuşağa yaslanmıştır(Çizim Nu:61). Dördüncü kuşakta, altı oval ve altı dairevi madalyon, devri sıra dizilerek bir zincir meydana getirilmiştir. Madalyonlar birbirlerine S biçimi kavislerle bağlanmıştır. Burada “*Yâ Deyyan, yâ Burhan, Yâ Süphan, Yâ Sultan, Yâ Zul-Celâl vel İkrâm...*” şeklinde Allahın bazı isimleri yazmaktadır. Madalyonların içi ve dışı tamamen yazı ile doldurulmuştur. Beşinci kuşak yine ince bir yazı şerididir ve tahribat nedeniyle okunamamaktadır. Tasın altını meydana getiren bombe çukurluğunun içine de on iki yapraklı bir çiçek motifi kazınarak bütün yüzey yazı ile doldurulmuştur. Burada “*Kalem-i kibar*” denilen âlimlerin sözlerinin yazıldığı tahmin edilmektedir(Fotoğraf Nu: 77).

¹⁶²Lâ ilahe illallah MuhammedûnResûlullah (Allah’tan başka ilah yoktur, Muhammed Allah’ın kulu ve elçisidir).

¹⁶³Buradaki kompozisyon İslam geleneğindeki sonsuzluk anlayışının yansıması gibi düşünülebilir.

Eser Nu: 23

Fotoğraf Nu:78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85

Çizim Nu:13, 62, 63, 64

Envanter Nu: 1590

İnceleme Tarihi: 22.12.2010

Müzedeki Yeri: Teşhir salonu madeni eserler bölümü vitrini.

Müzeye Geliş Tarihi: Belirtilmemiş.

Müzeye Geliş Biçimi: İstanbul Hazreti Halit Türbesi'nden nakil yoluyla gelmiştir.

Dönemi: 19. Yüzyıl

Malzeme: Pirinç

Yapım Tekniği: Döküm

Süsleme Tekniği: Kazıma

Ölçüler

Boyutlar (cm)		Ağırlık (gr)
Derinlik	4,8	877
Yükseklik	7,0	
Et kalınlığı	0,5	
Çap	19,0	

Durumu: Yan yüzeyinde darbe sonucu içeri doğru hafifçe bükülmenin dışında her hangi bir yıpranma görülmemektedir.

Tanım: Yarım küre biçime sahiptir. Ağız kısmı 1,5 cm kadar dışa kıvrılmıştır. Merkezde bir bombesi yer almaktadır. Bombenin tepe noktasında, yarım küre biçiminde renkli camdan yapılmış küçük bir göbek vardır. Altında 1 cm kadar yükseklikte bir kaidesi vardır. Bütün yüzeyi bezemelidir.

İç Yüzey Süslemesi: Kompozisyon, biri ağız kenarında, üçü yan yüzeyde ve üçü bombe kısmında olmak üzere toplam yedi kuşak şeklinde düzenlenmiştir (Fotoğraf Nu: 78). Dışa kıvrılan ağız kenarından ibaret birinci kuşakta Fatiha Suresi yer almaktadır. İkinci kuşakta Fetih Suresi konu edilmiştir ve 7. ayete kadar ağız iç kısmını ince bir kuşak halinde dolaşır. Üçüncü kuşak, kendi içerisinde üçlü bir düzenlemeye sahiptir. Bu üçlü kompozisyonda adeta bir lalenin evrelerini yansıtacak şekilde tasarlanmış bir düzenleme dikkat çeker. En altta lalenin yaprak şeklinde kapalı konumu, ikinci aşamada gonca hali, üçüncü aşamada ise palmet tarzı açılmış şekli verilmiştir (Çizim Nu:62). Her bir motifin yüzeyi aynı zamanda Fetih Suresi'nin ayetlerini içeren bir yazı levhası olarak değerlendirilmiştir. Dördüncü kuşak dip kısımdaki düz alanda yer almaktadır. On iki tane küçük dairevi madalyon altısı altta, altısı üstte bir birini keser vaziyette sıralanmıştır. Alttaki madalyonlarda “*Yâ Deyyan Yâ Hannan Yâ Mennan Yâ Deyyan ve Ya Mennan*” isimleri yer alırken üsttekilerden bir tanesinde aslan yüzü ile aslan burcu tasvir edilmiştir. Madalyonlardan iki tanesinin dışında diğerlerinin içindeki ifadeler silinmiştir¹⁶⁴. Bombeli kısmın yüzeyi üç satıra ayrılmış ve dipteki ilk satıra 8-1-3-2-1 gibi rakamlar ve hemze işaretleri konulmuştur. Üstteki ikinci ve üçüncü satırda Yasin Suresi 27. 28. ve 29. ayetleri yer aldığı görülmektedir. Merkezdeki bombenin tepesinde ise madeni yapraklarla kuşatılmış bir yuva içerisine yerleştirilmiş yarım küre biçimi camdan bir göbek dikkat çeker¹⁶⁵ (Fotoğraf Nu: 80).

Dış Yüzey Süslemesi: Dış yüzey beşi yan, üçü kaidenin iç kısmında olmak üzere toplam sekiz kuşağa sahiptir (Fotoğraf Nu: 79). İlk kuşak ağız kenarının

¹⁶⁴Muhtemelen silinmiş olanlarda da diğer burç tasvirlerinin kazındığı düşünülmektedir.

¹⁶⁵İç yüzeydeki kompozisyona astrolojik bir yorum getirecek olursak aslan burcunun güneşi temsil etmesi nedeniyle merkez göbek güneştir ve bezemeyi oluşturan kazımlar güneş ışınlarını temsil etmektedir diyebiliriz.

dışa kıvrılan kısmındadır ve Yasin Suresi 44. ayete kadar olan kısmını içerir. İkinci kuşakta; “...*lami el-arabiyyi el-Kureyşi el-Mekki el Medeni el etussahu el habiyyi el... nushil el habiyyi el Haşimi Seyyid el Behiyyi es sarrah..es sekinete el mesfur bi ardil medineti el Arabi el... seyyid el behiyyu es serrac el mudîsahib el vekâr vessekene..*” ibaresi yazmaktadır. Üçüncü kuşak burçlar kuşağı halinde 12 burcun simgelerini içeren, 12 dairevi madalyonun sıralanması şeklindedir (Fotoğraf Nu: 81, 82, 83, 84, 85). Madalyonları çevreleyen profil dıştan fistolu, içten düz bir çizgi şeklinde konturlanmıştır. Tas üzerinde sırasıyla koç, boğa, ikizler, yengeç, aslan, başak, terazi, akrep, yay, oğlak, kova, balık burçları simgeleri tasvir edilmiştir. Burçlar oldukça zarif bir işçiliğe sahiptir(Çizim Nu:63, 64). Terazi, kova, başak ve ikizler burcu simgelerinin yer aldığı madalyonlar kısmen silinmiştir. Madalyonların çevrelerinde kalan alanlar yine yazı ile doldurulmuştur. Burçlar kuşağından sonra gelen dördüncü kuşakta Yasin Suresi 47’den 56. ayete kadar son derece girift yazılmış bir kuşak halindedir. Beşinci kuşağı yer aldığı kısım, aynı zamanda kaidenin de dış yüzünü teşkil eder ve Yasin Suresi’nin 76-77. ayetlerini ihtiva eder. Kaidenin iç yüzeyi de kendi içerisinde üç kuşağa ayrılmıştır. İlk kuşak, kaide çıkıntısının yan yüzeyindedir ve 1-3-2-1-2-1-8 şeklinde rakamsal kazımlar mevcuttur. İkinci kuşak düz bir yüzey halindedir ve herhangi bir bezemeye sahip değildir. Üçüncü kuşakda Yasin Suresi’nin son ayetleri yer almaktadır. Tasın alt kısmında ise yine işlemsiz bir bombe çukuru mevcuttur(Fotoğraf Nu: 79).

Eser Nu: 24

Fotoğraf Nu:86, 87, 88, 89, 90

Çizim Nu:14, 65

Envanter Nu: 17775

İnceleme Tarihi:20.10.2010

Müzedeki Yeri: Depoda 53 numaralı rafta yer almaktadır.

Müzeeye Geliş Tarihi: 22.10.1964

Müzeeye Geliş Biçimi: Türk Ocağın'dan devredilmiştir.

Dönemi: 19. Yüzyıl

Malzeme: Pirinç

Yapım Tekniği: Döküm

Süsleme Tekniği: kazıma ve oyma(dış ağız kısmında)

Ölçüler

Boyutlar (cm)		Ağırlık (gr)
Derinlik	4,3	480
Yükseklik	5,4	
Et kalınlığı	0,4	
Çap	17,5	

Durumu: Sağlam

Tanım: Yarım küre biçime sahiptir. Ağız kenarı 0,5 cm kadar dışa kıvrılarak biçimlendirilmiştir. Ortası yarım küre şeklinde bombelidir. Alt kısmında kaidesi vardır. Tüm yüzey yoğun bir bezeme programına sahiptir.

İç Yüzey Süslemesi: Bütün yüzey, merkezden gelişen çok zengin bir bezeme kompozisyonuna sahiptir. Tasın merkezine adeta kabara tarzı bombeli bir göbek yerleştirilmiştir. Göbek, yedi yapraklı merkezi bir çiçeğin etrafında gelişen bitkisel süsleme programına sahiptir. Çiçek motifinin etrafında bütün bombeyi saran yedi palmet motifi her sırada genişleyerek tekrarlanmış ve bombenin bittiği yerde desen kesilmiştir¹⁶⁶. Tasın iç yüzeyinde, göbeğin etrafında yer alan ve uçları ok ucu şeklinde sonuçlanan yedi kollu bir yıldızdan gelişen geometrik bir şema ile bu yıldızın bazı kollarına işlenmiş palmet tarzı bitkisel süslemelerle yazı levhaları hâkimdir (Çizim Nu:65). Yıldız kendi içerisinde üç bölümlüdür. İlk bölüm göbeği çevreleyen merkezî kısımdır ve altı satır halinde 7-2-9 gibi rakamlar ve çeşitli Arap harfleri ile(he, ha, ayn, elif gibi) doldurulmuştur. Yıldızın iç köşelerine merkeze doğru yönelen birer palmet motifi yerleştirilmiştir. Merkezî yıldızın kollarını teşkil eden ikinci bölümü ile ok ucu şeklinde sonuçlanan üçüncü bölümleri Bakara Suresi'nin 18. ayetini içeren yazı levhası olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca ok uçları ile kollar arasında kalan kısımlarda baklava dilimi biçimi alanlar meydana gelmiş ve bu yüzeylerde palmet ve rumibenzeri kıvrım dallarla bezenmiştir. Ok uçlarının üst kısmında yer alan ve tasın kenarını çevreleyen yüzeye ise dört satır halinde yazı benzeri şekiller işlenmiştir. Dışa kıvrımlı ağız kenarında son derece girift yazılmış Yasin Suresi mevcuttur (Fotoğraf Nu: 86, 88).

Dış Yüzey Süslemesi: Kompozisyon, ağız kısmından başlayarak esasen üç kuşak halinde düzenlenmiştir. Ağız kenarı düz bir yüzey halinde boş bırakılmıştır. Bundan sonra gelen birinci kuşakta, zemin boşaltılarak kabartma biçiminde sülüs hatlarla işlenmiş Ayet-el-kürsi yer almaktadır. Dört dilimli madalyon şeklindeki bir motif yazı şeridini ikiye bölmüştür. Bu motifin dört köşesinde birer nokta dikkat çeker. İkinci kuşak son derece kalın bir kuşak şeklinde yan yüzeye hâkimdir. Kendi içerisinde üçlü bir düzenleme sergiler. Kuşağın alt ve üst yanları Vakıa Suresi'nin işlendiği birer yazı kuşağı olarak kullanılmıştır. Ortada yer alan ve kırık hatlardan müteşekkil ince bir

¹⁶⁶İslam inancındaki sonsuzluk anlayışının yansıması olarak düşünülebilir.

zencerek şeridi bunları birbirinden ayırır. Ayrıca kuşak yüzeyinde eşit aralıklarla sıralanmış altı adet madalyon kompozisyona hareket kazandırmıştır. Madalyonların her biri dörder dilimlidir ve içlerine palmet-rumi benzeri bitkisel motifler iki farklı şekilde dönüşümlü yerleştirilmiştir. Kompozisyonu meydana getiren iki ana kuşak ise düz yüzeyli silmelerle birbirinden ayrılmıştır (Fotoğraf Nu: 87, 89).

Kaideye yönelen alt kısım yine işlemsiz düz bir yüzey halinde olmakla birlikte, küçük dikdörtgen bir kitabe levhası dikkat çekmektedir. Kitabede okunabildiği kadarıyla “*Vakfû Benadir(?) İbn-i Kara Mustafa*” yazmaktadır (Fotoğraf Nu: 90). Taban kısmında üç ve dört yapraklı çiçeklerle kıvrımdallardan ibaret bitkisel bezemeli bir kuşak bombe çukurunu çevreler. Bombe çukurunda ise altı yapraklı bir çiçek yer alır ve yaprakların her birinde uçları merkeze yönelen birer palmet görülür.

Eser Nu: 25

Fotoğraf Nu:91, 92, 93, 94, 95

Çizim Nu:15, 66

Envanter Nu: 17777

İnceleme Tarihi: 27.10.2010

Müzedeki Yeri: Depoda 70 numaralı rafta yer almaktadır.

Müzeeye Geliş Tarihi: 22.10.1964

Müzeeye Geliş Biçimi: Belirtilmemiş¹⁶⁷.

Dönemi: 19. Yüzyıl

Malzeme: Pirinç

Yapım Tekniği: Döküm

Süsleme Tekniği: Kazıma

Ölçüler

Boyutlar (cm)		Ağırlık (gr)
Derinlik	5,0	1000
Yükseklik	6,3	
Et kalınlığı	0,3	
Çap	18,5	

Durumu: Sağlam

Tanım: Yarım küre biçime sahiptir. Ağız kısmı 1-1,5 cm kadar dışa kıvrılarak tamamlanmıştır. Ortası yarım küre şeklinde bombelidir. Bombeli kısımda bir vida mevcuttur. Vida açılır kapanır durumdadır ve her hangi bir yıpranma

¹⁶⁷Müze envanter kayıtlarında kıymetinin o dönem 30 lira olduğu belirtilmiştir.

belirtisi yoktur. Altında kaidesi vardır ve bu kısım dışında bütün yüzeyler bezemelidir.

İç Yüzey Süslemesi: Süslemeyi teşkil eden kompozisyon toplam yedi kuşak halinde düzenlenmiştir (Fotoğraf Nu: 91). Ağız kısmında yer alan birinci kuşak yedi parçalı bir yazı şeridinden ibarettir. Her bir parçanın yanları birer palmet biçiminde uzatılarak fiyonk şeklindeki birer düğüm ile birbirine bağlanmıştır. Burada besmele ile başlayarak Nas, Fatiha ve İhlas Sureleri yer almaktadır. İkinci kuşak ağız iç kenarındadır ve Nas Suresi burada devam etmektedir. Üçüncü kuşak iç yüzeyi dolaşan en geniş kuşaktır. Bu kuşakta kompozisyonun esasını, yarım dairelerin birbiri üzerine çaprazlama binmesiyle ortaya çıkan gözler teşkil etmektedir (Çizim Nu:66). Bu gözler aynı zamanda birer yazı levhası olarak değerlendirilmiştir. Yarım daireyi meydana getiren yaylar çentiklerden ibarettir. Yarım dairelerin bir biri üzerine çapraz bindirilmesiyle yapılan desen beş sıra halinde tekrarlanmıştır. Yarım dairelerin teşkil ettiği gözlerde besmele ile başlayarak Kevser Suresi, Kadir Suresi, Nas Suresi, Asr Suresi, Tebbet Suresi, Fil Sureleri ile Ayet-el-kürsi ve “*Ya Hannan*”, “*Ya Mennan*” ibareleri yazılmıştır. Dördüncü kuşak ikinci kuşakla aynı genişlikte olup, Karia Suresi yer almaktadır. Sure tamamlandıktan sonra “*Ya kadıye’l-hacât ya Kafi el-mühimmat*” ibaresi kazınmıştır. Beşinci kuşak tasın dip kısmındadır ve bombenin etrafını dolaşmaktadır. Allahın isimlerinden olan “*Yâ Mâfi, Yâ Şâfi, Yâ Kâfi ve Yâ Vâfi*” kazınmıştır. Altıncı kuşak bombenin en alt kısmında yer alan yazı benzeri tılsımlı kazımalardan ibarettir. Hemen üzerinde yer alan yedinci kuşakta ise 12 adet sivri kemerli pano görünümlü motifler yan yana sıralanmıştır (Fotoğraf Nu: 94). Panoların aralarında kalan boşluklar ise stilize yaprak motifleri kazınarak doldurulmuştur. Bombenin merkezinde bir vida deliği ve üzerinde vidası mevcuttur. Tepe noktasında merkezden dışa doğru çizilen yay şeklindeki çizgilerle helezonik bir görüntü ile çarkıfelek motifi işlenmiştir.

Dış Yüzey Süslemesi: Dışa kıvrılan ağız kısmında “...3.8.2.1.9.2.3.8.2...” şeklinde sıralanan rakamlarla ilk kuşak meydana getirilmiştir. İkinci kuşak biraz daha geniş tutulmuş ve burada: “*âla Muhammedin Sallallahû ve âlihi ve Ali ve Fatıma vel-Hasan Vel Hüseyin el-Kazım Musa ve Rıza El-kaim ya... ve Nakıyyî Muhammed ve’n-nefyi...*” yazıları okunmaktadır. İkinci kuşaktan üçüncü kuşağa ince profillerden ibaret üç silme ile geçilmiştir. Üçüncü kuşak 19 adet dairevi madalyonun yan yana sıralanmasından meydana gelmiştir. Madalyonlar, düz yüzeyli kalın bir çerçeveye sahiptir ve hem iç, hem de çevresindeki yüzeylere yazılar kazınmıştır. Madalyonların içlerinde; “*Ya Kafi, Ya Şafi, Ya Mennan Ya Kuddüs, Ya Ebrar, Ya Sübhan, El Mühimmat*” ibareleri vardır. Madalyonların aralarında kalan boşluklarda ise 13,93–13,93 şeklinde sayılar tekrarlanmıştır. Üçüncü kuşakla dördüncü kuşağa yine aynı tarz bir silme birbirinden ayırır. Dördüncü kuşak, kaideden hemen önceki kuşaktır. Besmele ile başlanıp Adiyat Suresi dokuzuncu ayetin ortalarına kadar yazılmış, kuşak tamamlanmış ancak sure tamamlanamamıştır. Beşinci kuşak kaidenin dış kenarındadır ve tılsım amacıyla “...8.3.8.2.3.8...” şeklinde sayılar sıralanmıştır. Kaideden sonraki alt kısımda her hangi bir süsleme veya yazıya yer verilmemiştir (Fotoğraf Nu: 92, 95).

3.2.ORTASI DÜZ OLANLAR

Eser Nu: 26

Fotoğraf Nu:96, 97, 98, 99

Çizim Nu:22

Envanter Nu: 10078

İnceleme Tarihi:20.10.2010

Müzedeki Yeri: Depoda 53 numaralı rafta yer almaktadır.

Müzeeye Geliş Tarihi: 26.12.1935

Müzeeye Geliş Biçimi: İstanbul Evkafının Şehzade İmha Ambarından nakil

yolu ile gelmiştir¹⁶⁸.

Dönemi: 19. Yüzyıl

Malzeme: Bronz

Yapım Tekniği: Döküm

Süsleme Tekniği: Kazıma

Ölçüler

Boyutlar (cm)		Ağırlık (gr)
Derinlik	5,2	590
Yükseklik	5,5	
Et kalınlığı	0,7	
Çap	18,4	

¹⁶⁸ Müze envanter kayıtlarındaki bilgilerden, İstanbul Evkafının Şehzade İmha Ambarından İstanbul Müzeleri Direktörlüğü vasıtasıyla Müzeler Direktörlüğü'nün 26.12.1935 tarihli ve 1155 sayılı tezkeresiyle nakil yolu ile geldiği anlaşılmaktadır.

Durumu: Aşırı yıpranma nedeniyle özellikle merkezde yer alan yazıların büyük bir kısmı silinmiştir.

Tanım: Basık yarım küre şeklindedir. Herhangi bir girinti çıkıntısı yoktur. Dıştan basık yarım küre görünümüne sahiptir. Ağız kısmı 0,5 cm kadar içeri kıvrılmıştır. Tüm yüzey bezemelidir.

İç Yüzey Süslemesi: İçe kıvrılan ağız kenarından itibaren sekiz kuşaktır. Bir, iki, dört, altı ve sekizinci kuşaklar ince diğerleri daha kalın yapılmıştır. İlk iki kuşakta kazıma çizgilerden ibaret yazılar okunamamıştır. Üçüncü kuşakta Mülk Suresi'nin "...ve *gûl na ma nezzelallahû minşeyin...*" kısımları okunabilmektedir. Dördüncü kuşak yine ince kazıma çizgilerle yazılmıştır ve Mülk Suresi'nin on beşinci ayetini içermektedir. En geniş beşinci kuşakta eşit aralıklarla yerleştirilmiş beş dairevi madalyon dikkat çekmektedir. Madalyonların içinde "*nasrun minallahi fethun garib*" şeklindeki Saff Suresi 13. ayetinin tekrarlandığı görülmektedir. Madalyonların aralarındaki boşluklar altı satıra ayrılarak Mülk Suresi yazılmıştır. Altıncı ince kuşakta İhlas Suresi'nin tüm ayetleri yer almaktadır. Burada "*bismillahi bismillah el kâfi, bismillah el-kafi, bismillah el-kafi bismillah el-maafi, bismillah... bismillahirrahmanirrahim*" ifadesinden sonra İhlas Suresi'ne geçilmiştir. Yedi ve sekizinci kuşaklara yine İhlas Suresi kazınmıştır. Merkezde yıpranma nedeniyle tam anlaşılamamakla birlikte, altı kollu bir yıldızın kollarından uzayıp kıvrılarak meydana gelmiş bir yazı yer almaktadır (Fotoğraf Nu: 96, 98).

Dış Yüzey Süslemesi: Toplam yedi kuşaktan ibarettir. Dış yüzeydeki ilk kuşağı oldukça ince tutulmuş ve kazıma çizgilerle Fatiha Suresi işlenmiştir. İkinci kuşak biraz daha geniştir ve Ayet-el-kürsi yer almaktadır. Ayet-el-kürsi'nin sonunda Bakara Suresi 256. ayette geçen "*lâ ikrahe fiddîn*" (dinde zorlama yoktur) ibaresi mevcuttur. Üçüncü ince kuşakta besmele ile başlayan Felak Suresi yer almaktadır. Dördüncü ve en geniş kuşakta 12 adet daire şeklinde madalyon bir birine düğümle bağlanmıştır. Madalyonlar dıştan fistolu, içten düz hatlarla sınırlandırılmıştır. Madalyonların içleri sekiz satıra

ayrılarak içlerine besmele ile İhlas Suresi yazılmıştır. Madalyonların aralarında kalan boşluklar, düz satırlar halinde yine yazı levhası olarak değerlendirilmiştir. Beşinci kuşak ince tutulmuş ve burayabesmele ile Fatiha Suresi işlenmiştir. Altıncı ve yedinci kuşaklardaki yazılar okunamayacak derecede silik durumdadır. Dip kısmında da yine yıpranma nedeniyle nasıl bir düzenleme yapıldığı anlaşılamamıştır (Fotoğraf Nu: 97, 99).

3.3.İÇİNDE KÜÇÜK BİR TAS OLANLAR

Eser Nu: 27

Fotoğraf Nu:100, 101, 102, 103, 104, 105

Çizim Nu:16, 67

Envanter Nu: 1598

İnceleme Tarihi: 22.12.2010

Müzedeki Yeri: Teşhir Salonu Madeni Eserler Bölümü Vitrini

Müzeeye Geliş Tarihi: 13.08.1941 (Envanter fişinde yanlış olarak 1341 yazar)

Müzeeye Geliş Biçimi: İstanbul'da Türk Etnoğrafi Komisyonu tarafından satın alınan eşyadandır¹⁶⁹.

Dönemi: 19. Yüzyıl

Malzeme: Pirinç

Yapım Tekniği: Döküm

Süsleme Tekniği: Kazıma

Ölçüler

Boyutlar (cm)		Ağırlık (gr)
Derinlik	4,7	760
Yükseklik	6,0 (içteki 4,2)	
Et kalınlığı	0,3	
Çap	18,5	

Durumu: Kaide kısmında oksitlenmeler vardır.

¹⁶⁹ Müze envanter kayıtlarındaki bilgilerden, İstanbul Türk Etnoğrafi komisyonu tarafından satın alındığı ve o dönem için kıymeti 2 lira olduğu anlaşılmaktadır.

Tanım: Düzgün yarım küre biçime sahiptir. Ağız kısmı 1-1,5 cm kadar dışa doğru kıvrılarak sonlandırılmıştır. Merkezinde bombeli kısma küçük bir tas birleştirilmiştir. Küçük tasın ağız kenarı dışa dönük olarak bitirilmiştir ve kenarında 44 adet delik yer almaktadır. Bu deliklere birer küçük halka ile üzerinde besmele yazan plakalar asılmıştır¹⁷⁰(bunlara halk arasında 40 anahtar/ 40 kilit de denilmekte). Altında kaidesi vardır. Dışta göbek çukurluğunun dışında tüm yüzey bezemelidir.

İç Yüzey Süslemesi: Ana tasın iç yüzeyi yedi yazı kuşağına ayrılmıştır. Dışa kıvrılan ağız kenarındaki ilk kuşakta alttan ve üstten ince silmelerin sınırlandığı bir yazı kuşağında Fetih Suresi'nin ilk altı ayeti yer almaktadır. Ağız iç kenarına denk gelen ikinci kuşakta Fetih Suresi 15. ayete kadar devam etmektedir. Geniş tutulan üçüncü kuşakta altı dairevi madalyon eşit aralıklarla tasın yüzeyine yerleştirilmiştir. Madalyonlarda “*Yâ Şafi Yâ Kafi Yâ Settâr Yâ Meafi Yâ Rezzak Yâ Vafi*” isimleri sülüs yazı ile yazılmıştır. Madalyonların aralarındaki boşluklar üçer dikey şeritle bölünerek birer yazı levhası olarak değerlendirilmiştir(Çizim Nu:67).Bu yazı levhalarında Fetih Suresi on beşinci ayetten itibaren devam ettirilmiştir. Şeritlerin yüzeyine ince çizgiler şeklinde zig-zaglar yapılmıştır. Dördüncü kuşakta daha ince çizgilerle Fetih Suresi'nin son ayeti tamamlanarak besmele ile Yasin Suresi'ne geçilmiş ve buraya ilk altı ayet işlenmiştir. Dip kısmında yer alan beşinci kuşakta bütün taban yüzeyini tutacak şekilde sülüs yazı ile Nazar ayeti (Kalem Suresi 51. ayet) yazılmıştır. Altıncı ve yedinci kuşaklar aynı zamanda ana tasın bombeli kısmını teşkil eder. Burası yine yazı şeridi olarak değerlendirilmekle birlikte okunamamıştır. Bombenin merkezini teşkil eden göbek kısmına daha küçük bir tas eklenmiştir. Küçük tasın içine simetrik dört madalyon yerleştirilmiştir. Madalyonların içlerine irice harflerle “*Yâ Burhan Yâ Deyyan Yâ Hannan Yâ Mennan*” isimleri yazılmıştır. Madalyon aralarındaki boşluklara daha küçük yazılarla İhlas ve Nas Sureleri yerleştirilmiştir. Ağız kenarında plakaların asıldığı delikler mevcuttur (Fotoğraf Nu: 100, 102, 103).

¹⁷⁰İnceleme tarihi itibarıyla 44 delikten 38'inde plaka varken 6'sı boş durumdadır.

Dış Yüzey Süslemesi: Ağız kenarından kaidesine kadar beş yazı kuşağına ayrılmıştır. Birinci kuşak tasın ağzının dışa doğru kıvrıldığı kısımdaki Yasin Suresi 18. ayetinin yer aldığı bir yazı kuşağıdır. İkinci kuşakta; *“es sekinete el meftun biardil el medineti Allahümme salli ...el gureyşi el Mekkî el medeniyyû el antaci(?) el habiyye es seyyid... elmâsiy sahib...”* şeklinde yazı okunabilmiştir. Üçüncü kuşak en geniş kuşak olup 12 tane dairevi madalyon yan yana sıralanmıştır. Madalyonları sınırlayan kuşak yüzeyleri zig-zaglarla bezenmiştir. Madalyonların içlerinde iki farklı düzenleme söz konusudur. Biri yazı, diğeri vefklevhası olarak değerlendirilen madalyonlar devri sıra tekrar edilmiştir. Vefkler Ayet-el-kürsi'nin hecelere bölünerek karelerin içlerine yazılması şeklinde yapılmıştır. Yazı madalyonlarında *“Yâ Rahman Yâ Rahim Yâ Şafi Yâ Kâfi”* ibareleri mevcuttur. Madalyonların aralarında kalan kısımlara ise Yasin Suresi işlenmiştir. Dördüncü kuşaktaki Tebbet Suresi'nden sonra kaide kısmı gelmektedir. Kaidenin dış ve iç yüzeylerine iki çentik arasına *“//7//7//7...”* şeklinde ibareler kazınmıştır. Taban kısmına, eşit aralıklarla simetrik düzenli altı adet madalyon sıralanarak her birine dörder satır halinde *“2//8//11//2//1”* rakamları yerleştirilmiştir. Madalyonların aralarında kalan boşluklarda ikişer sıra yatay çizgi üzerinde *“2-8-2-1-3-0-2 // 1-2-1-8-3-7-1”* şeklinde tılsımlı rakamlar mevcuttur. Bombe çukurluğuna her hangi bir bezeme işlenmemiştir (Fotoğraf Nu: 101, 104, 105).

Eser Nu: 28

Fotoğraf Nu:106, 107, 108, 109, 110, 111

Çizim Nu:17, 68, 69

Envanter Nu: 9852

İnceleme Tarihi: 27.10.2010

Müzedeki Yeri: Depoda 70 numaralı rafta yer almaktadır.

Müzeye Geliş Tarihi: 26.12.1935

Müzeye Geliş Biçimi: İstanbul Edirne Kapısında Cuma Tekkesi'nden nakil yoluyla gelmiştir¹⁷¹.

Dönemi: 19. yüzyıl

Malzeme: Pirinç

Yapım Tekniği: Döküm

Süsleme Tekniği: Kazıma

¹⁷¹ Müze envanter kayıtlarındaki bilgilerden, İstanbul Edirne Kapısında Cuma tekkesinden Evkaf Ambarına, oradan da İstanbul Müzeler Direktörlüğü'nün 26.12.1935 tarihli ve 1155 sayılı tezkeresiyle nakledildiği anlaşılmaktadır.

Ölçüler

Boyutlar (cm)		Ağırlık (gr)
Derinlik	5,0 (içteki tas 2,2)	550
Yükseklik	6,6	
Et kalınlığı	0,3	
Çap	18,5 (içteki tas 6,0)	

Durumu: Ana tasın ağız kenarındaki küçük bir çatlak dışında herhangi bir bozulma görülmemektedir.

Tanım: Düzgün yarım küre biçiminde yapılmıştır. Ağız kısmı 1-1,5 cm kadar dışa kıvrılarak tamamlanmıştır. Ortası bombelidir ve bu kısma küçük bir tas daha eklenmiştir. Göbekteki bu küçük tas da yine yarım küre biçimindedir. Ağız kenarı dışa kıvrılarak tamamlanmış ve merkezinde küçük bir bombesi vardır. Bombenin göbeğinde ana tase birleştirilmesini sağlayan bir vida yer almaktadır. Küçük tasın ağız kenarında 34 adet delik mevcuttur. Deliklere geçirilen küçük birer halka ile plakalar asılmıştır. İnceleme tarihinde 34 delikten 15'i boşken diğer 19'unda plaka asılı durumdadır. Bu plakaların bazılarının üzerinde yazılar (özellikle besmele) vardır¹⁷² (bu plakalara 40 anahtar veya 40 kilit de denilmektedir). Alt kısımda kaidesi yer almaktadır. Kaide kısmı dışında tüm yüzey bezemelidir.

İç Yüzey Süslemesi: Büyük tas beş yazı kuşağına ayrılmıştır. Birinci kuşak tasın dışa kıvrılan ağız kenarında yer alır. Burada besmele ile başlayan Yasin Suresi'nin ilk 11 ayeti yer almaktadır. İkinci kuşak, birincinin devamı niteliğindedir ve Yasin Suresi 12. ayetten itibaren devam eder. Üçüncü kuşak hepsinden daha geniştir ve dört yöne eşit aralıklarla yerleştirilmiş madalyonlar kompozisyonun esasını teşkil eder. Madalyonların içlerine iri harflerle “*Yâ Hannan Yâ Mennan Yâ Deyyan Yâ Burhan*” isimleri yazılmıştır.

¹⁷²Bu plakalara “kırk anahtar” veya “kırk kilit” de denilmektedir. Konu ile ilgili olarak bkz. Esat Korkmaz, Dört Kapı Kırk Makam, İstanbul 1995; Seyit Derviş Tur, Erkânname, İstanbul 2002.

Madalyonların aralarında kalan boşluklar soldan sağa doğru eğimli yaylarla helezonik bir görüntü yaratacak şekilde üçer ya da dörder bölüme ayrılmıştır (Çizim Nu:68). Bu bölümlerin içleri de yazı ile bezenmiştir. Dördüncü kuşakta Yasin Suresi devam etmektedir. Beşinci kuşak tasın dip kısmındadır ve bombeyi çevreleyen düz alanda İhlas Suresi okunmaktadır. Bombenin yüzeyine her hangi bir yazı veya süsleme yapılmamıştır. Bombenin tepesine oturtulan küçük tasın dış yüzeyinde de her hangi bir bezeme unsuruna rastlanmamaktadır. Küçük tasın ağız kenarında plakalar için açılmış deliklerin dışında bir bezeme yoktur (Fotoğraf Nu: 106, 108). İç yüzeyine ise ince çizgiler şeklinde merkezden dışa doğru uzanan zig-zaglar işlenmiştir. Bunun dışında her hangi bir yazı veya süslemeye yer verilmemiştir (Fotoğraf Nu: 109).

Dış Yüzey Süslemesi: Ağız kenarından kaidesine kadar beş yazı kuşağına ayrılmıştır. Birinci kuşak ağız kısmının dışa kıvrıldığı yerde 1-3-1-8-1-2-1-2-1...şeklindeki rakamlardan ibarettir. İkinci kuşakta “...*el masiyyi sahibil ve râ Allahümme salli ve sellim ...vebârik alen’-Nebiyyi el... el Mekki el Medeni el antaci el nebahiyyi es seyyid...*” şeklinde okunabilen ibareler yer almıştır. Üçüncü kuşak en geniş kuşak olup 12 tane dairevi madalyon yan yana sıralanmıştır (Fotoğraf Nu: 110, 111). Madalyonların içlerine dönüşümlü olarak yazı ve vefkler yerleştirilmiştir (Çizim Nu:69). Yazılarda “*Yâ Şafi Yâ Kafi Yâ Vafi Yâ Mâfi*” ibareleri geçmektedir. Veflerde ise 71/31/17/13 ve 31/13/12/28 gibi rakamlar yer almaktadır. Madalyonların alt ve üst kısımlarında kalan boşluklar besmele ve Ayet-el-kürsi ile doldurulmuştur. Dördüncü kuşakta Nazar ayeti (Kalem Suresi 51. ayet) yer almaktadır. Kaidenin dış yüzeyinde 1-7-1-3-8-7-1-8... gibi tılsımlı rakamlar görülmektedir. Taban kısmındaki düz alan ile bombe çukurluğunda her hangi bir bezeme mevcut değildir (Fotoğraf Nu: 107).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KARŞILAŞTIRMA VE DEĞERLENDİRME

Şifa tasları, Anadolu'nun çeşitli yörelerinde insanların önce kendileri daha sonra yetiştirdikleri hayvan ve tarım ürünlerini hastalıklardan korumak, kurtarmak amacıyla kadim inanç ve geleneklerinin devamı olan uygulamaların bir aracı olarak varlığını günümüze kadar sürdürmüşlerdir.

Ankara Etnografya Müzesi'ndeki Şifa Tasları'na yönelik çalışmamız katalog şeklinde hazırlanmıştır. Dönem, malzeme, yapım ve süsleme tekniği, ölçüler, biçim, kompozisyon, içerik v.b gibi özellikler yönünden önce kendi içerisinde değerlendirilmiş, ardından ulaşılabilen diğer müzelerdeki eserlerle karşılaştırılmış ve elde edilen veriler dâhilinde değerlendirilerek derli toplu yorumlarla genel bir sonuca gidilmeye çalışılmıştır.

Etnografya Müzesi'ndeki araştırmamızda toplam 28 adet şifa tası tespit edilmiştir. Taslardan sadece üçü (Eser Nu: 5, 23, 27) teşhirde diğerleri ise depoda muhafaza edilmektedir.

Tasların yüzeyinde oluşan oksitlenmeler, kırılmalar, kullanımdan kaynaklanan yıpranma ve müzelere nakledilirken oluşan tahribat gibi nedenlerle üzerindeki yazıların okunması oldukça zorlaşmıştır.

Ankara Etnografya Müzesi'ndeki taslar genel itibariyle sağlam durumdadır. İçlerinde fazlasıyla yıpranmış(Eser Nu: 15, 19), kırık ve çatlaklı (Eser Nu: 7, 19, 20,28), darbeli (Eser Nu:23), taslar da mevcuttur.

Katalogda yer alan örnekler içinde bir tanesinin (Eser Nu:8) meşin bir kılıf içerisinde muhafaza edildiği görülmüştür. Sade işçilikli bir kılıfa sahip olan tas bu özelliğiyle diğerlerinden farklılık arz etmektedir. Zira araştırmalarımız çerçevesinde gördüğümüz taslar arasında bu tarz kılıfa sahip başka bir esere rastlanmamıştır.

Çalışmamızdaki taslar, şekil itibariyle orta kısımları göbekliler, düz olanlar ve ortasına küçük bir tas eklenenler şeklinde başlıca üç ana gruba

ayrılmaktadır (Tablo:1). Burada ortası göbekli grup bombe biçimi yönünden iki farklı biçimde yapıldığı için yarım küre ve kesik koni biçimli olarak kendi içerisinde ikiye ayrılmaktadır. Bu gruplar içerisinde en fazla karşımıza çıkan biçim kesik koni şeklinde göbeğe sahip (21 tasta görülür) taslardır (Eser Nu:1-21). Kayseri, Hacıbektaş, Trabzon Müzeleri'ndeki teşhirde yer alan şifa taslarında da aynı biçimin sık kullanıldığı, dolayısıyla bu tipin daha yaygın olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Yalnızca bir tasın ortasının düz yapıldığı (Eser Nu:26), ikisinde (Eser Nu: 27, 28) içine küçük bir tasın yerleştirildiği ve dört tasın ise (Eser Nu: 22, 23, 24, 25) yarım küre şeklinde bombeli yapıldığı tespit edilmiştir. İncelediğimiz şifa taslarından 17'si (Eser Nu: 4-8, 11, 12, 14, 17, 19-21, 23-25, 27, 28) birer kaideye sahipken diğer 11 tanesinde (Eser Nu: 1-3, 9,10, 13, 15, 16, 18, 22, 26) ise kaide görülmez (Tablo:1). Bombeli tasların tamamı dip kısımları dıştan bir çukurluğa sahiptir (Çizim 1–28).

Ölçüler: Ankara Etnografya Müzesi'ndeki bu tasların ölçüleri aşağı yukarı bir birine yakın rakamlar vermektedir (Bkz. Tablo:3). Ağırlıkları ortalama 200–1010 gr. arasında değişmektedir. Tasların ağırlıkları 400–700 gr arasında yoğunluk göstermektedir. Ağız çapı: 13 ile 20,5 cm; yüksekliği:3,8 ile 7 cm; et kalınlığı ise 0,2 ile 0,7 cm arasında değişen ölçüler vermektedir.

Malzeme olarak tasların bakır, bronz, ve pirinç malzemeden yapıldığı görülmüştür. Tasların dördünde (Eser Nu: 1, 2, 3, 15) bakır, üçünde (Eser Nu: 7, 19, 26) bronz ve diğer yirmi birinde ise pirinç kullanılmıştır. Çeşitli yayınlarda ve internet ortamındaki bilgilerde ahşap şifa taslarının varlığından bahsedilmiş olsa da somut bir örnek henüz karşılaşmamaktayız.

Konumuzu teşkil eden şifa taslarında maden sanatı içinde saydığımız yapım ve süsleme tekniklerinde belirli bir kaçının dışında çok fazla bir uygulama çeşitliliği görülmemektedir.

Yapım teknikleri olarak baktığımızda döküm tekniğinde üretilmiş tasların sayısı fazladır. Daha az sayıda ise (Eser Nu: 1, 2, 9, 15) dövme tekniğinde taslar üretildiğini görmekteyiz (bkz. Tablo: 1).

Süsleme tekniğinde şifa taslarını çoğunda kazıma tekniği ile bezeme yapılmıştır. Yazı ve desenler yüzeysel olarak kazınarak tas üzerine işlenmiştir. Kazımların çok derin olmadığı sathî derinlikte ve genellikle muntazam bir şeklide yapıldığı anlaşılmaktadır. 24 numaralı eserde ise yazı ve süslemeler zemin oyularak kabartılmıştır.

Yıpranmanın fazla olduğu bazı taslarda kazımlarda tas yüzeyinden silinmeye yüz tutmuştur. Bir örnekte maden üzerine renkli camın yerleştirilmesi uygulaması görmekteyiz. Ancak burada bildiğimiz anlamda bir kakma tekniği (yani maden üzerinde oyulan yüzeye cam kakılarak) uygulanmamıştır.

Süsleme olarak şifa taslarının zengin bir programa sahip olduğu görülmektedir. Şifa tasları halk kültüründe eski bir şifalandırma yönteminin aracı olarak dikkat çektiği gibi üzerine yapılan bezeme ve süsleme kompozisyonlarındaki incelikler bakımından da ayrıca bir değer taşımaktadır.

Bezeme kompozisyonu genellikle ağızdan başlayarak tasın merkezindeki göbeği çevreleyen kuşaklardan oluşurken bir örnekte (Eser Nu:24) farklı olarak merkezden gelişen bir kompozisyon izlenmektedir.

Kuşaklar şeklinde oluşturulan düzenlemelerde çoğu zaman tasın iç ve dış yüzeyinde paralel bir kompozisyon düzeni görülmektedir. Genellikle daha geniş tutulan üçüncü kuşakta madalyon, burç, vefk, tılsım gibi düzenlemelere yer verilmiştir. Birkaç örnekte (Eser Nu: 2, 9, 10, 13, 19, 24, 26) geniş kuşak ikinci veya dördüncü sıraya da denk gelmiştir. Bir motifin içte veya dışta yüzeye dört adet olarak simetrik yerleştirilmesi de sık karşılaştığımız bir düzenlemedir (Eser Nu:13, 14, 15,16, 21, 24, 26). Eski Türk ve Şaman inançlarında yeryüzü dikdörtgen ya da dörtgen biçimli düşünülmüştür. Bir kubbe biçiminde düşünülen gökyüzü, daire oluşturan alt yüzü ile yerin üstüne kapanır. Dörtgenin doğu kenarı doğu kapısı, batı kenarı batı kapısı, kuzey

kenarı kuzey kapısı, güney kenarı güney kapısı şeklinde algılanırdı¹⁷³. Her kapı bir yönü gösteriyordu. Taslarda sık karşımıza çıkan dörtlü düzenlemenin eski Türk, Şaman ve Alevi kültürünün sembolleştirilmiş bir yansıması olabileceğini düşünmekteyiz.

Süslemeyi teşkil eden konular başlıca astrolojik tasvirler, bitkisel, geometrik ve yazı şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

Astrolojik Bezeme: Astrolojik figürler şifa taşları üzerinde dikkat çeken bir bezeme kompozisyonudur.

Astroloji, yeryüzünde meydana gelen bütün değişikliklerin, gök cisimlerinin özel durumları ve hareketleriyle sıkı bir ilgisi bulunduğu prensibi üzerine kurulmuştur¹⁷⁴.

Halk arasında yıldız falı, burç falı gibi inanışları konu edinen astroloji, güneş, ay ve yıldız gibi gök cisimlerinin oluşum özelliklerinin dünya üzerindeki olayların hayır ve şer niteliği kazanmasına ve insanın geleceğine etkilerini konu alan bir uğraşıdır¹⁷⁵.

Taşların üçünde kompozisyonları içinde astrolojik figürlerden oluşan burç tasvirleri de yer almaktadır (Eser Nu: 17, 21, 23) Burç kuşağı dikkat çekecek biçimde diğerlerine oranla daha genişçedir. Burçların simgeleri astroloji bilimindeki sıralamaya uygun olacak şekilde aynı sıra ile taşın dış yan yüzeylerine sırasıyla yerleştirilmiş. Burçların simgeleri daireler içine yerleştirilmiştir.

Gezegenler ve yıldızların dünyanın ve insanların kaderlerinde etkin olduğu düşüncesinden hareketle astrolojik semboller sihri formüllerde etkin olarak kullanılmıştır¹⁷⁶.

¹⁷³ Belkıs Temren, **Bektaşiliğin Eğitsel ve Kültürel Boyutu**, Ankara 1994, s.66; Esat Korkmaz, **Eski Türk İnançları ve Şamanizm Terimleri Sözlüğü**, İstanbul 2003, s.59.

¹⁷⁴ Fatih Gökmen, "Astroloji", **İslam Ansiklopedisi**, İstanbul 1965, Cilt 1, s.682.

¹⁷⁵ Ali Bardakoğlu, "Yıldız ve Burç Falı", **İlmihal, İSAM**, İstanbul 2000, Cilt 2, s.149.

¹⁷⁶ Çalışır, **a.g.m.**, 2002, s.17.

Astroloji bazen falcılık bazen büyücülük gibi adlarla tanımlansa da bir gelecek bilme yöntemi olarak iyi ya da kötü hayatımızda yer işgal etmiş. Geleceği bilme çabası İslami gelenekte geleceği Allah'tan başka kimsenin bilemeyeceği inancı ile çelişmesi nedeniyle yasak, sakınca gören kültürler Astroloji'yi değerlendirirken de, kullanırken de zorluk, gizem, gizlilik yaşamışlar. Bu nedenle pek çok bilgi saklanmış, unutulmuş, ertelenmiş veya değiştirilmiş. Kültürümüz içinde neredeyse yasaklı konuma getirilmiştir. Bu yasaklı baskıcı tutum nedeniyle de bu gün taslar üzerindeki bir yazı, rakam ve işaretin sırrını çözmek güçleşmektedir.

Astrolojide kullanılan sembollerin her birinin arka planında genellikle hayvanlar alemine mensup üyeler tercih edilmiştir. Bunun sebebinin genellikle tabiatın amansız mücadelesi içinde hayvanlar aleminin önemli bir yer tutuyor olmasına dayandırılmasıdır¹⁷⁷.

Astroloji tarihi dikkate alındığında bu alanda ilk çalışmaların batıdan önce doğuda¹⁷⁸ özellikle de Osmanlı'da yapıldığı görülmektedir. Osmanlılarda ilk rasathane İstanbul'da Sultan III. Murad döneminde (1574–1595) TakiyüddinRâsîd tarafından kurulmuştur¹⁷⁹.

Eski Türklerde Şaman davulları üzerindeki gök cisimlerinin varlığı dikkat çekmektedir. Bu davullar üzerinde yapılan incelemede güneş ay ve Venüs gezegenlerinin ve çeşitli takımyıldızlarının resmedildiği anlaşılmıştır¹⁸⁰.

Türklerin İslam öncesinde dokuz gezegen sistemi üzerinde bilgi sahibi oldukları ve İslamiyet sonrasında ise burç sisteminin on iki olarak nihayetlendirmişlerdir¹⁸¹. Türklerde kullanılan gezegenlerin başında Zühre (Venüs) gezegeninin geldiği söylenebilir. Venüs yalnız Türklerde değil hemen

¹⁷⁷ Ahmet Çaycı, **a.g.e.**, s.113.

¹⁷⁸ (Çevrimiçi), http://www.dailymotion.com/video/xsn5r0_turk-yslam-tarihi-astrolojiye-nasyl-bakyyor-1-bolum_shortfilms (Ocak 2012)

¹⁷⁹ Ekmeleddinİhsanoğlu, **Osmanlı Astronomi Literatürü Tarihi**, İstanbul 1997.

¹⁸⁰ Jean-Paul Roux, **Türklerin ve Moğolların Eski Dini**, İstanbul 2002, s.134.

¹⁸¹ Özkan Ertuğrul, "Anadolu Kültüründe Burçlar", **Türkiyemiz**, S.60, İstanbul 1990, s.18.

hemen tüm kavimlerin kültür yapısının temel taşlarından birini oluşturmaktadır¹⁸².

Osmanlı Devleti'nde bu işlerle uğraşan kişiye "müneccim", başlarında bulunan kişiye de "müneccimbaşı" denilmektedir ve arşiv belgeleri ve kaynaklardaki bilgilere göre, XV. yüzyılın sonları ile XVI. Yüzyılın başlarında ortaya çıkmış bir müessesedir¹⁸³. Münecimlerden bir bölümü resmi görevlidir ve saraya bağlı olarak hizmet görmekteydiler¹⁸⁴. Münecimler kuyruklu yıldızların geçişi, deprem, yangın, Güneş ve Ay tutulmaları gibi önemli astronomi olayları ile olağan dışı olayları da müneccimbashılar takip eder ve yorumları ile birlikte saraya bildirirlerdi¹⁸⁵.

Günümüze kadar gelen burç inancının yaygınlığı kökenini ilk insanların düşüncelerinden almaktadır¹⁸⁶.

Kur'an-ı Kerim'de bazı ayetlerde bahsi geçen gök cisimleri ile ilgili bilgiler İslami inanç sisteminde astrolojinin varlığını bize göstermesi açısından önemlidir;

*"Kara ve denizin karanlıklarında kendileriyle yol bulasınız diye sizin için yıldızları yaratan O'dur"*¹⁸⁷.

*"Ne güneşe, aya erişmek düşer ne de geceye gündüzü geçmek. Hepsi bir felekte yüzerler"*¹⁸⁸.

*"Göklerin ve yerin yaratılmasında, gece ile gündüzün birbiri ardınca gelmesinde düşünen kimseler için Allah'ın kudretine dair- ayetler vardır"*¹⁸⁹.

*"Yerde olanların hepsini sizin için yaratan O'dur. Sonra göğe doğru yönelmiş ve onu yedi gök olarak düzenlemiştir"*¹⁹⁰.

¹⁸² Ögel, **a.g.e.**,s.23.

¹⁸³ (Çevrimiçi), http://www.akat.org/ast_tarihinden/osmanli_astronomisi/ (Ağustos 2012)

¹⁸⁴ Erdoğan Merçil, **Türkiye Selçuklularında Meslekler**, Ankara 2000, s.181.

¹⁸⁵ Ekmeleddinİhsanoğlu, **a.g.e.**

¹⁸⁶ Özkan Ertuğrul, "Anadolu Kültüründe Burçlar", **Türkiyemiz**, S.60, İstanbul 1990, s.19.

¹⁸⁷ En'am suresi, 97.ayet.

¹⁸⁸ Yâsin suresi, 39-40. Ayet.

¹⁸⁹ Bakara suresi 164. Ayet.

¹⁹⁰ Bakara suresi 29. Ayet.

*"Göğü korunmuş bir tavan kıldık. Oysa onlar, bunlardaki delillerden yüz çeviriyorlar"*¹⁹¹.

*"Ve güneş, yıldızlar sönüp düştüğü zaman ve dağlar yürüdüğü zaman..."*¹⁹²

Kur'anı Kerim'de zaman zaman yıldızlar ve burçlar üzerine yemin edildiği de görülür;

*"Battığı zaman yıldız andolsunki..."*¹⁹³

*"O burçlara sahip gökyüzüne..."*¹⁹⁴

*"Andolsun gökte burçlar kıldık ve onu gözleyenler için süsledik"*¹⁹⁵

Çeşitli geleneklerin kutsal metinleri¹⁹⁶ Kur'an-ı Kerim'in söz ettiği kadar sık burçlar ve gezegenlerden söz etmemektedir. Kur'an'ın tabiata ilişkin göndermeleri çoğunlukla göklerle ilgili olduğu ayetlerde görülmektedir. Buradan İslam medeniyetinin varoluşundan beri astronomiye güçlü bir yöneliş olduğu ve astroloji-astronomi bağlantısını da kurulabilir.

Kur'an'da sihirle ilgili ayetler yer alması¹⁹⁷ insanlarda Şifa taslarının iyileştirici gücüne inanılması onlara sihirli tıslımlı nesneler olarak görülmesi inancını kuvvetlendirmiştir. Birçok hadiste sihirden kötülük amacıyla yapılanlar çıkarıldığında insanların yararına olabilecek alanlarda kullanılabileceğine dair peygamberin sözlerine yer almaktadır¹⁹⁸.

Bazı İslami kaynaklarda Allah'ın evreni yarattıktan sonra onun tedbir ve idaresini yıldızlara bırakmış olduğu, dolayısıyla Allah'ın yıldızlar üzerinde, yıldızların da bu alt âlemde etkili birer güç oldukları yolunda bilgilere yer verilmektedir¹⁹⁹.

İnsanlar yıldızların, gezegenlerin hareketlerini takip ederek başlarına gelebilecek iyi ya da kötü olayları önceden bilip kontrol etmeye çalışmışlar ve

¹⁹¹ Enbiya suresi 32. Ayet.

¹⁹² Tekvîr suresi 1-3. ayet.

¹⁹³ Necm suresi 1. Ayet.

¹⁹⁴ Burûc suresi 1. ayet.

¹⁹⁵ Hicr suresi 16. Ayet.

¹⁹⁶ Kitab-ı Mukaddes, İstanbul 1997.

¹⁹⁷ Bakara suresi 102. Ayet, Felaksuresi 4. Ayetlerde bahsi geçmektedir.

¹⁹⁸ Yusuf Özbek, *İslam Açısından Sihir- İslam Kültür Tarihinde Maji*, İstanbul 1994, s.203.

¹⁹⁹ Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, İstanbul 1979, Cilt 3, s.1766.

gökyüzündeki gezegenleri çeşitli hayvan veya mitolojik karakterlerle simgeleştirmişlerdir.

Anadolu’da ortaya konulmuş eserlerde, mimariden küçük el sanatlarına kadar uzanan geniş bir sahada burçlara yer verilmiştir²⁰⁰. Astrolojik sembollerle süslü madeni eserlerden üzerinde tarih olan en erken örnek Kahire Harari Koleksiyonunda²⁰¹ bulunan 1153 tarihli bir tunç aynadır²⁰². Astrolojik figürler şifa tasları dışında madeni eserlerde²⁰³, taş²⁰⁴, çini²⁰⁵, ve alçı²⁰⁶ gibi malzemelerle de farklı eserler üzerinde karşımıza çıkmaktadır²⁰⁷.

Bitkisel Bezeme: Şifa taslarında yazı ve geometrik bezemenin yoğunluğuna karşın bitkisel unsurlara çok az rastlanmaktadır. Palmet-rumi (Eser Nu: 1, 3, 17, 21, 23–25) ve stilize çiçekler (Eser Nu: 1, 6, 13, 14, 20–24) taslarda en fazla görülen bitkisel bezemelerdir.

Geometrik Bezeme: Madalyonlar kompozisyonlarda en çok karşımıza çıkan geometrik bezemelerdendir. Tasların büyük bir çoğunluğunda (22 tasta) madalyonlar iç ve dış yüzeye yerleştirildiği görülür. Madalyonlar burç tasvirli taslarda olduğu gibi bir sıra halinde tas yüzeyini dolaştığı gibi bazen de tasın dört yönüne eşit aralıklarla yerleştirilebilmiştir. Sivri kemerli panolar (Eser Nu: 1, 3, 8, 11, 17, 19, 25) ile zig-zag motifi de (Eser Nu: 4, 10, 11, 13, 14, 16, 18, 27, 28) büyük oranda tercih edilen bezemede unsurlarındandır(Bkz. Tablo 2).

Yazı-Rakam Bezeme: Yazı şifa taslarının süslemesinde önemli bir yer tutmaktadır. Birkaçı haricinde tasların iç ve dış tüm yüzeylerinde yoğun yazılı

²⁰⁰ Özkan Ertuğrul, “Anadolu Kültüründe Burçlar”, **Türkiyemiz**, S.60, İstanbul 1990, s.19.

²⁰¹ R. Harari, “Metalwork After the Ear Islamic Period”, **A Survey of Persian Art**, London 1972.

²⁰² Erginsoy, **a.g.e.**, 1978a, s.161.

²⁰³ Kahire İslam Eserleri Müzesindeki Artuklu aynası üzerinde on iki burç tasvir edilmiştir ve Konya Mevlana Müzesi’nde 389 numaralı şamdan üzerinde burçlar tasvir edilmiştir.

²⁰⁴ Selçuklu döneminde ait Malatya Kırklar Mezarlığındaki taşlarda, Denizli Çardak Han’ın kapalı bölümündeki sütun başlıklarında, Niğde Hüdavent Hatun Türbesi’nde burç tasvirleri mevcuttur.

²⁰⁵ Kubadabad Sarayı çini parçasında elinde balık tutan figür şeklinde tasvir edilmiştir.

²⁰⁶ Konya Alaaddin Köşkü alçı parçasında iki eliyle balık tutan figür şeklinde yer almaktadır.

²⁰⁷ Konu ile ilgili olarak ayrıca bkz. Ahmet Çaycı, **Anadolu Selçuklu Sanatı’nda Gezegen ve Burç Tasvirleri**, Ankara 2002.

bezeme görülmektedir. Bazı taslarda bu durum o kadar abartılmıştır ki yazılar okunamayacak kadar birbiri içine girebilmiştir. Mümkün mertebe boş alan bırakılmaksızın bezeme yapılmıştır.

Yazılarda daha çok Kur'an-ı Kerim'den ayetler ve Allah'ın isimlerini içermekle birlikte bunun yanı sıra kitabesi okunabilenlerde tekke türbe isimleri ve Allah-Muhammed-Ali üçlemeleri (Eser Nu: 5, 14, 17) ve on iki imamların isimlerine de yer verildiği (Eser Nu: 4, 5, 17, 19, 22, 25) görülür. Tasların tamamına bakıldığında okunabildiği kadarıyla toplam sekiz tasta (Eser Nu: 4, 5, 9, 14, 17, 19, 22, 25) Alevi-Bektaşî kültürüne ait kavramlara rastlanmaktadır. Bu durum kitabesinde tekke türbe isimleri okunabilen tasların Alevi-Bektaşî kültürüne ait olduğunu ve bazı tasların bu yapılar için üretildiği düşüncesini kuvvetlendirmektedir.

Ayetlerden ve tılsımlı rakamlardan arta kalan boş alanların genellikle Allah'ın isimlerinden olan özellikle *Yâ Hannan Yâ Mennan Yâ Baki* gibi isimlerle doldurulduğu dikkat çekmektedir.

Tasların yüzeyindeki yazılar Kur'an-ı Kerim'den sureler ve ayetler içermektedir (Bkz. Tablo:5). Yüzeye kazınan sureler; Adiat, Asr, Bakara, Fatiha, Felak, Fetih, Fil, İhlas, Kadir, Kafirun, Kalem, Karia, Kevser, Mülk, Nas, Saff, Tebbet, Vakıa, ve Yasin Sureleri'dir. Bunların içinde Ayet-el Kürsü'den (14 tasta) sonra en fazla karşımıza çıkan Nas Suresi(13 tasta), İhlas Suresi (11 tasta), Felak Suresi (10 tasta) ve Yasin Suresi'dir (9 tasta). Adiat, Asr, Karia ve Kevser Sureleri yalnız bir kez ve dördü birden aynı tas üzerinde (Eser Nu: 25) karşımıza çıkmaktadır. Sureler genellikle tasın ağız kenarından başlanarak merkeze doğru düzenli bir şekilde ve çoğu zaman sonuna kadar yazılmaya çalışılmış ve bir kuşakta tamamlanmayan ayet hemen altındaki ikinci kuşakta devam ettirilmiştir. Az da olsa bazı örneklerde oluşturulan kuşağa sığdırılamadığı için sure ya da ayetin yarım bırakıldığı görülmüştür. Bazı şifa taslarının (Eser Nu: 23, 25) üzerindeki desenler arasına kendi içinde mutlaka bir düzeni olan ancak bizim için gizemli bir

düzenleme ile verilmiştir. Şifa tasını eline alan herkesin bunun sırrını çözmesi istenmediği anlaşılmaktadır

Vefkler- Tılsımlar dediğimiz düzenlemeler şifa taslarında karşımıza çok fazla çıkan bir bezeme unsurudur. Şifa tasları malzeme biçim, kompozisyon gibi özellikleri yönünden önemli olduğu kadar bu malzemeyi asıl önemli kılan üzerindeki tılsım amaçlı yapılan vefk düzenlemeleri ve ayetlerdir.

Tasların dışa dönük ağız kenarlarında, madalyon aralarında, bazen de kaide kısımlarında gördüğümüz çeşitli rakamlar ve yine içleri karelere ayrılarak rakam ve harflerle yapılan Vefkler Osmanlı'da padişahlar için hazırlanan tılsımlı gömlekler üzerinde de yer almaktadır²⁰⁸.

Şifa taslarında uygulanan bu düzenlemelerin Osmanlı sultanlarının hadis, ayet ve rakam gibi sembollerle süslü tılsımlı gömlekleri ile aynı amaçla yapıldığını düşünmekteyiz. Osmanlı padişahlarının savaşta galip gelmek, nazardan korunmak ve şifa bulmak için giyindikleri tılsımlı gömleklerin üzerindeki harf ve rakamların işaret ettiği anlam şimdilik sırrını koruduğu gibi şifa taslarında da bu sır henüz çözülebilmiş değildir²⁰⁹. Tılsımlı sultan gömlekleri, ayet ve duaları tespit eden bir âlim, işe başlamak için eşref saatini hesaplayan müneccim ve son olarak gömleği bezeyen nakkaşların ortak ürünü olduğu gibi şifa taslarının aynı mantıkla işlenip ortaya çıkarıldığını düşünmekteyiz.

Üzerleri yazılı dualı taslardan su içmenin insanı iyileştirme gücüne, hastalıklara karşı koruyacağına ya da dışarıdan gelebilecek her hangi bir fiziksel, ruhani (nazar gibi) zararlara karşı koruyacağına dair inancın farklı malzemeler üzerinde de uygulanan bir gelenek olduğunu görmekteyiz. Örneğin Konya Mevlana Müzesinde yer alan Sultan Veled'e atfedilen gömlek üzeri ayet ve hadisler yazılıdır. Aziz Mahmud Hüdâî'nin Türbesi'nde

²⁰⁸ İstanbul Topkapı Sarayı Müzesinde sergilenen Şehzade Cem Sultan, Merzifonlu Kara Mustafa Paşa, III. Selim ve III. Murat'ın tılsımlı gömleklerini örnek gösterebiliriz. Ayrıntılı bilgi için bkz. Hülya Tezcan, **Topkapı Sarayı Müzesi Koleksiyonundan Tılsımlı Gömlekler**, İstanbul 2011.

²⁰⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Nurhan Atasoy, **Derviş Çeyizi**, İstanbul 2000, s.120; Hülya Tezcan, 2011.

saklanana çeyizlerden olan beyaz pamuklu bezden dikilmiş olan gömleği günümüze gelmiş eski bir örnek olduğu kadar üzerindeki vefklerle de ayrı bir değer kazanmaktadır. Birçok örneklerini Topkapı Sarayı Müzesi'nde, İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesinde bulunan yazılı gömleklerin çoğu herhangi bir düzenleme yapılmadan doğrudan doğruya üzerine yazılıp çizilmiştir²¹⁰.

Osmanlı döneminden günümüze ulaşmış bazı silahlar üzerinde de Şifa taslarında olduğu gibi Allah'ın adaleti, gücü, yardımı, koruyuculuğunu vurgulayan seçilmiş belli ayetler, sureler ve Allah'ın isimlerinin tekrarlandığını görebilmekteyiz²¹¹. Bunun da nedeni Kur'an'da da belirtildiği gibi *“zorda kaldığınız zamanlarda sık sık Allahın adını tekrarlayın bu sizlerin işlerini kolaylaştıracak ve yardımcı olacaktır”* sözleri ile ilişkilendirilebilir²¹².

Şifa tasları üzerinde dikkat çeken bezeme unsurlarından biri de tılsım amaçlı olarak kazınmış çeşitli rakamlardır. Şifa taslarında en çok karşımıza çıkan 1, 2, 3, 7, 12 gibi rakamlara yüklenen anlamların Türk ve İslam kültürü ile bağlantılı olduğunu düşünebiliriz.

İslam'da bir olan, tek olan Allah'tır. Allah sözcüğünün ilk harfi olan elif 1(bir) şeklindedir ve ebcet hesabındaki değeri 1'dir. Bir rakamının kutsiyeti Allahın varlığının birliğini “tek”liğinden gelen bir kutsiyet içermektedir. Altı rakamı Kur'an'da geçen *“gökleri ve yeri altı günde yaratan Allah'tır”* sözü ile birçok ayette tekrarlanmıştır²¹³.

İki sayısının sembolizminde akla gelen evrendeki düalliteyi sembolize ettiğidir. Dünya/öteki dünya, Güneş/Ay, kadın/erkek, dişil/eril, sıcak/soğuk, gündüz/gece gibi ikilikler vurgulanmıştır.

“Allah'ın hakkı üçtür” hep duyduğumuz bu söz üç sayısının kutsallığı hakkında gereken bilgiyi vermektedir. Hristiyan inancında ise baba-oğul-

²¹⁰ Atasoy, **a.g.e.**, s.44.

²¹¹ Tülin Çoruhlu, “Osmanlı Silahlarında Dini İbareler”, **Sanat ve İnanç** 2, İstanbul 2005, s.240.

²¹² Çoruhlu, **a.g.m.**, s.241.

²¹³ Kaf 38. , Arâf 54. , Yûnus 3. , Furkan 59. , Hadid 4. , Hud 7. , Secde 4. Ayetlerde geçmektedir.

kutsal ruh üçlemesine dönüşmüştür. Bu üçleme İslam'da bazı mezheplerde Allah-Muhammet-Ali şeklinde görülmektedir²¹⁴. Ki bunun örnekleri şifa taslarında karşımıza *“Ya Allah, Ya Muhammed, Ya Ali”* şeklinde yazılmış olarak çıkmaktadır (Eser Nu: 5, 17).

Yedi rakamının çok kullanılmasını Kur'an'da geçen şu ayetlerle bağdaştırabiliriz;

*“yerde olanların hepsini yaratan O'dur. Ve sonra göğe doğru yönelerek yedi gök olarak onları düzenlemiştir”*²¹⁵.

*“yedi gök yer ve bunların içinde bulunanlar Allah'ı tesbih ederler...”*²¹⁶.

*“böylece onları iki günde yedi gök olarak yarattı ve her göğe kendi işini bildirdi...”*²¹⁷.

Bunların dışında Talak suresi 12., Mülk suresi 3., Nebe suresi 12. ve Nuh Suresi 15. Ayetlerde de yedi kat gökten bahsedilerek yedi rakamı sık sık tekrarlanmıştır. Dolayısıyla şifa taslarının yüzeyinde yoğun olarak tekrarlanan rakamlardan biri olarak karşımıza çıkmasını da bu bağlamda anlaşılır kılmaktadır. Kur'an'da sıklıkla tekrarlanması da yedi rakamına bir kutsiyet katmış olacağını düşünmekteyiz.

Şifa taslarında geçen 12 sayıları tasların bazıları (Kat Nu: 4, 5, 17, 22, 25) üzerinde gördüğümüz on iki imamın isimlerini temsilen yazılmış olabileceği gibi aynı zamanda diğer sayılar gibi Kur'an-ı Kerim'de bazı ayetlerde geçen on iki sayısından dolayı da olabileceği düşünülebilir. Örneğin Bakara suresi 60. Ayette “Hani Musa kavmi için su istedi de kendisine, “Elindeki değneği şu taşa vur” dedik. Bunun üzerine o taştan oniki tane pınar fışkırtıvermişti...” şeklinde geçmektedir. Tevbe suresi 36. Ayette “... Allah'ın katında ayların sayısı on ikidir...” şeklinde yine karşımıza çıkmaktadır.

²¹⁴Yaşar Çoruhlu, **Türk Mitolojisinin Ana Hatları**, İstanbul 2000, s.200.

²¹⁵Bakara suresi, 29. Ayet.

²¹⁶İsrâ suresi 44. Ayet.

²¹⁷Fussuleet suresi, 12.ayet.

Bazı tasların (Eser Nu:27, 28) kenarlarına küçük **madeni pullar (plakalar)** asıldığı görülmektedir ki bunlara halk arasında *kırk anahtar* veya *kırk kilit* denildiği bilinmektedir. Bu da Alevi-Bektaşî kültüründeki bazı kavramları bize çağrıştırmaktadır. *Dört ulu kapı* ve bu dört kapıya bağlı *kırk makam* vardır. Birinci kapı şariat, ikinci kapı tarikat, üçüncü kapı marifet, dördüncü kapı hakikat kapısıdır. Kırk makamın onu şariat, onu tarikat, onu marifet ve onu hakikat içindedir. Yol ehli dört kapıya bağlı kırk makamdan geçerek Hakk'a ulaşır²¹⁸. Bu bilgiden yola çıkarsak bazı motiflerin tas yüzeyine dört adet olarak eşit mesafelerde yerleştirilmesinin bundan kaynaklandığı düşünülebilir.

Tarihlendirme konusunda sıkıntılar mevcuttur. Tasların iki tanesinde (Eser Nu: 4/1843M, ve Eser Nu:9/1809M.) kesin tarihe ulaşılırken diğerlerinde her hangi bir tarih ibaresine rastlanmamıştır (Bkz. Tablo:3). Ayrıca yine bir tanesinde (Eser Nu: 1/1490M.) okunan ibarenin tarih olabilme ihtimali kabul edilirse toplamda üç eserin tarihi belirlenebilmektedir. Ancak diğerlerinin de malzeme, yapım tekniği, süsleme ve kompozisyon özellikleri itibariyle tarihi bilinen taslarla mukayese edildiğinde yaklaşık aynı dönemlerde yapıldığı dolayısıyla 19. Yüzyıla ait olabilecekleri söylenebilir. İnsanlığın varoluşundan beri şifa arayışının sürdüğü düşünülürse aslında elimizdeki bu tasların kronoloji itibariyle bizim için henüz çok yakın oldukları anlaşılmaktadır.

Tasların dördünde rastlanan tekke, türbe veya kişi isimleri (Eser Nu: 1'de Şeyh Salih Dede Tekke'i Ali Baba; Eser Nu: 9'da Merhumzade ...Halid Hızır Tekkesine; Eser Nu: 21'de Mustafa İbn Ali; Eser Nu: 24'de Vakfû Benadir İbn-i Kara Mustafa) bize tasların vakfeden kişi ve bazı kuruluşlar için de yapılabildiğini göstermektedir²¹⁹. Bazı taslarda (Eser Nu: 10'da Muallim

²¹⁸ Esat Korkmaz, **Dört Kapı Kırk Makam**, İstanbul 1995, s.101;Tur, **a.g.e.**, s.303.

²¹⁹ Taslarda geçen tekke ve kişi isimleri araştırıldığında Anadolu'nun çeşitli yerlerinde aynı isimde birçok tekke karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle tasların gerçekte hangi tekkeye ait olduğunu tespit etmek bu gün için mümkün olamamaktadır.

Muhammed İbn-Ed Dernebi) okunan isimlerin ise usta ismi olabileceğini düşünmekteyiz.

Mühr-ü Süleyman Türk Sanatında yaygın olarak kullanılan ve şifa taslarında da sıkça rastlanan bir motiftir. Farklı topluluk ve zamanlarda farklı anlamlar atfedilen bu sembol bereket, güç, hikmet ya da ilahi himaye beklentisinin sembolü olarak görülmüştür.

Hz. Süleyman'ın gizemli bilgilere sahip, kuş ve birçok hayvanla hatta cinlerle konuşan ve onlar üzerinde etkili olan bir şahsiyet olduğu kabul edilmiştir. Onun bu sihir kuvveti tılsımlı bir yüzükten dolayı olduğuna inanılmıştır. Bu yüzüğün üzerindeki şekil tam olarak bilinmese de merkezi aynı olan, bir birbirine zıt yönlerde bakan iki üçgenin üst üste gelmesiyle oluşan altı kollu yıldız şeklinde olduğu benimsenmiştir²²⁰.

Eski çağlardan beri birçok kültürde kullanılan altı kollu yıldız motifi, Hristiyan dünyasında az görülen bir motif olmasına rağmen, Avrupa'daki Yahudi cemaatler tarafından daha yaygın kullanılmıştır²²¹. Bu motifin oldukça sık kullanılmasıdaki gerekçe, Tanrı sembolü olabileceği, Tanrının yarattığı her türlü mahlûkatın şerrinden, yine yaratıcıya sığınılması ve Hz. Süleyman'a sığınılması ve Hz. Süleyman'a Allah tarafından verilen ilimden, kuvvet ve kudretten bir nasip alma şeklinde yorumlanmaktadır²²². Hz. Süleyman Ben-i İsrail Kavmine mensup bir kral peygamberdir. Allah'ın ona verdiği insanüstü gücün amblemi ise; onun imzası yerine geçen iç içe geçmiş iki üçgen olup bir nevi tılsımdır²²³.

Erken Müslüman Türk devri Türkistan paralarında da köşeli yıldız veya güneş motifi pek çoktur. H.351/M.962 tarihli Buğra Bey adına Buhara'da basılan sikke ve ÜzkendHakanlı Meliki İbrahim Aslan Han'ın sikkesi bu motifi

²²⁰ Çalışır, **a.g.t.**, s.192.

²²¹ Çam, **a.g.m.**, s.209.

²²² Bayram, **a.g.m.**, s.66.

²²³ Bayram, **a.g.m.**, s.61-67.

gösterir. Selçuklu sikkelerinde yer alan bu köşeli güneş veya yıldız Mühr-ü Süleyman adı altında İlhanlı ve Osmanlı ikonografisine de geçecektir²²⁴.

Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde çok yaygın olarak kullanılan Mühr-ü Süleyman simgesi, kılıçlar üzerinde, mimari eserlerde²²⁵, mezar taşlarında²²⁶, tepsilerde, tabaklarda, sikkeler²²⁷ mangırlar başta olmak üzere daha birçok alanda kullanılmıştır²²⁸.

Çalışmamızdaki eserler Konya, Kayseri, Hacıbektaş, Trabzon müzelerinde bulunan şifa taşları ile birçok yönden benzerlik göstermektedir (Fotoğraf Nu: 112, 113, 114, 115, 116, 117). Yalnız Konya'da özel bir koleksiyonda yer alan bir şifa taşında merkezdeki bombenin yerine gümüş bir balık figürünün yerleştirildiği bir eserden söz edilmektedir²²⁹. Ancak bu balık figürünün taşın orijinalinde mi olduğu yoksa sonradan mı eklendiği hakkında kesin bilgi edinilememektedir.

İncelenen taşlar üzerindeki yazılar ve tılsımlı rakamlar Kayseri, Konya, Trabzon ve Hacıbektaş Müzeleri'ndeki şifa taşlarıyla benzer içerik göstermektedir. Kuşak, süsleme ve kompozisyon düzenlemeleri itibariyle de çok yakın benzerlikler sergilediği ve bu nedenle birbirlerinin taklidi olma ihtimali akla uygun gelmektedir. Ayrıca müzelerde yer alan şifa taşlarının Anadolu'nun çeşitli yörelerinden derlenip toplanması nedeniyle yöresel özellikler sergileyip sergilemediğinin tespit edilebilmesi de zorlaşmıştır.

²²⁴ Emel Esin, **Orta Asya'dan Osmanlıya Türk Sanatında İkonografik Motifler**, İstanbul 2003, s.103.

²²⁵ Örneğin İstanbul Süleymaniye Cami revaklarında, Divriği Ulu Cami Hünkar Mahfeli Korkuluğunda, Konya Karatay Medresesi duvarında bu motif yer almaktadır.

²²⁶ Ahlat Mezar taşlarında, İstanbul Piyale Paşa Türbesi Mezar taşında görülür.

²²⁷ Ayrıntılı bilgi için bkz. Emel Esin, **Orta Asya'dan Osmanlıya Türk Sanatında İkonografik Motifler**, İstanbul 2003,

²²⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz. Sadi Bayram, "Mührü Süleyman ve Türk Kültüründeki Yeri", **Sanat Tarihinde İkonografik Araştırmalar Güner İna'a Armağan**, Ankara 1993, s.61-72; Zeki Kuşoğlu, "Türk Sanatında Mührü Süleyman", **İlgi**, S.61, İstanbul 1990, s.32-35; Nusret Çam, "Türk ve İslam Sanatlarında Altı Kollu Yıldız (Mührü Süleyman)", **Prof. Dr. Yılmaz Önge Armağanı**, Konya 1993, s.207-230

²²⁹ Bezirci, **a.g.m.**, s.222.

Değişik İslami dönem ve bölgelere ait madeni eserlerin büyük farklılıklar gösteremeyişi eserlerin dönem ve bölge özelliklerine göre belirli bir sınıfa dahil edilmesini engellemiştir²³⁰. Cumhuriyet döneminden itibaren tekke zaviye, türbelerin kapatılması ve bu yapılarda bulunan birçok eserle birlikte madeni eserlerinde muhtelif müzelere nakledilmesi eserlerin kime ve hangi zamana ait olduğunun anlaşılmasını güçleştirmektedir.

Ayrıca şifa taslarının çeşitli müzelerde sergilenirken bazen hamam tasları (Trabzon, Konya), bazen mutfak kapları (Konya, Kayseri) koleksiyonları içinde sergileniyor olması da oldukça manidardır (Fotoğraf Nu: 115).

²³⁰Ulker Erginsoy, **a.g.e.**, 1978a, s.3.

SONUÇ

Şifa tasları üzerinde çeşitli ayetlerin, duaların yazılı olduğu ve içine su, süt veya şerbet gibi çeşitli sıvıların konularak rahatsızlığı olan insanlara ya da hayvanlara içirilmesi halinde şifa bulacağına inanılan madeni kaplardır. Ankara Etnografya Müzesi'nde yer alan şifa taslarına yönelik araştırmamızda üçü teşhirde, diğerleri depoda muhafaza edilmek üzere toplam yirmi sekiz adet şifa tası mevcuttur.

Müzedeki taslardan yalnızca iki tanesinde kesin tarihe ulaşılırken diğerlerinde her hangi bir tarih ibaresine rastlanmamıştır. Bunlar miladi 1809 ve 1848 tarihleri olarak tespit edilmiştir. Tasların biçim, süsleme gibi özelliklerinden hareketle bir tarihlendirme yapmak çok zor bir durumdur. Bu nedenle kesin bir tarihlendirme yapmak mümkün olamamıştır. Bu nedenle taslar kronolojik bir tasnife tabi tutulmamıştır. Ancak yine de benzerlerinden ve elde edilen tarihlerden hareketle 19–20. yüzyıllarda yapılmış oldukları düşünülebilir. Bu tarihlendirme Ankara Etnografya Müzesi'nde bulunan şifa taslarına bağlı bir tarihlendirmedir. Ancak Anadolu'da şifa tası geleneğinin çok eskilere ait olduğu bilinmektedir. Ankara Etnografya Müzesi'ndeki eserler bu şifa tası geleneğinin 19–20. yüzyıldaki yansımalarını bize sergilemektedir.

Taslarda çoğu pirinç olmak üzere bakır ve bronz malzeme kullanıldığı belirlenmiştir. Nedeni ise bu madenlerin kolay işlenebilir ve biçimlendirilebilmesinden kaynaklanmaktadır. Çeşitli yayınlarda ve internet ortamındaki bilgilerde ahşap şifa taslarının varlığından bahsedilmekle birlikte çalışmalarımız sırasında somut bir örneğine henüz rastlanmamıştır.

Şifa taslarında uygulanan teknik yapım ve süsleme olmak üzere başlıca iki grupta toplanmaktadır. Yapım teknikleri döküm ve dövme olmak üzere iki türdür ve bunlardan en sık kullanılanının da döküm tekniği olduğu anlaşılmıştır. Süsleme tekniğinde kazıma ve oyma tekniği olarak iki tür

kullanılmıştır ve bunlardan kazıma tekniğinin en fazla tercih edilen teknik olduğu görülür.

Tasların ağırlık ve boyutlarının bir birine yakın ölçülerle değişiklikler gösterdiği anlaşılmıştır. Ağırlık itibariyle en küçüğü 200 gr en büyüğü 1010 gr gelmektedir (Tablo:4). Boyut bakımından en küçük ağız çapı 13 cm iken en geniş ağız çapı 20,5 cm'dir, derinlik itibariyle de en az 3,3 cm, en fazla 5,6 cm derinliğe sahiptirler (Tablo 3). Bu ölçüler dikkate alındığında tasların çok belirgin olmasa da belirli standartlarda üretildiği gözlenmektedir.

Şifa tasları malzeme biçim ve tarihsel geçmişi bakımından önemli olduğu kadar üzerindeki zengin bezeme çeşitliliği ile de sanat tarihi içinde ayrı bir yer edinmektedir. Üzerindeki yazılar, rakamlar, tılsımlar, astrolojik figürler, ayetler, dualar, bitkisel ve geometrik düzenlemeler ile Türk kültür ve sanatı içinde önemli bir yere oturmaktadır.

Şifa taslarının en karakteristik özelliği tasların içi ve dış yüzeyinin hemen hemen her noktasının yazı ile bezenmiş olmasıdır. Yazıların yoğun ve iç içe geçmişliği bu çabanın ne kadar ısrarlı olduğunu da göstermektedir. Tasların yüzeyindeki yazılarda tamamen işlevine yönelik olarak Kur'an-ı Kerim'den seçilen ayetler ve kelimelerle doğrudan Allah'a bir yakarış ve ondan şifa umudu vardır. Astroloji ile ilgili yazı ve sembollere baktığımızda ise yine tasların işlevine hizmet ettiğini görürüz. Allahın gücünden kudretinden şifasından yarar sağlama amacıyla birer araç olarak kullanılmıştır. Sonuçta yine amaç Allah'tan beklenen bir yardımdır.

Bu gün Anadolu'da birçok evde henüz kayıt altına alınmamış çok daha eski tarihli şifa tası örneği bulunabileceğini düşünmekteyiz ve belki de biz o eserler ulaşmadan kim bilir hangi hurdacılarca toplanıp, ocaklarda eritilip yeniye dönüştürülecektir.

Bu alanda yaşanan bir sorun da müzelerde yer alan şifa taslarının Anadolu'nun çeşitli yörelerinden toplanan bu örneklerle ilgili çok sağlıklı

envanter kayıtlarının yapılmamasıdır. Bu nedenle belirli bir bölge ya da coğrafyaya ait özelliklerin tespit edilebilmesi de zorlaşmıştır.

Taslar üzerindeki tılsım amaçlı yapılan vefk düzenlemeri ve çeşitli rakam dizilerinin gizli tutulması taslar üzerindeki uygulamaların sırlarının çözülmesini zorlaştırmıştır. Ayrıca bazı geleneksel uygulamaların falcılık büyüculük gibi mantık dışı uygulamalarla karıştırılmış olması nedeniyle toplum tarafından baskılanmış, yasaklanmıştır. Bunun sonucunda da taslar üzerindeki bazı bilgiler bu tasları yapanlar yazanlar tarafından sır olarak saklanmış ve onlarla birlikte tarihe gömülmüştür. Bu durum bu gün bizim taslar üzerindeki birçok sırra ulaşmamızı engellemiştir. Tasların Anadolu'nun çeşitli yörelerine dağılmış pek çok kopyalarının yapılmış olması da tasların hangilerinin orijinal hangilerinin kopya olduğunun tespitini güçleştirmektedir.

Tasların üçünde kompozisyonları içinde astrolojik figürlerden oluşan burç tasvirleri de yer almaktadır. Eski Türk kavimlerinde astroloji veya yıldız bilimi evrenin en önemli algılayış biçimlerinden biri idi. Bunu Yaradılış, Türeyiş ve Ergenekon destanlarında da görürüz. Pek çok dini otoritelerin astrolojinin kehanet yönüne olan muhalefetine rağmen, astroloji yüzyıllar boyu İslam medeniyetinin her köşe ve bucağında uygulanmıştır. Birçok önemli astronomi risalesinin kendilerine iliştilmiş astrolojik bölümleri vardır; Arapça, Farsça, Türkçe ve öteki Müslüman dillerinde yazılmış birçok sayfada, insanın yeryüzü hayatı ile göksel etkiler arasındaki karşılıklı ilişkiye yer verilmiştir.

Şifa taslarının İslam kültür ve sanatı, astroloji, psikoloji, halk hekimliği, halkbilim, şifa, sağlık gibi birçok alanı bir arada değinmesi yönünden sanat tarihi içinde farklı ve özel bir yeri olması gerektiğini düşünmekteyiz. Yayınlarda genellikle atlanılan bir kenarda unutilan, varlığı hep bilinen ama pek ilgilenilmeyen bu önemli eşyaların artık gün ışığına çıkarılması gerekmektedir. Anadolu'da insanlar, hayvanlar ve hatta tarım ürünlerinin sağlığı için yapılan birçok geleneksel uygulamalar vardır. Oldukça özenle yapılan bu uygulamalarda sıradan bir tas büyük ihtimalle kullanılmayacaktır.

Bu nedenle yapılan törende kullanılan bir tasın amacına uygun olarak dualarla, ayetlerle süslenip bezenmiş olması normal olmalıdır diye düşünmekteyiz.

Kültür tarihimizin özgün nesneleri olduğunu düşündüğümüz ve sanat tarihi alanında da çok az yer verilen şifa taslarının en azından son kalan örneklerinin derlenip arşivlenerek dokümanlarının oluşturulmasıyla bu alandaki kısırlığın azda olsa giderilebileceğine inanmaktayız.

Şifa tasları malzeme, biçim ve süsleme gibi özellikleri itibarıyla sanat tarihi bakımından önemli olduğu kadar kullanım amacı ve kullanıldığı yerler bakımından halk kültürü açısından da ayrıca bir önem teşkil etmektedir.

KAYNAKÇA

ACAR, Şinasi; "Tılsımların Gizemleri", **Antik Dekor**, S.62, İstanbul 2001, s.154–163.

AKPINAR, Turgut; "Eski ve Bugünkü Türklerde Su-Kültü ve Adetler", **Tarih ve Toplum**, S.49, İstanbul 1988, s.30–40.

AKSOY, Osman; "Şifa Tasları", **Türk Etnografya Dergisi**, S.15, Ankara 1976, s.35–54.

ARLI, Mustafa; **Beypazarı'nda Dövme Bakırcılık**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayınları, Ankara 1984.

ATASOY, Nurhan; **Derviş Çeyizi**, İstanbul 2000.

BARDAKOĞLU, Ali; "Yıldız ve Burç Falı", **İlmihal**, İSAM, Cilt 2, İstanbul 2000.

BAYRAM, Sadi; "Mühr-ü Süleyman ve Türk Kültüründeki Yeri", **Sanat Tarihinde İkonografik Araştırmalar**, Ankara 1993, s.61–72.

BEZİRCİ, Zuhâl, AYTAÇ, Ahmet, vd., "Kur'an Sureleri İle Bezenmiş Şifa Tasları", **Sanat ve İnanç 2**, İstanbul 2005, s.217-224.

BİRDOĞAN, Nejat; **Anadolu ve Balkanlarda Alevi Yerleşmesi**, İstanbul 1992.

BODUR, Fulya; **Türk Maden Sanatı**, İstanbul, 1987.

CANDAN, Ergün; **Türklerin Kültür Kökenleri**, İstanbul 2002.

ÇALIŞIR, Deniz; "İstanbul Müzeleri ve Bazı Özel Koleksiyonlarda Yer Alan

Madeni Şifa Taslarının İslam Kültür ve Sanatındaki Yeri." **İTÜ. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul 1996.

ÇALIŞIR, Deniz; “Şifa Tasları”, **Sanat Tarihi Araştırmaları Dergisi**, S.6, İstanbul 2002, s.15–25.

ÇALIŞIR, Deniz; “Şifa Taslarında Kozmik Sembolizm”, **Sanat Tarihi Defterleri 13–14 Özel Sayı, Filiz Özer’e Armağan**, İstanbul 2010, s.117–138.

ÇAM, Nusret; “Türk ve İslam Sanatında Altı Kollu Yıldız (Mühr-ü Süleyman)”, **Prof. Dr. Yılmaz Önge Armağanı**, Konya 1993, s.207–230.

ÇAYCI, Ahmet; **Anadolu Selçuklu Sanatında Gezegen ve Burç Tasvirleri**, Ankara 2002.

ÇETİN, Perihan; “Etnografya Müzesindeki Bakır Eserler Üzerinde Araştırma”, **Türk Etnografya Dergisi**, S.1, Ankara 1956, s.96–101.

ÇORUHLU, Tülin; “Osmanlı Silahlarında Dini İbareler”, **Sanat ve İnanç 2**, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İstanbul 2005, s.237–243.

ÇORUHLU, Yaşar; **Türk Mitolojisinin Ana Hatları**, İstanbul 2000.

ELMALILI Muhammed Hamdi Yazır; **Hak Dini Kur’an Dili**, , Cilt 3, İstanbul 1979.

ERGİNER, Gürbüz; “Anadolu’da Batıl İnanmalar ve Büyü”, **Elemterefiş Anadolu’da Büyü ve İnanışlar**, İstanbul 2006, s.50–61.

ERGİNSOY, Ülker; **İslam Maden Sanatının Gelişmesi**, İstanbul 1978a.

ERGİNSOY, Ülker; Anadolu Selçuklu Maden Sanatı, **Anadolu Selçuklularında Mimari Süsleme ve El Sanatları**, Ankara 1978b.

ERGİNSOY, Ülker; “Türk Maden Sanatı”, **Başlangıcından Bugüne Türk Sanatı**, Ankara 1993, s.343–467.

ERTEN, Rifai; “Hristiyanlıkta ve İslamiyet’te Şifa”, **Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Erzurum 2004.

ERUZ, Fulya; **Konuşan Maden**, İstanbul 1993.

ESİN, Emel; **Orta Asya'dan Osmanlıya Türk Sanatında İkonografik Motifler**, İstanbul 2003.

EYÜBOĞLU, İ. Zeki; **Anadolu İnançları**, İstanbul 1987.

GÖKMEN, Fatih; "Astroloji", **İslam Ansiklopedisi**, Cilt 1, İstanbul 1965.

HARARİ, R; "Metalwork After the Early Islamic Period", **A Survey of Persian Art**, London 1972.

HASGÜLER, H.Serdar; **Astroloji ve Tanrısal Düzen**, İstanbul 2004.

İHSANOĞLU, Ekmeleddin; **Osmanlı Astronomi Literatürü Tarihi**, Cilt 1–2, İstanbul 1997.

İNAN, Abdulkadir; **Tarihte ve Bugün Şamanizm**, Ankara 1995.

KALAFAT, Yaşar; **Doğu Anadolu'da Eski Türk İnançlarının İzleri**, Ankara 1995.

KALAFAT, Yaşar; **Türk Kültürlü Halklarda Halk İnançları V-VI**, Ankara 2008.

KAPLAN, Melike; "Halk Tıbbının Kökenleri: Teşhisten Tedaviye Din ve Büyü İlişkisi", **Milli Folklor**, C.12, S.91, Ankara 2011, s.150–156.

KAYAOĞLU, İ. Gündoğ; "Bakır Kap Yapım Teknikleri: 1, Dövme Tekniği", **Folklor ve Etnografya Araştırmaları**, İstanbul 1984, s.215–259.

KAYAOĞLU, İ. Gündoğ; "Maden İşçiliğinin Dünü, Bugünü, Yarını", **Türkiye'de Sanatın Bugünü ve Yarını (Tebliğler)**, Güzel Sanatlar Fak. Yay. 1-2 Nisan Ankara 1985, s.439-443.

KAYAOĞLU, İ.Gündoğ, BELLİ, Oktay; **Anadolu'da Türk Bakırcılık Sanatının Gelişimi**, İstanbul 1993.

KİTAB-I MUKADDES, Yeni Ahit, İstanbul 1997.

KUNDURACI, Osman; **Muğla-Yatağan Çevresindeki Türk Devri Mimari ve El Sanatları**, Muğla 2007.

KUŞOĞLU, Zeki; “Türk Sanatında Mührü Süleyman”, **İlgi**, S.61, İstanbul 1990, s.32–35.

KORKMAZ, Esat; **Dört Kapı Kırk Makam**, İstanbul 1995.

KORKMAZ, Esat; **Eski Türk İnançları ve Şamanizm Terimleri Sözlüğü**, İstanbul 2003.

KÖPRÜLÜZADE, M. Fuat; “Eski Türkler’de Dini Sihri Bir Anane”, **Darulfünûn Edebiyat Fakültesi Mecmuası**, C.4, S.1, İstanbul 1925.

MASARACI, Yasemin; “İnanç Dünyamızın Gizemli Objeleri”, **İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sanat ve Meslek Eğitim Kursları El Sanatları Dergisi** (İSMEK), S.4, İstanbul 2007, s.152–156.

MERÇİL, Erdoğan; **Türkiye Selçukluları’nda Meslekler**, Ankara 2000.

OKAN, Murat; **Türkiye’de Alevilik**, Ankara 2004.

ÖGEL, Bahaeddin; **Türk Mitolojisi 1**, Ankara 1993.

ÖGEL, Bahaeddin; **Türk Mitolojisi 2**, Ankara 1995.

ÖĞRETEN, Ahmet; “Türk Kültüründe “Yada Taşı” ve 18. Yüzyıl Sonu Osmanlı-Rus Savaşlarında Kullanılması”, **Belleten**, S.241, Ankara 2000.

ÖRNEK, S. Veyis; **100 Soruda İlkelerde Din, Büyü, Sanat, Efsane**, İstanbul 1995.

ÖZBEK, Yusuf; **İslam Açısından Sihir-İslam Kültür Tarihinde Maji**, İstanbul 1994.

ÖZKAN, Ertuğrul; “Anadolu Kültüründe Burçlar”, **Türkiyemiz**, S.60, İstanbul 1990, s.14–19.

RİVERS, William H. R.; **Tıp, Büyü ve Din** (Çev.İ. Enis Köksaldı), İstanbul 2004.

ROUX, Jean-Paul; **Türklerin ve Moğolların Eski Dini**, İstanbul 2002.

RUSKA, “Vefk”, **İslam Ansiklopedisi**, C.13, İstanbul 1986, s.256-258.

SOYDAN, Cihat; “Maden Sanatı”, **Antika Dergisi**, Yıl 3, S.26, Mayıs 1987.

TANSUĞ, Sabiha; “Hamam Tasları”, **Antika Dergisi**, S.5, 1985, s.9-12.

TARCAN, Yılmaz; “16. Yüzyıl Maden Sanatı”, **Mimar Sinan Dönemi Türk Mimarlığı ve Sanatı**, İstanbul 1988, s.361-365.

TEZCAN, Hülya; **Topkapı Sarayı Müzesi Koleksiyonundan Tılsımlı Gömlekler**, İstanbul 2011.

TEMREN, Belkıs; **Bektaşiliğin Eğitsel ve Kültürel Boyutu**, Ankara 1994.

TUR, Seyit Derviş; **Erkânname**, İstanbul 2002.

TURAN, Osman; **Türk Cihan Hâkimiyeti Mefkûresi Tarihi**, I-II, İstanbul 1969.

TÜRK, Mehmet; **Allah’ın Kelamı Kur’an-ı Kerim Meali**, Konya 2008.

TEKİN, B.Burcu, TEKİN, K. Hakan; “Ortak İkonografik Kullanıma Örnek:

Nisan Tası ve Bakır Kazan”, **Sanat ve İnanç 2**, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İstanbul 2005, s.175–180.

TOPÇU, Ercan; “Şifa Taslarının Türk Tıp Folklorundaki Yeri”, **Sağlık Düşüncesi ve Tıp Kültürü Dergisi**, S.16, İstanbul 2010.

YETKİN, Şerare; “Bir Tunç Sfenks”, **Türk Kültürü**, S.16, Ankara 1964, s.13-19.

YILDIRIM, Tahsin; “Su Kültürümüz”, **Türk Kültüründe Su**, Manavgat Belediyesi Kültür yay. No:8, Hazırlayan İbrahim Akış- Ferhat Aslan, İstanbul 2007, s.109–114.

YÜCEL, Erdem; “Türk Maden Sanatı”, **Antik Dekor Dergisi**, Sayı 21, İstanbul 1993, s.110–114.

(Eriřim) <http://www.spiritualizm.com/kitap/kitaplikruhsalsifa3.html>

(Eriřim) **İndigo Dergisi** S. 64, (<http://www.indigodergisi.com/64/e-elmas.htm>)
(Ocak 2011).

(Eriřim) Joyce Cooper; PsychicHealing Through Ages

(Eriřim)http://www.dailymotion.com/video/xsn5r0_turk-yslam-tarihi-astrolojiye-nasyl-bakyyor-1-bolum_shortfilms (Nisan 2012)

(Çevrimiçi) http://www.akat.org/ast_tarihinden/osmanli_astronomisi/ (Ağustos 2012)

EKLER

EK 1.ŞİFA TASLARINDA GEÇEN SURELER

Ayet-el-kürsi

Allah... O'ndan başka ilah yoktur. Diridir, Kaimdir. O'nu uyuklama ve uyku tutmaz. Göklerde ve yerde ne varsa hepsi O'nundur. İzni olmaksızın O'nun Katında şefaatte bulunacak kimdir? O, önlerindeki ve arkalarındakini bilir. (Onlar ise) Dilediği kadarının dışında, O'nun ilminden hiçbir şeyi kavrayıp-kuşatamazlar. O'nun kürsüsü, bütün gökleri ve yeri kaplayıp-kuşatmıştır. Onların korunması O'na güç gelmez. O, pek Yücedir, pek büyüktür.

Âdiyât Suresi

Bismillâhirrahmânirrahîm.

1. Harıl harıl koşanlara,
2. (Nallarıyla) çakarak kıvılcım saçanlara,
3. (Ansızın) sabah baskını yapanlara,
4. Orada tozu dumana katanlara,
5. Derken orada bir topluluğun ta ortasına girenlere yemin ederim ki ,
6. Şüphesiz insan, Rabbine karşı pek nankördür.
7. Şüphesiz buna kendisi de şahittir,
8. Ve o, mal sevgisine de aşırı derecede düşkündür.
9. Kabirlerde bulunanların diriltilip dışarı atıldığını düşünmez mi?
10. Ve kalplerde gizlenenler ortaya konduğu zaman,
11. Şüphesiz Rableri o gün onlardan tamamıyla haberdar

Asr Suresi

Bismillâhirrahmânirrahîm.

1. Asra yemin ederim ki
2. İnsan gerçekten ziyan içindedir.
3. Bundan ancak iman edip iyi ameller işleyenler, birbirlerine hakkı tavsiye edenler ve sabrı tavsiye edenler müstesnadır.

Bakara Suresi

Bismillâhirrahmânirrahîm.

1. Elif. Lam. Mim.

2. O kitap (Kur'an); onda asla şüphe yoktur. O, müttakiler (sakınanlar ve arınmak isteyenler) için bir yol göstericidir.

3. Onlar gayba inanırlar, namaz kılarlar, kendilerine verdiğimiz mallardan Allah yolunda harcarlar.

4. Yine onlar, sana indirilene ve senden önce indirilene iman ederler; ahiret gününe de kesinkes inanırlar.

5. İşte onlar, Rablerinden gelen bir hidayet üzeredirler ve kurtuluşa erenler de ancak onlardır.

6. Gerçek şu ki, kafir olanları (azap ile) korkutsan da korkutmasan da onlar için birdir; iman etmezler.

7. Allah onların kalplerini ve kulaklarını mühürlemiştir. Onların gözlerine de bir çeşit perde gerilmiştir ve onlar için (dünya ve ahirette) büyük bir azap vardır.

8. İnsanlardan bazıları da vardır ki, inanmadıkları halde "Allah'a ve ahiret gününe inandık" derler.

9. Onlar (kendi akıllarınca) güya Allah'ı ve müminleri aldatırlar. Halbuki onlar ancak kendilerini aldatırlar ve bunun farkında değildirler.

10. Onların kalblerinde bir hastalık vardır. Allah da onların hastalığını çoğaltmıştır. Söylemekte oldukları yalanlar sebebiyle de onlar için elim bir azap vardır.

11. Onlara: Yeryüzünde fesat çıkarmayın, denildiği zaman, "Biz ancak ıslah edicileriz" derler.

12. Şunu bilin ki, onlar bozguncuların ta kendileridir, lakin anlamazlar.

13. Onlara: İnsanların iman ettiği gibi siz de iman edin, denildiği vakit "Biz hiç, sefihlerin (akılsız ve ahmak kişilerin) iman ettikleri gibi iman eder

miyiz!" derler. Biliniz ki, sefihler ancak kendileridir, fakat bunu bilmezler (veya bilmezlikten gelirler).

14. (Bu münafıklar) müminlerle karşılaştıkları vakit "(Biz de) iman ettik" derler. (Kendilerini saptıran) şeytanları ile başbaşa kaldıklarında ise: Biz sizinle beraberiz, biz onlarla (müminlerle) sadece alay ediyoruz, derler.

15. Gerçekte, Allah onlarla istihza (alay) eder de azgınlıklarında onlara fırsat verir, bu yüzden onlar bir müddet başıboş dolaşırlar.

16. İşte onlar, hidayete karşılık dalaleti satın alanlardır. Ancak onların bu ticareti kazançlı olmamış ve kendileri de doğru yola girememişlerdir.

17. Onların (münafıkların) durumu, (karanlık gecede) bir ateş yakan kimse misalidir. O ateş yanıp da etrafını aydınlattığı anda Allah, hemen onların aydınlığını giderir ve onları karanlıklar içinde bırakır; (artık hiçbir şeyi) görmezler.

18. Onlar sağır, dilsizler ve körlerdir. Bu sebeple onlar geri dönemezler.

19. Yahut (onların durumu), gökten sağanak halinde boşanan, içinde yoğun karanlıklar, gürültü ve yıldırımlar bulunan yağmur(a tutulmuş kimselerin durumu) gibidir. O münafıklar yıldırımlardan gelecek ölüm korkusuyla parmaklarını kulaklarına tıkırlar. Halbuki Allah, kafirleri çepeçevre kuşatmıştır.

20. (O esnada) şimşek sanki gözlerini çıkaracakmış gibi çakar, onlar için etrafı aydınlatınca orada birazcık yürürler, karanlık üzerlerine çökünce de oldukları yerde kalırlar. Allah dileseydi elbette onların kulaklarını sağır, gözlerini kör ederdi. Allah şüphesiz her şeye kadirdir.

21. Ey insanlar! Sizi ve sizden öncekileri yaratan Rabbinize kulluk ediniz. Umulur ki, böylece korunmuş (Allah'ın azabından kendinizi kurtarmış) olursunuz.

22. O Rab ki, yeri sizin için bir döşek, göğü de (kubbemsi) bir tavan yaptı. Gökten su indirerek onunla, size besin olsun diye (yerden) çeşitli ürünler çıkardı. Artık bunu bile bile Allah'a şirk koşmayın.

23. Eğer kulumuza indirdiklerimizden herhangi bir şüpheye düşüyorsanız, haydi onun benzeri bir sure getirin, eğer iddianızda doğru iseniz Allah'tan gayri şahitlerinizi (yardımcılarınızı) da çağırın.

24. Bunu yapamazsanız -ki elbette yapamayacaksınız- yakıtı, insan ve taş olan cehennem ateşinden sakının. Çünkü o ateş kafirler için hazırlanmıştır.

25. İman edip iyi davranışlarda bulunanlara, içinden ırmaklar akan cennetler olduğunu müjdele! O cennetlerdeki bir meyveden kendilerine rızık olarak yedirildikçe: Bundan önce dünyada bize verilenlerdendir bu, derler. Bu rızıklar onlara (bazı yönlerden dünyadakine) benzer olarak verilmiştir. Onlar için cennette tertemiz eşler de vardır. Ve onlar orada ebedi kalıcılardır.

26. Şüphesiz Allah (hakkı açıklamak için) sivrisinek ve onun da ötesinde bir varlığı misal getirmekten çekinmez. İman etmişlere gelince, onlar böyle misallerin Rablerinden gelen hak ve gerçek olduğunu bilirler. Kafir olanlara gelince: Allah böyle misal vermekle ne murat eder? derler. Allah onunla birçok kimseyi saptırır, birçoklarını da doğru yola yöneltir. Verdiği misallerle Allah ancak fasıkları saptırır (çünkü bunlar birer imtihandır).

27. Onlar öyle (fasıklar) ki, kesin söz verdikten sonra sözlerinden dönerler. Allah'ın ziyaret edilip hal ve hatırının sorulmasını istediği kimseleri ziyaretten vazgeçerler ve yeryüzünde fitne ve fesat çıkarırlar. İşte onlar gerçekten zarara uğrayanlardır.

28. Ey kafirler! Siz ölü iken sizi diriltten (dünyaya getirip hayat veren) Allah'ı nasıl inkar ediyorsunuz? Sonra sizi öldürecek, tekrar sizi diriltecek ve sonunda O'na döndürüleceksiniz.

29. O, yerde ne varsa hepsini sizin için yarattı. Sonra (kendine has bir şekilde) semaya yöneldi, onu yedi kat olarak yaratıp düzenledi (tanzim etti). O, her şeyi hakkıyla bilendir.

30. Hatırla ki Rabbin meleklerle: Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım, dedi. Onlar: Bizler hamdinle seni tesbih ve seni takdis edip dururken, yeryüzünde fesat çıkaracak, orada kan dökecek insanı mı halife

kılıyorsun? dediler. Allah da onlara: Sizin bilemiyeceğinizi herhalde ben bilirim, dedi.

31. Allah Adem'e bütün isimleri, öğretti. Sonra onları önce meleklerle arzedip: Eğer siz sözünüzde sadık iseniz, şunların isimlerini bana bildirin, dedi.

32. Melekler: Ya Rab! Seni noksan sıfatlardan tenzih ederiz, senin bize öğrettiklerinden başka bizim bilgimiz yoktur. Şüphesiz alim ve hakim olan ancak sensin, dediler.

33. (Bunun üzerine:) Ey Âdem ! Eşyanın isimlerini meleklerle anlat, dedi. Adem onların isimlerini onlara anlatınca: Ben size, muhakkak semavat ve arzda görülmeyenleri (oralardaki sırları) bilirim. Bundan da öte, gizli ve açık yapmakta olduklarınızı da bilirim, dememiş miydim? dedi.

34. Hani biz meleklerle (ve cinlere): Âdem'e secde edin, demiştik. İblis hariç hepsi secde ettiler. O yüz çevirdi ve büyüklük tasladı, böylece kafirlerden oldu.

35. Biz: Ey Âdem! Sen ve eşin (Havva) beraberce cennete yerleşin; orada kolaylıkla istediğiniz zaman her yerde cennet nimetlerinden yeyin; sadece şu ağaca yaklaşmayın. Eğer bu ağaçtan yerseniz her ikiniz de kendine kötülük eden zalimlerden olursunuz, dedik.

36. Şeytan onların ayaklarını kaydırıp haddi tecavüz ettirdi ve içinde bulundukları (cennetten) onları çıkardı. Bunun üzerine: Bir kısmınız diğerine düşman olarak ininiz, sizin için yeryüzünde barınak ve belli bir zamana dek yaşamak vardır, dedik.

37. Bu durum devam ederken Âdem, Rabbinden bir takım ilhamlar aldı ve derhal tevbe etti. Çünkü Allah tevbeleri kabul eden ve merhameti bol olandır.

38. Dedik ki: Hepiniz cennetten inin! Eğer benden size bir hidayet gelir de her kim hidayetime tabi olursa onlar için herhangi bir korku yoktur ve onlar üzüntü çekmezler.

39. İnkâr edip ayetlerimizi yalanlayanlara gelince, onlar cehennemliktir, onlar orada ebedi kalırlar.

40. Ey İsrailoğulları! Size verdiğim nimetlerimi hatırlayın, bana verdiğiniz sözü yerine getirin ki, ben de size vadettiklerimi vereyim. Yalnızca benden korkun.

41. Elinizdekini (Tevrat'ın aslını) tasdik edici olarak indirdiğime (Kur'an'a) iman edin. Sakın onu inkar edenlerin ilki olmayın! Âyetlerimi az bir karşılık ile satmayın, yalnız benden (benim azabımdan) korkun.

42. Bilerek hakkı batıl ile karıştırmayın, hakkı gizlemeyin.

43. Namazı tam kılın, zekatı hakkıyla verin, rüku edenlerle beraber rüku edin.

44. (Ey bilginler!) Sizler Kitab'ı (Tevrat'ı) okuduğunuz (gerçekleri bildiğiniz) halde, insanlara iyiliği emredip kendinizi unutuyor musunuz? Aklınızı kullanmıyor musunuz?

45. Sabır ve namaz ile Allah'tan yardım isteyin. Şüphesiz o (sabır ve namaz), Allah'a saygıdan kalbi ürperenler dışında herkese zor ve ağır gelen bir görevdir.

46. Onlar, kesinlikle Rablerine kavuşacaklarını ve O'na döneceklerini düşünen ve bunu kabullenen kimselerdir.

47. Ey İsrailoğulları! Size verdiğim nimetimi ve sizi (bir zamanlar) cümle aleme üstün kıldığımı hatırlayın.

48. Öyle bir günden korkun ki, o günde hiç kimse başkası için herhangi bir ödemedede bulunamaz; hiç kimseden (Allah izin vermedikçe) şefaât kabul olunmaz, fide alınmaz; onlara asla yardım da yapılmaz.

49. Hatırlayın ki, sizi, Firavun taraftarlarından kurtardık. Çünkü onlar size azabın en kötüsünü reva görüyorlar, yeni doğan erkek çocuklarınızı kesiyorlar, (fenalık için) kızlarınızı hayatta bırakıyorlardı. Aslında o size reva görülenlerde Rabbinizden büyük bir imtihan vardı.

50. Bir zamanlar biz sizin için denizi yarıdık, sizi kurtardık, Firavun'un taraftarlarını da, siz bakıp dururken denizde boğduk.

51. Musa'ya kırk gece (vahyetmek üzere) söz vermiştik. Sonra haksızlık ederek buzağıyı (tanrı) edindiniz.

52. O davranışlarınızdan sonra (akıllanıp) şükredersiniz diye sizi affettik.

53. Doğru yolu bulasınız diye Musa'ya Kitab'ı ve hak ile batılı ayıran hükümleri verdik.

54. Musa kavmine demişti ki: Ey kavmim! Şüphesiz siz, buzağıyı (tanrı) edinmekle kendinize kötülük ettiniz. Onun için Yaradanınıza tevbe edin de nefislerinizi (kötü duygularınızı) öldürün. Öyle yapmanız Yaraticınızın katında sizin için daha iyidir. Böylece Allah tevbenizi kabul etmiş olur. Çünkü acıyıp tevbeleri kabul eden ancak O'dur.

55. Bir zamanlar: Ey Musa! Biz Allah'ı açıkça görmedikçe asla sana inanmayız, demiştiniz de bakıp durur olduğunuz halde hemen sizi yıldırım çarpmıştı.

56. Sonra ölümünüzün ardından sizi dirilttik ki şükredesiniz.

57. Ve sizi bulutla gölgeledik, size kudret helvası ve bıldırcın gönderdik ve "Verdiğimiz güzel nimetlerden yeyiniz" (dedik). Hakikatta onlar bize değil sadece kendilerine kötülük ediyorlardı.

58. (İsrailoğullarına:) Bu kasabaya girin, orada bulunanlardan dilediğiniz şekilde bol bol yeyin, kapısından eğilerek girin, (girerken) "Hıttâ!" (Ya Rabbi bizi affet) deyin ki, sizin hatalarınızı bağışlayalım; zira biz, iyi davrananlara (karşılığını) fazlasıyla vereceğiz, demiştik.

59. Fakat zalimler, kendilerine söylenenleri başka sözlerle değiştirdiler. Bunun üzerine biz, yapmakta oldukları kötülükler sebebiyle zalimlerin üzerine gökten acı bir azap indirdik.

60. Musa (çölde) kavmi için su istemişti de biz ona: Değneğinle taşa vur! demiştik. Derhal (taştan) oniki kaynak fışkırdı. Her bölük, içeceği kaynağı bildi. (Onlara:) Allah'ın rızkından yeyin, için, sakın yeryüzünde bozgunculuk etmeyin, dedik.

61. Hani siz (verilen nimetlere karşılık): Ey Musa! Bir tek yemekle yetinemeyiz; bizim için Rabbine dua et de yerin bitirdiği şeylerden; sebzesinden, hıyarından, sarımsağından, mercimeğinden, soğanından bize çıkarsın, dediniz. Musa ise: Daha iyiyi daha kötü ile değiştirmek mi istiyorsunuz? O halde şehre inin. Zira istedikleriniz sizin için orada var, dedi. İşte (bu hadiseden sonra) üzerlerine aşağılık ve yoksulluk damgası

vuruldu. Allah'ın gazabına uğradılar. Bu musibetler (onların başına), Allah'ın ayetlerini inkara devam etmeleri, haksız olarak peygamberleri öldürmeleri sebebiyle geldi. Bunların hepsi, sadece isyanları ve taşkınlıkları sebebiyledir.

62. Şüphesiz iman edenler; yani yahudilerden, hristiyanlardan ve sabiilerden Allah'a ve ahiret gününe hakkıyla inanıp salih amel işleyenler için Rableri katında mükafatlar vardır. Onlar için herhangi bir korku yoktur. Onlar üzüntü çekmeyeceklerdir.

63. Sizden sağlam bir söz almış, Tur dağının altında, size verdiğimiz kuvvetle tutun, onda bulunanları daima hatırlayın, umulur ki, korunursunuz (demiştik de);

64. Ondandır sözünüzden dönmüştünüz. Eğer sizin üzerinizde Allah'ın ihsanı ve rahmeti olmasaydı, muhakkak zarara uğrayanlardan olurdunuz.

65. İçinizden cumartesi günü azgınlık edip de, bu yüzden kendilerine: Aşağılık maymunlar olun! dediklerimizi elbette bilmektesiniz.

66. Biz bunu (maymunlaşmış insanları), hadiseyi bizzat görenlere ve sonradan gelenlere bir ibret dersi, müttakiler için de bir öğüt vesilesi kıldık.

67. Musa, kavmine: Allah bir sığır kesmenizi emrediyor, demişti de: Bizimle alay mı ediyorsun? demişlerdi. O da: Cahillerden olmaktan Allah'a sığınırım, demişti.

68. "Bizim adımıza Rabbine dua et, bize onun ne olduğunu açıklasın" dediler. Musa: Allah diyor ki: "O, ne yaşlı ne de körpe; ikisi arasında bir inek." Size emredileni hemen yapın, dedi.

69. Bu defa: Bizim için Rabbine dua et, bize onun rengini açıklasın, dediler. "O diyor ki: Sarı renkli, parlak tüylü, bakanların içini açan bir ineştir" dedi.

70. "(Ey Musa!) Bizim için, Rabbine dua et de onun nasıl bir sığır olduğunu bize açıklasın, nasıl bir inek keseceğimizi anlayamadık. Biz, inşaallah emredileni yapma yolunu buluruz" dediler.

71. (Musa) dedi ki: Allah şöyle buyuruyor: O, henüz boyunduruk altına alınmayan, yer sürmeyen, ekin sulamayan, serbest dolaşan (salma),

renginde hiç alacası bulunmayan bir inektir. "İşte şimdi gerçeği anlattın" dediler ve bunun üzerine (onu bulup) kestiler, ama az kalsın kesmeyeceklerdi.

72. Hani siz bir adam öldürmüştünüz de onun hakkında birbirinizle atışmıştınız. Halbuki Allah gizlemekte olduğunuzu ortaya çıkaracaktır.

73. "Haydi, şimdi (öldürülen) adama, (kesilen ineğin) bir parçasıyla vurun" dedik. Böylece Allah ölüleri diriltir ve düşünesiniz diye size ayetlerini (Peygamberine verdiği mucizelerini) gösterir.

74. (Ne var ki) bunlardan sonra yine kalpleriniz katılaştı. Artık kalpleriniz taş gibi yahut daha da katıdır. Çünkü taşlardan öylesi var ki, içinden ırmaklar kaynar. Öylesi de var ki, çatlar da ondan su fışkırır. Taşlardan bir kısmı da Allah korkusuyla yukardan aşağı yuvarlanır. Allah yapmakta olduklarınızdan gafil değildir.

75. Şimdi (ey müminler!) onların size inanacaklarını mı umuyorsunuz? Oysa ki onlardan bir zümre, Allah'ın kelamını işitirler de iyice anladıktan sonra, bile bile onu tahrif ederlerdi.

76. (Münafıklar) inananlarla karşılaştıklarında "İman ettik" derler. Birbirleriyle başbaşa kaldıkları vakit ise: Allah'ın size açtıklarını (Tevrat'taki bilgileri), Rabbiniz katında sizin aleyhinize hüccet getirmeleri için mi onlara anlatıyorsunuz; bunları düşünemiyor musunuz? derler.

77. Onlar bilmezler mi ki, gizlediklerini de açıkça yaptıklarını da Allah bilmektedir.

78. İçlerinde bir takım ümmiler vardır ki, Kitab'ı (Tevrat'ı) bilmezler. Bütün bildikleri kulaktan dolma şeylerdir. Onlar sadece zan ve tahminde bulunuyorlar.

79. Elleriyle (bir) Kitap yazıp sonra onu az bir bedel karşılığında satmak için "Bu Allah katındandır" diyenlere yazıklar olsun! Elleriyle yazdıklarından ötürü vay haline onların! Ve kazandıklarından ötürü vay haline onların!

80. İsrailoğulları: Sayılı birkaç gün müstesna, bize ateş dokunmayacaktır, dediler. De ki (onlara): Siz Allah katından bir söz mü aldınız -ki Allah

sözünden caymaz-, yoksa Allah hakkında bilmediğiniz şeyleri mi söylüyorsunuz?

81. Hayır! Kim bir kötülük eder de kötülüğü kendisini çepeçevre kuşatırsa işte o kimseler cehennemliktirler. Onlar orada devamlı kalırlar.

82. İman edip yararlı iş yapanlara gelince onlar da cennetliktirler. Onlar orada devamlı kalırlar.

83. Vaktiyle biz, İsrailoğullarından: Yalnızca Allah'a kulluk edeceksiniz, ana-babaya, yakın akrabaya, yetimlere, yoksullara iyilik edeceksiniz diye söz almış ve "İnsanlara güzel söz söyleyin, namazı kılın, zekatı verin" diye de emretmiştik. Sonunda azınız müstesna, yüz çevirerek dönüp gittiniz. *

84. (Ey İsrailoğulları!) Birbirinizin kanını dökmeyeceğinize, birbirinizi yurtlarınızdan çıkarmayacağınıza dair sizden söz almıştık. Her şeyi görerek sonunda bunları kabul etmiştiniz.

85. Bu misakı kabul eden sizler, (verdiğiniz sözün tersine) birbirinizi öldürüyor, aranızdan bir zümreyi yurtlarından çıkarıyor, kötülük ve düşmanlıkta onlara karşı birleşiyorsunuz. Onları yurtlarından çıkarmak size haram olduğu halde (hem çıkarıyor hemde) size esirler olarak geldiklerinde fidye verip onları kurtarıyorsunuz. Yoksa siz Kitab'ın bir kısmına inanıp bir kısmını inkar mı ediyorsunuz? Sizden öyle davrananların cezası dünya hayatında ancak rüsvaylık; kıyamet gününde ise en şiddetli azaba itilmektir. Allah sizin yapmakta olduklarınızdan asla gafil değildir.

86. İşte onlar, ahirete karşılık dünya hayatını satın alan kimselerdir. Bu yüzden ne azapları hafifletilecek ne de kendilerine yardım edilecektir. *

87. Andolsun biz Musa'ya Kitab'ı verdik. Ondan sonra ardarda peygamberler gönderdik. Meryem oğlu İsa'ya da mucizeler verdik. Ve onu, Ruh'u'l-Kudüs (Cebrail) ile destekledik. (Ne var ki) gönlünüzün arzulamadığı şeyleri söyleyen bir elçi geldikçe ona karşı büyüklük tasladınız. (Size gelen) peygamberlerden bir kısmını yalanladınız, bir kısmını da öldürdünüz.

88. (Yahudiler peygamberlerle alay ederek) "Kalplerimiz perdelidir" dediler. Hayır; küfür ve isyanları sebebiyle Allah onlara lanet etmiştir. O yüzden çok az inanırlar.

89. Daha önce kafirlere karşı zafer isterlerken kendilerine Allah katından ellerindeki (Tevrat'ı) doğrulayan bir kitap gelip de (Tevrat'tan) bilip öğrendikleri gerçekler karşısına dikilince onu inkar ettiler. İşte Allah'ın laneti böyle inkarcılardır.

90. Allah'ın kullarından dilediğine peygamberlik ihsan etmesini kısındıkları için Allah'ın indirdiğini (Kur'an'ı) inkar ederek kendilerini harcamaları ne kötü bir şeydir! Böylece onlar, gazap üstüne gazaba uğradılar. Ayrıca kafirler için alçaltıcı bir azap vardır.

91. Kendilerine: Allah'ın indirdiğine iman edin, denilince: Biz sadece bize indirilene (Tevrat'a) inanırız, derler ve ondan başkasını inkar ederler. Halbuki o Kur'an kendi ellerinde bulunan Tevrat'ı doğrulayıcı olarak gelmiş hak kitaptır. (Ey Muhammed!) Onlara: Şayet siz gerçekten inanıyor idiyse daha önce Allah'ın peygamberlerini neden öldürüyordunuz? deyiver.

92. Andolsun Musa size apaçık mucizeler getirmişti. Sonra onun ardından, zalimler olarak buzağıyı (tanrı) edindiniz.

93. Hatırlayın ki, Tur dağının altında sizden söz almış: Size verdiklerimizi kuvvetlice tutun, söylenenleri anlayın, demiştik. Onlar: İşittik ve isyan ettik, dediler. İnkarnları sebebiyle kalplerine buzağı sevgisi dolduruldu. De ki: Eğer inanıyorsanız, imanınız size ne kötü şeyler emrediyor! *

94. (Ey Muhammed, onlara:) Şayet (iddia ettiğiniz gibi) ahiret yurdu Allah katında diğer insanlara değil de yalnızca size aitse ve bu iddianızda doğru iseniz haydi ölümü temenni edin (bakalım), de.

95. Onlar, kendi elleriyle önceden yaptıkları işler (günah ve isyanları) sebebiyle hiç bir zaman ölümü temenni etmeyeceklerdir. Allah zalimleri iyi bilir.

96. Yemin olsun ki, sen onları yaşamaya karşı insanların en düşkününü olarak bulursun. Putperestlerden her biri de arzular ki, bin sene yaşasın.

Oysa yaşatılması hiç kimseyi azaptan uzaklaştırmaz. Allah onların yapmakta olduklarını eksiksiz görür.

97. De ki: Cebrail'e kim düşman ise şunu iyi bilsin ki Allah'ın izniyle Kur'an'ı senin kalbine bir hidayet rehberi, önce gelen kitapları doğrulayıcı ve müminler için de müjdeci olarak o indirmiştir.

98. Kim, Allah'a, meleklerine, peygamberlerine, Cebrail'e ve Mikail'e düşman olursa bilsin ki Allah da inkarcı kafirlerin düşmanıdır.

99. Andolsun ki sana apaçık ayetler indirdik. (Ey Muhammed!) Onları ancak fasıklar inkar eder.

100. Ne zaman onlar bir antlaşma yaptılarsa, yine kendilerinden bir gurup onu bozmadı mı? Zaten onların çoğu iman etmez.

101. Allah tarafından kendilerine, yanlarında bulunanı tasdik edici bir elçi gelince ehl-i kitaptan bir gurup, sanki Allah'ın kitabını bilmiyormuş gibi onu arkalarına atıp terkettiler.

102. Süleyman'ın hükümranlığı hakkında onlar, şeytanların uydurup söylediklerine tabi oldular. Halbuki Süleyman büyü yapıp kafir olmadı. Lakin şeytanlar kafir oldular. Çünkü insanlara sihri ve Babil'de Harut ile Marut isimli iki meleğe indirileni öğretiyorlardı. Halbuki o iki melek, herkese: Biz ancak imtihan için gönderildik, sakın yanlış inanıp da kafir olmayasınız, demeden hiç kimseye (sihir ilmini) öğretmezlerdi. Onlar, o iki melekden, karı ile koca arasını açacak şeyleri öğreniyorlardı. Oysa büyücüler, Allah'ın izni olmadan hiç kimseye zarar veremezler. Onlar, kendilerine fayda vereni değil de zarar vereni öğrenirler. Sihri satın alanların (ona inanıp para verenlerin) ahiretten nasibi olmadığını çok iyi bilmektedirler. Karşılığında kendilerini sattıkları şey ne kötüdür! Keşke bunu anlasalardı!

103. Eğer iman edip kendilerini kötülükten korusalardı, şüphesiz, Allah tarafından verilecek sevap daha hayırlı olacaktı. Keşke bunları anlasalardı!

104. Ey iman edenler! "Raina" demeyin, "unzurna" deyin. (Söylenenleri) dinleyin. Kafirler için elem verici bir azap vardır.

105. (Ey müminler!) Ehl-i Kitaptan kafirler ve putperestler de Rabbinizden size bir hayır indirilmesini istemezler. Halbuki Allah rahmetini dilediğine verir. Allah büyük lütuf sahibidir.

106. Biz, bir ayetin hükmünü yürürlükten kaldırır veya onu unutturursak (ertelersek) mutlaka daha iyisini veya benzerini getiririz. Bilmez misin ki Allah her şeye kadirdir.

107. (Yine) bilmez misin, göklerin ve yerin mülkiyet ve hükümlanlığı yalnızca Allah'ındır? Sizin için Allah'tan başka ne bir dost ne de bir yardımcı vardır.

108. Yoksa siz de (ey müslümanlar), daha önce Musa'ya sorulduğu gibi peygamberinize sorular sormak mı istiyorsunuz? Kim imanı küfre değişirse, şüphesiz dosdoğru yoldan sapmış olur.

109. Ehl-i kitaptan çoğu, hakikat kendilerine apaçık belli olduktan sonra, sırf içlerindeki kıskançlıktan ötürü, sizi imanınızdan vazgeçirip küfre döndürmek istediler. Yine de siz, Allah onlar hakkındaki emrini getirinceye kadar affedip bağışlayın. Şüphesiz Allah her şeye kadirdir.

110. Namazı kılın, zekatı verin, önceden kendiniz için yaptığınız her iyiliği Allah'ın katında bulacaksınız. Şüphesiz Allah, yapmakta olduklarınızı noksansız görür.

111. (Ehl-i kitap:) Yahudiler yahut hristiyanlar hariç hiç kimse cennete giremeyecek, dediler. Bu onların kuruntusudur. Sen de onlara: Eğer sahiden doğru söylüyorsanız delilinizi getirin, de.

112. Bilakis, kim muhsin olarak yüzünü Allah'a döndürürse (Allah'a hakkıyla kulluk ederse) onun ecri Rabbi katındadır. Öyleleri için ne bir korku vardır, ne de üzüntü çekerler.

113. Hepsi de kitabı (Tevrat ve İncil'i) okumakta oldukları halde Yahudiler: Hristiyanlar doğru yolda değillerdir, dediler. Hristiyanlar da: Yahudiler doğru yolda değillerdir, dediler. Kitabı bilmeyenler de birbirleri hakkında tıpkı onların söylediklerini söylediler. Allah, ihtilafa düştükleri hususlarda kıyamet günü onlar hakkında hükmünü verecektir.

114. Allah'ın mescidlerinde O'nun adının anılmasına engel olan ve onların harap olmasına çalışandan daha zalim kim vardır! Aslında bunların oralara ancak korkarak girmeleri gerekir. (Başka türlü girmeye hakları yoktur.) Bunlar için dünyada rezillik, ahirette de büyük azap vardır.

115. Doğu da Allah'ındır batı da. Nereye dönerseniz Allah'ın yüzü (zatı) oradadır. Şüphesiz Allah'(ın rahmeti ve nimeti) geniştir, O her şeyi bilendir.

116. "Allah çocuk edindi" dediler. Haşa! O, bundan münezzehtir. Göklerde ve yerde olanların hepsi O'nundur, hepsi O'na boyun eğmiştir.

117. (O), göklerin ve yerin eşsiz yaratıcısıdır. Bir şeyi dilediğinde ona sadece "Ol!" der, o da hemen olur.

118. Bilmeyenler dediler ki: Allah bizimle konuşmalı ya da bize bir ayet (mucize) gelmeli değil miydi? Onlardan öncekiler de işte tıpkı onların dediklerini demişlerdi. Kalpleri (akılları) nasıl da birbirine benzedi? Gerçekleri iyice bilmek isteyenlere ayetleri apaçık gösterdik.

119. Doğrusu biz seni Hak (Kur'an) ile müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderdik. Sen cehenmemliklerden sorumlu değilsin.

120. Dinlerine uymadıkça yahudiler de hristiyanlar da asla senden razı olmayacaklardır. De ki: Doğru yol, ancak Allah'ın yoludur. Sana gelen ilimden sonra onların arzularına uyacak olursan, andolsun ki, Allah'tan sana ne bir dost ne de bir yardımcı vardır.

121. Kendilerine kitap verdiğimiz kimseler (den bazısı) onu, hakkını gözeterek okurlar. Çünkü onlar, ona iman ederler. Onu inkar edenlere gelince, işte gerçekten zarara uğrayanlar onlardır.

122. Ey İsrailoğulları! Size verdiğim nimetimi ve sizi (bir zamanlar) cümle aleme üstün kılmış olduğumu hatırlayın.

123. Ve bir günden sakının ki, o günde hiç kimse başkası namına bir şey ödeyemez, kimseden fidye kabul edilmez, hiç kimseye şefaet fayda vermez. Onlar hiçbir yardım da görmezler.

124. Bir zamanlar Rabbi İbrahim'i bir takım kelimelerle sınamış, onları tam olarak yerine getirince: Ben seni insanlara önder yapacağım, demişti.

"Soyumdan da (önderler yap, ya Rabbi!)" dedi. Allah: Ahdim zalimlere ermez (onlar için söz vermem) buyurdu.

125. Biz, Beyt'i (Kabe'yi) insanlara toplanma mahalli ve güvenli bir yer kıldık. Siz de İbrahim'in makamından bir namaz yeri edinin (orada namaz kılın). İbrahim ve İsmail'e: Tavaf edenler, ibadete kapananlar, rüku ve secde edenler için Evim'i temiz tutun, diye emretmiştik.

126. İbrahim de demişti ki: Ey Rabbim! Burayı emin bir şehir yap, halkından Allah'a ve ahiret gününe inananları çeşitli meyvelerle besle. Allah buyurdu ki: Kim inkar ederse onu az bir süre faydalandırır, sonra onu cehennem azabına sürüklerim. Ne kötü varılacak yerdir orası!

127. Bir zamanlar İbrahim, İsmail ile beraber Beytullah'ın temellerini yükseltiyor (şöyle diyorlardı:) Ey Rabbimiz! Bizden bunu kabul buyur; şüphesiz sen işitensin, bilensin.

128. Ey Rabbimiz! Bizi sana boyun eğenlerden kıl, neslimizden de sana itaat eden bir ümmet çıkar, bize ibadet usullerimizi göster, tevbemizi kabul et; zira, tevbeleri çokça kabul eden, çok merhametli olan ancak sensin.

129. Ey Rabbimiz! Onlara, içlerinden senin ayetlerini kendilerine okuyacak, onlara kitap ve hikmeti öğretecek, onları temizleyecek bir peygamber gönder. Çünkü üstün gelen, her şeyi yerli yerince yapan yalnız sensin.

130. İbrahim'in dininden kendini bilmezlerden başka kim yüz çevirir? Andolsun ki, biz onu dünyada (elçi) seçtik, şüphesiz o ahirette de iyilerdendir.

131. Çünkü Rabbi ona: Müslüman ol, demiş, o da: Alemlerin Rabbine boyun eğdim, demişti.

132. Bunu İbrahim de kendi oğullarına vasiyet etti, Yakub da: Oğullarım! Allah sizin için bu dini (İslam'ı) seçti. O halde sadece müslümanlar olarak ölünüz (dedi).

133. Yoksa Ya'kub'a ölüm geldiği zaman siz orada mı idiniz? O zaman (Ya'kub) oğullarına: Benden sonra kime kulluk edeceksiniz? demişti. Onlar: Senin ve ataların İbrahim, İsmail ve İshak'ın ilahı olan tek Allah'a kulluk edeceğiz; biz ancak O'na teslim olmuşuzdur, dediler.

134. Onlar bir ümmetti, gelip geçti. Onların kazandıkları kendilerinin, sizin kazandıklarınız sizindir. Siz onların yaptıklarından sorguya çekilmezsiniz.

135. (Yahudiler ve hristiyanlar müslümanlara:) Yahudi ya da hristiyan olun ki, doğru yolu bulasınız, dediler. De ki: Hayır! Biz, hanif olan İbrahim'in dinine uyarız. O, müşriklerden değildi.

136. "Biz, Allah'a ve bize indirilene; İbrahim, İsmail, İshak, Ya'kub ve esbata indirilene, Musa ve İsa'ya verilenlerle Rableri tarafından diğer peygamberlere verilenlere, onlardan hiçbirisi arasında fark gözetmeksizin inandık ve biz sadece Allah'a teslim olduk" deyin.

137. Eğer onlar da sizin inandığınız gibi inanırlarsa doğru yolu bulmuş olurlar; dönerlerse mutlaka anlaşmazlık içine düşmüş olurlar. Onlara karşı Allah sana yeter. O işitendir, bilendir.

138. Allah'ın (verdiği) rengiyle boyandık. Allah'tan daha güzel rengi kim verebilir? Biz ancak O'na kulluk ederiz (deyin).

139. De ki: Allah bizim de Rabbimiz, sizin de Rabbiniz olduğu halde, O'nun hakkında bizimle tartışmaya mı girişiyorsunuz? Bizim yaptıklarımız bize, sizin yaptıklarınız da size aittir. Biz O'na gönülden bağlananlarız.

140. Yoksa siz, İbrahim, İsmail, İshak, Ya'kub ve esbatın yahudi, yahut hristiyan olduklarını mı söylüyorsunuz? De ki: Siz mi daha iyi bilirsiniz, yoksa Allah mı? Allah tarafından kendisine (bildirilmiş) bir şahitliği gizleyenden daha zalim kim olabilir? Allah yaptıklarınızdan gafil değildir.

141. Onlar bir ümmetti; gelip geçti. Onların kazandıkları kendilerine, sizin kazandıklarınız da size aittir. Siz onların yaptıklarından sorguya çekilmezsiniz.

142. İnsanlardan bir kısım beyinsizler: Yönelmekte oldukları kiblelerinden onları çeviren nedir? diyecekler. De ki: Doğu da batı da Allah'ındır. O dilediğini doğru yola iletir.

143. İşte böylece sizin insanlığa şahitler olmanız, Resul'ün de size şahit olması için sizi mutedil bir millet kıldık. Senin (arzulayıp da şu anda) yönelmediğin kibleyi (Kabe'yi) biz ancak Peygamber'e uyanı, ökçeleri üzerinde geri dönenenden ayırdetmemiz için kible yaptık. Bu, Allah'ın hidayet

verdiği kimselerden başkasına elbette ağır gelir. Allah sizin imanınızı asla zayi edecek değildir. Zira Allah insanlara karşı şefkatli ve merhametlidir. *

144. (Ey Muhammed!) Biz senin yüzünün göğe doğru çevrilmekte olduğunu (yücelerden haber beklediğini) görüyoruz. İşte şimdi, seni memnun olacağın bir kıbleye döndürüyoruz. Artık yüzünü Mescid-i Haram tarafına çevir. (Ey müslümanlar!) Siz de nerede olursanız olun, (namazda) yüzlerinizi o tarafa çevirin. Şüphesiz yok ki, ehl-i kitap, onun Rablerinden gelen gerçek olduğunu çok iyi bilirler. Allah onların yapmakta olduklarından habersiz değildir.

145. Yemin olsun ki (habibim !) sen ehl-i kitaba her türlü ayeti (mucizeyi) getirsen yine de onlar senin kiblene dönmezler. Sen de onların kiblesine dönecek değilsin. Onlar da birbirlerinin kiblesine dönmezler. Sana gelen ilimden sonra eğer onların arzularına uyacak olursan, işte o zaman sen hakkı çiğneyenlerden olursun.

146. Kendilerine kitap verdiklerimiz onu (o kitaptaki peygamberi), öz oğullarını tanıdıkları gibi tanırlar. Buna rağmen onlardan bir gurup bile bile gerçeği gizler.

147. Gerçek olan, Rabbinden gelendir. O halde kuşkulananlardan olma!

148. Herkesin yöneldiği bir kiblesi vardır. (Ey müminler!) Siz hayır işlerinde yarışın. Nerede olursanız olun sonunda Allah hepinizi bir araya getirir. Şüphesiz Allah her şeye kadirdir.

149. Nereden yola çıkarsan çık (namazda) yüzünü Mescid-i Haram tarafına çevir. Bu emir Rabbinden sana gelen gerçektir. (Biliniz ki) Allah yaptıklarınızdan habersiz değildir.

150. (Evet Resulüm !) Nereden yola çıkarsan çık (namazda) yüzünü Mescid-i Haram'a doğru çevir. Nerede olursanız olunuz, yüzünüzü o yana çevirin ki, aralarından haksızlık edenler (kuru inatçılar) müstesna, insanların aleyhinizde (kullanabilecekleri) bir delili bulunmasın. Sakın onlardan korkmayın! Yalnız benden korkun. Böylece size olan nimetimi tamamlayayım da doğru yolu bulasınız.

151. Nitekim kendi içinizden size ayetlerimizi okuyan, sizi kötülüklerden arındıran, size Kitab'ı ve hikmeti talim edip bilmediklerinizi size öğreten bir Resul gönderdik.

152. Öyle ise siz beni (ibadetle) anın ki ben de sizi anayım. Bana şükredin; sakın bana nankörlük etmeyin!

153. Ey iman edenler! Sabır ve namaz ile Allah'tan yardım isteyin. Çünkü Allah muhakkak sabredenlerle beraberdir.

154. Allah yolunda öldürülenlere "ölüler"" demeyin. Bilakis onlar diridirler, lakin siz anlayamazsınız.

155. Andolsun ki sizi biraz korku ve açlık; mallardan, canlardan ve ürünlerden biraz azaltma (fakirlik) ile deneriz. (Ey Peygamber!) Sabredenleri müjdele !

156. O sabredenler, kendilerine bir bela geldiği zaman: Biz Allah'ın kullarıyız ve biz O'na döneceğiz, derler.

157. İşte Rablerinden bağışlamalar ve rahmet hep onlarıdır. Ve doğru yolu bulanlar da onlardır.

158. Şüphe yok ki, Safa ile Merve Allah'ın koyduğu nişanlardandır. Her kim Beytullah'ı ziyaret eder veya umre yaparsa onları tavaf etmesinde kendisine bir günah yoktur. Her kim gönüllü olarak bir iyilik yaparsa şüphesiz Allah kabul eder ve (yapılanı) hakkıyla bilir.

159. İndirdiğimiz açık delilleri ve kitapta insanlara apaçık gösterdiğimiz hidayet yolunu gizleyenlere hem Allah hem de bütün lanet ediciler lanet eder.

160. Ancak tevbe edip durumlarını düzeltenler ve gerçeği açıkça ortaya koyanlar başkadır. Zira ben onların tevbelerini kabul ederim. Ben tevbeyi çokça kabul eden ve çokça esirgeyenim.

161. (Ayetlerimizi) inkar etmiş ve kafir olarak ölmüşlere gelince, işte Allah'ın, meleklerin ve tüm insanların laneti onların üzerinedir.

162. Onlar ebediyen lanet içinde kalırlar. Artık ne azapları hafifletilir ne de onların yüzlerine bakılır.

163. İlahınız bir tek Allah'tır. O'ndan başka ilah yoktur. O, rahmandır, rahimdir.

164. Şüphesiz göklerin ve yerin yaratılmasında, gece ile gündüzün birbiri peşinden gelmesinde, insanlara fayda veren şeylerle yüklü olarak denizde yüzüp giden gemilerde, Allah'ın gökten indirip de ölü haldeki toprağı canlandırdığı suda, yeryüzünde her çeşit canlıyı yaymasında, rüzgarları ve yer ile gök arasında emre hazır bekleyen bulutları yönlendirmesinde düşünen bir toplum için (Allah'ın varlığını ve birliğini isbatlayan) birçok deliller vardır.

165. İnsanlardan bazıları Allah'tan başkasını Allah'a denk tanrılar edinir de onları Allah'ı sever gibi severler. İman edenlerin Allah'a olan sevgileri ise (onlarınkinden) çok daha fazladır. Keşke zalimler azabı gördükleri zaman (anlayacakları gibi) bütün kuvvetin Allah'a ait olduğunu ve Allah'ın azabının çok şiddetli olduğunu önceden anlayabilselerdi.

166. İşte o zaman (görecekler ki) kendilerine uyulup arkalarından gidilenler, uyanlardan hızla uzaklaşırlar ve (o anda her iki taraf da) azabı görmüş, nihayet aralarındaki bağlar kopup parçalanmıştır.

167. (Kötülere) uyanlar şöyle derler: Ah, keşke bir daha dünyaya geri gitmemiz mümkün olsaydı da, şimdi onların bizden uzaklaştıkları gibi biz de onlardan uzaklaşsaydık! Böylece Allah onlara, işlerini, pişmanlık ve üzüntü kaynağı olarak gösterir ve onlar artık ateşten çıkamazlar.

168. Ey insanlar! Yeryüzünde bulunanların helal ve temiz olanlarından yeyin, şeytanın peşine düşmeyin; zira şeytan sizin açık bir düşmanınızdır.

169. O size ancak kötülüğü, çirkini ve Allah hakkında bilmediğiniz şeyleri söylemenizi emreder.

170. Onlara (müşriklere): Allah'ın indirdiğine uyun, denildiği zaman onlar, "Hayır! Biz atalarımızı üzerinde bulduğumuz yola uyarız" dediler. Ya ataları bir şey anlamamış, doğruyu da bulamamış idiyseler?

171. (Hidayet çağrısına kulak vermeyen) kafirlerin durumu, sadece çobanın bağırp çağırmasını işiten hayvanların durumuna benzer. Çünkü onlar sağır, dilsizler ve körlerdir. Bu sebeple düşünmezler.

172. Ey iman edenler! Size verdiğimiz rızıkların temiz olanlarından yeyin, eğer siz yalnız Allah'a kulluk ediyorsanız O'na şükredin.

173. Allah size ancak ölüyü (leşi), kanı, domuz etini ve Allah'tan başkası adına kesileni haram kıldı. Her kim bunlardan yemeye mecbur kalırsa, başkasının hakkına saldırmadan ve haddi aşmadan bir miktar yemesinde günah yoktur. Şüphe yok ki Allah çokça bağışlayan çokça esirgeyendir.

174. Allah'ın indirdiği kitaptan bir şeyi (ahir zaman Peygamberinin vasıflarını) gizleyip onu az bir paha ile değişenler yok mu, işte onların yeyip de karınlarına doldurdukları, ateşten başka bir şey değildir. Kıyamet günü Allah ne kendileriyle konuşur ve ne de onları temize çıkarır. Orada onlar için can yakıcı bir azap vardır.

175. Onlar doğru yol karşılığında sapıklığı, mağfirete bedel olarak da azabı satın almış kimselerdir. Onlar ateşe karşı ne kadar dayanıklıdırlar!

176. O azabın sebebi, Allah'ın, kitabı hak olarak indirmiş olmasıdır. (Buna rağmen farklı yorum yapıp) kitapta ayrılığa düşenler, elbette derin bir anlaşmazlığın içine düşmüşlerdir.

177. İyilik, yüzlerinizi doğu ve batı tarafına çevirmeniz değildir. Asıl iyilik, o kimsenin yaptığıdır ki, Allah'a, ahiret gününe, meleklerle, kitaplara, peygamberlere inanır. (Allah'ın rızasını gözeterek) yakınlarla, yetimlere, yoksullara, yolda kalmışlara, dilenenlere ve kölelere sevdiği maldan harcar, namaz kılar, zekat verir. Antlaşma yaptığı zaman sözlerini yerine getirir. Sıkıntı, hastalık ve savaş zamanlarında sabreder. İşte doğru olanlar, bu vasıfları taşıyanlardır. Müttakiler ancak onlardır!

178. Ey iman edenler! Öldürülenler hakkında size kısas farz kılındı. Hüre hür, köleye köle, kadına kadın (öldürülür). Ancak her kimin cezası, kardeşi (öldürülenin velisi) tarafından bir miktar bağışlanırsa artık (tarafklar) hakkaniyete uymalı ve (öldüren) ona (gereken diyeti) güzellikle ödemelidir. Bu söylenenler, Rabbinizden bir hafifletme ve rahmettir. Her kim bundan sonra haddi aşarsa muhakkak onun için elem verici bir azap vardır.

179. Ey akıl sahipleri! Kısasta sizin için hayat vardır. Umulur ki suç işlemekten sakınırsınız.

180. Birinize ölüm geldiği zaman, eğer bir hayır bırakacaksa anaya, babaya, yakınlarla uygun bir biçimde vasiyet etmek Allah'tan korkanlar üzerine bir borçtur.

181. Her kim bunu işittikten ve kabullendikten sonra vasiyeti değiştirirse, günahı onu değiştirenleredir. Şüphesiz Allah (her şeyi) işitir ve (her şeyi) bilir.

182. Her kim, vasiyet edenin haksızlığa yahut günaha meyletmesinden endişe eder de (alakalıların) aralarını bulursa kendisine günah yoktur. Şüphesiz Allah çok bağışlayan hem de esirgeyendir.

183. Ey iman edenler! Oruç sizden önce gelip geçmiş ümmetlere farz kılındığı gibi size de farz kılındı. Umulur ki korunursunuz.

184. Sayılı günlerde olmak üzere (oruç size farz kılındı). Sizden her kim hasta yahut yolcu olursa (tutamadığı günler kadar) diğer günlerde kaza eder. (İhtiyarlık veya şifa umudu kalmamış hastalık gibi devamlı mazereti olup da) oruç tutmaya güçleri yetmeyenlere bir fakir doyumu kadar fidye gerekir. Bununla beraber kim gönüllü olarak hayır yaparsa, bu kendisi için daha iyidir. Eğer bilerseniz (güçlüğüne rağmen) oruç tutmanız sizin için daha hayırlıdır.

185. Ramazan ayı, insanlara yol gösterici, doğrunun ve doğruyu eğriden ayırmanın açık delilleri olarak Kur'an'ın indirildiği aydır. Öyle ise sizden ramazan ayını idrak edenler onda oruç tutsun. Kim o anda hasta veya yolcu olursa (tutamadığı günler sayısınca) başka günlerde kaza etsin. Allah sizin için kolaylık ister, zorluk istemez. Bütün bunlar, sayıyı tamamlamanız ve size doğru yolu göstermesine karşılık, Allah'ı tazim etmeniz, şükretmeniz içindir.

186. Kullarım sana, beni sorduğunda (söyle onlara): Ben çok yakınım. Bana dua ettiği vakit dua edenin dileğine karşılık veririm. O halde (kullarım da) benim davetime uysunlar ve bana inansınlar ki doğru yolu bulalar.

187. Oruç gecesinde kadınlarınıza yaklaşmak size helal kılındı. Onlar sizin için birer elbise, siz de onlar için birer elbisesiniz. Allah sizin kendinize kötülük ettiğinizi bildi ve tevbenizi kabul edip sizi bağışladı. Artık (ramazan

gecelerinde) onlara yaklaşın ve Allah'ın sizin için takdir ettiklerini isteyin. Sabahın beyaz ipliği (aydınlığı), siyah ipliğinden (karanlığından) ayırt edilinceye kadar yeyin, için, sonra akşama kadar orucu tamamlayın. Mescitlerde ibadete çekilmiş olduğunuz zamanlarda kadınlarla birleşmeyin. Bunlar Allah'ın koyduğu sınırlardır. Sakın bu sınırlara yaklaşmayın. İşte böylece Allah ayetlerini insanlara açıklar. Umulur ki korunurlar.

188. Mallarınızı aranızda haksız sebeplerle yemeyin. Kendiniz bilip dururken, insanların mallarından bir kısmını haram yollardan yemeniz için o malları hakimlere (idarecilere veya mahkeme hakimlerine) vermeyin.

189. Sana, hilal şeklinde yeni doğan ayları sorarlar. De ki: Onlar, insanlar ve özellikle hac için vakit ölçüleridir. İyi davranış, asla evlere arkalarından gelip girmeniz değildir. Lakin iyi davranış, korunan (ve ölçülü giden) kimsenin davranışdır. Evlere kapılarından girin, Allah'tan korkun, umulur ki kurtuluşa erersiniz.

190. Size karşı savaş açanlara, siz de Allah yolunda savaş açın. Sakın aşırı gitmeyin, çünkü Allah aşırıları sevmez.

191. Onları (size karşı savaşanları) yakaladığınız yerde öldürün. Sizi çıkardıkları yerden siz de onları çıkarın. Fitne, adam öldürmekten daha kötüdür. Mescid-i Haram'da onlar sizinle savaşmadıkça, siz de onlarla savaşmayın. Eğer onlar size karşı savaş açarlarsa siz de onları öldürün. İşte kafirlerin cezası böyledir.

192. Eğer onlar (savaştan) vazgeçerlerse, (şunu iyi bilin ki) Allah gafur ve rahimdir.

193. Fitne tamamen yok edilinceye ve din (kulluk) de yalnız Allah için oluncaya kadar onlarla savaşın. Şayet vazgeçerlerse zalimlerden başkasına düşmanlık ve saldırı yoktur.

194. Haram ay haram aya karşılıktır. Hürmetler (dokunulmazlıklar) karşılıklıdır. Kim size saldırırsa siz de ona misilleme olacak kadar saldırın. Allah'tan korkun ve bilin ki Allah müttakilerle beraberdir.

195. Allah yolunda harcayın. Kendi ellerinizle kendinizi tehlikeye atmayın. Her türlü hareketinizde dürüst davranın. Çünkü Allah dürüstleri sever.

196. Haccı ve umreyi Allah için tam yapın. Eğer (bunlardan) alıkonursanız kolayınıza gelen kurbanı gönderin. Kurban, yerine varıncaya kadar başlarınızı tıraş etmeyin. Sizden her kim hasta olursa yahut başından bir rahatsızlığı varsa, oruç veya sadaka veya kurban olmak üzere fidye gerekir. (Hac yolculuğu için) emin olduğunuz vakit kim hac günlerine kadar umre ile faydalanmak isterse, kolayına gelen bir kurban kesmek gerekir. Kurban kesmeyen kimse hac günlerinde üç, memleketine döndüğü zaman yedi olmak üzere oruç tutar ki, hepsi tam on gündür. Bu söylenenler, ailesi Mescid-i Haram civarında oturmayanlar içindir. Allah'tan korkun. Biliniz ki Allah'ın vereceği ceza ağırdır.

197. Hac, bilinen aylardadır. Kim o aylarda hacca niyet ederse (ihramını giyerse), hac esnasında kadına yaklaşmak, günah sayılan davranışlara yönelmek, kavga etmek yoktur. Ne hayır işlerseniz Allah onu bilir. (Ey müminler! Ahiret için) azık edinin. Bilin ki azığın en hayırlısı takvadır. Ey akıl sahipleri! Benden (emirlerime muhalefetten) sakının.

198. (Hac mevsiminde ticaret yaparak) Rabbinizden gelecek bir lütfu (kazancı) aramanızda size herhangi bir günah yoktur. Arafat'tan ayrılıp akın ettiğinizde Meş'ar-i Haram'da Allah'ı zikredin ve O'nu size gösterdiği şekilde anın. Şüphesiz siz daha önce yanlış gidenlerden idiniz.

199. Sonra insanların (sel gibi) aktığı yerden siz de akın. Allah'tan mağfiret isteyin. Çünkü Allah affedici ve esirgeyicidir.

200. Hac ibadetlerinizi bitirince, babalarınızı andığınız gibi, hatta ondan daha kuvvetli bir şekilde Allah'ı anın. İnsanlardan öyleleri var ki: Ey Rabbimiz! Bize dünyada ver, derler. Böyle kimselerin ahiretten hiç nasibi yoktur.

201. Onlardan bir kısmı da: Ey Rabbimiz! Bize dünyada da iyilik ver, ahirette de iyilik ver. Bizi cehennem azabından koru! derler.

202. İşte onlar için, kazandıklarından büyük bir nasip vardır. (Şüphesiz) Allah'ın hesabı çok süratlidir.

203. Sayılı günlerde (eyyam-ı teşrikte telbiye ve tekbir getirerek) Allah'ı anın. Kim iki gün içinde acele edip (Mina'dan Mekke'ye) dönmek isterse, ona günah yoktur. Bunlar gûnahtan sakınanlar içindir. Allah'tan korkun ve bilin ki hepiniz O'nun huzurunda toplanacaksınız.

204. İnsanlardan öyleleri vardır ki, dünya hayatı hakkında söyledikleri senin hoşuna gider. Hatta böylesi kalbinde olana (samimi olduğuna) Allah'ı şahit tutar. Halbuki o, hasımların en yamanıdır.

205. O, dönüp gitti mi (yahut bir iş başına geçti mi) yeryüzünde ortalığı fesada vermek, ekinleri tahrip edip nesilleri bozmak için çalışır. Allah bozgunculuğu sevmez.

206. Böylesine "Allah'tan kork!" denilince benlik ve gurur kendisini günaha sevkeder. (Ceza ve azap olarak) ona cehennem yeter. O ne kötü yerdir!

207. İnsanlardan öyleleri de var ki, Allah'ın rızasını almak için kendini ve malını feda eder. Allah da kullarına şefkatlidir.

208. Ey iman edenler! Hep birden barışa girin. Sakın şeytanın peşinden gitmeyin. Çünkü o, apaçık düşmanınızdır.

209. Size (Kur'an ve Sünnet gibi) apaçık deliller geldikten sonra, eğer barıştan saparsanız, şunu iyi bilin ki Allah azizdir, hakimdir.

210. Onlar, ille de buluttan gölgeler içinde Allah'ın ve meleklerinin gelmesini mi beklerler Halbuki iş bitirilmiştir. (Allah nizamı artık değişmez.) Bütün işler yalnızca Allah'a döndürülür.

211. İsrailoğullarına sor ki kendilerine nice apaçık mucizeler verdik. Kim mucizeler kendisine geldikten sonra Allah'ın nimetini (ayetlerini) değiştirirse bilsin ki Allah'ın azabı şiddetlidir.

212. Kafir olanlar için dünya hayatı cazip kılındı. (Bu yüzden) onlar, iman edenler ile alay ederler. Oysa ki, (iman edip) inkardan sakınanlar kıyamet gününde onların üstündedir. Allah dilediğine hesapsız rızık verir.

213. İnsanlar bir tek ümmet idi. Sonra Allah, müjdeleyici ve uyarıcı olarak peygamberleri gönderdi. İnsanlar arasında, anlaşmazlığa düştükleri hususlarda hüküm vermeleri için, onlarla beraber hak yolu gösteren kitapları da gönderdi. Ancak kendilerine kitap verilenler, apaçık deliller

geldikten sonra, aralarındaki kıskançlıktan ötürü dinde anlaşmazlığa düştüler. Bunun üzerine Allah iman edenlere, üzerinde ihtilafa düştükleri gerçeği izniyle gösterdi. Allah dilediğini doğru yola iletir.

214. (Ey müminler!) Yoksa siz, sizden önce gelip geçenlerin başına gelenler size de gelmeden cennete gireceğinizi mi sandınız? Yoksulluk ve sıkıntı onlara öylesine dokunmuş ve öyle sarsılmışlardı ki, nihayet Peygamber ve beraberindeki müminler: Allah'ın yardımı ne zaman! dediler. Bilesiniz ki Allah'ın yardımı yakındır.

215. Sana (Allah yolunda) ne harcayacaklarını soruyorlar. De ki: Maldan harcadığınız şey, ebeveyn, yakınlar, yetimler, fakirler ve yolcular için olmalıdır. Şüphesiz Allah yapacağınız her hayrı bilir.

216. Hoşunuza gitmediği halde savaş size farz kılındı. Sizin için daha hayırlı olduğu halde bir şeyi sevmemeniz mümkündür. Sizin için daha kötü olduğu halde bir şeyi sevmeniz de mümkündür. Allah bilir, siz bilmezsiniz.

*
—

217. Sana haram ayı, yani onda savaşmayı soruyorlar. De ki: O ayda savaşmak büyük bir günahdır. (İnsanları) Allah yolundan çevirmek, Allah'ı inkar etmek, Mes-cid-i Haram'ın ziyaretine mani olmak ve halkını oradan çıkarmak ise Allah katında daha büyük günahdır. Fitne de adam öldürmekten daha büyük bir günahdır. Onlar eğer güçleri yeterse, sizi dininizden döndürünceye kadar size karşı savaşa devam ederler. Sizden kim, dininden döner ve kafir olarak ölürse, onların yaptıkları işler dünyada da ahirette de boşa gider. Onlar cehennemlikler ve orada devamlı kalırlar. *

218. İman edenler ve hicret edip Allah yolunda cihad edenler var ya, işte bunlar, Allah'ın rahmetini umabilirler. Allah, gafur ve rahimdir.

219. Sana, şarap ve kumar hakkında soru sorarlar. De ki: Her ikisinde de büyük bir günah ve insanlar için bir takım faydalar vardır. Ancak her ikisinin de günahı faydasından daha büyüktür. Yine sana iyilik yolunda ne harcayacaklarını sorarlar. "İhtiyaç fazlasını" de. Allah size ayetleri böyle açıklar ki düşünesiniz.

220. Dünya ve ahiret hakkında (lehinize olan davranışları düşünün ve ona göre hareket edin). Sana yetimler hakkında soruyorlar. De ki: Onları iyi yetiştirmek (yüz üstü bırakmaktan) daha hayırlıdır. Eğer onlarla birlikte yaşarsanız, (unutmayın ki) onlar sizin kardeşlerinizdir. Allah, işleri bozanla düzeltene bilir. Eğer Allah dileseydi, sizi de zahmet ve meşakkate sokardı. Çünkü Allah güçlüdür, hakimdir.

221. İman etmedikçe putperest kadınlarla evlenmeyin. Beğenseniz bile, putperest bir kadından, imanlı bir cariye kesinlikle daha iyidir. İman etmedikçe putperest erkekleri de (kızlarınızla) evlendirmeyin. Beğenseniz bile, putperest bir kişiden inanmış bir köle kesinlikle daha iyidir. Onlar (müşrikler) cehenneme çağırır. Allah ise, izni (ve yardımı) ile cennete ve mağfirete çağırır. Allah, düşünüp anlasınlar diye ayetlerini insanlara açıklar.

222. Sana kadınların ay halini sorarlar. De ki: O, bir rahatsızlıktır. Bu sebeple ay halinde olan kadınlardan uzak durun. Temizleninceye kadar onlara yaklaşmayın. Temizlendikleri vakit, Allah'ın size emrettiği yerden onlara yaklaşın. Şunu iyi bilin ki, Allah tevbe edenleri de sever, temizlenenleri de sever.

223. Kadınlarınız sizin için bir tarladır. Tarlanıza nasıl derseniz öyle varın. Kendiniz için önceden (uygun davranışlarla) hazırlık yapın. Allah'tan korkun, biliniz ki siz O'na kavuşacaksınız. (Ya Muhammed!) müminleri müjdele!

224. Yeminlerinizden dolayı Allah'ı (O'nun adını), iyilik etmenize, O'ndan sakınmanıza ve insanların arasını düzeltmenize engel kılmayın. Allah iştir ve bilir.

225. Allah sizi kasıtsız yeminlerinizden sorumlu tutmaz. Lakin kasıtlı yaptığınız yeminlerinizden dolayı sizi sorumlu tutar. Allah gafurdur, halimdir.

226. Kadınlara yaklaşmamaya yemin edenler dört ay beklerler. Eğer (bu müddet içinde) kadınlara dönerlerse, şüphesiz Allah çokça bağışlayan ve esirgeyendir.

227. Eğer (müddeti içinde dönmeyip kadınlarını) boşamaya karar verirlerse (ayrılırlar). Biliniz ki, Allah işitir ve bilir.

228. Boşanmış kadınlar, kendi başlarına (evlenmeden) üç ay hali (hayız veya temizlik müddeti) beklerler. Eğer onlar Allah'a ve ahiret gününe gerçekten inanmışlarsa, rahimlerinde Allah'ın yarattığını gizlemeleri kendilerine helal olmaz. Eğer kocalar barışmak isterlerse, bu durumda boşadıkları kadınları geri almaya daha fazla hak sahibidirler. Erkeklerin kadınlar üzerindeki hakları gibi, kadınların da erkekler üzerinde belli hakları vardır. Ancak erkekler, kadınlara göre bir derece üstünlüğe sahiptirler. Allah azizdir, hakimdir.

229. Boşama iki defadır. Bundan sonrası ya iyilikle tutmak ya da güzelliikle salıvermektir. Kadınlara verdiklerinizden (boşanma esnasında) bir şey almanız size helal olmaz. Ancak erkek ve kadın Allah'ın sınırlarında kalıp evlilik haklarını tam tatbik edememekten korkarlarsa bu durum müstesna. (Ey müminler!) Siz de karı ile kocanın, Allah'ın sınırlarını, hakkıyla muhafaza etmelerinden kuşkuya düşerseniz, kadının (erkeğe) fidyeye vermesinde her iki taraf için de sakınca yoktur. Bu söylenenler Allah'ın koyduğu sınırlardır. Sakın onları aşmayın. Kim Allah'ın sınırlarını aşarsa işte onlar zalimlerdir.

230. Eğer erkek kadını (üçüncü defa) boşarsa, ondan sonra kadın bir başka erkekle evlenmedikçe onu alması kendisine helal olmaz. Eğer bu kişi de onu boşarsa, (her iki taraf da) Allah'ın sınırlarını muhafaza edeceklerine inandıkları takdirde, yeniden evlenmelerinde beis yoktur. Bunlar Allah'ın sınırlarıdır. Allah bunları bilmek, öğrenmek isteyenler için açıklar.

231. Kadınları boşadığınız ve onlar da bekleme müddetlerini bitirdikleri vakit ya onları iyilikle tutun yahut iyilikle bırakın. Fakat haksızlık ederek ve zarar vermek için onları nikah altında tutmayın. Kim bunu yaparsa muhakkak kendine kötülük etmiş olur. Allah'ın ayetlerini eğlenceye almayın. Allah'ın sizin üzerinizdeki nimetini, (size verdiği hidayeti), size

öğüt vermek üzere indirdiği Kitab'ı ve hikmeti hatırlayın. Allah'tan korkun. Bilesiniz ki Allah, her şeyi bilir.

232. Kadınları boşadığınız ve onlar da bekleme müddetlerini bitirdikleri vakit, aralarında iyilikle anlaştıkları takdirde, onların (eski) kocalarıyla evlenmelerine engel olmayın. İşte bununla içinizden Allah'a ve ahiret gününe inanan kimselere öğüt verilmektedir. Bu öğüdü tutmanız kendiniz için en iyisi ve en temizidir. Allah bilir, siz bilmezsiniz.

233. Emzirmeyi tamamlatmak isteyen (baba) için, anneler çocuklarını iki tam yıl emzirirler. Onların örfü uygun olarak beslenmesi ve giyimi baba tarafına aittir. Bir insan ancak gücü yettiğinden sorumlu tutulur. Hiçbir anne, çocuğu sebebiyle, hiçbir baba da çocuğu yüzünden zarara uğratılmamalıdır. Onun benzeri (nafaka temini) varis üzerine de gerekir. Eğer ana ve baba birbiriyle görüşerek ve karşılıklı anlaşarak çocuğu memeden kesmek isterlerse, kendilerine günah yoktur. Çocuklarınızı (süt anne tutup) emzirtmek istediğiniz takdirde, süt anneye vermekte olduğunuzu iyilikle teslim etmeniz şartıyla, üzerinize günah yoktur. Allah'tan korkun. Bilin ki Allah, yapmakta olduklarınızı görür.

234. Sizden ölenlerin, geride bıraktıkları eşleri, kendi başlarına (evlenmeden) dört ay on gün beklerler. Bekleme müddetlerini bitirdikleri vakit, kendileri hakkında yaptıkları meşru işlerde size bir günah yoktur. Allah yapmakta olduklarınızı bilir.

235. (İddet beklemekte olan) kadınlarla evlenme hususundaki düşüncelerinizi üstü kapalı biçimde anlatmanızda veya onu içinizde gizli tutmanızda size günah yoktur. Allah bilir ki siz onları anacaksınız. Lakin, meşru sözler söylemeniz müstesna, sakın onlara gizlice buluşma sözü vermeyin. Farz olan bekleme müddeti dolmadan, nikah kıymaya kalkışmayın. Bilin ki Allah, gönlünüzdekileri bilir. Bu sebeple Allah'tan sakının. Şunu iyi bilin ki Allah gafurdur, halimdir.

236. Nikahtan sonra henüz dokunmadan veya onlar için belli bir mehir tayin etmeden kadınları boşarsanız bunda size mehir zorunluğu yoktur. Bu durumda onlara müt'a (hediye cinsinden bir şeyler) verin. Zengin olan

durumuna göre, fakir de durumuna göre vermelidir. Münasip bir müt'a vermek iyiler için bir borçtur.

237. Kendilerine mehir tayin ederek evlendiğiniz kadınları, temas etmeden boşarsanız, tayin ettiğiniz mehrin yarısı onların hakkıdır. Ancak kadınların vazgeçmesi veya nikah bağı elinde bulunanın (velinin) vazgeçmesi hali müstesna, affetmeniz (mehirden vaz geçmeniz), takvaya daha uygundur. Aranızda iyilik ve ihsanı unutmayın. Şüphesiz Allah yapmakta olduklarınızı hakkıyla görür.

238. Namazlara ve orta namaza devam edin. Allah'a saygı ve bağlılık içinde namaz kılın.

239. Eğer (herhangi bir şeyden) korkarsanız (namazlarınızı) yürüyerek yahut binmiş olarak (kılın). Güvene kavuştuğunuz zaman, siz bilmezken Allah'ın size öğrettiği şekilde O'nu anın (namaz kılın).

240. Sizden ölüp de (dul) eşler bırakan kimseler, zevcelerinin, evlerinden çıkarılmadan, bir yıla kadar bıraktıkları maldan faydalanmaları hususunda (sağlıklarında) vasiyet etsinler. Eğer o kadınlar, (kendiliklerinden) çıkıp giderlerse, kendileri hakkındayaptıkları meşru şeylerden size bir günah yoktur. Allah azizdir, hakimdir.

241. Boşanmış kadınların, hakkaniyet ölçülerinde (kocalarından) menfaat sağlamak haklarıdır; bu, Allah korkusu taşıyanlar üzerine bir borçtur.

242. Allah size işte böylece ayetlerini açıklar ki düşünüp hakikati anlayasınız.

243. Binlerce oldukları halde, ölüm korkusundan dolayı yurtlarından çıkıp gidenleri görmedin mi? Allah onlara "Ölün!" dedi (öldüler). Sonra onları diriltti. Şüphesiz Allah insanlara karşı lütufkardır. Lakin insanların çoğu şükretmez.

244. Allah yolunda savaşın ve bilin ki Allah, her şeyi işitir ve bilir.

245. Verdiğinin kat kat fazlasını kendisine ödemesi için Allah'a güzel bir borç (isteyene faizsiz ödünç) verecek yok mu? Darlık veren de bolluk veren de Allah'tır. Sadece O'na döndürüleceksiniz.

246. Musa'dan sonra, Beni İsrail'den ileri gelen kimseleri görmedin mi? Kendilerine gönderilmiş bir peygambere: "Bize bir hükümdar gönder ki (onun komutasında) Allah yolunda savaşalım" demişlerdi. "Ya size savaş yazılır da savaşmazsanız?" dedi. "Yurtlarımızdan çıkarılmış, çocuklarımızdan uzaklaştırılmış olduğumuz halde Allah yolunda neden savaşmayalım?" dediler. Kendilerine savaş yazılınca, içlerinden pek azı hariç, geri dönüp kaçtılar. Allah zalimleri iyi bilir.

247. Peygamberleri onlara: Bilin ki Allah, Talut'u size hükümdar olarak gönderdi dedi. Bunun üzerine: Biz, hükümdarlığa daha layık olduğumuz halde, kendisine servet ve zenginlik yönünden geniş imkanlar verilmemişken o bize nasıl hükümdar olur? dediler. "Allah sizin üzerinize onu seçti, ilimde ve bedende ona üstünlük verdi. Allah mülkünü dilediğine verir. Allah her şeyi ihata eden ve her şeyi bilendir" dedi.

248. Peygamberleri onlara: Onun hükümdarlığının alameti, Tabut'un size gelmesidir. Meleklerin taşıdığı o Tabut'un içinde Rabbinizden size bir ferahlık ve sükunet, Musa ve Harun hanedanlarının bıraktıklarından bir kalıntı vardır. Eğer inanmış kimseler iseniz sizin için bunda şüphesiz bir alamet vardır, dedi.

249. Talut askerlerle beraber (cihad için) ayrılınca: Biliniz ki Allah sizi bir ırmakla imtihan edecek. Kim ondan içerse benden değildir. Eliyle bir avuç içen müstesna kim ondan içmezse bendendir, dedi. İçlerinden pek azı müstesna hepsi ırmaktan içtiler. Talut ve iman edenler beraberce ırmağı geçince: Bugün bizim Calut'a ve askerlerine karşı koyacak hiç gücümüz yoktur, dediler. Allah'ın huzuruna varacaklarına inananlar: Nice az sayıda bir birlik Allah'ın izniyle çok sayıdaki birliği yenmiştir. Allah sabredenlerle beraberdir, dediler.

250. Calut ve askerleriyle savaşa tutuştuklarında: Ey Rabbimiz! Üzerimize sabır yağdır. Bize cesaret ver ki tutunalım. Kafir kavme karşı bize yardım et, dediler.

251. Sonunda Allah'ın izniyle onları yendiler. Davud da Calut'u öldürdü. Allah ona (Davud'a) hükümdarlık ve hikmet verdi, dilediği ilimlerden ona

öğretti. Eğer Allah'ın insanlardan bir kısmının kötülüğünü diğerleriyle savması olmasaydı elbette yeryüzü alt üst olurdu. Lakin Allah bütün insanlığa karşı lütuf ve kerem sahibidir.

252. İşte bunlar Allah'ın ayetleridir. Biz onları sana doğru olarak anlatıyoruz. Şüphesiz sen, Allah tarafından gönderilmiş peygamberlerdensin.

253. O peygamberlerin bir kısmını diğerlerinden üstün kıldık. Allah onlardan bir kısmı ile konuşmuş, bazılarını da derece derece yükseltmiştir. Meryem oğlu İsa'ya açık mucizeler verdik ve onu Ruhul-Kudüs ile güçlendirdik. Allah dileseydi o peygamberlerden sonra gelen milletler, kendilerine açık deliller geldikten sonra birbirleriyle savaşmazlardı. Fakat onlar ihtilafa düştüler de içlerinden kimi iman etti, kimi de inkar etti. Allah dileseydi onlar savaşmazlardı; lakin Allah dilediğini yapar.

254. Ey iman edenler! Kendisinde artık alış-veriş, dostluk ve kayırma bulunmayan gün (kıyamet) gelmeden önce, size verdiğimiz rızıktan hayır yolunda harcayın. Gerçekleri inkar edenler elbette zalimlerdir.

255. Allah, O'ndan başka tanrı yoktur; O, hayydir, kayyumdur. Kendisine ne uyku gelir ne de uyuklama. Göklerde ve yerdekilerin hepsi O'nundur. İzni olmadan O'nun katında kim şefaate edebilir? O, kullarının yaptıklarını ve yapacaklarını bilir. (O'na hiçbir şey gizli kalmaz.) O'nun bildirdiklerinin dışında insanlar O'nun ilminden hiçbir şeyi tam olarak bilemezler. O'nun kürsüsü gökleri ve yeri içine alır, onları koruyup gözetmek kendisine zor gelmez. O, yücedir, büyüktür.

256. Dinde zorlama yoktur. Artık doğrulukla eğrilik birbirinden ayrılmıştır. O halde kim tağutu reddedip Allah'a inanırsa, kopmayan sağlam kulpa yapışmıştır. Allah iştir ve bilir.

257. Allah, inananların dostudur, onları karanlıklardan aydınlığa çıkarır. İnkâr edenlere gelince, onların dostları da tağuttur, onları aydınlıktan alıp karanlığa götürür. İşte bunlar cehennemliklerdir. Onlar orada devamlı kalırlar.

258. Allah kendisine mülk (hükümdarlık ve zenginlik) verdiği için şımararak Rabbi hakkında İbrahim ile tartışmaya gireni (Nemrut'u) görmedin mi! İşte o zaman İbrahim: Rabbim hayat veren ve öldüren, demişti. O da: Hayat veren ve öldüren benim, demişti. İbrahim: Allah güneşi doğudan getirmektedir; haydi sen de onu batıdan getir, dedi. Bunun üzerine kafir apışıp kaldı. Allah zalim kimseleri hidayete erdirmez.

259. Yahut görmedin mi o kimseyi ki, evlerinin duvarları çatıları üzerine çökmüş (alt üst olmuş) bir kasabaya uğradı; "Ölümünden sonra Allah bunları nasıl diriltir acaba!" dedi. Bunun üzerine Allah onu öldürüp yüz sene bıraktı; sonra tekrar diriltti. Ne kadar kaldın? dedi. "Bir gün yahut daha az" dedi. Allah ona: Hayır, yüz sene kaldın. Yiyeceğine ve içeceğine bak, henüz bozulmamıştır. Eşğine de bak. Seni insanlara bir ibret kılalım diye (yüz sene ölü tuttuk, sonra tekrar dirilttik). Şimdi sen kemiklere bak, onları nasıl düzenliyor, sonra ona nasıl et giydiriyoruz, dedi. Durum kendisince anlaşıncı: Şimdi iyice biliyorum ki, Allah her şeye kadirdir, dedi.

260. İbrahim Rabbine: Ey Rabbim! Ölüyü nasıl dirilttiğini bana göster, demişti. Rabbi ona: Yoksa inanmadın mı? dedi. İbrahim: Hayır! İnandım, fakat kalbimin mutmain olması için (görmek istedim), dedi. Bunun üzerine Allah: Öyleyse dört tane kuş yakala, onları yanına al, sonra (kesip parçala), her dağın başına onlardan bir parça koy. Sonra da onları kendine çağır; koşarak sana gelirler. Bil ki Allah azizdir, hakimdir, buyurdu.

261. Allah yolunda mallarını harcayanların örneği, yedi başak bitiren bir dane gibidir ki, her başakta yüz dane vardır. Allah dilediğine kat kat fazlasını verir. Allah'ın lütfu geniştir, O herşeyi bilir.

262. Mallarını Allah yolunda harcayıp da arkasından başa kakmayan, fakirlerin gönlünü kırmayan kimseler var ya, onların Allah katında has mükafatları vardır. Onlar için korku yoktur, üzüntü de çekmeyeceklerdir.

263. Güzel söz ve bağışlama, arkasından incitme gelen sadakadan daha iyidir. Allah zengindir, acelesi de yoktur.

264. Ey iman edenler! Allah'a ve ahiret gününe inanmadığı halde malını gösteriş için harcayan kimse gibi, başa kakmak ve incitmek suretiyle, yaptığınız hayırlarınızı boşa çıkarmayın. Böylesinin durumu, üzerinde biraz toprak bulunan düz kayaya benzer ki, sağanak bir yağmur isabet etmiş de onu çıplak pürüzsüz kaya haline getirivermiştir. Bunlar kazandıklarından hiçbir şeye sahip olamazlar. Allah, kafirleri doğru yola iletmez.

265. Allah'ın rızasını kazanmak ve ruhlarındaki cömertliği kuvvetlendirmek için mallarını hayra sarfedenlerin durumu, bir tepede kurulmuş güzel bir bahçeye benzer ki, üzerine bol yağmur yağmış da iki kat ürün vermiştir. Bol yağmur yağmasa bile bir çisinti düşer (de yine ürün verir). Allah, yaptıklarınızı görmektedir.

266. Sizden biriniz arzu eder mi ki, hurma ve üzüm ağaçlarıyla dolu, arasından sular akan ve kendisi için orada her çeşit meyveden (bir miktar) bulunan bir bahçesi olsun da, bakıma muhtaç çoluk çocuğu varken kendisine ihtiyarlık gelip çatsın, bahçeye de içinde ateş bulunan bir kasırga isabet ederek yakıp kül etsin! (Elbette bunu kimse arzu etmez.) İşte düşünüp anlayasınız diye Allah size ayetleri açıklar.

267. Ey iman edenler! Kazandıklarınızın iyilerinden ve rızık olarak yerden size çıkardıklarımızdan hayra harcayın. Size verilse, gözünüzü yummadan alamayacağınız kötü malı, hayır diye vermeye kalkışmayın. Biliniz ki Allah zengindir, övgüye layıktır.

268. Şeytan sizi fakirlikle korkutur ve size cimriliği telkin eder. Allah ise size katından bir mağfiret ve bir lütuf vadeder. Allah herşeyi ihata eden ve herşeyi bilendir.

269. Allah hikmeti dilediğine verir. Kime hikmet verilirse, ona pek çok hayır verilmiş demektir. Ancak akıl sahipleri düşünüp ibret alırlar.

270. Yaptığınız her harcamayı ve adadığınız her adağı muhakkak Allah bilir. Zalimler için hiç yardımcı yoktur.

271. Eğer sadakaları (zekat ve benzeri hayırları) açıktan vererseniz ne ala! Eğer onu fakirlere gizlice vererseniz, işte bu sizin için daha hayırlıdır. Allah da bu sebeple sizin günahlarınızı örter. Allah, yapmakta olduklarınızı bilir.

272. (Ya Muhammed!) Onları doğru yola iletmek sana ait değildir. Lakin Allah dilediğini doğru yola iletir. Hayır olarak harcadıklarınız kendi iyiliğiniz içindir. Yapacağınız hayırları ancak Allah'ın rızasını kazanmak için yapmalısınız. Hayır olarak verdiğiniz ne varsa; karşılığı size tam olarak verilir ve asla haksızlığa uğratılmazsınız.

273. (Yapacağınız hayırlar,) kendilerini Allah yoluna adanmış, bu sebeple yeryüzünde kazanç için dolaşamayan fakirler için olsun. Bilmeyen kimseler, iffetlerinden dolayı onları zengin zanneder. Sen onları simalarından tanırsın. Çünkü onlar yüzsüzlük ederek istemezler. Yaptığınız her hayrı muhakkak Allah bilir.

274. Mallarını gece ve gündüz, gizli ve açık hayra sarfedenler var ya, onların mükafatları Allah katındadır. Onlara korku yoktur, üzüntü de çekmezler.

275. Faiz yiyenler (kabirlerinden), şeytan çarpmış kimselerin cinnet nöbetinden kalktığı gibi kalkarlar. Bu hal onların "Alım-satım tıpkı faiz gibidir" demeleri yüzündendir. Halbuki Allah, alım-satımı helal, faizi haram kılmıştır. Bundan sonra kime Rabbinden bir öğüt gelir de faizden vazgeçerse, geçmişte olan kendisininindir ve artık onun işi Allah'a kalmıştır. Kim tekrar faize dönerse, işte onlar cehennemliktir, orada devamlı kalırlar.

276. Allah faizi tüketir (Faiz karışan malın bereketini giderir), sadakaları ise bereketlendirir. Allah küfürde ve günahıta ısrar eden hiç kimseyi sevmez. *

277. İman edip iyi işler yapan, namaz kılan ve zekat verenler var ya, onların mükafatları Rableri katındadır. Onlara korku yoktur, onlar üzüntü de çekmezler.

278. Ey iman edenler! Allah'tan korkun. Eğer gerçekten inanıyorsanız mevcut faiz alacaklarınızı terkedin.

279. Şayet (faiz hakkında söylenenleri) yapmazsanız, Allah ve Resulü tarafından (faizcilere karşı) açılan savaştan haberiniz olsun. Eğer tevbe edip vazgeçerseniz, sermayeniz sizindir; ne haksızlık etmiş ne de haksızlığa uğramış olursunuz.

280. Eğer (borçlu) darlık içinde ise, eli genişleyinceye kadar ona mühlet vermek (gerekir). Eğer (gerçekleri) anlarsanız bunu sadakaya (veya zekata) saymak sizin için daha hayırlıdır.

281. Allah'a döndürüleceğiniz, sonra da herkese hak ettiğinin eksiksiz verileceği ve kimsenin haksızlığa uğratılmayacağı bir günden sakının.

282. Ey iman edenler! Belirlenmiş bir süre için birbirinize borçlandığınız vakit onu yazın. Bir katip onu aranızda adaletle yazsın. Hiçbir katip Allah'ın kendisine öğrettiği gibi yazmaktan geri durmasın; (her şeyi olduğu gibi) yazsın. Üzerinde hak olan kimse (borçlu) da yazdırsın, Rabbinden korksun ve borcunu asla eksik yazdırmamasın. Şayet borçlu sefih veya akli zayıf veya kendisi söyleyip yazdıramayacak durumda ise, velisi adaletle yazdırsın. Erkeklerinizden iki de şahit bulundurun. Eğer iki erkek bulunamazsa rıza göstereceğiniz şahitlerden bir erkek ile -biri yanılırsa diğerinin ona hatırlatması için- iki kadın (olsun). Çağırıldıkları vakit şahitler gelmemelik etmesin. Büyük veya küçük, vadesine kadar hiçbir şeyi yazmaktan sakın üşenmeyin. Böyle yapmanız Allah nezdinde daha adaletli, şehadet için daha sağlam, şüpheye düşmemeniz için daha uygundur. Ancak aranızda yapıp bitirdiğiniz peşin bir ticaret olursa, bu durum farklıdır. Bu durumda onu yazmamanızda sizin için bir sakınca yoktur. (Genellikle) alışveriş yaptığınızda şahit tutun. Ne yazan, ne de şahit zarara uğratılsın. Eğer bunu yaparsanız (zarar verirsiniz) şüphe yok ki bu, sizin yoldan çıkmanız demektir. Allah'tan korkun. Allah size gerekli olanı öğretiyor. Allah her şeyi bilmektedir.

283. Yolculukta olur da, yazacak kimse bulamazsanız (borca karşılık) alınmış bir rehin de yeterlidir. Birbirinize bir emanet bırakırsanız, emanet bırakılan kimse emaneti sahibine versin ve (bu hususta) Rabbi olan Allah'tan korksun. Şahitliği bildiklerinizi gizlemeyin. Kim onu gizlerse, bilsin ki onun kalbi günahkardır. Allah yapmakta olduklarınızı bilir.

284. Göklerde ve yerdekilerin hepsi Allah'ındır. İçinizdekileri açığa vursanız da gizleseniz de Allah ondan dolayı sizi hesaba çekecektir, sonra dilediğini affeder, dilediğine de azap eder. Allah her şeye kadirdir.

285. Peygamber, Rabbi tarafından kendisine indirilene iman etti, müminler de (iman ettiler). Her biri Allah a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine iman ettiler. "Allah'ın peygamberlerinden hiçbiri arasında ayırım yapmayız. İşittik, itaat ettik. Ey Rabbimiz, affına sığındık! Dönüş sanadır" dediler.

286. Allah her şahsı, ancak gücünün yettiği ölçüde mükellef kılar. Herkesin kazandığı (hayır) kendine, yapacağı (şer) de kendinedir. Rabbimiz! Unutursak veya hataya düşersek bizi sorumlu tutma. Ey Rabbimiz! Bizden öncekilere yüklediğin gibi bize de ağır bir yük yükleme. Ey Rabbimiz! Bize gücümüzün yetmediği işler de yükleme! Bizi affet! Bizi bağışla. Bize acı! Sen bizim mevlâmızsın. Kâfirler topluluğuna karşı bize yardım et!

Fâtiha Suresi

Bismillâhirrahmânirrahîm.

1. Rahman (ve) rahim (olan) Allah'ın adıyla.
2. Hamd (övme ve övülme), alemlerin Rabbi Allah'a mahsustur.
3. O, rahmandır ve rahimdir.
4. Ceza gününün malikidir.
5. (Rabbimiz!) Ancak sana kulluk ederiz ve yalnız senden medet umarız.
6. Bize doğru yolu göster.
7. Kendilerine lütuf ve ikramda bulunduğu kimselerin yolunu; gazaba uğramışların ve sapmışların yolunu değil!

Felâk Suresi

Bismillâhirrahmânirrahîm.

1. De ki:"Ben ağaran sabahın Rabbine sığınırım,
2. Yarattığı şeylerin şerrinden,
3. Karanlığı çöktüğü zaman gecenin şerrinden,
4. Ve düğümlere üfürüp büyü yapan üfürükçülerin şerrinden ,
5. Ve kıskandığı vakit kıskanç kişinin şerrinden sabahın Rabbine sığınırım!

Fetih Suresi

Bismillâhirrahmânirrahîm.

1. Biz sana doğrusu apaçık bir fetih ihsan ettik.
2. Böylece Allah, senin geçmiş ve gelecek günahını bağışlar. Sana olan nimetini tamamlar ve seni doğru bir yola iletir.
3. Ve sana şanlı bir zaferle yardım eder.
4. İmanlarını bir kat daha arttırsınlar diye müminlerin kalplerine güven indiren O'dur. Göklerin ve yerin orduları Allah'ındır. Allah bilendir, her şeyi hikmetle yapandır.
5. (Bütün bu lütuflar) mümin erkeklerle mümin kadınları, içinde ebedi kalacakları, zemininden ırmaklar akan cennetlere koyması, onların günahlarını örtmesi içindir. İşte bu, Allah katında büyük bir kurtuluştur.
6. (Bir de bunlar) Allah hakkında kötü zanda bulunan münafık erkeklere ve münafık kadınlara, Allah'a ortak koşan erkeklere ve ortak koşan kadınlara azap etmesi içindir. Müslümanlar için bekledikleri kötülük çemberi başlarına gelsin! Allah onlara gazap etmiş, lanetlemiş ve cehennemi kendilerine hazırlamıştır. Orası ne kötü bir yerdir!
7. Göklerin ve yerin orduları Allah'ındır. Allah azizdir, hakimdir.
8. Şüphesiz biz seni, şahit, müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderdik.
9. Ta ki (ey müminler!) Allah'a ve Resulüne iman edesiniz, Resulüne yardım edesiniz, O'na saygı gösteresiniz ve sabah akşam Allah'ı tesbih edesiniz.
10. Muhakkak ki sana biat edenler ancak Allah'a biat etmektedirler. Allah'ın eli onların ellerinin üzerindedir. Kim ahdini bozarsa, ancak kendi aleyhine bozmuş olur. Kim de Allah ile olan ahdine vefa gösterirse Allah ona büyük bir mükafat verecektir.
11. Bedevilerden geri kalmış olanlar, sana diyecekler ki: "Mallarımız ve ailelerimiz bizi alıkoydu. Allah'tan bizim bağışlanmamızı dile." Onlar kalplerinde olmayanı dilleriyle söylerler. De ki: Allah size bir zarar gelmesini dilerse veya bir fayda elde etmenizi isterse O'na karşı kimin bir şeye gücü yetebilir? Kaldı ki, Allah yaptıklarınızdan haberdardır. *

12. Aslında siz Peygamberin ve müminlerin ailelerine bir daha dönmeyeceklerini sanmıştınız. Bu sizin gönüllerinize güzel göründü de kötü zanda bulundunuz ve helaki hak etmiş bir topluluk oldunuz.

13. Kim Allah'a ve Resulüne iman etmezse bilsin ki biz, kafirler için çılgın bir ateş hazırlamışızdır.

14. Göklerin ve yerin mülkü Allah'ındır. O, dilediğini bağışlar, dilediğine ceza verir. Allah çok bağışlayan, çok merhamet edendir.

15. Siz ganimetleri almak için gittiğinizde seferden geri kalanlar: Bırakın, biz de arkanıza düşelim, diyeceklerdir. Onlar, Allah'ın sözünü değiştirmek isterler. De ki: "Siz asla bizim peşimize düşmeyeceksiniz! Allah daha önce sizin için böyle buyurmuştur." Onlar size: Hayır, bizi kıskanıyorsunuz, diyeceklerdir. Bilakis onlar, pek az anlayan kimselerdir.

16. Bedevilerden (seferden) geri kalmış olanlara de ki: Siz yakında çok kuvvetli bir kavme karşı savaşmaya çağırılacaksınız. Onlarla, teslim oluncaya kadar savaşacaksınız. Eğer emre itaat ederseniz, Allah size güzel bir mükafat verir. Ama önceden döndüğünüz gibi yine dönecek olursanız sizi acıklı bir azaba uğratır.

17. Köre vebal yoktur, topala da vebal yoktur, hastaya da vebal yoktur. (Bunlar savaşa katılmak zorunda değildirler.) Kim Allah'a ve Peygamberine itaat ederse, Allah onu altından ırmaklar akan cennetlere sokar. Kim de geri kalırsa, onu acı bir azaba uğratır.

18. Andolsun ki o ağacın altında sana biat ederlerken Allah, o müminlerden razı olmuştur. Kalplerinde olanı bilmiş, onlara güven duygusu vermiş ve onları pek yakın bir fetihle ödüllendirmiştir.

19. Yine onları elde edecekleri birçok ganimetlerle de mükafalandırdı. Allah üstündür, hikmet sahibidir.

20. Allah size, elde edeceğiniz birçok ganimet vadetmiştir. (Bu ganimetlerden) işte şunları hemen vermiş ve insanların ellerini sizden çekmiştir ki bu, müminlere bir işaret olsun ve sizi dosdoğru yola iletsin. *

21. Henüz elde edemediğiniz başka ganimetler de vardır ki, onlar Allah'ın bilgi ve kudreti dahilindedir. Allah, her şeye kadirdir.

22. Eğer kafirler sizinle savaşsalar, arkalarına dönüp kaçarlardı. Sonra bir dost ve yardımcı da bulamazlardı.

23. Allah'ın, ötedenberi süregelen kanunu budur. Allah'ın kanununda asla bir değişiklik bulamazsın.

24. O sizi onlara karşı muzaffer kıldıktan sonra, Mekke'nin içinde onların ellerini sizden, sizin ellerinizi de onlardan çekendir. Allah, yaptıklarınızı görendir.

25. Onlar, inkar eden ve sizin Mescid-i Haram'ı ziyaretinizi ve bekletilen kurbanların yerlerine ulaşmasını menedenlerdir. Eğer (Mekke'de) kendilerini henüz tanımadığınız mümin erkeklerle mümin kadınları bilmeyerek çiğnemeniz sebebiyle üzüntüye kapılmanız ihtimali olmasaydı (Allah savaşı önlemezdi). Dilediklerine rahmet etmek için Allah böyle yapmıştır. Eğer onlar birbirinden ayrılmış olsalardı elbette onlardan inkar edenleri elemli bir azaba çarptırırdık.

26. O zaman inkar edenler, kalplerine taassubu, cahiliye taassubunu yerleştirmişlerdi. Allah da elçisine ve müminlere sükunet ve güvenini indirdi, onların takva sözünü tutmalarını sağladı. Zaten onlar buna layık ve ehil kimselerdi. Allah her şeyi bilendir.

27. Andolsun ki Allah, elçisinin rüyasını doğru çıkardı. Allah dilerse siz güven içinde başlarınızı tıraş etmiş ve kısaltmış olarak, korkmadan Mescid-i Haram'a gireceksiniz. Allah sizin bilmediğinizi bilir. İşte bundan önce size yakın bir fetih verdi.

28. Bütün dinlerden üstün kılmak üzere, Peygamberini hidayet ve hak din ile gönderen O'dur. Şahit olarak Allah yeter.

29. Muhammed Allah'ın elçisidir. Beraberinde bulunanlar da kafirlere karşı çetin, kendi aralarında merhametlidirler. Onları rükuya varırken, secde ederken görürsün. Allah'tan lütuf ve rıza isterler. Onların nişanları yüzlerindeki secde izidir. Bu, onların Tevrat'taki vasıflarıdır. İncil'deki vasıfları da şöyledir: Onlar filizini yarıp çıkarmış, gittikçe onu kuvvetlendirerek kalınlaşmış, gövdesi üzerine dikilmiş bir ekine benzerler ki bu, ekicilerin de hoşuna gider. Allah böylece onları çoğaltıp

kuvvetlendirmekle kafirleri öfkelerir. Allah onlardan inanıp iyi işler yapanlara mağfiret ve büyük mükafat vadetmiştir.

Fil Suresi

Bismillâhirrahmânirrahîm.

1. Rabbin fil sahiplerine neler etti, görmedin mi?
2. Onların kötü planlarını boşa çıkarmadı mı?
3. Onların üstüne ehabil kuşlarını gönderdi.
4. O kuşlar, onların üzerlerine pişkin tuğladan yapılmış taşlar atıyordu.
5. Böylece Allah onları yenilip çiğnenmiş ekine çevirdi.

İhlâs Suresi

Bismillâhirrahmânirrahîm.

1. De ki: O, Allah birdir.
2. Allah sameddir.
3. O, doğurmamış ve doğmamıştır.
4. Onun hiçbir dengi yoktur.

Kadr Suresi

Bismillâhirrahmânirrahîm.

1. Biz onu (Kur'an'ı) Kadir gecesinde indirdik.
2. Kadir gecesinin ne olduğunu sen bilir misin?
3. Kadir gecesı, bin aydan hayırlıdır.
4. O gecede, Rablerinin izniyle melekler ve Ruh (Cebrail), her iş için iner dururlar.
5. O gece, esenlik doludur. Taa fecrin doğuşuna kadar.

Kâfirûn Suresi

Bismillâhirrahmânirrahîm.

1. Ey Muhammed! De ki: "Ey kafirler!
2. "Ben sizin taptıklarınıza tapmam."
3. "Benim taptığıma da sizler tapmazsınız."

4. "Ben de sizin taptığınıza tapacak değilim."
5. "Benim taptığıma da sizler tapmıyorsunuz."
6. "Sizin dininiz size, benim dinim banadır."

Kalem Suresi

Bismillâhirrahmânirrahîm.

1. Nun. Kaleme ve (kalem tutanların) yazdıklarına andolsun ki,
2. Sen -Rabbinin nimeti sayesinde- mecnun değilsin. *
3. Hiç şüphesiz senin için bitip tükenmeyen bir mükafat vardır.
4. Ve sen elbette yüce bir ahlak üzeresin.
5. (Sen de) göreceksin, onlar da görecekler,
6. Hanginizde delilik olduğunu yakında .
7. Doğrusu Rabbin, kendi yolundan sapan kişiyi en iyi bilendir, hidayete erenleri de en iyi bilen O'dur
8. O halde, (hakikati) yalan sayanlara boyun eğme!
9. Onlar isterler ki, sen yumuşak davranasın da onlar da sana yumuşak davransınlar.
10. Şunların hiçbirine itaat etme :yemin edip duran,aşağılık,
11. (Herkesi) kötüleğen,söz götürüp getiren,
12. Hayra engel olan, mütecaviz ve saldırgan günahkar,
13. Kaba ve kötülükle damgalı,
14. Mal ve oğullar sahibi olmuş diye (böyle yolunu şaşırmış)
15. Ona ayetlerimiz okunduğu zaman o, "Öncekilerin masalları!" der.
16. Biz yakında onun burnuna damga vuracağız (kibirini kırıp rezil edeceğiz).
17. Biz, vaktiyle "bahçe sahipleri" ne bela verdiğimiz gibi, onlara da bela verdik. Hani onlar (bahçe sahipleri), sabah olurken (kimse görmeden) onu (mahsullerini) devşireceklerine yemin etmişlerdi.
18. Onlar istisna da etmiyorlardı.

19. Fakat onlar daha uykudayken Rabbinin katından (gönderilen) kuşatıcı bir afet (ateş) bahçeyi sarıverdi de,
20. Bahçe kapkara kesildi.
21. Sabah olurken birbirlerine seslendiler.
22. "Madem devşireceksiniz, hadi erkenden mahsülünüzün başına gidin!" diye.
23. Derken yürüyorlardı; fısıldaşıyorlardı.
24. "Sakin bugün hiçbir yoksul bahçeye girip yanınıza sokulmasın" diye.
25. (Evet yoksullara yardıma) güçleri yettiği halde, onları yardımdan mahrum etmek niyet ve azmi ile erkenden yola düştüler.
26. Fakat bahçeyi gördüklerinde: Mutlaka yolumuzu şaşırmış olmalıyız! dediler.
27. Yok yok, doğrusu biz mahrum bırakılmışız!
28. İçlerinden en makul olanı şöyle dedi: Ben size "Rabbinizi tesbih etsenize" dememiş miydin?
29. Rabbimizi tesbih ederiz; doğrusu biz (kendi kendimize) yazık etmişiz, dediler.
30. Ardından, kabahati birbirlerine yüklemeye başladılar.
31. (Nihayet) şöyle dediler: Yazıklar olsun bize! Gerçekten biz azgın kişilermişiz.
32. Belki Rabbimiz bize bunun yerine daha iyisini verir. Çünkü biz (artık) Rabbimizi(O'nun hoşnutluğunu) arzuluyoruz.
33. İşte azap böyledir. Ahiret azabı ise elbette daha büyüktür. Keşke bilselerdi!
34. Şu da muhakkak ki, takva sahipleri için Rableri katında nimetleri bol cennetler vardır.
35. Öyle ya, (Allah'a) teslimiyet gösterenleri, (o) günahkarlar gibi tutar mıyız hiç?
36. Size ne oluyor? Ne biçim hüküm veriyorsunuz?
37. Yoksa size ait bir kitap var da, (bu batıl inanışları) onda mı okuyorsunuz?

38. Onda, beğendiğiniz her şey sizin için mutlaka vardır (diye mi yazılı)?
39. Yoksa, "Ne hükmederseniz mutlaka sizindir" diye sizin lehinize olarak tarafımızdan verilmiş, kıyamet gününe kadar geçerli kesin sözler mi var?
40. Sor onlara: Bu iddiayı onların hangisi savunacak?
41. Yoksa ortakları mı var onların? Sözlerinde doğru iseler, hadi getirsinler ortaklarını!
42. O gün incikten açılır ve secdeye davet edilirler; fakat güç getiremezler.
43. Gözleri horluktan aşağı düşmüş bir halde kendilerini zillet bürür. Halbuki onlar, sapasağlam iken de secdeye davet ediliyorlardı (fakat yine secde etmiyorlardı).
44. (Resulüm!) Sen bu sözü (Kur'an'ı) yalan sayanı bana bırak (kendini üzme). Biz onları, bilmedikleri bir yönden yavaş yavaş azaba yaklaşıtıyoruz.
45. Onlara mühlet veriyorum. Doğrusu benim fendim çok sağlamdır!
46. Yoksa sen onlardan bir ücret istiyorsun da bu yüzden onlar ağır bir borç altında mı kalıyorlar?
47. Yahut gaybın bilgisi onların nezdinde de, onlar mı (istedikleri gibi) yazıyorlar?
48. Sen Rabbinin hükmünü sabırla bekle. Balık sahibi (Yunus) gibi olma. Hani o, dertli dertli Rabbine niyaz etmişti.
49. Şayet Rabbinden ona bir nimet yetişmemiş olsaydı o, mutlaka, kınanacak bir halde ıssız bir diyara atılacaktı.
50. Fakat ardından, Rabbi onu seçti (vahiy verdi) ve onu salihlerden kıldı.
51. O inkar edenler Zikr'i (Kur'an'ı) işittikleri zaman, neredeyse seni gözleriyle devirivereceklerdi. Hala da (kin ve hasetlerinden:) "Hiç şüphe yok o bir delidir" derler.
52. Oysa o (Kur'an), alemler için ancak bir öğüttür.

Kâri'a Suresi

Bismillâhirrahmânirrahîm.

1. Kapı çalan!

2. Nedir o kapı çalan?
3. O kapı çalanın ne olduğunu bilir misin?
4. İnsanların, ateşin etrafını sarmış pervaneler gibi olur,
5. Dağların da atılmış renkli yüne dönüştüğü gündür (o Karia!)
6. O gün kimin tartılan ameli ağır gelirse.
7. İşte o, hoşnut edici bir yaşayış içinde olur.
8. Ameli yeğni olana gelince.
9. İşte onun anası (yeri, yurdu) Haviye'dir.
10. Nedir o (Haviye) bilir misin?
11. Kızgın ateş!

Kevser Suresi

Bismillâhirrahmânirrahîm.

1. (Resulum!) Kuşkusuz biz sana Kevser'i verdik.
2. Şimdi sen Rabbine kulluk et ve kurban kes.
3. Asıl sonu kesik olan, şüphesiz sana hınç besleyendir.

Mülk Suresi

1. Mutlak hükümrânlık elinde olan Allah, yüceler yücesidir ve O'nun her şeye gücü yeter.
2. O ki, hanginizin daha güzel davranacağını sınamak için ölümü ve hayatı yaratmıştır. O, mutlak galiptir, çok bağışlayıcıdır.
3. O ki, birbiri ile ahenktar yedi göğü yaratmıştır. Rahman olan Allah'ın yaratışında hiçbir uygunsuzluk göremezsin. Gözünü çevir de bir bak, bir bozukluk görebiliyor musun?
4. Sonra gözünü, tekrar tekrar çevir bak; göz (aradığı bozukluğu bulmaktan) aciz ve bitkin halde sana dönecektir.
5. Andolsun ki biz, (dünyaya) en yakın olan göğü kandillerle donattık. Bunları şeytanlara atış taneleri yaptık ve onlara alevli ateş azabını hazırladık.
6. Rablerini inkar edenler için cehennem azabı vardır. O, ne kötü dönüştür!

7. Oraya atıldıklarında, onun kaynarken çıkardığı uğultuyu işitirler.
8. Neredeyse cehennem öfkesinden çatlayacak! Her ne zaman oraya bir topluluk atılsa, onun bekçileri onlara: Size, (bu azap ile) korkutucu bir peygamber gelmemiş miydi? diye sorarlar.
9. Onlar şöyle cevap verirler: Evet, doğrusu bize, (bu azap ile) korkutan bir peygamber gelmişti; fakat biz (onu) yalan saymış ve: Allah'ın bir şey gönderdiği yok; siz olsa olsa büyük bir sapıklık içindesiniz! demiştik.
10. Ve: Şayet kulak vermiş veya aklımızı kullanmış olsaydık, (şimdi) şu alevli cehennemin mahkumları arasında olmazdık! diye ilave ederler.
11. Böylece günahlarını itiraf ederler. Artık (Allah'ın rahmetinden) uzak olsun, o alevli cehennemin mahkumları!
12. Fakat daha görmeden Rablerinden (azabından) korkanlara gelince, onlar için gerçekten hem bağışlanma hem de büyük mükafat vardır.
13. Sözüünüzü ister gizleyin, ister açığa vurun; bilin ki O, kalplerin içindekini bilmektedir.
14. Hiç yaratan bilmez mi? O, en ince işleri görüp bilmektedir ve her şeyden haberdardır.
15. Yeryüzünü size boyun eğdiren O'dur. Şu halde yerin omuzlarında (üzerinde) dolaşın ve Allah'ın rızkindan yeyin. Dönüş ancak O'nadır.
16. Gökte olanın, sizi yere batırıvermeyeceğinden emin misiniz? O zaman yer sarsıldıkça sarsılır.
17. Yahut gökte olanın üzerinize taş yağdıran (bir fırtına) göndermeyeceğinden emin misiniz? İşte (bu) tehdidimin ne demek olduğunu yakında bileceksiniz!
18. Andolsun ki, onlardan öncekiler de (bunu) yalan saymışlardı; ama benim karşılık olarak verdiğim azap nasıl olmuştu!
19. Üstlerinde kanatlarını aç-kapata uçan kuşları (hiç) görmediler mi? Onları (havada) rahman olan Allah'tan başkası tutmuyor. Şüphesiz O her şeyi görmektedir.
20. Rahman olan Allah'a karşı şu size yardım edecek askerleriniz hani kimlerdir? İnkarcılar ancak derin bir gaflet içinde bulunmaktadırlar.

21. Allah size verdiği rızık kesilirse, size rızık verebilecek olan kimdir? Hayır, onlar azgınlık ve nefrette direnip durmaktadırlar.
22. Şimdi (düşünün bakalım), yüz üstü kapanarak yürüyen mi (varılacak) yere daha iyi erişir, yoksa doğru yolda düzgün yürüyen mi?
23. (Resulüm!) De ki: Sizi yaratan, size işitme duyusu, gözler ve kalpler veren O'dur. Ne az şükrediyorsunuz!
24. De ki: Sizi yeryüzünde çoğaltıp yayan O'dur; ancak O'nun huzuruna gelip toplanacaksınız.
25. "Doğru sözlü iseniz (söyleyin), bu tehdit hani ne zaman (gerçekleşecek)?" derler.
26. De ki: O bilgi, ancak Allah'a mahsustur. Ben ise sadece apaçık bir uyarıcıyım.
27. Ama onu (azabı) yakından gördükleri zaman, inkar edenlerin yüzleri karacak ve (kendilerine): İşte sizin isteyip durduğunuz budur! denecektir.
28. De ki: Allah beni ve beraberimdekileri (sizin istediğiniz üzere) yok etse veya (öyle olmayıp da) bizi esirgese, (söyleyin bakalım) inkarcıları yakıcı azaptan kurtaracak kimdir?
29. De ki: (Sizi imana davet ettiğimiz) O (Allah) çok esirgeyicidir; biz O'na iman etmiş ve sırf O'na güvenip dayanmışızdır. Siz kimin apaçık bir sapıklık içinde olduğunu yakında öğreneceksiniz!
30. De ki: Suyunuz çekilirse, söyleyin bakalım, size kim bir akar su getirebilir?

Nâs Suresi

Bismillâhirrahmânirrahîm.

1. De ki: Sığınırım ben insanların Rabbine,
2. İnsanların Melikine (mutlak sahip ve hakimine),
3. İnsanların İlahına.
4. O sinsi vesvesenin şerrinden,
5. O ki insanların göğüslerine (kötü düşünceler)fısıldar.

6. Gerek cinlerden, gerek insanlardan(olan bütün vesvesecilerin şerrinden Allah'a sığınırım!

Saff Suresi

Bismillâhirrahmânirrahîm.

1. Göklerde ve yerdekilerin hepsi Allah'ı tesbih eder. O, üstündür, hikmet sahibidir.
2. Ey iman edenler! Yapmayacağınız şeyleri niçin söylüyorsunuz? *
3. Yapmayacağınız şeyleri söylemeniz, Allah katında büyük bir nefretle karşılanır.
4. Allah, kendi yolunda kenetlenmiş bir yapı gibi saf bağlayarak savaşımları sever.
5. Bir zaman Musa kavmine: Ey kavmim! Benim, Allah'ın size gönderdiği elçisi olduğumu bildiğiniz halde niçin beni incitiyorsunuz? demişti. Onlar yoldan sapınca, Allah da kalplerini saptırmıştı. Allah, fasıklar topluluğunu doğru yola iletmez.
6. Hatırla ki, Meryem oğlu İsa: Ey İsrailoğulları! Ben size Allah'ın elçisiyim, benden önce gelen Tevrat'ı doğrulayıcı ve benden sonra gelecek Ahmed adında bir peygamberi de müjdeleyici olarak geldim, demişti. Fakat o, kendilerine açık deliller getirince: Bu apaçık bir büyüdür, dediler.
7. İslam'a çağırıldığı halde Allah'a karşı yalan uydurandan daha zalim kim olabilir! Allah, zalimler topluluğunu doğru yola erdirmez.
8. Onlar ağızlarıyla Allah'ın nurunu söndürmek istiyorlar. Halbuki kafirler istemeseler de Allah nurunu tamamlayacaktır.
9. Müşrikler istemeseler de dinini bütün dinlere üstün kılmak için Peygamberini hidayet ve hak ile gönderen O'dur.
10. Ey iman edenler! Sizi acı bir azaptan kurtaracak ticareti size göstereyim mi?
11. Allah'a ve Resulüne inanır, mallarınızla ve canlarınızla Allah yolunda cihad edersiniz. Eğer bilerseniz, bu sizin için daha hayırlıdır.

12. İşte bu takdirde O, sizin günahlarınızı bağışlar, sizi zemininden ırmaklar akan cennetlere, Adn cennetlerindeki güzel meskenlere koyar. İşte en büyük kurtuluş budur.

13. Seveceğiniz başka bir şey daha var: Allah'tan yardım ve yakın bir fetih. Müminleri (bunlarla) müjdele.

14. Ey iman edenler! Allah'ın yardımcıları olun. Nitekim Meryem oğlu İsa havarilere: Allah'a (giden yolda) benim yardımcılarım kimdir? demişti. Havariler de: Allah (yolunun) yardımcıları biziz, demişlerdi. İsrailoğullarından bir zümre inanmış, bir zümre de inkar etmişti. Nihayet biz inananları, düşmanlarına karşı destekledik. Böylece üstün geldiler.

Tebbet Suresi

Bismillâhirrahmânirrahîm.

1. Ebu Leheb'in iki eli kurusun! Kurudu da.
2. Malı ve kazandıkları ona fayda vermedi.
3. O, alevli bir ateşte yanacak.
4. Odun taşıyıcı olarak karısı da (ateşe girecek).
5. Ve boynunda hurma lifinden bükülmüş bir ip olduğu halde.

Vâkı'a Suresi

Bismillâhirrahmânirrahîm.

1. Kıyamet koptuğu zaman,
2. Ki onun oluşunu yalanlayacak hiçbir kimse yoktur;
3. O, alçaltıcı, yükselticidir.
4. Yer şiddetle sarsıldığı,
5. Dağlar parçalandığı,
6. Dağılıp toz duman haline geldiği,
7. Ve sizler de üç sınıf olduğunuz zaman,
8. Sağdakiler, ne mutlu o sağdakilere!
9. Soldakiler, ne bahtsızdırlar onlar!

10. (Hayırda) önde olanlar, (ecirde de) öndedirler.
11. İşte bunlar, (Allah'a) en yakın olanlardır,
12. Naim cennetlerinde .
13. (Onların) çoğu önceki ümmetlerden,
14. Birazı da sonrakilerdendir.
15. Cevherlerle işlenmiş tahtlar üzerindedirler,
16. Onların üzerlerinde karşılıklı olarak oturup yaslanırlar.
17. Çevrelerinde, (hizmet için) ölümsüz gençler dolaşır;
18. Main çeşmesinden doldurulmuş testiler, ibrikler ve kadehlerle.
19. Bu şaraptan ne başları ağrıtılır, ne de akılları giderilir.
20. (Onlara) beğendikleri meyveler,
21. Canlarının çektiği kuş etleri,
22. İri gözlü huriler,
23. Saklı inciler gibi.
24. Yaptıklarına karşılık olarak (verilir).
25. Orada boş bir söz ve günaha sokan bir laf işitmezler.
26. Söylenen, yalnızca "selam, selam" dır.
27. Sağdakiler, ne mutlu o sağdakilere!
28. Düzgün kiraz ağacı,
29. Meyveleri salkım salkım dizili muz ağaçları,
30. Uzamış gölgeler,
31. Çağlayarak akan sular,
32. Sayısız meyveler içindedirler;
33. Tükenmeyen ve yasaklanmayan.
34. Ve kabartılmış döşekler üstündedirler.
35. Gerçekten biz hurileri apayrı biçimde yeni yarattık.
36. Onları, bakireler kıldık.
37. Eşlerine düşkün ve yaşıt.
38. Bütün bunlar sağdakiler içindir.
39. Bunların birçoğu önceki ümmetlerdendir.
40. Birçoğu da sonrakilerdendir.

41. Soldakiler; ne yazık o soldakilere!
42. İşlerine işleyen bir ateş ve kaynar su içinde,
43. Kapkara dumandan bir gölge altındadırlar;
44. Serin ve hoş olmayan.
45. Çünkü onlar bundan önce varlık içinde sefahete dalmışlardı.
46. Büyük günahı işlemekte direnir dururlardı.
47. Ve diyorlardı ki: Biz öldükten, toprak ve kemik yığını haline geldikten sonra, biz mi bir daha diriltileceğiz?
48. Önceki atalarımız da mı?
49. De ki: Hem öncekiler hem de sonrakiler,
50. Belli bir günün belli vaktinde mutlaka toplanacaklardır!
51. Sonra siz ey sapıklar, yalancılar!
52. Elbette bir ağaçtan, zakkum ağacından yiyeceksiniz.
53. Karınlarınızı ondan dolduracaksınız.
54. Üstüne de kaynar sudan içeceksiniz.
55. Susamış develerin suya saldırışı gibi içeceksiniz.
56. İşte ceza gününde onlara sunulacak ziyafet budur!
57. Sizi biz yarattık. Tasdik etmeniz gerekmez mi?
58. Söyleyin öyleyse, (rahimlere) döktüğünüz meni nedir?
59. Onu siz mi yaratıyorsunuz yoksa yaratan biz miyiz?
60. Aranızda ölümü takdir eden biziz. Ve biz, önüne geçilebileceklerden değiliz.
61. Böylece sizin yerinize benzerlerinizi getirelim ve sizi bilmediğiniz bir alemde tekrar var edelim diye (ölümü takdir ettik).
62. Andolsun, ilk yaratılışı bildiniz. Düşünüp ibret almanız gerekmez mi?
63. Şimdi bana, ektiğinizi haber verin.
64. Onu siz mi bitiriyorsunuz, yoksa bitiren biz miyiz?
65. Dileseydik onu kuru bir çöp yapardık da şaşar kalırdınız.
66. "Doğrusu borç altına girdik.
67. Daha doğrusu, biz yoksul kaldık" (derdiniz).
68. Ya içtiğiniz suya ne dersiniz?

69. Buluttan onu siz mi indirdiniz, yoksa indiren biz miyiz?
70. Dileseydik onu tuzlu yapardık. Şükretmeniz gerekmez mi?
71. Söyleyin şimdi bana, tutuşturmakta olduğunuz ateşi,
72. Onun ağacını siz mi yarattınız, yoksa yaratan biz miyiz?
73. Biz onu bir ibret ve çölden gelip geçenlerin istifadesi için yarattık.
74. Öyleyse ulu Rabbinin adını tesbih et.
75. Hayır! Yıldızların yerlerine yemin ederim ki,
76. Bilerseniz, gerçekten bu, büyük bir yemindir.
77. Şüphesiz bu, değerli bir Kur'an'dır,
78. Korunmuş bir kitaptır.
79. Ona ancak temizlenenler dokunabilir.
80. O, alemlerin Rabbinden indirilmiştir.
81. Şimdi siz, bu sözü mü küçümsüyorsunuz?
82. Allah'ın verdiği rızka karşı şükürü, onu yalanlamakla mı yerine getiriyorsunuz?
83. Hele can boğaza dayandığı zaman,
84. O vakit siz bakar durursunuz.
85. (O anda) biz ona sizden daha yakınız, ama göremezsiniz.
86. Madem ki ceza görmeyecekmişsiniz,
87. Onu (canı) geri çevirsenize, şayet iddianızda doğru iseniz!
88. Fakat (ölen kişi Allah'a) yakın olanlardan ise,
89. Ona rahatlık, güzel rızık ve Naim cenneti vardır.
90. Eğer o sağdakilerden ise,
91. "Ey sağdaki! Sana selam olsun!"
92. Ama yalanlayıcı sapıklardan ise,
93. İşte ona da kaynar sudan bir ziyafet vardır!
94. Ve (onun sonu) cehenneme atılmaktır.
95. Şüphesiz ki bu, kesin gerçektir.
96. Öyleyse ulu Rabbinin adını tenzih ile an.

Yâsîn Suresi

Bismillâhirrahmânirrahîm.

1. Yasin,
2. Hikmet dolu Kur'an hakkı için,
3. Sen şüphesiz peygamberlerdensin.
4. Doğru yol üzerindesin.
5. (Bu Kur'an) üstün ve çok merhametli Allah tarafından indirilmiştir.
6. Ataları uyarılmamış, bu yüzden kendileri de gaflet içinde kalmış bir toplumu uyarmak için indirilmiştir.
7. Andolsun ki onların çoğu gafletlerinin cezasını hak etmişlerdir. Çünkü onlar iman etmiyorlar.
8. Biz, onların boyunlarına halkalar geçirdik. O halkalar çenelere kadar dayanmaktadır. Bu yüzden kafaları yukarı kalkıktır.
9. Önlerinden bir set ve arkalarından bir set çektik de onları kapattık, artık göremezler.
10. Onları uyarsan da uyarmasan da onlar için birdir, inanmazlar.
11. Sen ancak zikre (Kur'an'a) uyan ve görmeden Rahman'dan korkan kimseyi uyarabilirsin. İşte böylesini, bir mağfiret ve güzel bir mükafatla müjdele.
12. Şüphesiz ölüleri ancak biz diriltiriz. Onların yaptıkları her işi, bıraktıkları her izi yazarız. Biz, her şeyi apaçık bir kitapta (levh-i mahfuz'da) sayıp yazmışızdır.
13. Onlara, şu şehir halkını misal getir: Hani onlara elçiler gelmişti.
14. İşte o zaman biz, onlara iki elçi göndermiştik. Onları yalanladılar. Bunun üzerine üçüncü bir elçi gönderdik. Onlar: Biz size gönderilmiş Allah elçileriyiz! dediler.
15. Elçilere dediler ki: Siz de ancak bizim gibi birer insansınız. Rahman, herhangi bir şey indirmedir. Siz ancak yalan söylüyorsunuz.
16. (Elçiler) dediler ki: Rabbimiz biliyor; biz gerçekten size gönderilmiş elçileriz.

17. "Bizim vazifemiz, açık bir şekilde Allah'ın buyruklarını size tebliğ etmekten başka bir şey değildir" dediler.
18. (Bunun üzerine onlar:) Doğrusu siz bize uğursuz geldiniz. Eğer bu işten vazgeçmezseniz, andolsun sizi taşlarız. Ve bizden size mutlaka fena bir kötülük dokunur, dediler.
19. Elçiler şöyle cevap verdi: Sizin uğursuzluğunuz sizinle beraberdir. Size nasihat ediliyorsa bu uğursuzluk mudur? Bilakis, siz aşırı giden bir milletsiniz.
20. Derken şehrin öbür ucundan bir adam koşarak geldi. "Ey kavmim! dedi, bu elçilere uyunuz!"
21. "Sizden herhangi bir ücret istemeyen bu kimselere tabi olun, çünkü onlar hidayete ermiş kimselerdir."
22. "Bana ne olmuş ki, beni yaratana ibadet etmeyecekmişim! Halbuki, hepiniz O'na döndürüleceksiniz."
23. "O'ndan başka tanrılar mı edineyim? O çok esirgeyici Allah, eğer bana bir zarar dilerse onların (putların) şefaati bana hiçbir fayda vermez, beni kurtaramazlar."
24. "İşte o zaman ben apaçık bir sapıklığın içine gömülmüş olurum."
25. "Şüphesiz ben, Rabbinize inandım, beni dinleyin."
26. Ona: Cennete gir" denilince. "Keşke, dedi, kavmim bilseydi!"
27. "Rabbimin beni bağışladığını ve beni ikrama mazhar olanlardan kıldığını !"
28. Biz ondan sonra, onun milletini helak etmek için üzerlerine gökten herhangi bir ordu indirmedik ve indirecek de değildik.
29. (Onları helak eden) korkunç sestten başka bir şey değildi. Birdenbire sönüverdiler.
30. Ne yazık şu kullara! Onlara bir peygamber gelmeyegörsün, ille de onunla alay etmeye kalkışılar.
31. Müşrikler görmüyorlar mı ki, onlardan önce nice kavimler helak ettik. Onlar tekrar dönüp de bunlara gelmezler.

32. Elbette onların hepsi (kıyamet gününde) karşımızda hazır bulunacaklar.
33. (Bu hususta) ölü toprak onlar için mühim bir delildir. Biz ona yağmurla hayat verdik ve ondan dane çıkardık. İşte onlar bundan yerler.
34. Biz, yeryüzünde nice nice hurma bahçeleri, üzüm bağları yarattık ve oralarda birçok pınarlar fışkırttık.
35. Ta ki, onların meyvelerinden ve elleriyle bunlardan imal ettiklerinden yesinler. Hala şükretmeyecekler mi?
36. Yerin bitirdiklerinden, insanların kendilerinden ve henüz mahiyetini bilmedikleri şeylerden bütün çiftleri yaratan Allah'ı tesbih ve takdis ederim.
37. Gece de onlar için bir ibret alametidir. Biz ondan gündüzü sıyrıp çekeriz de onlar karanlıklara gömülürler.
38. Güneş, kendisi için belirlenen yerde akar (döner). İşte bu, aziz ve alim olan Allah'ın takdiridir.
39. Ay için de birtakım menziller (yörüngeler) tayin ettik. Nihayet o, eğri hurma dalı gibi (hilal) olur da geri döner.
40. Ne güneş aya yetişebilir, ne de gece gündüzü geçebilir. Her biri bir yörüngede yüzerler.
41. Onların zürriyetlerini dopdolu bir gemide taşımamız da onlar için büyük bir ibrettir.
42. Onlar için, bunun gibi binecekleri başka şeyler de yarattık.
43. Dilesek onları suda boğarız. O zaman ne onların imdadına koşan olur, ne de onlar kurtarılırlar.
44. Ancak bizim tarafımızdan bir rahmet ve belli bir zamana kadar dünyadan faydalandırmamız müstesnadır.
45. Onlara yapmakta olduğunuz ve yapıp arkada bıraktığınız işlerde Allah'tan korkun; umulur ki size merhamet olunur denildiğinde (aldırmazlar).
46. Onlara Rablerinin ayetlerinden bir ayet gelmeyedursun, ille de ondan yüz çevirmişlerdir.

47. Allah'ın size rızık olarak verdiklerinden hayra sarfediniz, denildiğinde, kafirler müminlere dediler ki: Allah'ın dilediği takdirde doyuracağı kimseleri biz mi doyuracağız? Siz gerçekten apaçık bir sapıklık içindesiniz.
48. Onlar: Eğer gerçekten doğru söylüyorsanız, bu tehdit ne zaman gerçekleşecektir? derler.
49. Onlar, birbirleriyle çekişip dururken kendilerini ansızın yakalayacak korkunç bir sesi bekliyorlar.
50. İşte o anda onlar ne bir vasiyette bulunabilirler, ne de ailelerine dönebilirler.
51. Nihayet Sur'a üfürülecek. Bir de bakarsın ki onlar kabirlerinden kalkıp koşarak Rablerine giderler.
52. (İşte o zaman:) Eyvah, eyvah! Bizi kabrimizden kim kaldırdı? Bu, Rahman'ın vadettiğidir. Peygamberler gerçekten doğru söylemişler! derler.
53. Olan müthiş bir sestten ibarettir. Bunun üzerine onların hepsi hemen huzurumuzda hazır bulunurlar.
54. O gün hiçbir kimse en ufak bir haksızlığa uğramaz. Siz orada ancak yaptıklarınızın karşılığını alırsınız.
55. O gün cennetlikler, gerçekten nimetler içinde safa sürerler.
56. Onlar ve eşleri gölgeler altında tahtlara kurulurlar.
57. Orada onlar için her çeşit meyve vardır. Bütün arzuları yerine getirilir.
58. Onlara merhametli Rabb'in söylediği selam vardır.
59. "Ayrılın bir tarafa bugün, ey günahkarlar!"
60. "Ey Adem oğulları! Size şeytana tapmayın, çünkü o sizin apaçık bir düşmanınızdır" demedim mi?
61. "Ve bana kulluk ediniz, doğru yol budur" demedim mi?
62. Şeytan sizden pek çok milleti kandırıp saptırdı. Hala akıl erdiremiyor musunuz?
63. İşte, bu size vadedilen cehennemdir.
64. İnkarınız sebebiyle bugün oraya girin!
65. O gün onların ağızlarını mühürleriz; yaptıklarını bize elleri anlatır, ayakları da şahitlik eder.

66. Dilesek onların gözlerini büsbütün kör ederdik. O zaman doğru yolu bulmaya koşuşurlar, ama nasıl göreceklardı?
67. Eğer dilesek oldukları yerde onların şekillerini değiştirdik de ne ileriye gitmeye güçleri yeterdi ne de geri gelmeye!
68. Kime uzun ömür verirsek biz onun gelişmesini tersine çeviririz. Hiç düşünmüyorlar mı?
69. Biz ona (Peygamber'e) şiir öğretmedik. Zaten ona yaraşmazdı da. Onun söyledikleri, ancak Allah'tan gelmiş bir öğüt ve apaçık bir Kur'an'dır.
70. Diri olanları uyarsın ve kafirler cezayı hak etsinler diye.
71. Görmüyorlar mı ki, biz kudretimizin eseri olmak üzere onlar için birçok hayvan yarattık. Bu sayede onlar bunlara sahip olmuşlardır.
72. Bu hayvanları onların emrine verdik. Onların bazısını binek olarak kullanırlar, bazısını besin olarak yerler.
73. Bu hayvanlarda onlar için nice faydalar ve içilecek sütler vardır. Hala şükretmezler mi?
74. Onlar, yardım göreceklarını umarak Allah'tan başka ilahlar edindiler.
75. Halbuki ilahların onlara yardım etmeye güçleri yetmez. Aksine kendileri bunlar için yardıma hazır askerlerdir.
76. (Resulüm!) O halde onların sözleri sakın seni üzmesin. Kuşkusuz biz, onların gizlemekte olduklarını da, açığa vurduklarını da biliyoruz. *
77. İnsan görmez mi ki, biz onu meniden yarattık. Bir de bakıyorsun ki, apaçık düşman kesilmiş.
78. Kendi yaratılışını unutarak bize karşı misal getirmeye kalkışıyor ve: "Şu çürümüş kemikleri kim diriltecek?" diyor.
79. De ki: Onları ilk defa yaratmış olan diriltecek. Çünkü O, her türlü yaratmayı gayet iyi bilir.
80. Yeşil ağaçtan sizin için ateş çıkaran O'dur. İşte siz ateşi ondan yakıyorsunuz.
81. Gökleri ve yeri yaratan, onların benzerlerini yaratmaya kadir değil midir? Evet! Elbette kadirdir. O, her şeyi hakkıyla bilen yaratıcıdır.

82. Bir şey yaratmak istediği zaman Onun yaptığı "Ol" demekten ibarettir.

Hemen oluverir.

83. Her şeyin mülkü kendi elinde olan Allah'ın şanı ne kadar yücedir! Siz de O'na döneceksiniz.

EK 2. FOTOĞRAFLAR

Fotoğraf: 1(Eser Nu:1)

Fotoğraf:2(Eser Nu:1)

Fotoğraf:3(Eser Nu:1)

Fotoğraf:4(Eser Nu:2)

Fotoğraf:5(Eser Nu:2)

Fotoğraf:6(Eser Nu:3)

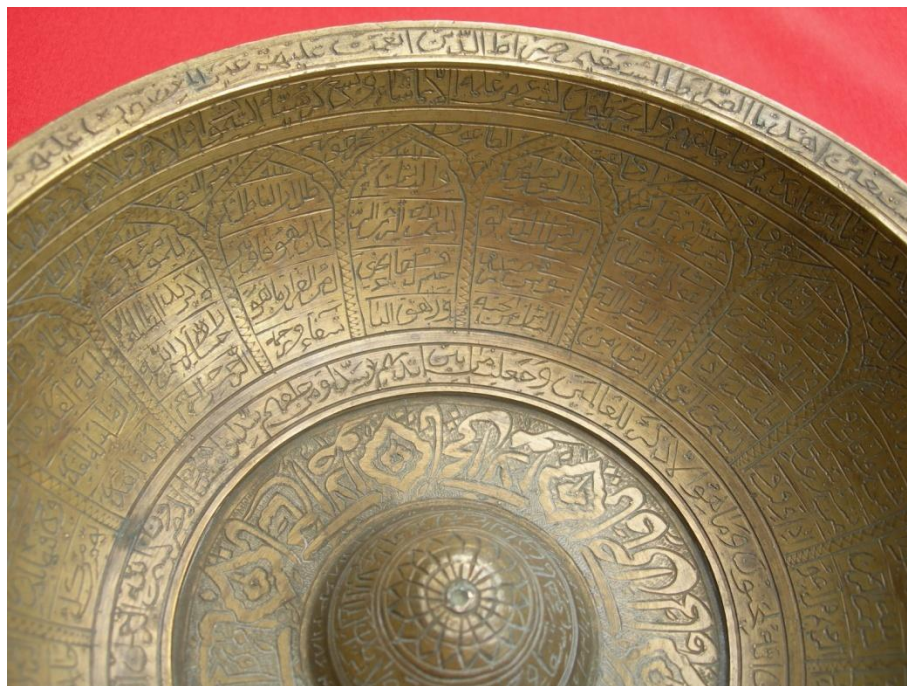
Fotoğraf:7(Eser Nu:3)

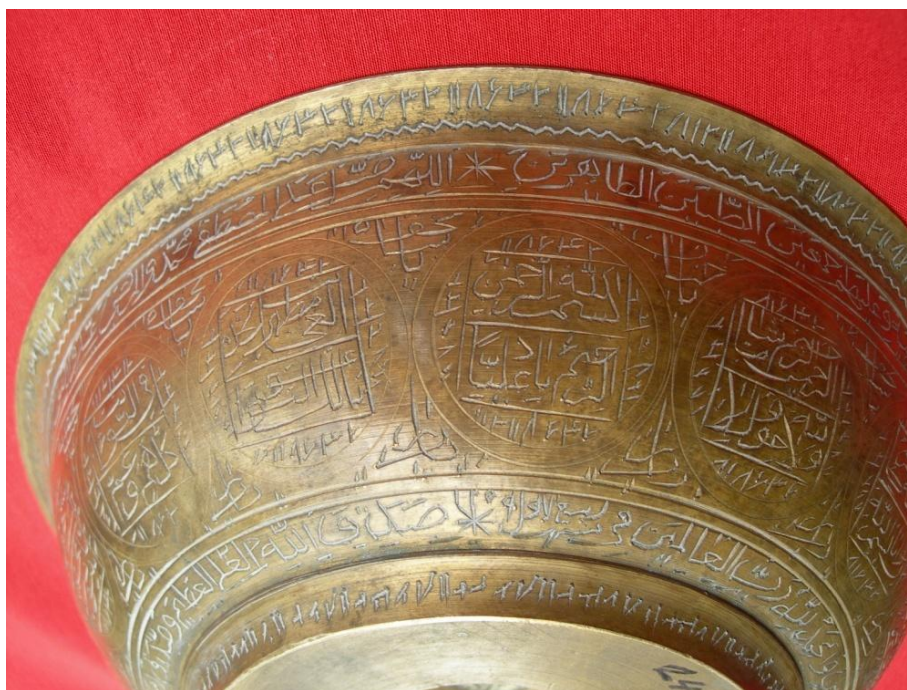
Fotoğraf: 8(Eser Nu:4)

Fotoğraf:9(Eser Nu:4)

Fotoğraf:10(Eser Nu:4)

Fotoğraf:11(Eser Nu:4)

Fotoğraf:12(Eser Nu:5)

Fotoğraf:13(Eser Nu:5)

Fotoğraf:14 (Eser Nu:5)

Fotoğraf:15 (Eser Nu:5)

Fotoğraf:16(Eser Nu:5)

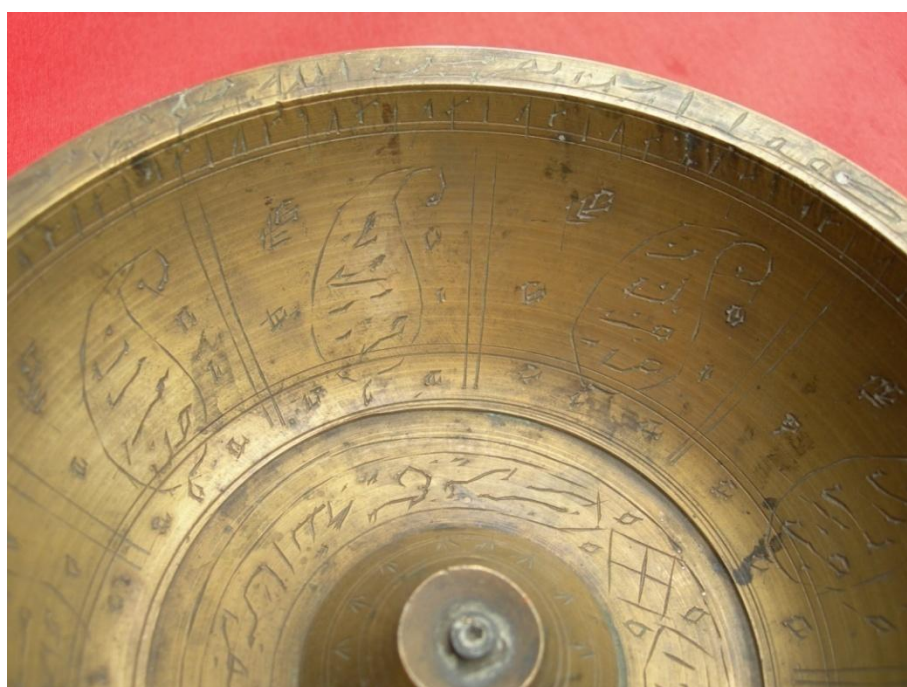
Fotoğraf:17(Eser Nu:6)

Fotoğraf:18(Eser Nu:6)

Fotoğraf:19(Eser Nu:6)

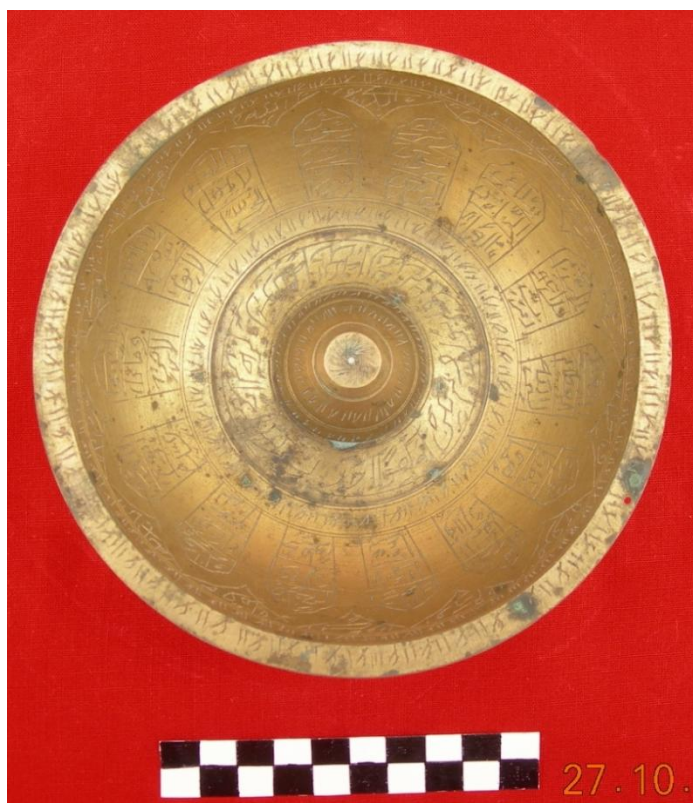
Fotoğraf:20(Eser Nu:6)

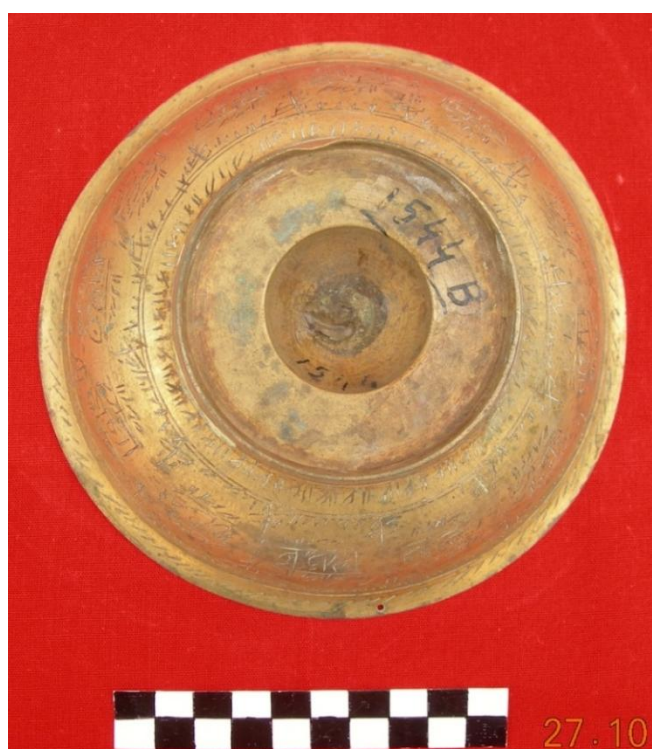
Fotoğraf:21(Eser Nu:7)

Fotoğraf:22(Eser Nu:7)

Fotoğraf:23(Eser Nu:8)

Fotoğraf: 24(Eser Nu:8)

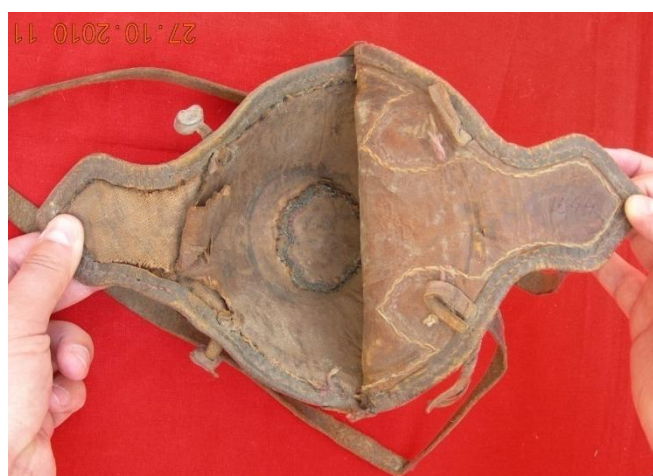
Fotoğraf:25(Eser Nu:8)

Fotoğraf:26(Eser Nu:8)

Fotoğraf:27(Eser Nu:8)

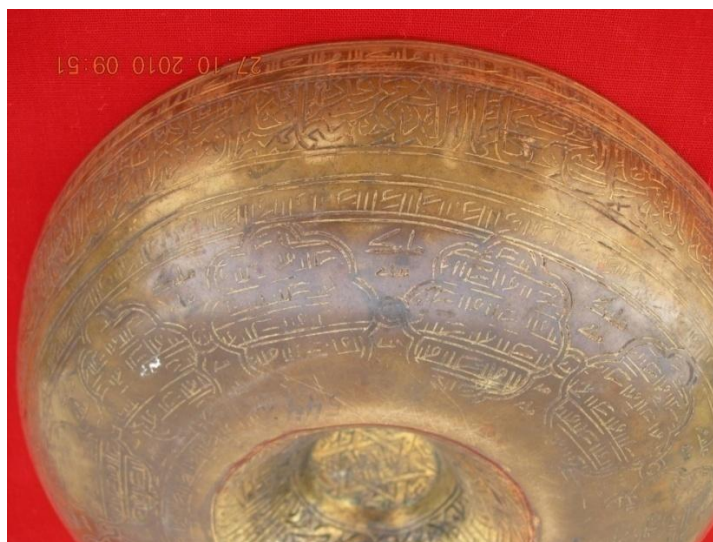
Fotoğraf:28(Eser Nu:8)

Fotoğraf:29(Eser Nu:9)

Fotoğraf: 30(Eser Nu:9)

Fotoğraf:31 (Eser Nu:9)

Fotoğraf:32(Eser Nu:9)

Fotoğraf: 33(Eser Nu:9)

Fotoğraf:34 (Eser Nu:10)

Fotoğraf: 35(Eser Nu:10)

Fotoğraf: 36 (Eser Nu:10)

Fotoğraf:37 (Eser Nu:10)

Fotoğraf:38 (Eser Nu:11)

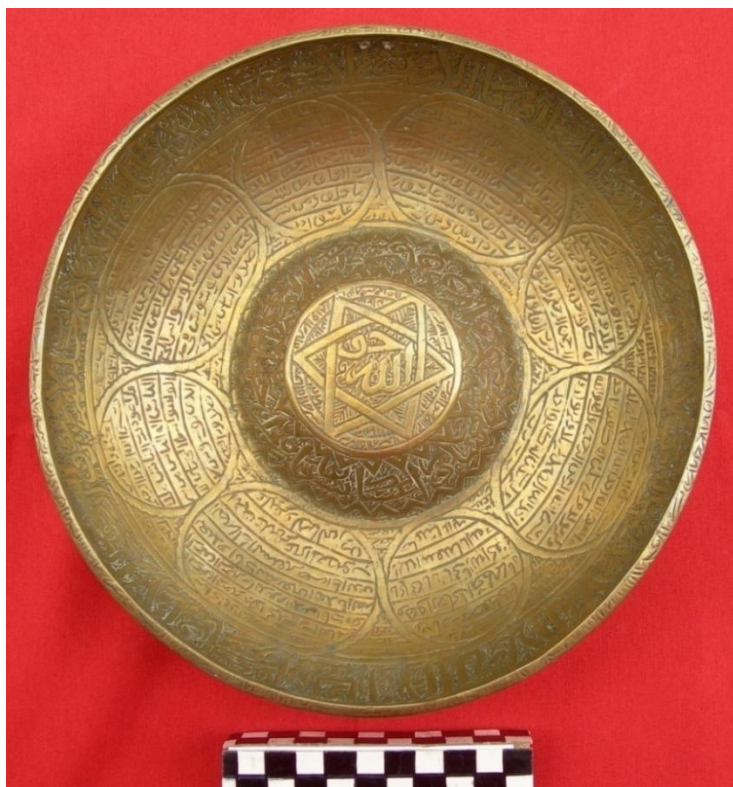
Fotoğraf:39 (Eser Nu:11)

Fotoğraf: 40 (Eser Nu:12)

Fotoğraf:41 (Eser Nu:12)

Fotoğraf:42 (Eser Nu:13)

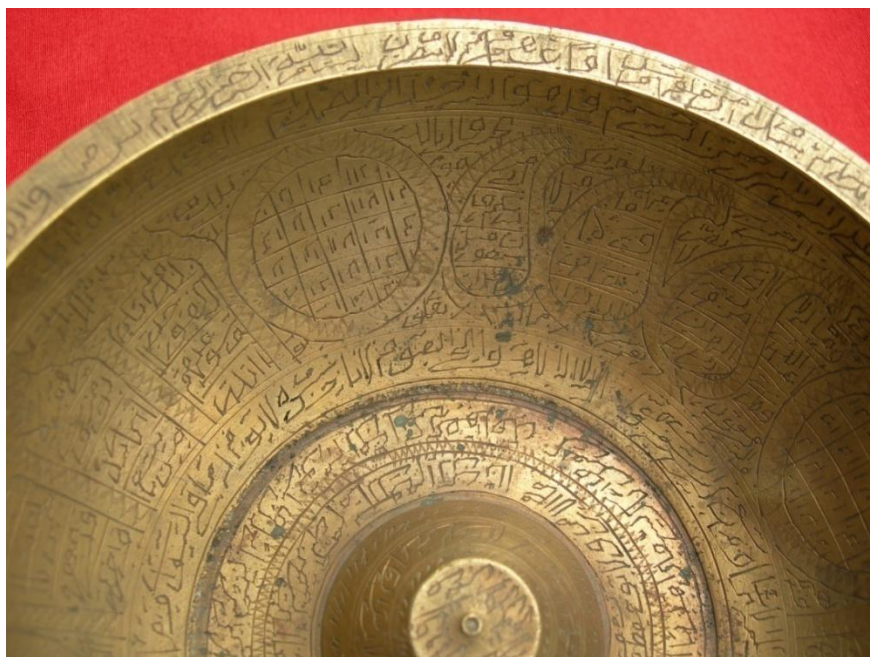
Fotoğraf:43(Eser Nu:13)

Fotoğraf:44 (Eser Nu:14)

Fotoğraf:45 (Eser Nu:14)

Fotoğraf: 46 (Eser Nu:14)

Fotoğraf: 47 (Eser Nu:15)

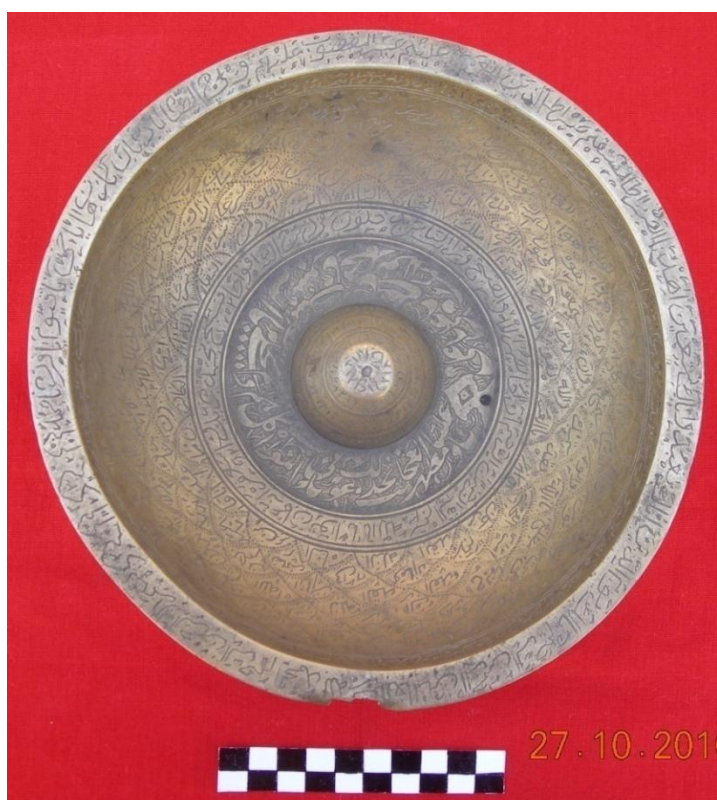
Fotoğraf:48 (Eser Nu:15)

Fotoğraf:49 (Eser Nu:16)

Fotoğraf:50 (Eser Nu:16)

Fotoğraf:51 (Eser Nu:17)

Fotoğraf:52 (Eser Nu:17)

Fotoğraf:53 (Eser Nu:17)

Fotoğraf:54 (Eser Nu:17)

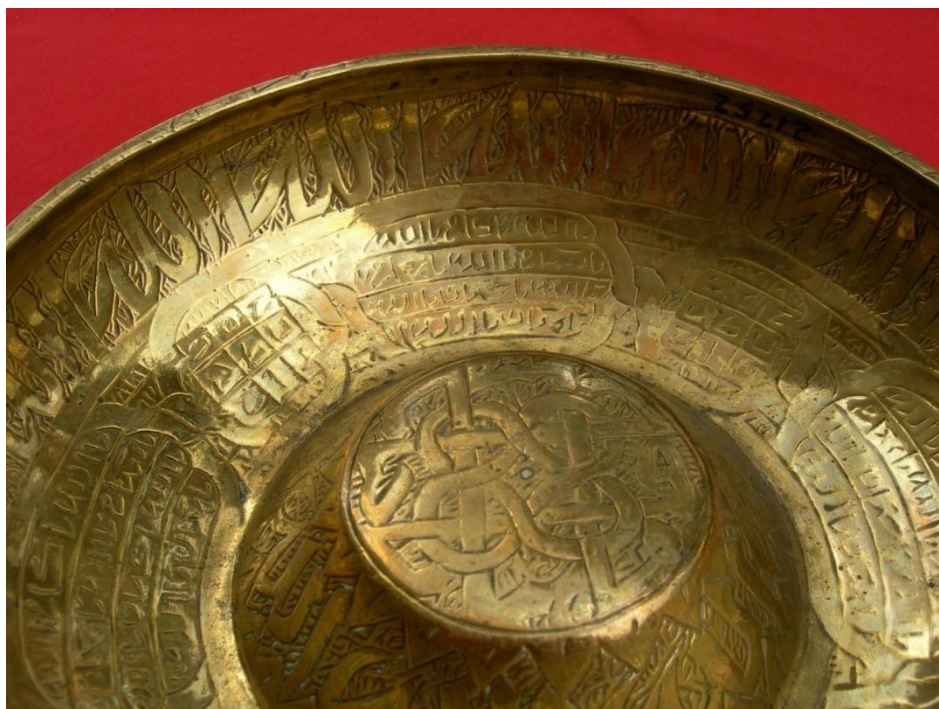
Fotoğraf:55 (Eser Nu:17)

Fotoğraf:56 (Eser Nu:18)

Fotoğraf:57 (Eser Nu:18)

Fotoğraf:58 (Eser Nu:18)

Fotoğraf:59 (Eser Nu:18)

Fotoğraf:60 (Eser Nu:19)

Fotoğraf:61 (Eser Nu:19)

Fotoğraf:62 (Eser Nu:19)

Fotoğraf:63 (Eser Nu:19)

Fotoğraf:64 (Eser Nu:20)

Fotoğraf:65 (Eser Nu:20)

Fotoğraf:66 (Eser Nu:20)

Fotoğraf:67 (Eser Nu:20)

Fotoğraf:68 (Eser Nu:21)

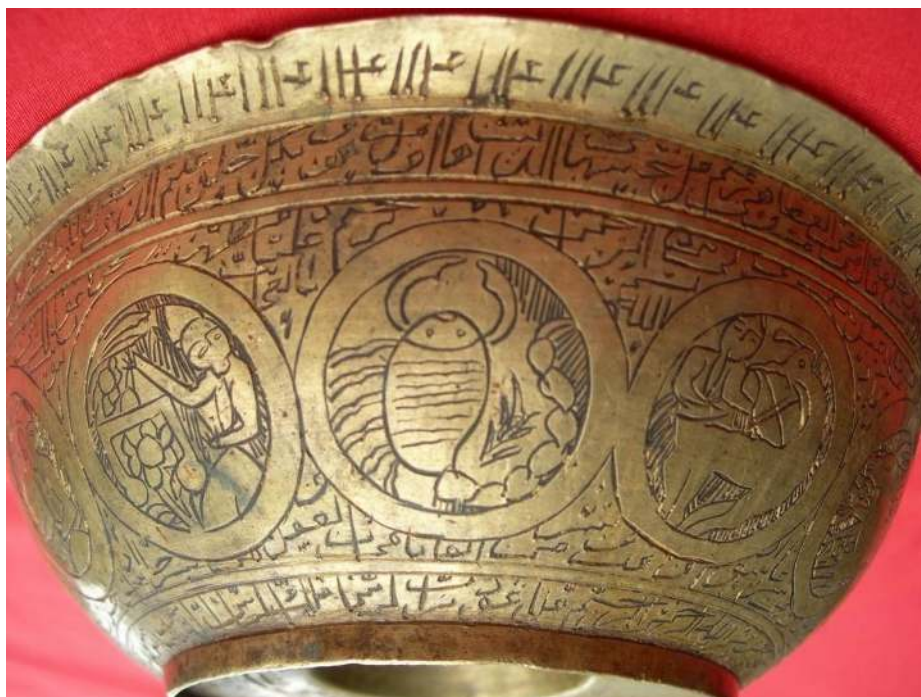
Fotoğraf:69 (Eser Nu:21)

Fotoğraf:70 (Eser Nu:21)

Fotoğraf:71 (Eser Nu:21)

Fotoğraf:72 (Eser Nu:21)

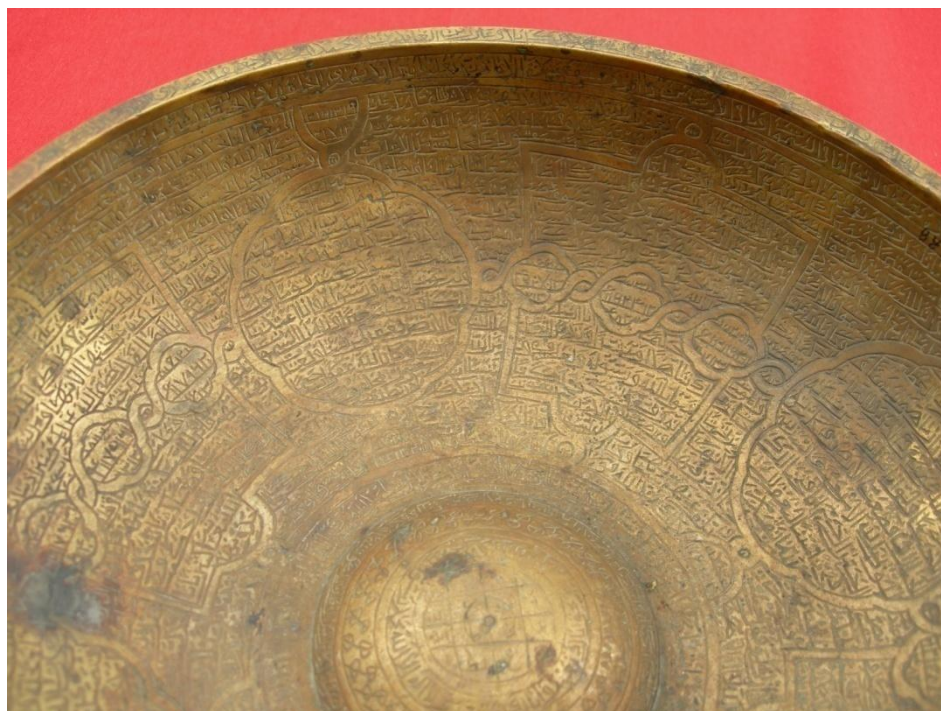
Fotoğraf:73 (Eser Nu:21)

Fotoğraf:74 (Eser Nu:22)

Fotoğraf:75 (Eser Nu:22)

Fotoğraf:76 (Eser Nu:22)

Fotoğraf:77 (Eser Nu:22)

Fotoğraf:78 (Eser Nu:23)

Fotoğraf:79 (Eser Nu:23)

Fotoğraf:80 (Eser Nu:23)

Fotoğraf:81 (Eser Nu:23)

Fotoğraf:82 (Eser Nu:23)

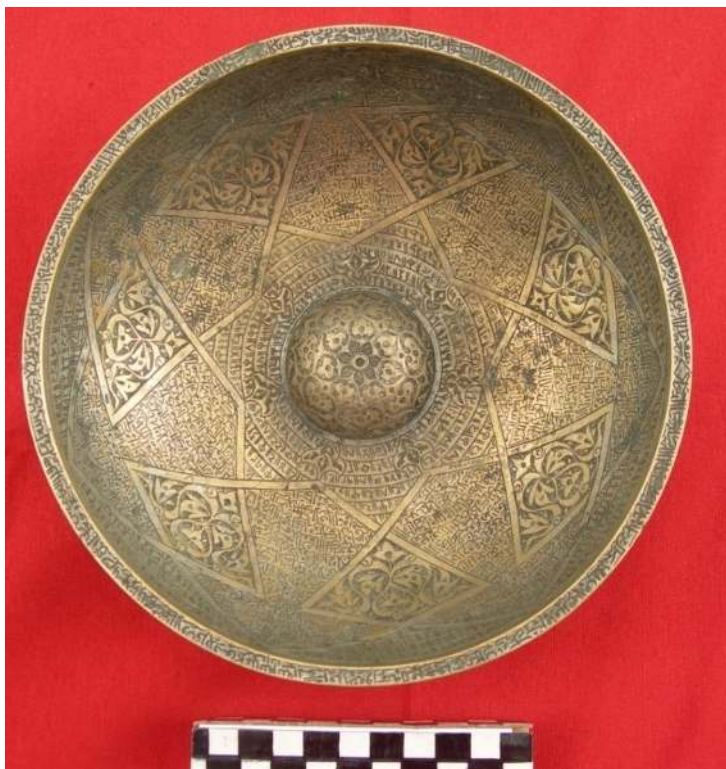
Fotoğraf:83 (Eser Nu:23)

Fotoğraf:84 (Eser Nu:23)

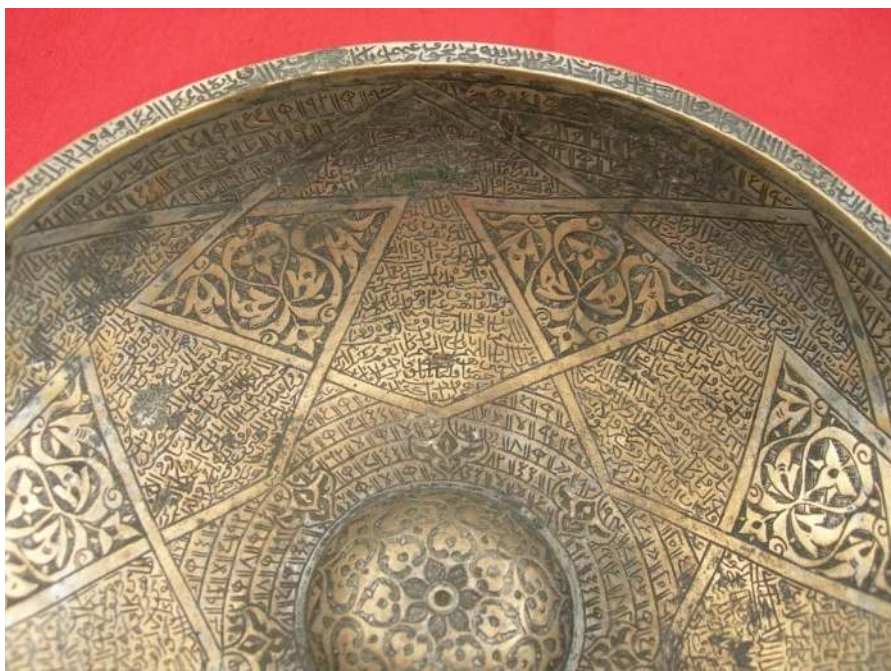
Fotoğraf:85 (Eser Nu:23)

Fotoğraf:86 (Eser Nu:24)

Fotoğraf:87 (Eser Nu:24)

Fotoğraf:88 (Eser Nu:24)

Fotoğraf:89 (Eser Nu:24)

Fotoğraf:90 (Eser Nu:24)

Fotoğraf:91 (Eser Nu:25)

Fotoğraf:92 (Eser Nu:25)

Fotoğraf:93 (Eser Nu:25)

Fotoğraf:94 (Eser Nu:25)

Fotoğraf:95 (Eser Nu:25)

Fotoğraf:96 (Eser Nu:26)

Fotoğraf:97 (Eser Nu:26)

Fotoğraf:98 (Eser Nu:26)

Fotoğraf:99 (Eser Nu:26)

Fotoğraf:100 (Eser Nu:27)

Fotoğraf:101 (Eser Nu:27)

Fotoğraf:102 (Eser Nu:27)

Fotoğraf:103 (Eser Nu:27)

Fotoğraf:104 (Eser Nu:27)

Fotoğraf:105 (Eser Nu:27)

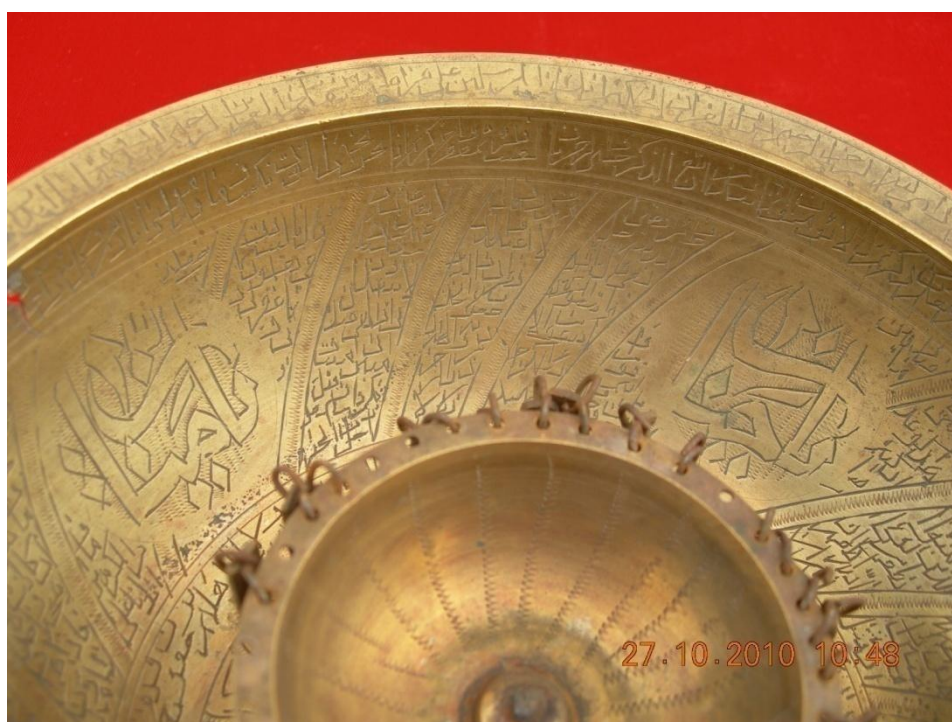
Fotoğraf:106 (Eser Nu:28)

Fotoğraf:107 (Eser Nu:28)

Fotoğraf:108 (Eser Nu:28)

Fotoğraf:109 (Eser Nu:28)

Fotoğraf: 110 (Eser Nu:28)

Fotoğraf: 111(Eser Nu:28)

Fotoğraf:112 (Hacıbektaş Müzesi)

Fotoğraf:113 (Kayseri Etnografya Müzesi)

Fotoğraf: 114 (Kayseri Etnografya Müzesi)

Fotoğraf:115 (Konya Etnografya Müzesi)

Fotoğraf:116 (Trabzon Etnografya Müzesi)

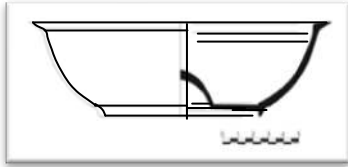

Fotoğraf:117 (Trabzon Etnografya Müzesi)

EK 3. ÇİZİMLER

9.1.Kesit ve Görünüş Çizimleri

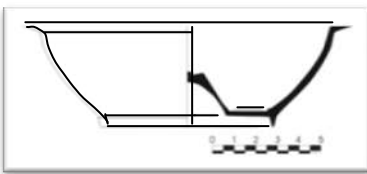
Düzgün yarımküre biçimliler

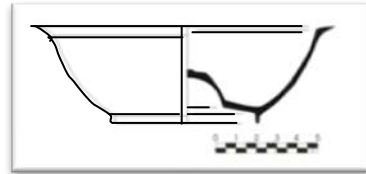
Çizim: 1) Eser Nu:4

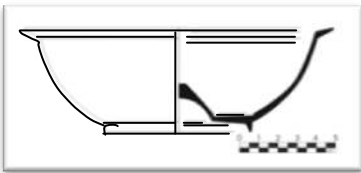
Çizim: 2) Eser Nu:5

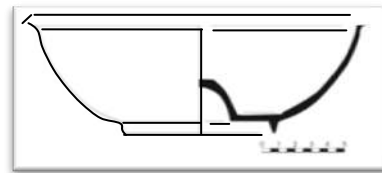
Çizim:3) Eser Nu:6

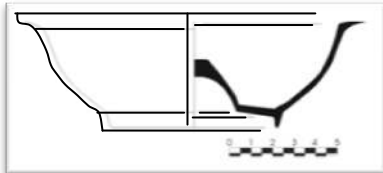
Çizim:4) Eser Nu:7

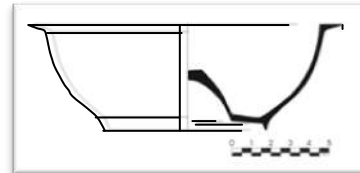
Çizim:5)Eser Nu:8

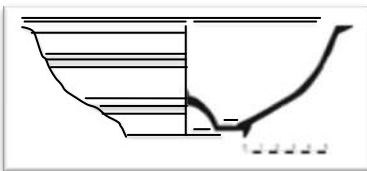
Çizim: 6) Eser Nu: 11

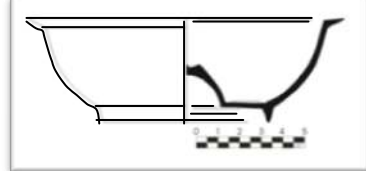
Çizim: 7) Eser Nu:12

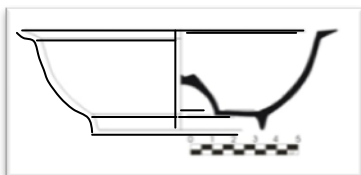
Çizim: 8) Eser Nu:14

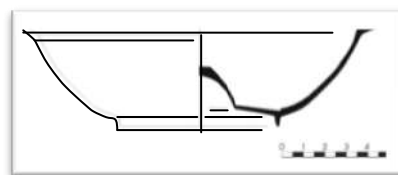
Çizim: 9) Eser Nu:17

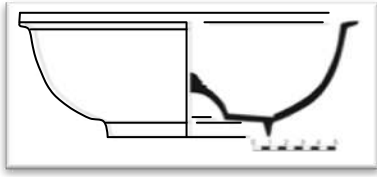
Çizim: 10) Eser Nu:19

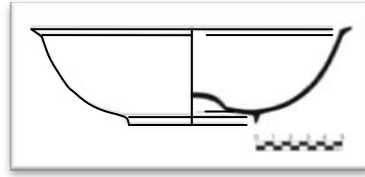
Çizim: 11)Eser Nu: 20

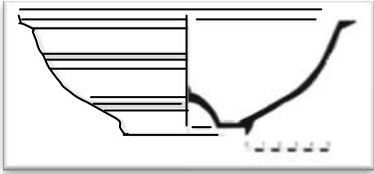
Çizim: 12) Eser Nu:21

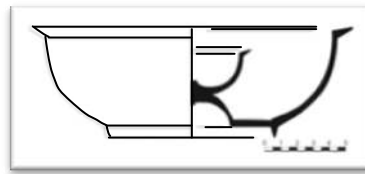
Çizim: 13) Eser Nu:23

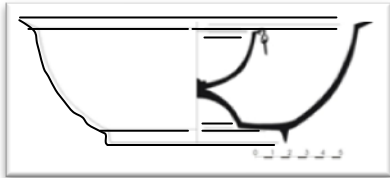
Çizim: 14) Eser Nu:24

Çizim: 15) Eser Nu:25

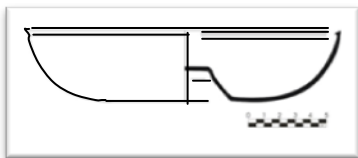

Çizim: 16) Eser Nu:27

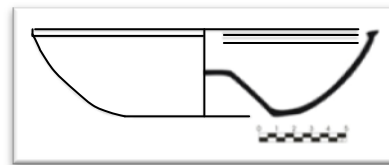

Çizim: 17) Eser Nu:28

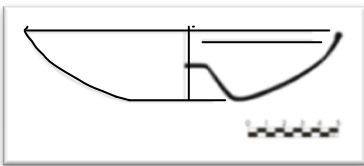
Basık yarım küre biçimliler

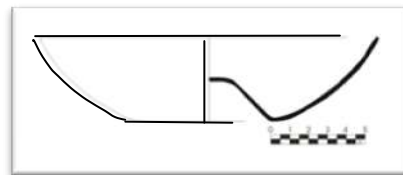
Çizim:18) Eser Nu:1

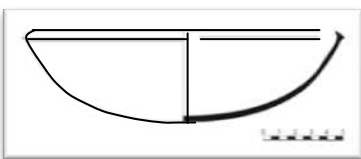
Çizim:19) Eser Nu:2

Çizim:20) Eser Nu:15

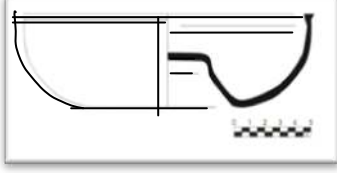

Çizim:21) Eser Nu:16

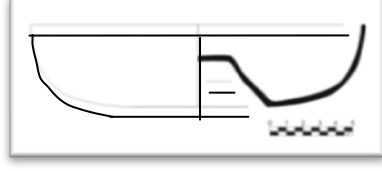

Çizim:22) Eser Nu:26

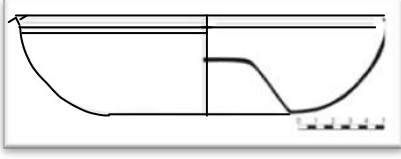
Yayvan yarım küre biçimliler

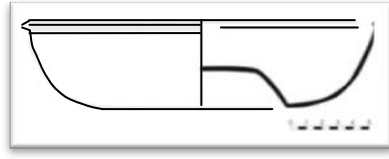
Çizim:23)Eser Nu:3

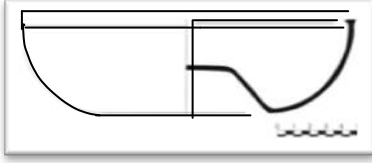
Çizim:24)Eser Nu:9

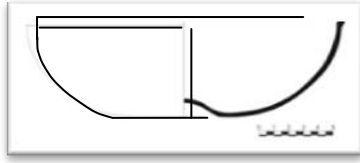
Çizim:25)Eser Nu:10

Çizim:26)Eser Nu:13

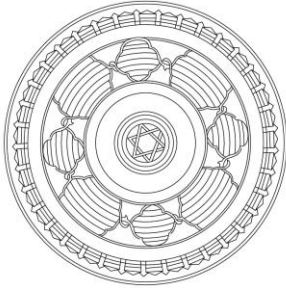

Çizim:27) Eser Nu:18

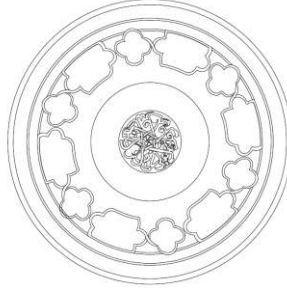

Çizim:28)Eser Nu:22

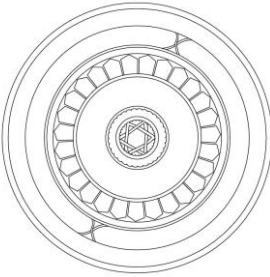
9.2.Süsleme Çizimleri

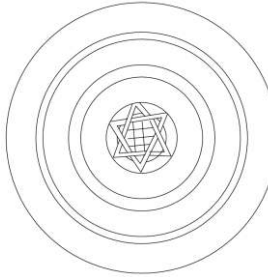
Çizim:29) Eser Nu:1)

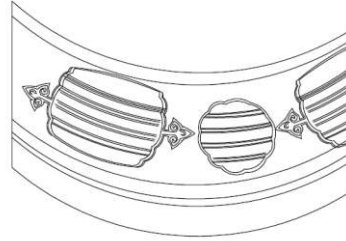
Çizim:30) Eser Nu:2

Çizim: 31) Eser Nu:3

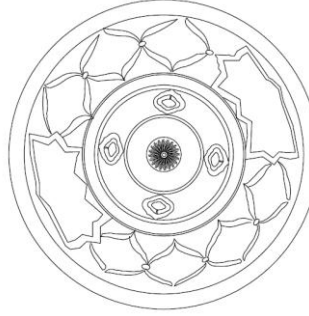
Çizim: 32) Eser Nu:3

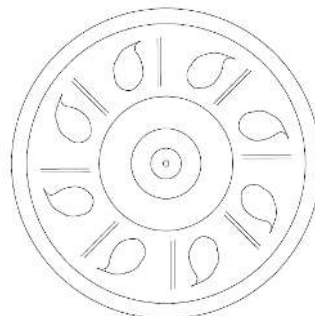
Çizim:33) Eser Nu:3

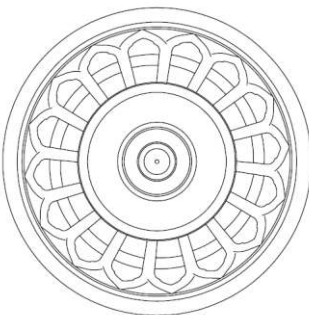
Çizim: 34) Eser Nu:4

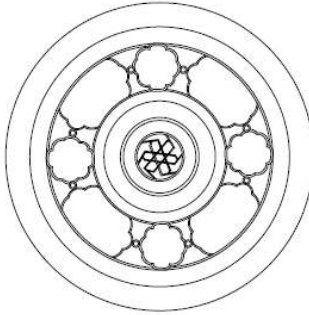
Çizim:35) Eser Nu:5

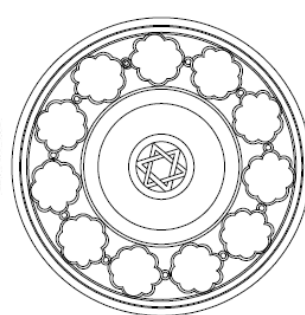
Çizim:36) Eser Nu:6

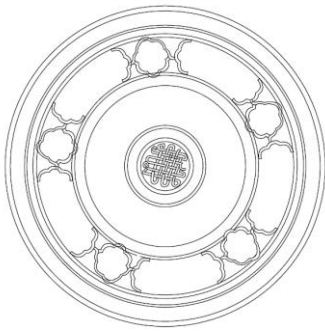
Çizim: 37) Eser Nu:8

Çizim: 38) Eser Nu:9

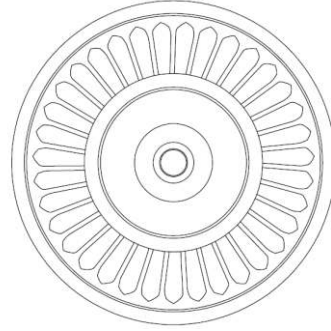
Çizim: 39) Eser Nu:9

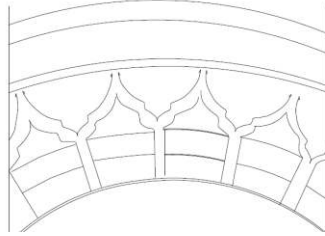
Çizim: 40)Eser Nu: 10

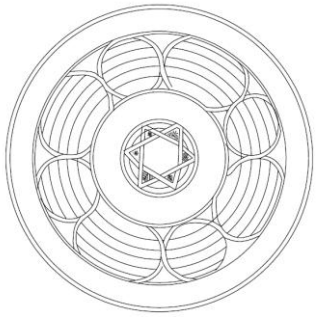
Çizim: 41) Eser Nu: 10

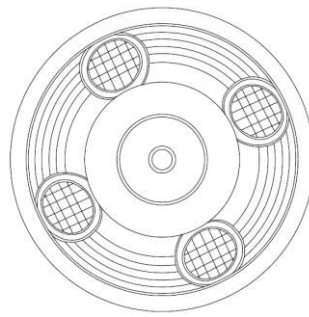
Çizim: 42) Eser Nu: 11

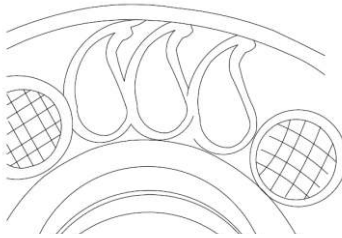
Çizim: 43)Eser Nu:12

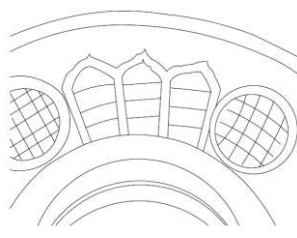
Çizim: 44) Eser Nu:13

Çizim: 45) Eser Nu:13

Çizim: 46)Eser Nu:14

Çizim: 47) Eser Nu:14

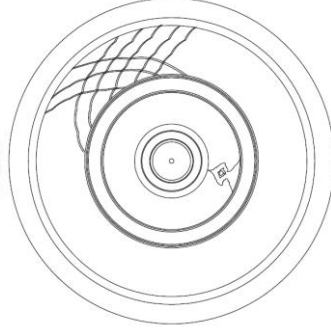
Çizim: 48) Eser Nu:15

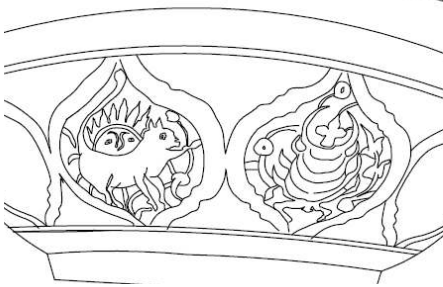
Çizim: 49) Eser Nu:16

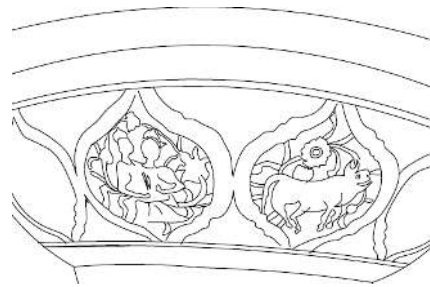
Çizim: 50) Eser Nu:16

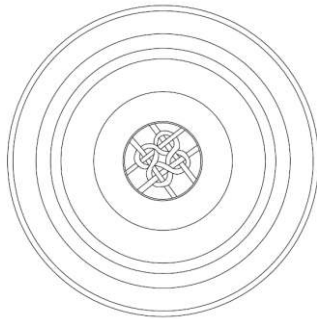
Çizim: 51) Eser Nu:17

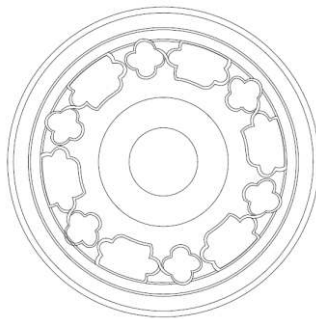
Çizim: 52) Eser Nu:17

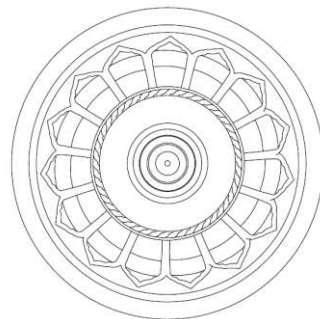
Çizim: 53) Eser Nu:17

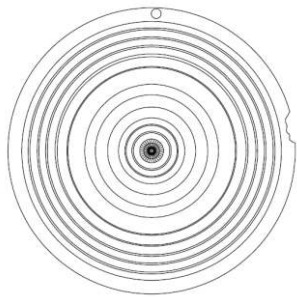
Çizim: 54) Eser Nu:18

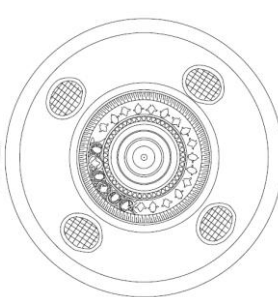
Çizim: 55) Eser Nu:18

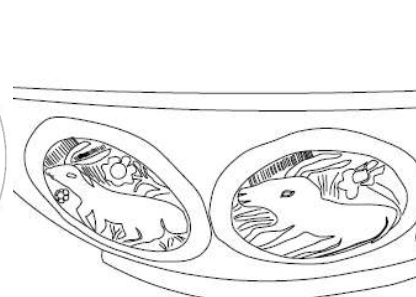
Çizim: 56) Eser Nu:19

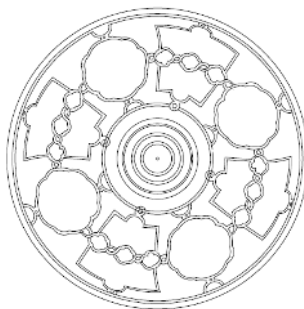
Çizim: 57) Eser Nu:20

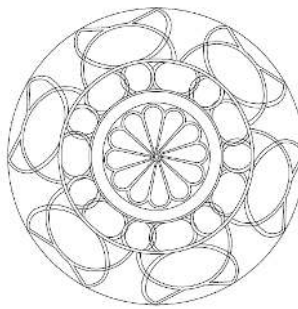
Çizim: 58) Eser Nu:21

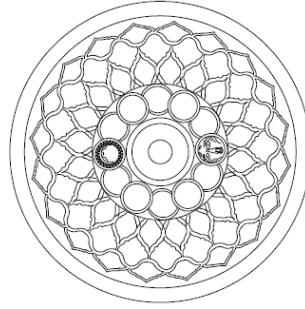
Çizim: 59) Eser Nu:21

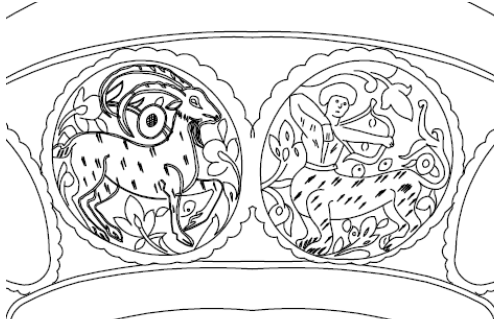
Çizim: 60) Eser Nu:22

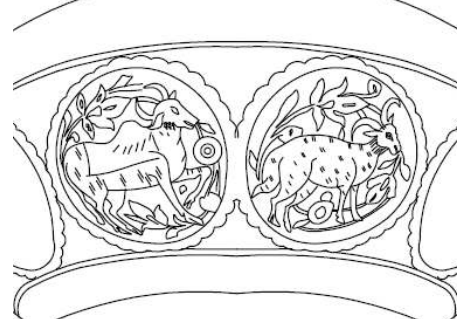
Çizim: 61) Eser Nu:22

Çizim: 62) Eser Nu:23

Çizim: 63) Eser Nu:23

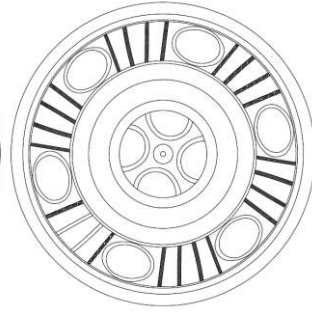
Çizim: 64) Eser Nu:23

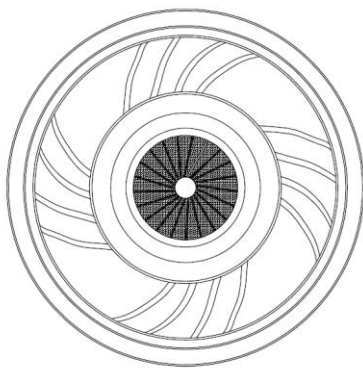
Çizim: 65) Eser Nu:24

Çizim: 66) Eser Nu:25

Çizim: 67) Eser Nu:27

Çizim: 68) Eser Nu:28

Çizim: 69) Eser Nu:28

EK 4. TABLOLAR

TABLO 1

Katalog Nu	Env. Nu.	Form				Kaide durumu		Malzeme			Yapım tekniği	
		Kesik koni	Yarım küre	Ortası düz	İç içe tas	Kaideli	Kaidesiz	Bakır	Bronz	Pirinç	Dövme	Döküm
1	238	X					X	X			X	
2	239	X					X	X			X	
3	240	X					X	X				X
4	245	X				X				X		X
5	261	X				X				X		X
6	264	X				X				X		X
7	268	X				X			X			X
8	1544	X				X				X		X
9	5442	X					X			X	X	
10	5443	X					X			X		X
11	5444	X				X				X		X
12	5445	X				X				X		X
13	5446	X					X			X		X
14	12408	X				X				X		X
15	17773	X					X	X			X	
16	17774	X					X			X		X
17	17778	X				X				X		X
18	21252	X					X			X		X
19	22882	X				X			X			X
20	23732	X				X				X		X
21	24318	X				X				X		X
22	1588		X				X			X		X
23	1590		X			X				X		X
24	17775		X			X				X		X
25	17777		X			X				X		X
26	10078			X			X		X			X
27	1598				X	X				X		X
28	9852				X	X				X		X
	topl.	21	4	1	2	17	11	4	3	21	4	24

TABLO 2

Katalog Nu.	Envanter Nu.	Palmet – Rumi	Kıvrım dal	Stilize çiçek-	Yıldız çiçeği	Kar çiçeği	Şemse ve benzeri	Baklava dilimi	Zencerek	Çarkıfelek	Madalyon	Sivri kemer pano	Bileşik kaş kemerli	Zigzag	Sekiz kollu yıldız	Altı kollu yıldız	Ok ucu	Düğüm-örgü	Mührü Süleyman	Astrolojik figürü
1	238	X	X	X				X	X			X							X	
2	239									X									X	
3	240	X									X	X							X	
4	245				X						X			X						
5	261					X				X	X				X					
6	264			X				X									X			
7	268																			
8	1544									X	X	X								
9	5442										X					X			X	
10	5443										X			X				X		
11	5444										X	X		X						
12	5445							X			X		X							
13	5446			X							X			X					X	
14	12408			X							X			X						
15	17773										X								X	
16	17774										X			X					X	
17	17778	X					X		X			X								X
18	21252										X			X				X		
19	22882							X	X		X	X								
20	23732			X					X											
21	24318	X		X				X			X									X
22	1588			X					X		X									
23	1590	X		X							X									X
24	17775	X		X					X		X						X			
25	17777	X								X	X	X						X		
26	10078										X					X				
27	1598										X			X						
28	9852										X			X						
Toplam		7	1	9	1	1	1	5	6	4	22	7	1	9	1	2	2	3	7	3

TABLO 3

Katalog Nu.	Envanter Nu.	Tarih	Ölçüler (gr/cm)				
			Ağırlık	Derinlik	Yükseklik	Et kalınlığı	Üst Çapı
1	238	19. yy.	567	4,3	5	0,3	19,5
2	239	19. yy.	639	4,3	4,6	0,5	19
3	240	19. yy.	570	4,3	4,7	0,5	18
4	245	1843 M	697	5	6,9	0,4	18,3
5	261	19. yy.	426	4	5	0,3	14,5
6	264	19. yy.	303	4	4,6	0,3	13,5
7	268	19. yy.	200	3,3	4,5	0,3	12,7
8	1544	19. yy.	297	4	4,7	0,2	13
9	5442	1809 M	427	4,4	4,7	0,3	19,5
10	5443	1490 (?)	688	4,8	5,3	0,5	20,5
11	5444	19. yy.	597	5,2	6,7	0,2	19
12	5445	19. yy.	370	3,8	5	0,5	14
13	5446	19. yy.	694	4,6	4,7	0,5	20,5
14	12408	19. yy.	243	3,8	4,9	0,3	14,1
15	17773	19. yy.	292	3,6	3,8	0,3	16,5
16	17774	19. yy.	432	4	4,2	0,3	17
17	17778	19. yy.	916	5,2	6	0,3	18
18	21252	19. yy.	611	4,7	4,9	0,5	19,7
19	22882	19. yy.	330	3,6	4,5	0,3	13,2
20	23732	19. yy.	402	4,3	4,9	0,3	14,5
21	24318	19. yy.	316	3,6	4,8	0,4	14,2
22	1588	19. yy.	1010	5,6	6,2	0,6	21
23	1590	19. yy.	877	4,8	7	0,4	19
24	17775	19. yy.	480	4,3	5,4	0,4	17,5
25	17777	19. yy.	1000	5	6,3	0,3	18,5
26	10078	19. yy.	590	5,2	5,5	0,7	18,4
27	1598	19. yy.	760	4,7	6	0,3	18,5
28	9852	19. yy.	550	5	6,6	0,2	18,5

TABLO 4

Katalog nu.	200-299	300-399	400-499	500-599	600-699	700-799	800-899	900-999	1000 gr ve üzeri
1				X					
2					X				
3				X					
4					X				
5			X						
6		X							
7	X								
8	X								
9			X						
10					X				
11				X					
12		X							
13					X				
14	X								
15	X								
16			X						
17								X	
18					X				
19		X							
20			X						
21		X							
22									X
23							X		
24			X						
25									X
26				X					
27						X			
28				X					
	4	4	5	5	5	1	1	1	2

TABLO 5

Katalog Nu	Envanter Nu.	Ayet-elK.	Adiat S.	Asr S.	Bakara S.	Fatiha S.	Felak S.	Fetih S.	Fill S.	İhlas S.	Kadir S.	Kafirun S.	Kalem S.	Karia S.	Kevser S.	Mülk S.	Nas S.	Saff S.	Tebbet S.	Vakıa S.	Yasin S.
1	238																				
2	239						X			X							X				
3	240																				
4	245	X				X			X			X	X				X	X			X
5	261	X					X										X				X
6	264					X												X			
7	268																				
8	1544	X					X			X							X				
9	5442	X																			
10	5443	X				X	X			X									X		
11	5444	X			X																X
12	5445	X					X			X							X				
13	5446	X				X	X			X							X				
14	12408	X								X		X									
15	17773	X																			
16	17774																				
17	17778						X				X	X					X				
18	21252	X																			
19	22882	X					X			X							X				
20	23732																X				X
21	24318						X			X		X					X				X
22	1588					X		X								X	X				
23	1590							X													X
24	17775	X			X															X	X
25	17777		X	X		X			X	X	X			X	X		X		X		
26	10078	X			X	X	X			X						X		X			
27	1598							X		X			X				X		X		X
28	9852												X								X
	Topl.	14	1	1	3	7	10	3	2	11	2	4	3	1	1	2	13	3	3	1	9